Bertolt Brecht
Bütün Oyunları

Açıklamalı Berlin ve Frankfurt
Baskılarından
Yayına Hazırlayanlar
Werner Hecht
Jan Knopf
Werner Mittenzwei
Klaus-Detlef Müller

Türkçeye Çevirenler
Ahmet Cemal
Aziz Çalışlar
Yücel Erten
Özdemir Nutku
Filiz Ofluoğlu
Yılmaz Onay
Ayşe Selen
Yalçın Baykul
Saliha Yeniyol

Bertolt Brecht

Cilt 5

Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar
Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar

Türkçesi
Yılmaz Onay

Mitos-Boyut Yayınları
TEM
Yaşam Yayıncılık Ltd. Şti.

Danışman: Johanna Rosenberg ve Manfred Nössig

Copyright Hakları:
Oyunlar: © Suhrkamp Verlag, Frankfurt - Main, 1991.
Açıklamalar: © Aufbau Verlag Berlin - Weimer ve Suhrkamp Verlag, 1991.

Türkiye Yayın Hakları:
© TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti. (Mitos-Boyut Yayınları), 1997

ISBN 975978778518-0
Basım: 2009
Baskı ve cilt: Yeni Güven Matbaası, Topkapı/İstanbul. Tel. 212. 567 69 20
Mitos-Boyut Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Ağa Çırağı Sok. 7/2; Gümüşsuyu - 80090 İstanbul
Tel. (212) 249 87 37; Faks. (212) 249 02 18

İÇİNDEKİLER

Oyunlar

Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar 7
Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar 147

Açıklamalar

Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar 263
Temel Metin 265
Tarihçe 265
Metnin Oluşum Öyküsü 266
Metin Yazımları 278
1933 Yazımı 279
1934 Yazımı 279
1938 Yazımı 280
Metinlerin Düzenlenişlerine ait Dipnotlar 285
Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları 288
Satır Açıklamaları 291

Brecht'in Yazıları, Notları

Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar 305
Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar 313
Brecht'in Yazıları, Notları'na ait Dipnotlar 325

SİVRİ KAFALILAR
ve
YUVRLAK KAFALILAR

Ya da

DEVLET ile SERVET BİRLEŞMEYİ SEVER

Bir Dehşet Masalı

[Die Spitzköpfe und die Rundköpfe
oder
Reich und reich gesellt sich gern.
Ein Gereuelmarchen]

Türkçesi
Yılmaz Onay

"Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" ya da "Devlet ile Servet Birleşmeyi Sever" oyunu, *Denemeler*'in 17.sidir ve *Versuche* (Denemeler) içinde[28] .... ile .... sayfaları arasında yer alır.

Bu oyun, Shakespeare'in *Kısasa Kısas* oyunundan bir uyarlama yapmayı amaçlayan görüşmeler sonucu ortaya gelmiştir. *Kısasa Kısas*'ı yenileme tasarısı, çalışma sürecinde devreden çıkmıştır.

Kişiler[1, 18]

Çuk'lar (Yuvarlak Kafalılar):	Çik'ler (Sivri Kafalılar)[29]:
Kral Naibi	
Fernando Eskahler, Naib'in danışmanı	
Angelas	
	Emanuele Calausa, bir toprak ağası
	İzabella, ağanın kız kardeşi
Carlo Callas, bir maraba	
Judith Callas, marabanın kızı	
Bayan Callas ve küçük çocukları	
	İgnatio Perez, bir maraba
	Bayan Perez ve çocukları
Başyargıç	
Yeni Yargıç	
İki Üye Yargıç	
St. Barbara Başrahibesi	
St. Stefano Başrahibi	
Bir Avukat	
	Bir İkinci Avukat
Affonso[2] Saz, büyük bir toprak ağası	
	Schunirello, büyük bir toprak ağası
Başka iki büyük toprak ağası	
	Beşinci bir toprak ağası

Bayan Cornamontis, bir genelev patronu
Müfettiş
Palmosa, Tütün Tüccarı
Bir Kâtip
Şişman Bayan Tomaso
Callamassi (Pencerede
Traş Olan Adam)
Torros, bir Ev Sahibi
İki Manastır Rahibesi
Bir Garson
Üç Çuk Delikanlı
İki Polis
İki Memur[3]
Küçük Burjuvalar

Küçük Burjuvalar

Çuk Marabalar

Çik Marabalar

Angelas'ın Adamları

Oyunun geçtiği *Lima* kentinin ahalisi, biri *yuvarlak kafalı* denen Çuk'lar, öteki ise *sivri kafalı* denen Çik'ler olmak üzere iki ırktan meydana gelmektedir. Sivri Kafalılar, Yuvarlak Kafalılar'dan en az onbeş santim daha uzun olmalılar.

1

Peru'nun Kral Naibi ile Danışmanı, gazeteden, ülkenin iflasa sürüklendiğini ve ağaya borçlarını ödeyemeyen marabaların toprak ağalarına karşı birleştiğini, öyle ki, iç savaş tehlikesinin belirdiğini öğrenirler.
Kral Naibi, devlet gücünün yeniden pekiştirilmesi için toprak ağalarının tek çare olarak önerdiği Tuz Vergisi'ni[30] koymaya, maraba ayaklanmaları nedeniyle gücünün yetmeyeceğini bildirir.
Devlet Danışmanı Eskahler, maraba ayaklanmalarını bastırmak üzere, o zamana dek geçerli olan 'yoksul–zengin' ayrımı yerine sivrikafa– yuvarlakkafa ayrımını getirmek isteyen bir adamı önerir.
Kral Naibi, yoksul ile zenginin birleşmesini sağlamak için, Angelas adlı o adama iktidarı devretmeye karar verir. Ama aynı zamanda, zengin-yoksul birleşmiş olan o halka tuz vergisinin konmasını da, yazılı olarak Angelas'a yükleme kararındadır.

KRAL NAİBİNİN SARAYI

Peru'nun Kral Naibi ile Danışmanı Fernando Eskhaler, Naib'in sarayının çalışma odasında önlerinde gazete yığını ve köpüklü şarap şişeleriyle oturmaktalar. Yandaki bekleme odasında ise, sırtı seyirciye dönük bir adam, mumun yanında bir sandalyede[31] *oturuyor. Sabahın saat dördü.*

KRAL NAİBİ
Yeter Eskahler.
Sabah oluyor[32], her şeyi didik didik
Araştırdık, dönüp dönüp bir daha
Baktık, sonunda her dakika görünen
O ki, aylarca da hesap yapsak
O istemediğimiz sonuç çıkacak
Karşımıza: Devlet darma dağın
Devlet göçmüş.
ESKAHLER
Ağzınızdan yel alsın!
KRAL NAİBİ
Batık!

Benden daha güçlü eller gerekiyor besbelli.

(Sessizlik)

ESKAHLER

Sayılar yanıltıyor olmasın?

KRAL NAİBİ

Yanlış filan yok!
Ara ara[33] gazete okumayı severim:
Ülkemin hali ayan beyan ortada.

ESKAHLER

Ürün fazlalığı, efendimiz, bizi mahveden.
Çünkü ülkemiz Peru'yu yaşatan ekindir,
Ama öldüren de ekin. Ve şimdi ölüm var.
Hem de fazlalıktan. Çünkü öyle çok ürün
Verdi ki tarlalarımız, bu verilen armağan
Onu alana mezar oldu. Öyle düştü ki fiyatlar
Karşılamaz oldu nakliyeyi bile. Ekinin g·liri,
Biçme masrafının bile altında kaldı.
Taneler, insanlara karşı büyüdü.
Fazlalık, yoksulluk getirdi. Marabalar
Yarıcılık borcunu ödemez oldu. Temelinden
Sarsıldı devlet. Toğrak sahipleri yalvarıyor:
Alacaklarımızı devlet tahsil etsin! Ellerindeki
Anlaşmaları gösteriyorlar. Ve güneyde
Marabalar toplanıyor bir bayrak altında,
Bayrağın ortasında koca bir Orak[34]: Köylülerin
İsyanı bu. Ve devlet yıkılmakta. Çünkü
Ne ağalardan, ne marabalardan vergi gelmiyor.
Bu ayın sonunda artık maaşları bile
Ödeyemez olacağız. Kıyamet bu.
Anlaşma, bir doğa yasası değil ki.
Mahkeme yoksa, anlaşmayı yırt at.
Polis gücü olmadı mı yarıcılık da kalmaz!

KRAL NAİBİ

Demiryollarını da ipotek etsek?

ESKAHLER

İpotekli zaten. İki kez üstelik.

KRAL NAİBİ

Ya gümrükler?

ESKAHLER

Uçtu!

Bir tek tuz vergisi kalıyor. Tasarısı hazır.
Parayla zaten haşır neşir oldukları için
İktisattan ve paradan iyi anlayanlar var,
Acilen tuz vergisi konmalı diyorlar.
Yarım kilo başına yedi Peso. Bu, halledermiş!
Diyorlar yani.

KRAL NAİBİ

Tuz vergisi deme de, ne dersen de!
Kan çıkar ondan! Hem, adil de değil.

ESKAHLER

Niçin adil değil?

KRAL NAİBİ

Çünkü herkes tuz yer
Ve herkes aynı miktar tuz yer. Oysa herkeste
Aynı para yok. Bu yüzden, herkesten aynı vergiyi kesmek
Birinden çok, ötekinden az almak demek.

ESKAHLER

Peki bu niye adil olmasın ki?

KRAL NAİBİ

Maraba ödemez. Gider Orak isyanına katılır.
Tuz vergisi ha? Elbette iyi olurdu. Ama
Ben yapamam işte. Yapabilen yapar, ben
Hayır. Yapacak birini bulsan, hemen
Tüm yetkilerimi devrederdim[35] ona.

ESKAHLER

Siz yapamazsanız
Ağalar yapmak zorunda kalır.

KRAL NAİBİ

Onlar para vermeye bile yanaşmıyorlar

ESKAHLER

Biz, alacaklarını toplamaya pek yanaşmıyoruz da.

KRAL NAİBİ

Toprak sahipleri ağadır. Hem de bize karşı.

ESKAHLER
Söz aramızda: En büyük toprak ağası
Enikonu sizsiniz bizzat.
KRAL NAİBİ *(Hararetle)*
Evet!
Ve kendime de güvenmiyorum işte.
Toprak ağası olarak kendime, kral naibine,
Diyorum ki: Tek peso yok artık sana!
(Sessizlik)
Bir süre kendimi çekmek isterdim,
Enine boyuna bir düşünmek.
(Birden)
Yetki devri yapacağım.
ESKAHLER
Olmaz. Yapamazsınız!
(Sessizlik)
Kime devredeceksiniz?
KRAL NAİBİ
Yapabilirmişim demek ki, ha?
Güzel. Söyle bakalım, kime?
ESKAHLER
Öyle biri olmalı ki
Önce Orak isyanını bastırabilsin. Orak durdukça
Tuz vergisi konamaz; Orak, tek kuruş vermek
İstemeyen bir pislik; şimdi devletin
Güçsüzlüğünü fırsat bilip ayaklandı. Gerçi,
Küçük tüccar, esnaf, zanaatkâr, memur,
Kısacası: Orta kesim, farklı bakıyor.
Yalnız sefaleti görüyor da, ayaklanmayı
Görmüyor gözü. Mülke meraklı, ama açlığın
Alnının çatına yürümeye gelince, tökezler.
Bu yüzden, o marabaların isyanını
Bastırmak için, olsa olsa tüm varlığıyla yalnızca
Devletin bekasını düşünen,
Özverili ve öyle ün yapmış biri[36] gerek bize.
Bildiğim biri var...

KRAL NAİBİ

Söyle haydi, söyle: Angelas, değil mi?

ESKAHLER

Kendisi orta sınıftandır, yani, ne ağa,
Ne maraba, ne zengin, ne de fukara. Bu yüzden
Karşıdır yoksul sınıfın zengin sınıfla kavgasına.
Zenginleri de, yoksulları da suçlar, aşağılık
Maddeciliğin mülkiyet hırsına kapıldıkları için.
Kendisi, adalet ve sertlik ister yoksullara karşı
Ve zenginlere karşı. Çünkü ona göre
Bizdeki yıkım, ruhsal[37].

KRAL NAİBİ

Haa. Yıkım ruhsal.
Peki ya bu?

(Para sayma işareti yapar)

ESKAHLER

Ondan geliyor.

KRAL NAİBİ

Güzel. Ya o?
O nereden geliyor? Sebep neymiş ona göre?

ESKAHLER

Efendimiz, işte bu sebep zaten, bizim Angelas'ın
Büyük buluşu!

KRAL NAİBİ

Kolomb'un yumurtası[38] gibi, ha?

ESKAHLER

Aynen.
Üstelik bu sebep, iki bacaklı.

KRAL NAİBİ

Ne?

ESKAHLER

İki bacaklı. Bu Angelas'ın bildiği var: Halk,
Soyut şeylerden anlamaz, sıkıntı içinde
Biraz da aceleyle, yıkımın sebebini illa
Alıştığı gibi, ağzı, kulağı, iki de bacağı olan
Sokakta karşılaşabildiği türden bir yaratıkta arar.

KRAL NAİBİ
Ve o adam böyle bir yaratığı bulmuş ha?
ESKAHLER
Bulmuş bulunuyor. Ülkemiz Peru'da
İki çeşit halk yaşamakta, birbirinden
Dış görünüşte de iyice farklı,
Kafatası biçimleri yani,
Birinin kafası sivri, ötekinin yuvarlak
Ve her kafatası biçiminin ruhu da farklı:
Yuvarlak kafalı, dürüst ve sadık,
Sivri kafanınsa zekâsı da sivri, hem de
Hileli, art niyetli, dolandırıcı.
Kafası yuvarlak olan soya, Angelas
Çuk diyor ve o soy, baştan beri
Peru'nun bağrında yetişmiş,
Kanı da temizmiş.
Öteki ise, sivri kafasmdan belliymiş,
Kendisi vatansız olarak, ülkemize sızmış
Yabancıymış, Çik denirmiş ona.
İşte bu Çik ruhu, Angelas'a göre, ülkemize
Musallat olan belaların hepsinin sebebiymiş.
Efendimiz, Angelas'ın büyük buluşu, bu işte.
KRAL NAİBİ
Çok keyifli doğrusu. Peki ne yapacak bununla?
ESKAHLER
Yoksulun zengine karşı kavgasını
Çuk'ların Çik'lerle kavgasına dönüştürecek.
KRAL NAİBİ
Hmm..
Hiç fena değil yani, ha?
ESKAHLER
Onun adaleti
Yoksula da zengine de aynen işleyecek.
Zenginin de üstüne gidecek yani icabında
Bir tecavüz varsa: Çik'çe, diyor o bu tecavüze.
KRAL NAİBİ
Tecavüze, Çik'çe diyor. Peki marabanın borcu?

ESKAHLER
Öyle şeylere pek değinmiyor, değinse de
Belli belirsiz. Ama mülkiyetten yana tabiî ki.
"Çuk'ça mülkiyet aşkı"ndan söz ediyor.
KRAL NAİBİ
Gelsin o adam! Tecavüzler – Çik'çe,
El koymalar – Çuk'ça. Bu adamın arkasındaki kimler peki?
ESKAHLER
Öğretmenler bu adamın arkasında,
Küçük tüccar, zanaatkâr, memurlar
Yüksek öğrenimli düşük gelirliler
Küçük rantiyeler! Kısacası... yoksullaşan orta kesim.
Bu halk kesimine o, cesur bir benzetmeyle, milletin
Kalbi, özü, bel kemiği, yani orta direği, diyor.
KRAL NAİBİ
Büyük toprak sahipleriyle arası nasıl?
ESKAHLER
Onlar Angelas'tan çok şey bekliyor, birçok marabalar
Bile hatta. Orak isyanını dağıtacak tek kişi. Ama
Tuz vergisini şart koşmalıyız, ya da
Orak hareketini yok etmesini bekleyip, ondan sonra
Onun zaten birleştirmiş olduğu halkın
Güvenine dayalı bir başka
Yönetim meselesi olarak
Yeni devletin kefaleti için
Tuz vergisini koyuversek mi?
KRAL NAİBİ
Yok, öylesini istemem. Vergi tasarısı nerede?
ESKAHLER *(Kırmızı dosyayı gösterir)*
Tasarı burada.
KRAL NAİBİ
Onu imzalasın işte.
Anlasın neyin ne olduğunu. Biz de bilelim.
ESKAHLER
Ya yapmazsa? Çünkü bu tuz vergisi
Enikonu kendi ayağına kurşun sıkmak gibi...

KRAL NAİBİ
İyi ya, tam da öyle bir kurşun durmalı ayağında,
Yoksa gökkubbeyi başımıza yıkar, hiçbir
Yararı da olmaz. Ayağını bağlayalım biz.
Yutmaz mı, ne dersin?
ESKAHLER
Yutar belki de.
Devlete kendi istediği biçimi vermek için
Öyle bir yanıp tutuşuyor ki.
KRAL NAİBİ
Eğer yutmazsa zaten, adamımız değildir.
Gece geçiyor. Tan ağarmaya başladı bile.
Adamı getirin buraya!
ESKAHLER
Burada zaten, yedi saattir
Bekleme odasında.
(Zile basar)
KRAL NAİBİ
Elbette ya. Senin ne kadar
Dirayetli olduğunu unutmuşum.
ESKAHLER
Efendimiz!
KRAL NAİBİ
Bana gelince
Bir süre bütün bunlardan uzaklaşıp, kopmak
İçin yalnızca birkaç bakır parça, bir de nicedir
Okumak istediğim birkaç kitapla baş başa
Kalmak istiyorum, amaçsız da olsa.
Caddelerin renkli kalabalığına karışıp[39]
Hayatın şaşırtıcı oyununu seyretmek
İstiyorum. Canımın istediği merdivende
Öylece oturup, günün bu sessiz dönümünü
Seyre dalmak.
ESKAHLER
İşte tam o sırada
Maaşlar verilemez olacak, eğer...
KÂTİP *(Kapıyı açarak bildirir)*
Bay Angelas!

2

Orta sınıf için vahşi umut günleri gelmiştir.
Tomaso Angelas'ın iktidarı ele geçirmesiyle büyük Çik kovuşturmaları başlar. Zengin Çik toprak ağası Çalausa, marabalarından birinin kızının ihbarıyla yakalanıp mahkemeye verilir.
Hükûmet birlikleri, isyancı marabalara karşı savaş açar.

ESKİ KENTTE BİR SOKAK

Bayan Cornamontis'in genelevinin önüne, kızları, üzerinde Angelas'ın portresi bulunan bir beyaz bayrak asmaktalar. Altta Bayan Cornamontis durmuş, asma işini yönetiyor. Yanında, her ikisi de yalınayak ve pejmürde durumda Polis Müfettişi ile Mahkeme Kâtibi vardır. Ortada bir binanın penceresinde traş olan bir adam görünür, aşağıda tütüncü dükkânının önünde ise dükkân sahibi gazete okumaktadır. Binanın sağdaki bir zemin kat penceresinden şişman bir kadın sarkar. Pencerenin önünde binanın sahibi ile Angelas'ın tepeden tırnağa silahlı, hasır şapkalı ve kolunda beyaz bant olan milisi durmaktadır. Hepsi bayrağın asılışına bakarlar. Uzaktan birliklerin uygun adım yürüyüş sesi ve gazete satıcısının bağırışı duyulur: "Yeni Devlet Vekili'nin çağrısı!"

BAYAN CORNAMONTİS Bayrağın sopasını biraz dışarı çek ki rüzgâr daha iyi dalgalandırsın. Hah, şimdi biraz da yana doğru!

(Büyük havalar atarak bayrağın nasıl asılacağına yönelik buyruklar verir)

MÜFETTİŞ Bayan Cornamontis, bir iş kadını olarak yeni gelişmeleri nasıl buluyorsunuz?

BAYAN CORNAMONTİS Bayrağım yeni asıldı. Bu, yeterince bir şey söylüyor işte.

TÜTÜNCÜ Gazetede okuduğuma göre Tomaso Angelas büyük bir halk dostuymuş ve iktidarı sırf ahalinin yoksul kesimlerinin sıkıntısını ortadan kaldırmak için ele geçirmiş.

KÂTİP Müfettiş Bey, eğer bu yeni hükûmet de biz memurların durumunu iyileştirmezse benim eve gitmeye hiç yüzüm kalmaz.

MÜFETTİŞ Benim cop öyle bir halde ki, hasır şapkaya vursam yarılacak. Sıkışınca yardım çağırmak için öttürdüğüm düdüğüm, aylardır paslı duruyor. *(Öttürmeyi dener)* Bir ses duydunuz mu?

KÂTİP *(Başını sallar)* Yakamı kolalamak için dün karşı inşaattaki bir badanacının teknesinden kireç rica etmek zorunda kaldım. Gerçekten de ayın birinde bizim maaşların ödeneceğine inanıyor musunuz siz, Müfettiş Bey?

MÜFETTİŞ Bundan öylesine eminim ki o güvenle bu sabah Bay Palmosa'dan kendime bir puro ikram edeceğim.
(Arkadaki tütüncü dükkânına girerler)

ŞİŞMAN KADIN *(Tütüncüden çıkıp giden Müfettiş'le Kâtip'i göstererek)* Eğer bu kez nihayet memurluk ortadan kaldırılırsa bu en büyük mutluluk olacak. Hem sayıları çok, hem de maaşları pek yüksek.

ANGELAS ASKERİ *(Sağdaki Evsahibi'ne ve pencereden sarkan Şişman Kadın'a)* Daha iktidara el koyuş şekli bile, Tomaso Angelas'ın ne muazzam bir adam olduğunu gösteriyor. Gecenin yarısında, hükûmet binası uykudayken giriyor içeri ve kral naibini çağırtıyor. Naibin önünde masaya vurup haykırmış: Yeter artık! Hiçbir şart şurt dinlememiş; birkaç laf ettikten sonra kral naibini azledip atmış yerinden. Durumun saat meselesi olduğunu dünden biliyor olmalı demek ki. Kral Naibi firardaymış zaten.

TÜTÜNCÜ *(Yukarıya, birinci katta Traş Olan Adam'a seslenir)* Bay Callamassi, dükkân kiralarını ödemenin üstüne artık bir bardak su içmek gerektiğini anladınız değil mi şimdi?

PENCEREDE TRAŞ OLAN ADAM Yoo, tam tersine cancağızım! Dükkân kiraları ileride ipotek edilebilir olacak! Yalnız, *(Aşağıda sağdaki adama yönelir)* sevgili Torros, ipotek faizleri tahsil edilecek.

EV SAHİBİ İpotek faizleri tahsil edilecek, ha!? Tam tersine! Hükûmet değişikliğinin bütün hikmeti bu ya?

PENCEREDE TRAŞ OLAN ADAM Birliklerin rap rap'ını duyuyorsunuz değil mi? Angelas'ın birlikleri bunlar; yarıcılık borçlarını ödemek istemeyen marabaların isyanını bastırmak için yürüyorlar! Bay Palmosa, dükkânınızın kirasını ödemek istemi-

yorsunuz ya, iyice bir düşünün derim!

TÜTÜNCÜ O birliklerin içinde benim oğlumun da yürüdüğünü unutuyorsunuz galiba, Bay Callamassi! *(Şişman Kadın'a)* Bu sabah güney seferine çıkmak üzere bizimle vedalaşırken ona: Oğlum, dedim, sen bana ganimet olarak bir Orak-bayrağı getir, ben de senin tütün içmene izin vereyim! Söylendiğine göre, daha düne kadar batık olan esnafın, dükkân sahiplerinin borçlarını bankerler üstlenmiş, yeni kredi de açmışlar, özellikle de kötü durumdaki işletmelere.

ANGELAS ASKERİ Yaşasın Angelas!

ŞİŞMAN KADIN Öyleyse kiralar düşer herhalde.

PENCEREDE TRAŞ OLAN ADAM Hayır hayır, duyduğuma göre yükselecekmiş.

ŞİŞMAN KADIN Mümkün değil. Olsa olsa Çik'lerin kiraları yükselir. Ben kendi hesabıma yakında artık hiç kira ödemeyeceğim.

EV SAHİBİ Pek yakında, Bayan Tomaso, pek yakında! *(Angelas Askeri'ne)* Bu basit insanlar da politikadan hiç mi hiç anlamıyorlar!

ŞİŞMAN KADIN Bugün itibariyle büyük Çik kovuşturmaları gündeme konmuş, çünkü Tomaso Angelas da büyük bir Çik düşmanı. *(Angelas Askeri'ne)* Şu pancurları kapalı pencereye baksanıza, bir Çik oturuyor orada.

ANGELAS ASKERİ Pancurların hiç kıymeti yoktur. Çik'lerin oturduğu yerleri gayet iyi biliriz biz.

ŞİŞMAN KADIN Zahire tüccarıdır kendisi.

ANGELAS ASKERİ Olsun, hiçbir şey yazmaz.

EV SAHİBİ *(Angelas Askeri'ne)* Gelin birliklerin sefere gidişini seyredelim.

(İkisi arkaya giderler. Bayan Cornamontis eve girer, Tütüncü de dükkânına girer. Şişman Kadın ile Pencerede Traş Olan Adam gözden kaybolur)

JUDİTH CALLAS *(Bayan Cornamontis'in binasından çıkıp gelir)* Az önce Bay Calausa sokakta aşağı doğru gitti. Yemek öncesi yürüyüşünü yapıyor, şimdi döner gelir. Onunla konuşmam gerek. Annem mektubunda, babamın yarıcı olarak yine borcunu ödeyemediği için kötü yola düştüğünü yazıyor. Babam tüm

köylülerin ayaklanmasını isteyen Orak Bayrakları Birliği'ne katılmış bile. Ben en iyisi Bay Calausa'dan yarıcılık borcunu affetmesini dileyeceğim! Bay Calausa'nın bana hâlâ dileğime kulak verecek kadar yakınlık duyduğunu umuyorum. Onunla ahbaplığımızdan bu yana üç yıl geçti. Kendisi benim ilk sevgilimdi, o sayede mama Cornamontis'in iyi işleyen evine basit bir maraba kızı olduğum halde kabul edildim. O zamanlar aileme de iyiliği dokunmuştu. Geliyor işte. Eyvah, yanında üç adam daha var, biri de zengin Bay Schunirello. Konuşamam ki bu durumda.

(Kendisine yaklaşan Calausa'ya el eder. Üç adam durur bekler)

CALAUSA Merhaba Judith.

JUDİTH Size bir şey söyleyecektim. Antreye gelir misiniz lütfen. Babam, borcunu yine ödeyemeyeceğini yazmış.

CALAUSA Bu sefer çok gerekli maalesef. Kız kardeşim, St. Barbara Manastırı'na giriyor, ona drahoma gerek.

JUDİTH Bu yüzden annemle babamın aç kalmasını istemezsiniz herhalde.

CALAUSA Kız kardeşim, St. Barbara'nın yoksul rahibeleri yanında kendini bakire yaşamına adamak fikrinde. Buna siz de saygı duymalısınız. Çünkü tüm kızların bakire kalması gerekmese de, bunu yüceltmeleri gerekir elbet.

JUDİTH Demek beni artık hiç sevmiyorsun Emanuele!

CALAUSA Bunun ikimizle ilgisi yok ki. Öğleden sonra sana geleceğim. Bak bakalım sana olan duygumda en ufak bir değişiklik var mı yok mu?

JUDİTH Birazcık burada durun. Çik olduğunuz için başınıza bela açabilecek birileri geliyor.

(Üç Çuk Delikanlı sokaktan aşağı doğru gelmektedir)

DELİKANLILARIN BİRİ Nereye gitsen bir Çik'e denk gelirdin. Şimdi birdenbire hiçbir yerde görünmez oldular.

ÖTEKİ DELİKANLI Sen umudunu yitirme!

JUDİTH Doğrusunu istersen Emanuele, sen beni hep bir mendil gibi kullandın. Pekâlâ kendini birazcık sıkıp bana yaptığının bedelini ödeyebilirdin.

CALAUSA Kes sesini!

ÜÇÜNCÜ DELİKANLI Kulağıma bir ses geldi.

JUDİTH Bu beylere başvursam kesin hak verirlerdi bana. Haksız bir şey değil ki istediğim.

BİRİNCİ DELİKANLI Konuşan biri var?!

JUDİTH Bu kadar acıyla kazandığım son Fenik'leri de eve mi göndereyim yani? Sizin kız kardeşiniz tembel kıçını St. Barbara Manastırı'nın rahibelerinin yanında kutsayabilsin diye benim daha dün altı herifle yatmam gerekti.

İKİNCİ DELİKANLI Orada konuşan biri var işte!

JUDİTH Siz söyleyin beyler, zavallı bir kız, kendisini kötü yola sürüklemiş olan adamın ortaya çıkmasını bekleyebilir mi? Bekleyemez mi yoksa?

CALAUSA Beni hayretlere düşürüyorsun Judith!

JUDİTH Düşmemek elinizdeydi.

(Delikanlılar içeri girer)

BİRİNCİ DELİKANLI Ooo, saygın bir beyefendi: Şu kıyafete bir baksana.

İKİNCİ DELİKANLI Şapkanız hoşuma gitti beyim. Ben de kendime böyle bir şey satın almak isterdim. Bir de i ç i n i gösteriverin de markası görünsün.

(Şapkayı atar ve Calausa'nın sivri kafasını işaret eder. Hayvan gibi bir böğürtü koparırlar)

ÜÇ DELİKANLI Bir Çik!

BİRİNCİ DELİKANLI Vurun sivri kafasına! Dikkat, kaçmasın sakın!

AĞALARDAN BİRİ Dostumuz Calausa'nın başı dertte, müdahele etmeliyiz.

ZENGİN BAY SCHUNİRELLO *(Konuşanı geri çeker)* Aman, dikkat çekmeyin sakın! Ben de Çik'im.

(Dostlar çekip giderler)

ÜÇÜNCÜ DELİKANLI Burada bir Çik kokusu almıştım zaten.

İKİNCİ DELİKANLI Bir Çik! Doğru mahkemeye!

(Calausa'yı sürükleyip götürürler. Üçünce Delikanlı Judith'in yanında durur)

ÜÇÜNCÜ DELİKANLI Onun size borçlu olduğu paradan söz ediyordunuz, değil mi bayan?

JUDİTH *(Homurtuyla)* Evet, ödemek istemiyor.

(Judith yavaşça Bayan Cornamontis'in evine girer. Gürültü üze-

rine ortadaki Ev Sahibi ile Şişman Kadın pencerelere çıkmışlardır. Tütüncü de yine kapıya çıkmıştır)

EV SAHİBİ Ne oluyor?

ŞİŞMAN KADIN Varlıklı olduğu belli bir Çik beyefendiyi, Bayan Cornamontis'in kızlarından birine seslenince yakaladılar.

TÜTÜNCÜ Eee, bu yasak mıymış şimdi?

ŞİŞMAN KADIN Kız Çuk'muş, öyle dediler, adamı karakola götürdüler.

EV SAHİBİ Ne diyorsunuz!?

ŞİŞMAN KADIN Şimdi zenginlerin yakasına yapışıyorlar!

(Yine yürüyüş rap rap'ı yükselir. Ahalinin de alkışlı tezahüratı duyulur)

TÜTÜNCÜ Bu sabah gazetenin yazdığına göre: Yeni bir zaman geliyor'muş.

(Sağdaki ve ortadaki evlerden de beyaz bayrak çıkarılıp asılırken, çan sesleriyle birlikte Bayan Cornamontis halka seslenir)

BAYAN CORNAMONTİS Üç gün boyunca Lima kenti bir sevincin coşkusunu yaşadı. Halkın bütün kesimleri şimdi bayrakların süslediği caddelerde birbiriyle kucaklaştı. Mutlu evlerden müzik ve şarkılar çınladı. Bir altın çağın başladığı görülüyor. Herkes kendinde eksik olanı istedi ve ona sahip olanın da isteği eksik olmadı. İnsan katarları, salt birlikte yürümek adına amaçsızca her yöne yürüdü, mülksüzler de bu yürüyüşlere çıplak ayak katıldılar. Mülk sahipleri, artık bundan böyle evlerinin mülküne ihtiyaçları yokmuşçasına kapılarının önünde beklediler ve evsiz barksızlar onların ellerini sıktı. Sefalet hiçbir zaman böyle kutlanmamıştı, zengin fakir kardeş oldu, üç gün boyu, nihayet birleştiler ve onları birleşitren tek şey, umutlarıydı.

3

Calausa'nın topraklarında yarıcı olan Carlo Callas ile İgnatio Perez, Orak-Bayrağı altında ağalara karşı mücadele etmeye karar verirler.
"Yeni ayrım" haberi araziye ulaşır. Ağasının tutuklandığını öğrenen Maraba Callas, Orak'tan ayrılır.
Callas, Çik olan sınıf yoldaşı Perez'i Angelas çetelerine feda eder.

MARABA CALLAS'IN EVİ

Callas ailesinin masasında: Maraba, karısı, dört çocuğu. İki çocukla Perez ailesi girer. Perez'ler Çik'tir.

BAYAN PEREZ Merhaba Bay Callas!

MARABA CALLAS Merhaba Bayan Perez.

BAYAN CALLAS Merhaba Bay Perez.

MARABA PEREZ Merhaba Bayan Callas.

(Aileler oturur. Sivri Kafalı, rahatlıkla Yuvarlak Kafalı'nın yanında oturmaktadır)

PEREZ Yılın hesabını çıkardın mı Callas?

CALLAS Evet.

PEREZ Calausa'ya yarıcılık borcunu ödeyebiliyor musun?

CALLAS Hayır. Tüm kötü giden yıllar boyunca sahteciliklere başvurmak zorunda kaldık. Kente sattığımız süte su karıştırdık, ekini hakkıyla dövüp tam ayırmadık saptan samandan, mercimeğin içine ince taş döktük. Bu yıl ekin öyle az verdi ki, tüm bir araba için aldığımız, başka zamanın bir kovası kadar oldu ancak.

PEREZ Hepimizin içine düştüğü bu korkunç durumda Peru marabaları gizli toplantılarda, hatta son zamanlarda açıkça toplanarak, bundan sonraki ay başlarında yarıcı borçlarını ödememek için söz birliği yaptılar. Kentten senin için iyi bir haber gelebilir diye üç gün bekleyeyim demiştin, eğer gelmezse artık ödeme yapmaksızın sen de söz birliği için el sıkışıp Orak-Bayrağı altında kavgaya katılacaktın. Üç gün doldu.

CALLAS Haber gelmedi, ben de sizinle birlikte mücadeleyi kabul ediyorum.

PEREZ Ver elini Callas, haydin sizler de verin elinizi, çocuklar da!
(Hepsi el sıkışırlar)

HEPSİ Sonsuza dek Orak için!
(Aynı anda çanlar çalmaya başlar)

BAYAN PEREZ Şşşşt! Bu çanlar da ne?

BAYAN CALLAS *(Pencereden dışarıya seslenir)* Ne bu Paolo, ne oluyor?

DIŞARIDAN SES Şimdi kentten haber geldi, halk dostu bir hükûmet idareyi ele geçirmiş. Ama asıl bizim bölge için daha önemlisi, Ağa Calausa tutuklanmış, yargılanacak.

BAYAN CALLAS Bizim ağa tutuklanmış, ha?

CALLAS Niye ki?

BAYAN PEREZ Niyesini sormaya ne gerek var Bay Callas, apaçık işte. Yarıcı borçlarına bindirdiği aşırı faiz yüzünden besbelli.

PEREZ Kurtulduk desenize Bayan Callas!

CALLAS Sefalet dönemi sona erdi çocuklar.

BAYAN CALLAS Ben bir çıkıp olan biteni öğreneyim.
(Bayan Callas çıkar. Ötekiler bekler. Dışarıda davul çalan bir çığırtkanın sesi duyulur)

ÇIĞIRTKANIN SESİ
Ey Çuk halkı! Uzun zamandır ülkemiz Peru,
Zenginiyle, yoksuluyla, aşağılık Çik zihniyetinin
Baskısı altında yok olma tehlikesi geçirmektedir!
Maddiyat hırsı ve kardeş kavgası zihniyetidir bu!
İşte bu nedenle ben, Tomaso Angelas,
Aşağılık zihniyetin, zenginiyle yoksuluyla
Kökünü kazımaya ve Çuk olan her şeyi
Çik olan her şeye karşı birleştirmeye
Karar verdim! Ey Çuk halkı, birlik ol
Tomaso Angelas'ın ak bayrağı altında toplan!
(Bayan Callas dönmüştür. Perez'lere bakmaz, kendi çocuklarını sıkıca yanına alır)

BAYAN PEREZ Haberler iyi mi Bayan Callas?

PEREZ Büyük gün bugün!

BAYAN CALLAS O kadar sevinmeyin Bay Perez! Maalesef haberler sizin için pek iyi değil. Tomaso Angelas iktidara el koymuş, siz Çik'siniz! Başkent Lima'da büyük bir Çik kovuşturması

başlamış bile. Ağa Calausa'nın tutuklanması da Çik olduğu için.

PEREZ Kötü haber bu, büyük felaket.

CALLAS Bence felaket değil. En azından, herkes için değil. Bizim için bir felaket yok.

BAYAN CALLAS Yalnızca sizler için!

CALLAS Çuk olan bizler için bu haber çok da iyi hatta. Şu dakikada bizler için, senin anlayamayacağın bir umut belirmiş bulunuyor. Sen belki biraz başka bir insansın, daha kötü demiyorum bak.

PEREZ Senin gözünde kafam şimdiye dek o kadar sivri değildi Callas.

(Callas susar. İki aile birbirinden ayrılmıştır, Sivri Kafalılar bir köşede, yYuvarlak Kafalılar öbür köşededir)

PEREZ Borçlarımız aynıydı, görüşlerimiz de aynıydı. Daha beş dakika önce, yarıcı borçlarının faizini hepten kaldıracak olan Orak-Bayrağı altında bizimle birlikte mücadele etmek istiyordun, ki bu ancak kuvvet yoluyla olur biliyorsun.

CALLAS Başarı şansı çok az! Gerçekleşse, en iyisi o tabiî ki. Ama olmaz işte!

PEREZ Bizim için tek şans buysa eğer, azlığı çokluğu konuşulur mu?

CALLAS Belki de benim için tek şans değil.

BAYAN CALLAS Bak Adam, zaman bizden yana işliyorken olabildiğince kente çabucak gidip kışlık ihtiyacımız için alışveriş yapsan iyi olur. Belki Perez'lerin ihtiyacını da alıverirsin, çünkü şu sıra onların Çik olarak kentte görünmeleri tehlikeli.

BAYAN PEREZ Kışlık alışveriş için paramız yok. Yarıcılık borcunu bile ödeyemeyiz.

BAYAN CALLAS Ee, biz ne de olsa şimdi borcumuzun düştüğünü hesaplıyoruz da.

PEREZ Senin tek şans dediğinin ne olduğunu anlıyorum. Ama yanıldığını göreceksin. Ben bunların hiç kimseye kafasının biçimi hatırına bir şey armağan ettiklerini duymadım şimdiye dek.

CALLAS Tamam Perez, yeter, bu hükûmetten kuşkulanmam için hiçbir sebep yok. Daha yönetimi ele geçireli beş saat olmuşken benim ağamı tutukladı işte.

BAYAN PEREZ Biz de artık eve gitsek iyi olacak galiba.

BAYAN CALLAS Yoo, gidemezsiniz ki Bayan Perez. Demin köyün gölünün yanından geçerken kulağıma geldi, birileri, sizin hesabınızı görmekten söz ediyordu. Hemen sizin eve doğru baktım, bir kızıllık vardı.

BAYAN PEREZ Eyvah!

PEREZ Rica etsem şu ilk kovuşturmalar geçene dek beni ve ailemi evinizde saklar mıydınız lütfen?

(Sessizlik)

CALLAS Bu gece ve bugünlerde benim çatımın altında bulunabilir olmasanız daha memnun olurum...

PEREZ Hiç değilse karımla çocuklarımı şu ilk günlerde yanında saklayamaz mısın gerçekten?

CALLAS Belki yapardım bunu. Ama sen Orak'çılardansın, sizlerden herhangi birinin benim evimde görünmesi, benim kendi ailemi tehlikeye sokar.

İKİ KADIN BİRLİKTE

Sefalet ve zaruret birleştirmişti bizi
Kafa biçimimizden, düşman olduk şimdi.

PEREZ Biz çıkıyoruz Callas.

(Callas susar. Perez ailesi tedirgin çıkar)

BAYAN CALLAS Adam adam, sen de çabucak Lima'ya git şimdi şu uygun zamandan yararlan! Yarıcılık borcunu ödeme, onun yerine kışlık ihtiyacımızı al, öncelikle tuz, hem bizim için, hem de inekler için. İşte iki çuval burada.

4

Emanuele Calausa, bir Çuk kızını iğfal etmek suçuyla mahkemeye verilir.
Çuk adaletine örnek olmak üzere Devlet Vekili davaya müdahil olur.
Kızın babası, yarıcılık borcunun silinmesini talep eder.
Devlet Vekili, babaya kendisi için daha yüksek değerlerin söz konusu olduğunu bildirerek onu azarlar.
Tomaso Angelas, Çik Calausa'yı gücünü kötüye kullanmaktan ölüme mahkûm eder.
Çuk ağalar, Çik sınıf yoldaşlarını ayaktakımına feda ederler.

KRAL NAİBİ'NİN SARAYI

Avluda bir duruşma vardır. Davanın tarafları: St. Stefano Manastırı'nın Başrahibi ile St. Barbara Manastırı'nın Başrahibesi.

BAŞYARGIÇ St. Stefano Manastırı'nın baldırı çıplak dilenci keşişlerinin St. Barbara Manastırı'ndaki yoksul rahibelere karşı açtıkları davada, baldırı çıplak dilenci keşişler yedi milyon tutarında bir tazminat talep ediyorlar. Keşişlerin bu kadar yüksek bir tazminat için gerekçeleri nedir?

ST. STEFANO BAŞRAHİBİ St. Barbara Vakfı eliyle yeni bir hac kilisesi yapıp bizim bölgemizden müminleri çektikleri için.

ST. BARBARA BAŞRAHİBESİ Burada sözü edilen yeni St. Sebastian haç şapelinin defterlerine bakılarak, kaydedilen gelirin, keşişlerin iddia ettiği gibi yedi milyon değil, ancak dört milyon tuttuğunun tespitini mahkemenin takdirine arz ediyoruz.

ST. STEFANO BAŞRAHİBİ Defterlerde öyledir tabiî! Ama ben, St. Barbara'nın yoksul rahibelerinin, daha önce birbuçuk milyonluk bir vergi kaçağından dolayı da yüce mahkemenin önüne çıktığını ve o zaman da kendi "defterlerine" dayanmış olduklarını hatırlatmak isterim.

(Taraflar birbirlerine yumruk sallarlar. Mahkeme Kâtibi girer)

BAŞYARGIÇ Ne var? Yüksek değerlerin söz konusu olduğu bir duruşmada rahatsız edilmekten hoşlanmam.

KÂTİP Efendim, Ağa Calausa'yı evinden alıp mahkemeye sürükleyen bir kalabalık, saraya doğru gelmekte. Calausa'nın bir

Çuk kızını iğfal ettiğini iddia ediyorlar.

BAŞYARGIÇ Bay Calausa daha üç gün önce yasaya aykırı tutukluluktan tahliye edildi. Asıl taciz edilen oydu.

KÂTİP Ama eğer burada sorgulanmazsa kalabalık onu linç edecek, hem galeyana gelmiş kalabalık, mahkeme için de tehlike arz ediyor. Bu artık küçük bir olay olmaktan çıktı efendim, tüm kent bu yüzden ayakta. Yarım saat içinde binlerce kişi bunu konuşur oldu. Sanki mağdur kızın durumunu, neredeyse tüm Lima halkı, üstüne üstlük politik koşullar yüzünden dışarıdan da akın etmiş daha birçok kimse, kendi meselesi yapmış görünüyor.

BAŞYARGIÇ Mahkememiz neyi doğru görüyorsa onu yapar. *(Rahibelere)* Söz almak istiyordunuz?

(Kalabalık içeri girer. Calausa'yı yargıç kürsüsüne iteler. Bayan Cornamontis ile Judith Callas da içeriye sokulur. Yargıç, gerginlik içinde çıngırağını çalarken kalabalık Calausa'yı hırpalayıp tükürüğe boğmaktadır)

SESLER Sırf şu elbisenin fiyatıyla altı kişilik aile bir ay geçinir. – Şu ellerin kibarlığına bak, hayatta kürek tutmamış besbelli. – İpek iple asalım biz de. – Parasıyla her istediğini yapabilir sanıyor.

BİR ADAM Hakim Bey, Peru halkı bu adamın cezalandırılmasını istiyor.

BAŞYARGIÇ Muhterem ahali, onun davası görüldü ve suçundan söz ettiğiniz adamın suçsuz olduğu ortaya çıktı. Üstelik şimdi biz burada çok acil bir davanın duruşmasını yapmaktayız.

BAŞRAHİP *(Başrahibe onun yanına gitmiştir)* Aramızdaki küçük anlaşmazlığın geniş kamuoyu önünde görüşülmesini zorunlu görmüyoruz. Ertelemenizi kabul ederiz.

(Gerilere gidip oturur)

BAŞRAHİBE Ayaktakımı dava yürütür oldu!

(Çıkar)

HAYKIRIŞLAR Erteleme yok! Biz demedik mi, burayı alttan ateşe vereceksin! Yargıç da ipe gitmeli! Hepsini asmalı, mahkemesiz!

ADAM *(Ahaliye)*

Gerçek ılımlılıktır konuşan burada
Ama suçluya değil, kurbana ılımlı!
Duygudaşlıkla yaklaşır mazluma

Ama zalime yoktur acıması.

BAŞKA BİR ADAM Mahkeme de şunu bilsin ki, Peru ülkesinde artık yeni bir çağ açılmıştır ve yeni bir adalet geçerlidir!

BAŞYARGIÇ Ama hiç değilse usulünce yerlerinize geçip bir oturun hele.

(Calausa'nın avukatları, cüppelerini savurarak girerler, arkalarında da bazı toprak ağaları vardır)

BİRİNCİ AVUKAT *(Mahkeme kaleminde İkinci Avukat'a)* Sen avukatlar odasında kal. Çik olarak burada görünmen iyi olmaz.

İKİNCİ AVUKAT Calausa'yı sekiz gün hapisle sıyırtmaya bak. Ben de bulunmayı çok isterdim.

(Çıkar)

BAŞYARGIÇ Önce durumu açıklığa kavuşturmamız gerek. Böyle zorbalıkla olmaz elbet. *(Judith ile birlikte ilk sırada banka oturmuş olan Bayan Cornamontis'e)* Siz kimsiniz, kendinizi tanıtın.

BAYAN CORNAMONTİS Emma Cornamontis. Estra'da 5. evinin sahibiyim.

BAŞYARGIÇ Bir genelev midir orası?

BAYAN CORNAMONTİS Evet.

BAŞYARGIÇ Peki talebiniz nedir?

BAYAN CORNAMONTİS Hiçbir şey.

BAŞYARGIÇ Niçin geldiniz öyleyse?

BAYAN CORNAMONTİS Yarım saat kadar önce evimin önünde bir kalabalık toplanmıştı, benim kızlardan birini, kendisi burada işte, mahkemeye götürmek istediler. Ben bırakmayınca beni de zorla alıp getirdiler. Hiç yoktan işe karıştırıldım[40] yani.

BAŞYARGIÇ *(Judith'e)* Adı geçen kız sizsiniz, öyle mi? Şuraya sanık sandalyesine geçin.

YUKARIDAN SESLER Oohoo, oraya başkaları oturtulmalı!

BAŞYARGIÇ Kimin yerinin sanık sandalyesi olduğuna ben karar veririm. *(Judith'e)* Siz bu beyi sokak ortasında sözle taciz etmişsiniz. Bunun cezasının üç hafta ıslahevi olduğunu biliyorsunuz. *(Judith susunca Calausa'ya döner)* Olay böyle mi oldu?

CALAUSA Evet saym yargıç. Ben öğlen öncesi yürüyüşümü yaparken üstüme geldi. Kendisi benim marabalarımdan birinin kızıdır, benden babasının yarıcılık borcunu silmemi istedi.

AVUKAT Ben Calausa alilesinin avukatıyım ve bu davada kendisi-

ne vekâlet ediyorum.

BAŞYARGIÇ Siz ilk duruşmaya da tanık bildirmiştiniz.

AVUKAT Bay Schunirello ve Bay Espata burada hazırlar.

ZENGİN AĞA SCHUNİRELLO Bay Calausa sokak ortasında bu kız tarafından sözle taciz edildi.

AVUKAT Kaldı ki, aleyhinde ancak bir sokak orospusunun ifadesinin bulunabildiği müvekkilimin sosyal konumu da, bizzat gerçeğin teminatıdır sanırım.

YUKARIDAN KALIN BİR SES Ooo, belki de tam tersidir! Şu şapkanı bir çıkarıver bakalım delikanlı! Senin kafa nasılmış bir görelim! Böyle görüşler taşıdığına göre?!

BAŞKA SESLER Şapka çıkar!

AVUKAT *(Şapkasını çıkarır)* Nicedir sizinkiler kadar yuvarlak benimki de!

YUKARIDAN SES Müvekkiline bir soruver istersen, kızın babasından o kadar yüksek yarıcılık parası isteyen kimmiş acaba ki kızcağız da kendini satmak zorunda kalmış?

YUKARIDAN İKİNCİ SES Dön baba dönelim!

BAŞYARGIÇ Sanık sandalyesine oturun nihayet de duruşmaya başlayabilelim!

YUKARIDAN SES Oturma kız! Biz buraya senin hakkını almaya geldik, sanık sandalyesine oturasın diye gelmedik!

AVUKAT Bu dava sokakta görülemez ki. Karar çok ince sorunlara bağlı. Bunun için de kafa gerekir.

SES Sivri kafa herhalde, ha?

(Gülüşmeler)

BAŞKA BİR SES O zaman Angelas gelsin!

SESLER Biz, sanık sandalyesinde başkalarını görmek istiyoruz: Ağaları, mamaları ve adalet numaracılarını.

YUKARIDAN SES Bir de Angelas'ın çağrılmasını istiyoruz. En iyisi o değil mi?

(Angelas bu arada pek belli olmadan içeri girip yargıç kürsüsünün arkasında yana oturmuştur)

BAŞKA SES Angelas orada işte!

BAZILARI Yaşasın Angelas!

(Angelas işaretle susturur. Hava gerilir. Bir kalabalık içinde Maraba Callas mahkemeye gelir)

SES Kızın babası da burada.

MARABA CALLAS Ben sarığın marabasıyım.

JUDİTH Eyvah, babam! Aman beni görmesin, çünkü aptallığımla onların başına bela açtım!

BAŞYARGIÇ *(Callas'a)* Burada ne arıyorsunuz?

YUKARIDAN SES Hakkını arıyor!

CALLAS'LA BİRLİKTE GELENLER Bu adama yolda rastladık. Calausa davasının ne zaman ve nerede görüldüğünü sordu bize. Şimdi burada görüldüğünü söyledik, herkesin gittiği yöne git, varırsın, dedik, çünkü herkes buraya akın ediyordu.

MARABA CALLAS Doğru. Yarıcısı olduğum araziden buraya geldim, yüksek yarıcılık borcu yüklediği için davalı olan ağam aleyhine açılan davanın duruşmasında tanıklık etmek için...

BAŞYARGIÇ Davanın konusu yarıcılık borcu değil.

MARABA CALLAS Borcun altından kalkılır gibi olmadığına tanıklık edebilirim. Toprak taşlı, tarlalar birbirinden çok uzak, ama tarım aletleri çok ilkel, arabaya inekleri koşmamız gerekti. Sabahın üçünde başlıyorduk çalışmaya, çocukları da çalıştırıyorduk. Ürün fiyatlarını biz belirleyemezdik, her yıl değişiyordu, oysa yarıcılık bedeli sabitti. Ağamız hiçbir şey yapmadı, parayı cebine indirdi. Bu yüzden, borcun bir kereye mahsus silinmesini ve ürün fiyatının bizi yaşatacak değerde olmasını talep ediyorum.

YUKARIDAN SES Çok doğru!

(Alkışlar)

ADAM *(Ayağa kalkıp geride sokağa seslenir)* Sarığın marabası olan, mağdur kızın babası, yarıcılık borcunun silinmesini ve ürün fiyatlarının adil olmasını talep etti!

(Geride büyük bir halk kitlesinin tezahüratı)

BAŞYARGIÇ *(Angelas'a)* Ekselans, bu davanın nasıl görülmesini isterdiniz?

ANGELAS Siz doğru bildiğinizi yapınız.

BAŞYARGIÇ Yasanın ilgili maddelerine göre, kız suç işlemiştir. Bir genelevde çalıştığı için, gelen geçeni taciz etmeye hakkı yoktur.

ANGELAS Söyleyeceğiniz bu kadar mı? Yetmez.

YUKARIDAN SES Yaşşaa! Devlet Vekili yargıcın ağzına nasıl çaktı, duydunuz mu? Yetmez, dedi.

ADAM *(Geriye sokağa)* Devlet Vekili duruma el koydu. Başyargıç'a şimdiden haddini bildirdi. Başyargıç'ın hukuk bilgisi için, yetmez, dedi. Devam ediyor.

ANGELAS Kızın babasını daha sıkı sorgulayın ve sonunda meselenin esasına gelin.

BAŞYARGIÇ Yani ağanızın, yarıcılık borcu faizinin hesabında yasal ölçüyü aştığını iddia ediyorsunuz, öyle mi?

MARABA CALLAS Bakın, yarıcılık bedelini hiç toparlayamadık. Ekini kente satmaya mecbur olduğumuz için kendimiz yaban elmasıyla[41] kök yiyerek geçindik. Çocuklarımız hemen yıl boyu giysiden yoksundur. Barındığımız evin hasarını onaramayız, bu yüzden ev yavaş yavaş üzerimize çökmekte. Vergiler de aşırı yüksek. Ödeyemez durumda olanların vergi borçlarının da tümden silinmesini talep ediyorum.

(Genel tezahürat)

ADAM *(Geriye sokağa)* Maraba, ödeyemez durumda olanların tüm vergi borçlarının silinmesini talep etti! Daha da devam ediyor.

BAŞ YARGIÇ Yarıcı borçlarının toplamı ne tutuyor? Yüksek vergiler ne kadar?

ANGELAS *(Öyle sert kalkar ki sandalyesi devrilir. Başyargıç'a böğürerek)* Soracak başka şey bilmez misiniz siz? Hakkını verecek durumda olmadığınız o makamı bırakın. Davaya ben bakacağım sonuna dek.

(Yargıç kâğıtlarını toparlar ve dehşete uğramış biçimde hem yargıç kürsüsünden hem de mahkemeden ayrılır)

ADAM *(Geriye sokağa)* Devlet Vekili, Başyargıç'ı görevden attı ve davanın görülmesini kendisi üstlendi. Başyargıç salonu terk ediyor. Yaşasın Angelas!

SOKAKTAKİ KALABALIK Yaşasın Angelas!

ANGELAS Mahkeme meselenin özünü ortaya çıkaramadığı için davayı ben üstleniyorum.

Çuk halkı adına.
Çuk adaletine yalın bir örnek olsun
Bu dava. Belli bir zihniyete karşı mücadele
Verilmeli burada. Yerleşik marabaları nasıl
Birliklerimiz dizginlerse, mahkememiz de
Dizginsiz ağalara gösterecektir

Çuk adaletinin sert sınırlarını. Burada
Yoksulmuş, zenginmiş, kişi önemli değil
Burada, eşit suça eşit ceza.

Davalı sandalyesine oturacaklar: Ağa Calausa, bir de *(Cornamontis'i gösterir)* şu kişidir. Davacı sandalyesinde isé, bu kız ile babası oturacaklar.

ADAM *(Geriye sokağa)* Devlet Vekili, Çuk adaletinin bir örneğini göstermek istiyor. Devlet Vekili önce usule bir düzen getiriyor. Davacı ve davalı sandalyelerini belirliyor.

ANGELAS *(Callas'a)* Öne çıkın! Kızınıza bakın!

MARABA CALLAS Aaa, sen burada mısın Judith?

ANGELAS Tanıyor musunuz onu?

MARABA CALLAS Elbette.

ANGELAS Soruyorum, çünkü kesinlikle epey değişmiş olmalı.

MARABA CALLAS Pek değişmemiş.

ANGELAS Üstündekiler sizin ona satın aldıklarınız mı?

MARABA CALLAS Hayır, tabiî ki değil.

ANGELAS Gördünüz mü ya, bu giysiler, nasırlı elleriyle toprağı işleyen yalın bir köylünün kızına satın alacağı şeyler değil.

MARABA CALLAS Alamam ki zaten. Bu yarıcılıkla!

ANGELAS Dahası, alacak gücünüz de olsa almazdınız, değil mi? Sizin yalın ve doğru zevkinize aykırıdır bu fırfırlar. Nasıl oluyor da kızınız böyle giyiler satın alabiliyor?

MARABA CALLAS Ee gayetle iyi kazanıyor da ondan.

ANGELAS *(Sertleşir)* Felaket bir cevap! Bir kez daha soruyorum, günün modasına göre giyinmiş bu kıza bakınca, elinizden tutup tarlaları dolaşan o neşeli çocuğunuzu tanıyabiliyor musunuz?

(Maraba anlamamış aptal aptal bakar)

ANGELAS Kızınızın en duyarlı olduğu daha 16 yaşındayken ağanızla uygunsuz ilişkilere girdiğinin farkında mıydınız?

MARABA CALLAS Evet evet, ama bunun faydası çok az oldu bize. Hepsi hepsi iki kez odun taşımada atları[42] kullanabildik. Aına *(Çevresindekilere)* on misli yarıcılık borcu ödemek zorunda oldunuz mu, arada bir bunun üçte biri bağışlanmış, hiç faydası yoktur. Üstelik o bile belli değildir.

ANGELAS Demek ki ağa, ekonomik üstünlüğünü kötüye kullanarak kızınızı felakete sürükledi, öyle değil mi?

MARABA CALLAS Felakete? Bütün faydayı kız gördü. Hiç değilse güzel elbiselere kavuştu. Hiç çalışması gerekmedi. Ya biz...

ANGELAS Kızınızın, mama Cornamontis'in evinde bulunacak duruma kadar geldiğini biliyor musunuz?

MARABA CALLAS Evet ya. Merhaba Bayan Cornamontis.

ANGELAS O evin nasıl bir ev olduğunu biliyor musunuz peki?

MARABA CALLAS Biliyorum evet. Ayrıca şunu ekleyeyim, çiftliğin atlarını kullanmamız bile hesaba dahil edildi. Öylesine utanmazlık yani. Başkaca at kullanmamız da yasaklandı.

ANGELAS *(Judith'e)* O eve nasıl düştünüz?

JUDİTH Tarlada çalışmaktan bıkmıştım. Orada daha 25 yaşında kırkına varmış gibi olur insan.

ANGELAS Sizi iğfal eden sayesinde tanıdığınız refah, aile evinizdeki yalın yaşama sizi yabancılaştırdı demek. Ağa ilk yattığınız erkek miydi?

JUDİTH Evet.

ANGELAS Düştüğünüz genelevdeki yaşamınızı anlatın bize.

JUDİTH Bir şikâyetim yok. Yalnız çamaşır parası yüksek, bahşişler de bize kalmıyor. Hepimiz mamaya fena halde borçlandık. Belli erkekleri reddetme izni veren evler de var.

ANGELAS Hah, demek bu evde parasını ödeyen herkesin koynuna girmeye mecbur ediliyordunuz, öyle mi?

JUDİTH Evet.

ANGELAS Bu kadarı yeter. *(Maraba Callas'a)* Öyleyse baba olarak davalıya karşı şikâyetiniz nedir?

MARABA CALLAS Yarıcılık borcu.

ANGELAS Daha fazla şikâyet nedenleriniz olmalı.

MARABA CALLAS Bence bu kadarı yeter.

ANGELAS Yalnızca yarıcılık borcundan ibaret olmayan bir felaket getirilmiş başınıza. Bunu görmüyor musunuz?

MARABA CALLAS Evet.

(Maraba Callas susar)

ANGELAS *(Birden, Calausa'ya)* Siz nesiniz?

CALAUSA Ağayım.

ANGELAS Nesiniz, dedim.

CALAUSA Toprak soylularındanım.

ANGELAS Ne olduğunuzu soruyorum.

CALAUSA Katolik.

ANGELAS *(Ağır ağır)* Nesiniz siz?

(Calausa susar)

ANGELAS Siz, Çik'siniz. Davanın esası da bu işte! Bir Çik olan siz, ekonomik gücünüzü, bir Çuk kızını baştan çıkarmak için kullanmışsınız. *(Cornamontis'e)* Ve siz, bir Çuk kadını olarak, bu Çuk kızı bir Çik'e pazarlamaktan sıkılmadınız.

(Calausa'ya)

Çik kafasıyla ona bakın şimdi!
Gücünü aşağılık bir amaçla kullandığı ortada.
Güç değil kötü olan çünkü: Onu kötüye kullanmak kötü.
Ve satılamaz olanı, satışla ortaya çıkmayanı
Satın alan sizler; siz, yalnızca adı konmuş
Değeri bilenler ve bir ağacın büyümesi gibi
Ondan ayrılamaz yaprakların biçimi gibi
Feda edilemez olanı hiç tanımayanlar;
Siz, kendinize yabancıyken, bizi de yabancılaştıranlar[4]:
Yetti artık.

(Ötekilere)

Sizler de görün ama, ne kadar zormuş
Hakkı haksızlık mezbelesinden sıyırıp çıkarmak
Ve tüm dökün tünün altındaki
Yalın gerçeği görmek.

Hüküm verilmiştir: Kız, serbest bırakılacak. Mama Cornamontis'in evi, içinde bir Çuk kızını Çik'lerle çiftleştirdiği için, kapatılacak. *(Bayan Cornamontis bayılır düşer)* İğfalci Çik ise, ölüme mahkûm edilmiştir!

MARABA CALLAS *(Haykırır)* Ve yarıcılık borcu silinmiştir!

ANGELAS

Yarıcılık borcu ne ki? Başına gelenin
En azı o. Eften püften bir şey.
Ve sen, daha fazlası için baş kaldırmıyorsun!
Bir Çuk baba, ey sen! Ve sen, Çuk kız çocuğu!
Çik'lerin baskısı altında! Sürekli! Şimdi özgürsün işte!
Bir zamanlar elinden tutup Çuk tarlalarında

Dolaşan kızını sana geri veriyorum.
Ama sakın bir hileli karar demeyin buna
Çuk'ça bir karardır bu.
Mesele burada: Karayı aktan ayırıyorum ben
Ve bu halkı ikiye ayırıyorum,
Birinin kökünü kazıyorum ki, öbürü şifa bulsun!
Çuk'u Çik'ten ayırıyorum böylece
Haklıyı haksızdan! İyiye kullanmayı, kötüden!

KALABALIK Yaşasın Angelas!

(Kalabalık, çılgın gibi alkış tutar. Kız omuzlarda dışarı taşınırken Adam, geriye sokağa seslenir)

ADAM Devlet Vekili, Çik Calausa'yı, bir Çuk kızını iğfal etmek suçundan ölüme mahkûm etti. Adaletin yerini bulduğu kız, şu anda omuzlarda mahkeme salonundan çıkarılmakta. Yaşasın Angelas!

(Kalabalık hemen slogana katılır. Angelas çabukça çıkar)

ST. STEFANO BAŞRAHİBİ *(Çevredekilere yüksek sesle)* Felaket bir karar bu! Calausa ailesi, tüm Peru'nun en saygın ailelerinden biridir. Şimdi o, sokak sürülerine feda edilmekte! Oysa mahkûmun kız kardeşi, manastıra girmek üzere!

(Calausa götürülür. Bir zengin ağalar grubunun yanından geçirilirken onlar görmezden gelir)

CALAUSA

Ah, Don Duarte, yardım et bana! Ve Ağalar
Destek olunuz, gün bugün! Anımsayın
Ne güzel masa sohbetlerimiz oldu.
Affonso, sen savunabilirsin beni! Yuvarlak
Kafalısın sen! Bugün ona bakılıyor!
Benim yaptığımı sen de yaptın, söyle bunu!
Niye gözünüzü kaçırıyorsunuz? Görmezden gelmeyin!
Ah, bu bana yaptığınız hiç hoş değil! Elbisemin
Haline bakın! Bugün bana, yarın size!
Yuvarlak kafanız da hayretmez o zaman!

(Ağalar, tanımıyormuş gibi davranmayı sürdürürler. Calausa götürülür)

ANGELAS'IN ASKERLERİ *(Calausa'ya vurarak)* Moruk bir faizci! Çuk kızlarının ırzına geçmek, ha? Kafasının sivrisine sivrisine

vurun! Hem şu ahbaplarına da iyice bir bakın!

(Ağalar hızla uzaklaşırlar)

ŞİŞMAN KADIN TOMASO Şimdi soyunsun bakalım, şıllık! İş de kesilip bitiyor üstelik.

BAYAN CORNAMONTİS Kim demiş!?

TÜTÜNCÜ Böyle bir şey hiç olmamıştı. Yeni bir zaman bu. Ağa kaybetti. Maraba yükseliyor Bayan Cornamontis!

BAYAN CORNAMONTİS Sizin sözlerinizi hep zevkle dinlemişimdir Bay Palmosa: Çocukça saf inancınız hiç eksik olmaz.

BAY CALLAMASSİ Gün gelip de bir yoksul adamın zenginle mücadelede galip gelebileceğine inanmıyor musunuz Bayan Cornamontis?

BAYAN CORNAMONTİS Kadere bakalım mı? Bir düğme suretinde olsun, ha? *(Tütüncü'nün elbisesinden bir düğmeyi çevirip koparır)* Eğer delikler üstte ise zengin galip gelecek, tamam mı?

TÜTÜNCÜ Tamam.

(Bayan Cornamontis düğmeyi fırlatır)

TÜTÜNCÜ *(Düğmeyi yerden alır)* Delikler üstte yani.

BAY CALLAMASSİ İyi, ama delikler iki tarafta da üstte bayan Cornamontis?

BAYAN CORNAMONTİS *(Yüksek sesle güler)* Gördünüz mü? Mesele de bu ya zaten!

(Gider)

BAZI SEYREDENLER *(Callas'a)* İyi şanslar Bay Callas!

MARABA CALLAS Değil mi ya, artık hiç yarıcılık borcum olmayacak. Yarıcılık eften püften, dedi zaten. Bravo!

5

Calausa ailesinin avukatları[5], bakire İzabella Calausa'nın manastıra kabulü için pazarlık yaparlar.
İzabella Calausa, kardeşinin hapsedildiğini öğrenir.

St. BARBARA MANASTIRI

(St. Barbara'nın yoksul rahibelerinden iki manastır rahibesi ile İzabella Calausa ve iki avukatı, iki taraf karşılıklı otururlar)

BİRİNCİ AVUKAT Bakire Calausa, manastıra alınmasının kabulüne ilişkin pazarlıktan önce size birkaç soru[6] yöneltmek istiyor.

İZABELLA *(Bir kâğıt parçasından soruları okur)* Bu manastır sıkı mı acaba?

BAŞRAHİBE En sıkısıdır evladım. *(Avukatlara)* Ve tabii en pahalısı.

BİRİNCİ AVUKAT Bu, tarafımızca bilinmekte.

BAŞRAHİBE Yani en kalitelisi.

İZABELLA Çokça oruç günü var mıdır? Kaç gündür?

BAŞRAHİBE Haftada iki kez, dört büyük bayram öncesi birer tam hafta ve dört-perhiz günlerinde[43].

İZABELLA Gece mum yakmak vb. için kaç kez kalkıldığı.

BAŞRAHİBE Her saat başı evladım, eğer sıra sende ise.

İZABELLA Gerçekten hiçbir erkek giremiyor mu? Örneğin hiç dışarı çıkış olanağı yok mudur?

BAŞRAHİBE Katiyyen.

İZABELLA Yemeklerin sade, yatmanın katı ve ruhani uygulamaların bolca olup olmadığı.

BAŞRAHİBE Yemekler sade, yatma katı ve ruhani uygulamalar bolcadır evladım.

İZABELLA

Çok gördüm, kızların tensel arzuları[44]
Ve duygularının şiddeti
İtmiştir beni, erkek kardeşimin
Bakışı bile bu zayıflıklardan arınmış değil. Kapı arkalarında
Sık sık itişme duyardım. O gülüşten tiksinirim.
Yatağım temiz kalmalı ve omuzlarım el değmemiş olmalı.
Ey bekâret, yitirilmez servet, sen ey kral yoksulluk.
Hücrem de fakir olsun benim, lokmam da,

Yeter ki beni kapatan duvarlar sessiz kalsın.
Daha gençlik yıllarımda çok tantana gördüm
Yoksulluğu beğenmeyen çok kibir, yeter.
Bakire kalmak istiyorum, mahzun ve yoksul[45].

BAŞRAHİBE

Öyle yaşıyoruz işte biz burada, sen de öyle
Yaşarsın evladım, biz nasılsak öyle olursun sen de.
(Avukata) Ama önce şartlarımız üstünde anlaşmalıyız avukat bey. Kızımız ne getiriyor?

AVUKAT Eh yani kafamızın derisini yüzecek değilsiniz elbet ... İşte listemiz.

BAŞRAHİBE *(Okur)* Üç düzine gömlek, yetmez. Beş düzine diyelim buna.

AVUKAT Aman aman, dört tamamdır.

BAŞRAHİBE Bez nerede peki?

AVUKAT Ne bezi?

BAŞRAHİBE Ne beziymiş, tanrı ömür versin, kızımız bizde seksen yaşına erişecek. 50 metre bez. El dokuması. Çatal kaşık, gümüş olmalı ama.

AVUKAT Nikel olacak değil elbet!

BAŞRAHİBE Canım avukat bey, her şeyi baştan sormak iyidir. Dolapları da kayın ağacından istemeyiz, kirazı yeğleriz. Ve gelelim en önemlisine: Aylık ödenti...

AVUKAT Calausa arazilerinin yarıcılık geliri toplamını biliyorsunuz.

BAŞRAHİBE Yarıcılık geliri çok yüksek değil, dolayısıyla sevgili manastırımıza düşen oran yüksek olmalı.

AVUKAT Nasıl bir oran?

BAŞRAHİBE Biz düşündük: En az yarı olmalı.

AVUKAT Mümkün değil. Bayanın erkek kardeşi Bay Calausa, ailenin tüm temsil giderlerini karşılamak zorunda ve tek geliri de yarıcılıktan! Kızcağız da burada çok sade bir yaşam sürecek, duyduk işte.

BAŞRAHİBE Sade demek ucuz demek değil ki.

AVUKAT Ayrıca yeni hükûmet, yalnız yarıcılık borçlarının kesin ödenmesini güvenceye almakla kalmayıp, yükseltilmesine de olanak sağladı.

BAŞRAHİBE Doğru, ama buna bel bağlanamaz ki. Ayda 800'den hesaplayabilmemiz gerek.

AVUKAT Bu kadarını zaten gerçekten aşırı yüklenmiş marabaların boğazını sıkıp almak mümkün müdür, bilemiyorum. Bunu da göz önüne almanız gerek, Bayan Calausa.

BAŞRAHİBE Evet, bunu düşünmeniz gerek evladım, fiyat bu.

İZABELLA Bu gerçekten fazla mı pahalı avukat bey?

(Avukat, İzabella'yı bir köşeye çeker, rahibelere bir kez daha sorar)

AVUKAT 600 olabilir mi?

(Rahibeler başlarını sallarlar ve öylece önlerine bakar kalırlar)

AVUKAT *(İzabella'ya)*

Tasarladığınız yaşam
Çok para istiyor.

Ve sizin bakire olarak alçak gönüllüce mülksüz yaşamanız için başkalarının kendilerini satmaları ve tarlada ter dökmeleri gerekiyor.

İZABELLA *(Güzel yaşamaya kavuşmanın böylesine zor olmasına ağlar)* Ne istiyorsam istiyorum ben. Haksızlık da değil bu.

AVUKAT *(Başrahibe'ye)* Ürün aşırı fazla olduğu için bu yıl gelir getirmiyor, öyle ki toprak sahipleri de bazı lükslerinden vazgeçmek zorundalar.

BAŞRAHİBE Bizim de tarlalarımız var; aynı dert bizim de başımızda.

AVUKAT İyi, öyleyse anlaştık. Yalnız bizim şimdi bu parayı bile nasıl sağlayacağımıza bakmamız gerek. Gidelim. Zamanlama, konuştuğumuz gibi. Anlaşmanın imzalanmasının hemen ardından.

BAŞRAHİBE *(Çıngırak çalar. Bir Rahibe gelir)* Bayan Calausa'nın arabasına yol verin.

RAHİBE Sayın Başrahibe, rahatınızı kaçırmak istemezdik, ama avluya korkunç bir giriş oldu. Gürültücü bir kalabalıkla birlikte bir adam manastırın önünden geçiyordu. Yanında da boyalı bir aşüfte vardı. Adam, atları görünce, ben marabayım, bu atlar benim, tarlada kullanacağım, diye tutturdu. Arabacının kafasına vurup atları çözdü, aldı götürdü. Bir de dedi ki: Bay Calausa darağacına yürüyerek de gidebilir, dedi.

(Herkes dehşet içinde birbirine bakar)

6

Hükûmet birlikleri ile Orak marabaları arasındaki kanlı boğuşma haberleri Lima'da gerginlik yaratır.
İgnatio Perez, Orak yolunda yakalanmıştır. Lima'da tutuklu olarak başvurduğu komşusu Callas onu tanımazdan gelir.
Callas, günün kendisine döndüğüne inanarak ağasının atlarına el koymuştur. Calausa ailesinin avukatlarının, 2 ata karşılık, kızının ölüm tehlikesi altındaki ağasıyla ilgili temyiz duruşmasında olumlu tanıklık etmesi için yapılan teklifi reddeder.
Büyük toprak ağaları, Çik kovuşturmalarından rahatsız olmaya başlamışlardır.

BİR KAHVEHANE

(Yukarıdan Angelas'ın baş resmi olan bir beyaz bayrak sarkıtılmıştır. Karşıdaki bir binanın arka duvarında ışıkla düşürülen bir yazı görünür. Herkes o yana dönerek okur. Yazı şöyledir:

"Devlet Vekili, her saat başı büyük mücadeleye ilişkin haberleri almaktadır. Orak'çıların ülke başkentine yürüyüşü durdurulmuş görünüyor. Marabaların hükûmet kuvvetlerine saldırısı sürmektedir."

Maraba Callas ile kızı Judith, barda bir erkek kalabalığı arasındadırlar.

CALLAS Bakın işte, sokaktan aşağı geldim, kızım da benimle birlikte. Dava kazanıldı. Ağa yenildi. Ama benim bundan şahsen bir kazancım olmadı elbette. Nasıl derler, eskiden olduğu gibi yoksulum yine, kazandığım şerefi saymazsak. Derken St. Barbara hımbıllarının manastır kapısında bir de baktım, atlar. Aha, dedim kızıma, bizim atlar. Seni iğfal ettiğinde atları vaat etmemiş miydi? Ama sonra yalnız altı ay kullandırdı bize. Bu davaya göre bir daha hiç geri alamaz olması gerekiyor oysa. Atlar malın bedeli çünkü. Kızım da söyledi, aslında doğru, dedi. Tek korkusu, ya bize inanmazlarsa? Niye inanmasınlar, dedim ve atları çözdüğüm gibi aldım götürdüm. Şimdi arabacılık yapacağım. İki tane at, hiçbir şey getirmeyen bir topraktan çok farklı elbet. Uğradığım haksızlıklar yetti artık.

GARSON *(Maraba Callas'ı bazı müşterilere tanıtır)* Beyler, bu gör-

düğünüz, Çik bir ağaya karşı dava kazanmış ünlü Maraba Callas'tır. Devlet Vekili bizzat hakkını teslim etti. Kentimizde bir adamın parasız hak elde etmesi ilk kez oluyor herhalde.

(Işıklı yazı [projeksiyon,Y.O.] yeniden görünür: "Hükûmet birlikleri, Orak yürüyüşüne inatla karşı koyuyorlar."

Callas ile Judith, bir küçük masaya geçip otururlar. Komşu masalardan onlara içki ısmarlanır ve kadeh kaldırılır)

CALLAS Aç karna içkiyi midem hiç kaldırmaz. Biraz bir şey yiyebilseydim. Ama garson beni ne kadar sayarsa saysın, parasız yemek verecek değil kuşkusuz. Beylerse bize yiyecek ikramına cesaret edemezler şimdi.

JUDİTH Eve gitsen iyi olur.

CALLAS Önce şu atların kâğıdını almam gerek. Duruşma günü taa Cumartesi.

(Üç Angelas Askeri, Orak-Bayrağı Birliği'nden aralarında Maraba Perez'in de bulunduğu dört kişiyi, ağaca hayvan bağlar gibi bağlar, bekçiliği sefil bir polise devredip kahvehaneye girerler)

JUDİTH *(Pencereden görüp dışarı fırlamıştır)* Siz ha, Bay Perez?

PEREZ Güneydeki Orak-Bayrakları topluluğuna katılmaya çalışırken yakalandık. Bir suç işlemediğimiz için mahkûm da edilemeyiz.

JUDİTH Babam içeride, çağırayım mı?

PEREZ İyi olur. Polisin eline birkaç Peso sıkıştırılabilse çok işe yarar. Bunların açlıktan nefesi kokuyor, en küçük bir şey karşılığı söz dinler olurlar.

(Judit başını sallar ve kahvehaneye girer. İçeride babasının kulağına fısıldar)

CALLAS İyi, dışarı çıkarım ben.

JUDİTH Yalnız, seni onun yanında görenler senin de Orak-Bayrağıyla ilişkin olduğunu söyleyebilirler, bunu da hesaba kat.

CALLAS Düşünmem bile.

(Kahvehaneye, aralarında ağa Schunirello ve ağa Saz'ın da bulunduğu toprak ağaları girer. Ayrıca Calausa ailesinin iki avukatı da birliktedir. Bir Çik'in yanına otururlar)

AĞA SAZ Bütün Lima'da, Maraba Callas'ın atları ve Calausa ailesiyle yakınlarının cumartesi duruşmasında kararı değiştirtme çabaları konuşuluyor.

AĞA SCHUNİRELLO Aman cumartesi duruşmasında kötü bir şey olmasa. Aksi halde biz Çik'ler sokağa bile çıkamaz oluruz.

AVUKAT Siz ve dostlarınız, Bay Schunirello, içinizi ferah tutun; yarın orada çok güçlü olacağız. St. Barbara Başrahibesinin akıl almaz bir ifadesi ve Başyargıç'm da ifadesi var elimizde. Kaldı ki Maraba büyük bir dikkatsizlikle ilk duruşmadaki başarısını kaba kuvvete dayalı bir maddi çıkara dönüştürmeye kalkıştı. Böyle şeyler böyleleri için genellikle çok tehlikelidir zaten. Sen git, Calausa ailesinin arabasının atlarına sokak ortasında el koy, al git.

AĞA SCHUNİRELLO Atlar üstünde hak iddia etmiyordur inşallah.

AVUKAT Neden?

AĞA SAZ Eğer bu bir yerleşirse, Peru'da mülkiyetin bir atımlık barut kadar bile değeri kalmaz da ondan. Bir düşünün: Maraba, sokak ortasında ağasının mülküne el koyuyor ve devlet de onu haklı buluyor[46]. Orak'çıların talep ettiğinden ne farkı var ki bunun? Peru'nun bütün toprak ağaları bu iki ata tüm dikkatleriyle eğilmeliler.

AĞA SCHUNİRELLO Ben bunu sağlamaya çalışacağım. Şu Orak-Bayrağı bir alt edilsin, Bay Angelas ile konuşacaklarımız var.

BİR ANGELAS ASKERİ *(Arkada Garson'a)* Nasıl birileridir bunlar?

GARSON Zengin toprak ağaları. İçlerinden biri, kısa boylu olanı, Ağa Schunirello, toplam Peru arazisinin üçte birine sahip Büyük Beşler'den biridir. Yanındaki de toprak ağası Affonso Saz.

AĞA SAZ Karşıdaki beylere bizden birer parti ikram edin. *(Ötekilere)* İyidir bunlar. Güneye gitmekte olan dört bozguncuyu yakalayıp dışarıda tutuyorlar. Böyleleri gerek bize.

İKİNCİ AVUKAT Bu Angelas, bayağı büyük bir devlet adamı gibi görünüyor, kurnazlık yapıp önce ağalara karşı Maraba'ya hak verdi. O karardan bu yana, çoktan Orak'a katılmaya yönelmiş bir yığın Maraba, hükûmetten yana dönmüş!

AĞA SCHUNİRELLO İyi ama, haberler durumun son derece tehlikede olduğunu göz göre göre vurgularken, şu yakalanan dört pejmürdeyi sanki Orak ele geçirilmiş gibi ortalıkta göstermenin ne âlemi var ki?

(Projeksiyon: "Hükûmete sadık ordunun donanım eksikliği dikkat çekiyor. Yetersiz mühimmat ve zayıf lojistik, birliklerdeki müthiş boğuşma ruhunu belirgin biçimde frenlemektedir")

AVUKAT Callas karşıda oturuyor işte.

PEREZ *(Dışarıda, Polis'e)* Bu kahvede bir arkadaşım oturuyor. Eğer içeri girip ona birazcık dışarı gelmesini söylerseniz birkaç peso kazanabilirsiniz. Kızına söylemiştim ama iletemedi herhalde.

(Polis içeri girer)

BAĞLANANLARDAN BİRİ *(Perez'e)* Senin arkadaş korkar, çıkmaz.

POLİS *(İçeride Maraba Callas'a)* Dışarıda yakalananlardan biri var. Siz arkadaşıymışsınız, dışarı gelmenizi istiyor.

CALLAS Vaktim yok.

(Polis dışarı çıkar)

POLİS Vaktim yok, diyor. Para filan da vermedi.

BAĞLANAN *(Yanında)* Ben demedim mi?

ANGELAS ASKERLERİ'NDEN BİRİ *(İçeride)* Orak'tan dostların var demek, ha?

CALLAS Benim mi? Nereden çıktı?

ANGELAS'IN ASKERİ Nereden mi, polisi sana gönderdi ya?

CALLAS Onu tanımam ben[47].

İKİNCİ ANGELAS ASKERİ Görmedin ki.

CALLAS *(Yarım doğrulup pencereden bakar)* Haa, şimdi tanıdım. Bizim civarda bir arazideydi. Çik'tir.

İLK ANGELAS ASKERİ Yaa.

(Kalkar ve dışarı çıkar)

ANGELAS ASKERİ *(Tutuklulara)* Callas adında bir marabayı tanıyan hanginiz?

(Dört tutuklu da susar)

PEREZ Sen bize nihayet içecek bir şey versen?

(Angelas Askeri tekrar içeri girer. Projeksiyon: "Güneyin her yönünden, marabaların yasa dışı toprak işgallerine ilişkin haberler gelmekte. Şu sıralar kuzey bölgelerinden de benzeri haberler geliyor")

BİR TOPRAK AĞASI Tayfun gibi bastırıyor bu! Böylesine açık haydutluklara varabileceğini aklımın köşesinden geçirmezdim. Toprağı düpedüz alıveriyorlar.

ANGELAS ASKERİ *(Callas'ın masasında)* Su istiyorlar. Bu sıcakta yolları uzun. Ama bu Çik köpeklere bir şey vermeli mi, bundan kuşkuluyum. Ne dersiniz?

CALLAS *(Herkesin gözü üstünde olduğu için)* Karşıyım.

AGELAS ASKERLERİ'NDEN BİRİ Buradaki herkesi Bay Callas'ın sağlığına kadeh kaldırmaya davet ediyorum.

(Angelas Askerleri ayağa kalkarlar. Zengin Ağalar yerlerinde otururlar)

AĞA SAZ Bir at hırsızının sağlığına içmem ben.

AĞA SCHUNİRELLO O zaman burdan çabukça gitsek iyi olacak. Bizim korumalara tam güvenim yok.

(Ağalar hesabı ödeyip kalkar giderler, iki Avukat kalır)

BİR ANGELAS ASKERİ Senin şerefine kadeh kaldırmadılar Callas. Bu hiç hoş değil. Kıyafetlerine bakılırsa Çik olmalı bunlar.

CALLAS Gözüm ısırıyor onları. Mahkemede kızım için, bir Çik'i taciz etti, diye ifade verdiler. Calausa'nın dostu bunlar, hem de aynen onun gibiler.

ANGELAS ASKERLERİ Sen oturmana bak Callas. O efendilerle senin meseleye ilişkin gayetle ciddî bir konuşmamız gerekecek daha.

(Angelas Askerleri, Toprak Ağalarının ardından giderler)

CALLAS *(Kızı Judith'e)* Biraz bozuk para bulamaz mısın?

JUDİTH Hiçbir şey yapamam artık. Üç gündür bütün Lima bir Çuk kızı olarak beni kraliçe gibi kutluyor. Sağlığıma içiliyor, yükselmemden söz ediliyor. Üç gündür her çeşit tacizden kurtuldum, ama o tacizler benim işim olduğu için, işimden de oldum. Hiçbir şey kazanamam artık. Erkekler bana şehvetle bakacaklarına saygıyla bakıyorlar.

CALLAS Şu sıra durum tatsız. Ama atlar mülkiyetime geçip de arabacılığı bir tutturursam o erkek ahbaplıkları zaten bitecek. Yazıhanede çalışacaksın.

(Projeksiyon: "Hükûmet birliklerinin geri çekilişi örnek bir düzen içinde yürüyor. Devlet Vekili'nin çağrısı, kuzey bölgelerinde etkisini gösterdi. Hükûmet uçaklarından atılan bildiriler, Çik toprak ağalarının tecavüzlerine karşı marabaları eğitmekte."

İki Avukat ayağa kalkar, kollarını açarak Callas'a giderler)

AVUKATLAR Ah buradasınız demek sevgili Callas! Size parlak bir

önerimiz olacak. Mesele şimdi rayına oturuyor.

(Callas'ın yanına geçerler)

CALLAS Buyrun.

AVUKATLAR Size, belli bir ailenin, iki ata ilişkin olarak, gerektiğinde kolaylık göstermeye hazır olduğunu bildirmek durumundayız.

JUDİTH Ne karşılığı?

CALLAS Malum Çik aile söz konusu besbelli, değil mi?

AVUKATLAR Konuştuğumuz davanın yeni bir duruşmada bir kez daha görüleceğini biliyorsunuzdur.

CALLAS Bunu bilmiyorum.

AVUKATLAR Hükmün değiştirilmesi için yüksek düzeydeki belli bir tarafın tüm manivelaları harekete geçirdiğini tasavvur edebilirsiniz.

CALLAS Çik tarafı, değil mi?

AVUKATLAR *(Gülerek)* Çik tarafı. Çok fazla da yaklaşmamak gereken kızınızın, henüz belli kişi ile -Çik olanla- tanışmadan önce bir adamla ilişkide olduğuna dair bir tanık ifadesi var elimizde, her an yemine hazır, öyle ki tecavüz iddiası düşebilir yani.

JUDİTH Olamaz.

AVUKATLAR Kabul etseniz, yarıcılık borcunda ciddî bir indirimi hemen konuşmaya geçebilirdik.

CALLAS Buna verecek bir tek yanıtım var...

JUDİTH Dur! *(Avukatlara)* Beni bir an için babamla baş başa bırakıverin.

AVUKATLAR Elbette, elbette: Eğer aklınız varsa şimdi iki at kazanmak sizin elinizde.

(Avukatlar bir yan masaya otururlar. Her iki masa hafif sesle pazarlığı yürütür.

Projeksiyon: "Şimdi kuzey bölgelerden de isyancı yarıcıların küçük kalkışma haberleri geliyor")

CALLAS Sizin için durum tatsız değil mi? İyidir. Yumuşarsınız biraz. Bir lokma ekmek uğruna haklarımızdan vazgeçemeyiz. *(Yeniden masaya yanaşmış olan Avukatlara)* Yanıtım: Hayır!

AVUKATLAR Sözü edilen ifadeyi, en büyük manastırımızın, kızınızı daha çocukluğundan tanıyan başrahibesi vermiş olsa bile

mi?

CALLAS Siz bildiğinizi yapın. Ayrıca buradaki beyler, kızıma yalan yere yemin ettirmeye kalktığınıza tanıklar! St. Barbara Manastırı'nın başrahibesine de söyleyin, pis bir yalan o!

(Avukatlar yıkık giderler)

BAŞKA MASADAN BİR BEY Bir yamukluk mu vardı Bay Callas?

CALLAS *(Kadehini alır, onlara katılır)* Bu Çik'ler aptal herifler! Şimdi de beni rüşvetle kandırmak istiyorlar. Ama zımbaladım işte! Atları armağan etmek istediler bana. Oralara getirdim onları yani. Ama şerefsiz bir iş yapmam bekleniyor benden. Tam Çik'çe işte! İnsanın her şeyi en aşağılık maddî menfaate göre yaptığına inanıyorlar. Ah, Devlet Vekili ne kadar haklı! Beyler! Şerefimi satmak zorunda olduğum zamanlar geride kaldı. Ben artık bu işleri öylesine aşağılık bir bakışla yapamam. Bunu sizlere söylemiş olayım beyler!

BEYLER *(Callas'ın elini sıkarlar)* Bay Callas, size belki düşündüğünüzden de fazla onur getirecek olan bu bakış açınızı selamlıyoruz ve günümüzde çok azalmış olan Çuk tutarlılığınız için kutluyoruz sizi!

CALLAS Duyduğuma göre benim atlara el koydurmak istiyormuş Başyargıç, ama ben onu buradaki iki efendinin bir olta partisine davet ettiklerini de biliyorum. Dün öğlen onda Turna yediler.

BEYLER Yolsuzluğun da bu kadarı yani!

CALLAS Biz bizeyiz değil mi?

(Beyler omuzlarıyla onaylayıp yuvarlak kafalarını gösterirler)

CALLAS *(Sarhoş)* Bu Çik'lerin ne kadar aptal olduklarını anlayın bakın, ben bu atlara ne sayede sahip oldum; o Çik, benim kızıma sahip olmuştu da ondan. Herkes beceremez bunu. Benim kızım, yaşıtı olan öteki kızlardan farksızdır, oysa bir de şu atlara bakın! Dışarıda duruyorlar. Ayrıca, söz aramızda, elbette ki atları kıza karşılık aldığım, asla söz konusu değildi. *(Judith kendisini durdurmaya çalışsa da Callas sürekli konuşur)* Güldürmeyin beni! Bay Calausa benim onları kullanmama göz yumdu, hepsi bu. Hem böylesi iki atı kim yatırır ki bir kıza? Atları mutlaka bir görmelisiniz!

ÜÇ BEY Bütün Çik'lerin üstüne böyle gitmek gerek işte! Bay Callas,

sizin kazancınız yalnız iki attan ibaret değil!

CALLAS Bütün Lima bugün beni konuşuyor. Yüksek makamdaki en az üç kişi, biri Başyargıç, Callas adı geçer geçmez ipi boyunlarında hissediyorlar.

(Angelas Askerleri geri dönmüşlerdir, şimdi Orak'çı dörtlüyü götürmekteler. Yarıcı Perez bir an durur, kahvehaneye doğru bakar)

PEREZ Callas, kimin yanındasın?[48]

(Projeksiyon: "Güneydeki boğuşma bütün şiddetiyle devam ediyor")

7

Mahkûmun kız kardeşi İzabella Calausa, kardeşinin affı için Devlet Vekili'ne yalvarır. Ama o, cezada ısrarlıdır.
Mahpus yarıcılarla bir konuşmasında Angelas, mülkiyete saygının bir Çuk özelliği olduğunu açıklar.
St. Barbara'nın Başrahibesi, Callas'tan yarıcılık borcunu ödemesini talep eder ve ona kafasının yuvarlak olduğunu gösterir.
Toprak ağaları, Çik'lerin kovuşturulması sırasında zengin giyimli Çuk'ların da tacize uğramasından yakınırlar. Bunu, toprak ağası Calausa'nın mahkûmiyetine bağlarlar.
Ama hükûmet birliklerinin, Orak isyanı önünde yenilgiye uğradığı haberi, toprak ağalarını, yine de Devlet Vekili'ne askeri birlikler için para sağlamak durumuna getirir. Yalnız, onlar da Devlet Vekili'nden, Çik'lerden de para toplanmasını ve Maraba Callas'a atların verilmemesini talep ederler.

KRAL NAİBİ'NİN SARAYI

Bekleme odasında Maraba Callas ile kızı Judith, oturmuş bekliyorlar. Naib'in odasında ise Angelas çalışmakta. Dört Orak'çı, kelepçeli olarak onun önünde ayakta.

Bekleme Odası.

JUDİTH Bu sarayı tekrar gördüğümden beri artık bizim atlarla ilgili durumun hallolacağına inancım kalmadı. Yarıcılık borcuyla ilgili de başımıza gelecekler var, bir kere onu asla hediye etmeyecekler bize.

CALLAS Fikirlerinin nasıl hayata geçirildiğine yönelik bir ışık çaktıracağım İberin'in zihninde. Bir Çuk'un tarlası için gerekli atları, bir Çik'in alma hakkı var mıdır, bildirecek elbet.

JUDİTH O zaman her yerde duran atı alabilirsin.

CALLAS Çik atıysa eğer.

(St. Barbara'nın iki Rahibe'si[7] ile St. Stefano'nun Başrahibi ve İzabella girerler. Sessizce bir başka kanepeye otururlar)

CALLAS *(Judith'e)* Boyun eğmem ben.

JUDİTH Sivri kafa, çalışır boşa. *(Sessizlik)* Ama bir de sofu ki! Yanız bir kalçası var, sanki kraliçe mübarek. İyi besili, bazı şeyle-

re pek güzel dayanır, ama böyle birinin çalışması söz konusu olamaz. *(Callas'a)* Ve bedelini sen ödersin.

CALLAS Ben ha? Hiçbir şey ödemem.

JUDİTH Olan bana oluyor ama.

CALLAS O da bitti. *(Rahibe'lere yüksek sesle)* Benden zırnık alamazsınız. Marabayım ben.

BAŞRAHİBE Sevgili çocuk, bizim sakin manastırımıza bir girebilirsen sana çok iyi gelecek.

JUDİTH Evet ya, ona iyi gelecek. Keçi hiçbir şey yapmamaktan bir kurtulmalı elbet.

CALLAS Çik takımı!

JUDİTH Hangimizin haklı çıkacağını göreceğiz bakalım.

BAŞRAHİBE Evet sevgili hanım kız, göreceğiz bunu elbette.

CALLAS Bir kere bey kardeşimizin boynuna ip geçecek önce. *(İzabella fenalaşır)*

JUDİTH *(Bağırır)* Tuvalet masasını manastıra taşıtmak için hatuna iki at gerek zahir!

BAŞRAHİBE Siz biraz susun bakalım. *(Kalkar, Callas'a doğru gider)* Kafanız yuvarlak diye aklınızca bir şeyler kuruyorsunuz galiba. Öyle olunca tek kuruş ödemeniz gerekmez diye mi düşünüyorsunuz acaba? Ödemeyi kime yapacağınızı biliyor musunuz?

CALLAS Çik'lere asla.

(Başrahibe elini başına götürür, kafasının üstüne koyar)

JUDİTH Ne demek oluyor bu?

BAŞRAHİBE Tam da bunu göreceksiniz işte. Ee yani, bizim kafalarımız da yuvarlak herhalde.

Kral Naibi'nin Odası.

ANGELAS *(Orak'çı dörtlüye)* Haydutsunuz siz, ha?

PEREZ Hayır. Biz, gasp edileni geri almak isteyenleriz.

ANGELAS Astıracağım sizi!

PEREZ Evet. Bazılarımızı. Hepimizi değil.

ANGELAS Sizin için hiç fark etmez bu.

PEREZ Yoo, fark eder.

ANGELAS Böyle konuşan, bir Çik.

PEREZ *(Öbür üçünü göstererek)* Ve bunlar da Çuk'lar.

ANGELAS

Çuk değil onlar!
Mülkiyetin kutsallığı,
Çuk'un doğasına işlemiştir.
Aç kalmayı, kanaatkâr olmayı yeğler,
Yabancı çanaktan yemektense.
"Tanrı merhameti"yle ve "ne gelir elden"le
"İş veremiyorsunuz, yemek verin bari,"
Diyerek devletten beslenen sefile
Ekmeğinden koparıp verir insan. İyi. Ama
Öylesi bir Çuk, bence Çuk değildir artık.
Beslenir ve aşağılanır o.
Ama, ister bir şapka, ister ekmek kırıntısı için olsun,
Yabancı bir mülke saldıranı,
Hakkaniyet uğruna havaya uçurmalı!
Onun kanı akmadıkça huzur gelmez!
Bu açgözlülüğün gözleri oyulmalı![49]
O Faust, pire gibi ezilmeli!
Yabancı mülke göz dikenin ağzı
Hak için, tozla, balçıkla dolmalı!
Çünkü öyle bir insan, kendi halkımızı
Bölüyor böylece! Zorlamayla! Soğukkanlıca!
Sivri zekâ! Çik'çe! Sırf harislikle!
Ve yalnızca hırs doğuruyor! Son Orak bayrağı
Toprağa bulanmadıkça, hiçbir şey yapılmamış demektir!
(Müfettişe)
Çıkar bunları dışarı! Avluda dikilip dursunlar ki, içeri giren herkes onları görebilsin.
(Orak'çı dörtlü çıkarılır)

ESKAHLER

Evet, bekleme odasında da
Mahkûm Calausa'nın kız kardeşi bekliyor.
Belki bu hukuki duruma
Yeni bir şey getirir.

ANGELAS

Huzuruma gelebilir.

ESKAHLER
Maraba da bekliyor.
ANGELAS
Cumartesi'ye kadar vakti var.
ESKAHLER
Cumartesi'ye kadar vakti var.
(Çıkar)

Bekleme Odası.

CALLAS Biz daha önce geldik.
ESKAHLER *(Ötekilere)* Devlet Vekili, içeri gelmenizi rica ediyor.
JUDİTH *(Başrahip, Başrahibe ve İzabella içeri girerlerken)* Gördün mü? *(Güler)*
CALAS Devlet Vekili'ne, maraba Callas'ın malum atları getirdiğini söyleyiniz. Dışarıda direğe bağlanmış duruyorlar.

Kral Naibi Odası.

ESKAHLER *(Tanıştırır)* St. Barbara'nın Başrahibesi ve onun vesayetindeki bayan. St. Stefano'nun Başrahibi, toprak sahibinin vaftiz babası oluyor.
ANGELAS Konuşun!
İZABELLA
Böyle konuşamam ki. Çok şey buna bağlı.
Burada her şeyi halledecek birkaç kelimeyi
Nasıl bulayım?
ANGELAS
Kelimelerin önemi yok.
Bir Çik'tir her şeyi kelimelere bağlayan
Ve kelimelerle her şeyi yönetmeye kalkan.
Hukuk az kelimeyle yürür.
İZABELLA
Yanlış mı yaptım yani?
Ah, hemşire!
BAŞRAHİBE
Manastırın eşiğinde

Yakaladı kötü haber.

ANGELAS

Öyle mi? Korumak istediğiniz,
Bekâretiniz mi? Sizin ricacı olduğunuzun
El attığı da bekâretti.

İZABELLA

Hukukun kelimeleri azdır, diyorsunuz.
Bir rezillik var, en nefret ettiğim,
Hak ettiği cezaya çarptırılmasını istediğim[50],
Ve ben, şimdi ağabeyimi savunuyorsam
Biliyorum aynı zamanda onu da savunduğumu.

ANGELAS

İyi peki, anlaşıldı, bekâretten yanasın demek.
Tek bilemediğim, niçin hiçbir getirisi
Olmayan bir erdemden yana olunur ki!

JUDİTH *(Dışarıda dinlemiştir)*

Ama bedeli var!
Erdemin bazısı bir şey getirmez
Ama ödetir, onun istediği de bu.

İZABELLA

Efendim! Sizi anlamıyorum ki nasıl konuşayım.
Bir şey istediğim yok, her şeyden tiksiniyorum.
Sizin istediğiniz gibi. Bir hak talebim yok.
Ağabeyim için istiyorum sadece, ona haksızlık
Yapıldı, sizin de söylediğiniz gibi! Benimle
Böğürtlenler arasında dolaşırdı. Kollarında
Otururdum onun. Öyle cüsseli değildir, parlak da
Değildir. Bir görebilseniz, orada nasıl
İyimser gözlerle oturduğunu, ah! Daha
Çocukken tombul ve korkaktı!
Bir iş becerdiği zaman, yakası
Hep ter içinde kalırdı. Şimdi tepesinde
Birkaç tel saçı var. Görseniz gülersiniz.
Onun affını diliyorum: O suçlu!

ANGELAS *(Kendi kendine)*

Gerçekten seviyor onu. Ve de bu çılgın,
Kendini bir Çuk kadınla karıştırma cüretinde.

(İzabella'ya)

Ağabeyin üstüne abandığında, o kız da gençti senin gibi.
Sırf tepesinde birkaç tel saçıyla
Gücü elinde tuttuğu için! Yani şey gibi, şimdi
Ben, bir Çuk olarak, Çik olan size
Ki sizden hoşlanmam pekâlâ mümkün
Söz gelişi hani, mümkün diyorum yalnızca, çünkü
Gençsiniz, bunu serseri muhabbetiyle söylemiyorum,
Evet yani sanki ben şimdi üstünüze varıp, sizden,
Bu gece, hiç ilgisiz aniden, nasılsanız öylece
Bu odaya gelmenizi istesem, bir Çuk olan bana gelmenizi
İstesem ve ben de gücümü kullansam, öyle ya,
Güç bende değil mi, kullanırım. Bunun gibi işte.
Ağabeyinizi sizden alırım da, almam da.
Haklı mı ama bu? Soruyorum size!

İZABELLA

Haklı değil.

ANGELAS

Gördün mü ya! İşte böylece
Kendin karar verdin; demek ağabeyinin
Yaptığı, haklı değilmiş. Ve yaptığı yüzünden
Asılacak. Kaldı ki sen burada
Akrabaların için kurban olsan, pek haksızlık
Bile sayılmazdı, çünkü anımsadığıma göre
O Çuk kızı, kendi insanları uğruna
Feda etmişti kendini. Neyse, yeter bu kadar!

(Rahibeler ile İzabella[8] odadan çıkar)

ANGELAS

Yeni bir şey getirmedi.

ESKAHLER

Güzelliğini saymazsak.

Bekleme Odası.

Beş Zengin Toprak Ağası, Kâtip'e Eskahler'i getirtirler.

BEŞ ZENGİN TOPRAK AĞASI

Düpedüz rezillik! Akıl almaz durum!
Daha şimdi yol ortasında
Bay Schunirello'ya fiilen saldırıldı:
O bey burada işte. Onunla birlikte iki
Toprak sahibine daha saldırıldı, sırf
İyi giyimliler diye. O iki toprak sahibi
Çuk'tur! Sebep bu Calausa olayı
Gibi olaylar! Sokağa feda ediliyoruz!

ESKAHLER

Bu olay, Devlet Vekili'ni kızdıracak!

(Çıkar, Kral Naibi Odası'na girer)

Kral Naibi Odası.

ESKAHLER

Aralarında tüm Peru'nun üçte birine
Sahip Büyük Beşler'in bir kısmının da
Bulunduğu toprak sahipleri, hepsinin en
Zengini olan Bay Schunirello'ya, adamlarınızın
Saldırdığı haberini getirdiler. Efendim Angelas,
Bu beyler sıkıntı içinde buraya koşturdular,
Böyle bir saldırının Peru'ya zarar
Vereceği korkusuyla. Ve gerçekten de,
Güneyden gelen haberler ürkütücü.
Oraklı bayraklar yürüyüşe geçti. Bizim
Biliklerimizse, efendim Angelas, kasalar
Boşaldığı için malzeme yetersizliği çekmekte.

ANGELAS

Ne istiyormuş beyler?

ESKAHLER

Onların isteği,
Calausa için verilen hükmün geri alınması,
Çünkü onları sokağa feda ediyormuş,
Bir de Schunirello gibi adamlara saldıranların
Çok ağır cezalara çarptırılmasını istiyorlar.

ANGELAS

Hepsi bu mu?

Anlaşılmıştır.

ESKAHLER

Huzura kabul ediliyorlar mı?

ANGELAS

Hayır!

ESKAHLER

Calausa'nın kız kardeşini kabul ettiniz ama.

ANGELAS

Bir kız kardeşin gözyaşları, o takımın
Sıkıntılarından daha ağır çeker.
Birkaç bakkalın sıkıntılarına ilgi
Duymadığımı söyleyin onlara.
(Eskahler bekleme odasına geçer)

Bekleme Odası.

ESKAHLER

Devlet Vekili, üzüntülerini...

TOPRAK AĞALARI *(Onu kenara iterler:)*

Kendinize gelin, eeyy!

Kral Naibi Odası.

(Toprak Ağaları Kral Naibi odasına dalarlar)

ANGELAS

Ne istiyordunuz? İş yapıyorum, baksanıza.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Hangi iş? Önemli olan bu!
İşte Bay Schunirello, tüm Peru'nun tanıdığı,
Ona saldırdılar, saldıranlarsa,
Sizin milisleriniz, buraya geldi iş.

ANGELAS

Peki, benden istediğiniz nedir?

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Calausa
Davasının hemen kaldırılmasını ve
Bu üç saldırgana dava açılmasını

Ve onları kışkırtan şu Maraba'nın,
Hani şu dışarıda oturan, tüm Lima önünde
Bizi kötüleyebilen şu Callas'ın, davasım da,
Herifin adı öyleydi herhalde...

ANGELAS *(Onların sözünü keser)*
Milisler biliniyor mu?

ESKAHLER
Evet.

ANGELAS
Getirin onları!

(Eskahler, söyleneni yapmak üzere çıkınca, Angelas ile Toprak Ağaları suskun ve düşmanca karşılıklı dururlar. Derken Eskahler, kahvehanedeki üç Angelas Askeri ve Müfettiş'le birlikte gelir)

ANGELAS *(Schunirello'nun sargılı başını göstererek, Askerler'e)*
Nasıl oldu bu iş gerçekten?

ANGELAS ASKERLERİNDEN BİRİ Adam Çik. Sargının altında sivri kafasını görürsünüz.
Biz gayet sakin bir kahvehaneden çıkıyorduk ki Bay Callas, bu beylerin bize bakışlarındaki aşağılamaya dikkatimizi çekti. Gerçekten de köşede durmuş bizi süzüyorlardı. Bize bir pislik yığını diye baktıklarına yemin edebilirim. Yine de, kışkırtmaya gelmemeli, diyorduk! Ama inanılır gibi değil, bizim şu arkadaş *(İçlerindeki en kuvvetli ve en uzun boylu olanını gösterir)* yanlarından geçerken, şu bey *(Kısa ve cılız olan Schunirello'yu gösterir)* onun üstüne geldi ve çenesinin altına öyle bir yumruk patlattı ki, arkadaş ağaç gibi devrildi.
Güçlükle savunabiliyorduk onu. Eğer beyefendide bazı morluklar olmuşsa, bizce kendi kabahatidir, çünkü onun davranışı her zaman halkın öfkesini çeker.

UZUN BOYLU ANGELAS ASKERİ[9] Maraba Callas da zaten bize söylemişti, bu beyler onun ekme biçmede zorunlu ihtiyacı olan atını elinden almışlar.

BİRİNCİ ANGELAS ASKERİ Mahkemede de gördük onun ne menem bir adam olduğunu.

ANGELAS Davanın burayla ilgisi yok. *(Schunirello'ya)* Çik'siniz, öyle mi?

BAŞKA İKİ YARALI TOPRAK AĞASI

Peki ya bize bakarsanız

(Sargılı kolunu gösterir)

Şu kolumu, şu omuzumu görürseniz,

Bize de saldırdılar. Oysa bizim

Kafamız yuvarlak.

ÜÇ ANGELAS ASKERİ Efendimiz Angelas, akşam karanlığı vardı.

ANGELAS Tutuklusunuz.

ÜÇ ANGELAS ASKERİ Onlar da aynen bu bey gibi giyinmişlerdi, ayırdedemedik.

(Angelas Askerleri, polis Müfettişi tarafından götürülür)

ANGELAS *(Schunirello'ya)*

Dava açılacak.

(Toprak Sahipleri kımıldamaz)

Eeee, başka?

ESKAHLER

Baylar herhalde demek istiyorlar ki: Güvensizliğin

Daha derindeki nedeni, Maraba Callas'ın

İki ata el koyması gibi durumlara

Göz yummakta yatıyor.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Bizim paramızı geri ver!

ANGELAS

Ne parası?

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Ordun için sana borç vermiştik hani!

ANGELAS

Borç muydu o?

Çuk'larm bu ordusu, kendi parasını kendisi sağlamıştır!

Kimindir bu Çuk ordusu?

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Evet, kimindir?

ANGELAS

Milletin!

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Ya o kimindir?

(Sessizlik)

ESKAHLER

O kadar ileri gitmeyin!

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Bağışlayın! Son cümlemizden
Dolayı çok üzgünüz. Gerginlikten oluyor bunlar.
(Angelas'a)
Eğer atları Maraba'ya verirsen
O zaman bütün marabalar bütün atları alır!
Her biri tüm ihtiyacını alır, ondan da
Yine ihiyacı olan biri alır.
Eğer Maraba'nın bu atlar üstünde bir hakkı varsa,
Hakkını ver ona, ama sakın atları verme!
Binlercesi dışarda dururken ve hak ile açlıktan
Başka bir şeyleri yokken! Haksızlığa uğramayan mı var?
Güneyde maraba, ahırdan atımızı
Alıyor ve üstüne üstlük, sabanı da.
Ve haksızlığa uğramış yaygarasıyla
Tarlayı da alıyor ve at ile tarla, dün
Kendisinin değildi diye, haksızlık diyor buna!

ANGELAS

Aranızda Çik'ler görüyorum.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Heey, burada
Dur bakalım! Çik, Çuk diye konuşacaksan
Uygun yerde konuş: Sokakta, tamam mı!
Mülkiyet bizim kafa biçimimize bağlı değil!
Ve adalet, bizim mülkiyetimizi korumaktır,
Korunmadığı yerde, adalet de yoktur.
Sen burada haktan hukuktan söz ediyorsun, başkaları
Hukuku kendi anladıkları gibi koyuyorlar:
Orak'lı bayraklarla!
Mülkiyet yıkılırsa, hukuk da yıkılır!

ANGELAS

Asla. Kendiliğinden kuruludur o.
Yıldızların düzeni, insanların onu kavramasına
Bağlı değildir. Vardır o düzen.
(Eskahler, Kâtip'in getirdiği telgrafı almıştır)

ESKAHLER

Çok kötü haber!

ANGELAS

Nedir?

ESKAHLER

Güneyde boğuşma

İyi görünmüyor.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Gerçeği söylesenize!

ESKAHLER

Kaybedildi. Birliklerimiz sürekli

Terk ediyor savaş alanını.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Savaş neredeydi peki?

Birlikler nerdeydi?

ANGELAS

Daha bu sabah

Başkente ancak 70 mil mesafede.

(Bir harita gösterir)

Şurada işte.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

O kadar yakın mı? Lanet! Bir bakalım!

Görüyor musun şimdi ne gerek sana? Para gerek be adam!

Önce para gerek. Para gerek! Para!

Herkes hesaplasın şimdi ne parası var!

Ve parası olan herkes gelsin: Çuk

Ya da Çik! Yeni bir borç, bir

Vergiyle kapatılacak! Çabuk!

KOLUNDAN YARALI TOPRAK AĞASI

Ya benim kolum?

İKİNCİ YARALI ZENGİN TOPRAK AĞASI

Benim de omuzum?

SCHUNİRELLO

Hele benim başım!

Böyle yaralara başka merhem var!

Birazcık halk öfkesini hoş görmeli.

Bu ahali şimdi ekmek gibi gerek bize.

ESKAHLER

Karar nedir?

ZENGİN TOPRAK AĞALARI

Hiiç.

Para sağlanacak. Ve Calausa serbest kalacak.

ESKAHLER

Ya siz Bay Angelas?

(Angelas omuz silker. Eskahler Toprak Ağalarına tuz vergisi dosyasını gösterir)

Gittiğimiz yolu

Bırakmanızı akıllıca bulmam. İyiydi

O yol. İşte burada tuz vergisi. Bundan, sizin

Verdiğinizin ancak bir avans olduğu meydana çıkıyor.

ANGELAS *(Sinirli)*

Tuz vergisi demeyin, ne derseniz deyin, tuz vergisi yok!

Koyamam! Henüz koyamam! Kral Naibi benden bunu

İstediğinde, konmasının zamanlamasını kendime

Saklamıştım. Henüz halk birleşmiş

Değil. Seve seve kendini feda etme,

Ancak adaletli bir yerde gerçekleşir.

Bu nedenle karar verdim, üç gün içinde

Tek bir davayla tüm halkın önünde

Büyük bir örnek sunacağım, o örnekte

Görünecek, hak nedir, haksızlık nedir.

Bu örnek, o Çik toprak ağasının davası işte

Bir türlü durulmuyor, çünkü arkası çok

Ve de adamı kurtarmak için iş üstündeler.

Hak da, görev de eşit dağıtılacak ki, halk

Güçlensin, yoksa kasalar dolsa da

Bir şeye yaramaz. Bu yüzden, halk yüce bir tarzda

Bizi haksever kimseler olarak görene dek

Şimdi hiçbir şey imzalamam ben.

ESKAHLER

Ama arkasından vergi!

ANGELAS

Arkasından vergi.

ESKAHLER

Güzel.

(Toprak Ağalarına)
Tamam mı! Elbette Calausa, buna inanmak
Zorunda, bazı başkaları da - ki böylece
Adil görünsün şimdi olanlar, çünkü
Ancak büyük bir kan gölü içinde
Boğulur bu Orak ayaklanması.
Bunun için şimdi: Adalet, bunun için de: Para!

TOPRAK AĞALARI
Hani para yalnızca ordu içindi?

ESKAHLER
Ya adalet? Ya yönetim?

TOPRAK AĞALARI
Onlar
Daha sonra düşünülecekti.

ESKAHLER
Maaşlar ayın birinde
Ödenmedi mi, devlet çöker.

TOPRAK AĞALARI
Ayın biri ne gün?

ESKAHLER
Üç gün sonra.

TOPRAK AĞALARI
Güzel.

ESKALER
Garanti diyorsunuz yani?

TOPRAK AĞALARI
Elbette hayır arkadaş,
Ayın birinde nerede olacağımızı kim bilir? Bu yüzden
Şimdi öncelikle ordu için para: Her şey ona bağlı.

ZENGİN TOPRAK AĞALARI İÇİNDEKİ İKİ ÇİK AĞA
Şimdiye dek burada hiç hoş karşılanmazdık...

ANGELAS
Çik'lerden para almam ben.

ÇUK'LAR
Alırsın, alırsın.

İKİ ÇİK AĞA
Görün işte!

ÇUK'LAR

Aman canım, ciddîye almayın. Adam
Hasta ve gergin. Ama yine de bizim
Yarıcılık düzenimizi iade edecek, aslolan bu.
Orak'tan kurtulmak gerek. Calausa'ya gelince,
O kurtarılamaz. Şimdi öncelikle mülkiyet
Kurtulmalı. Yarıcılık: Bizim de, sizin de.

ÇUK'LAR

Haa, bir husus var arkadaş: Şu Maraba'yla ilgili...

ESKAHLER *(Angelas'a)*

Yeri gelmişken efendim, küçük bir olay
En yüksek anlamı kazanıyor: Burada iki at var,
Gözden çıkarıldı mı belki mülkiyet de
Artık mülkiyet olmaktan çıkar.
Mülkiyeti korumak için o kadar zahmetle
Örülmüş duvar, hatta her çeşit hakkın kaynağı,
Bir noktada kırıldı mı, ahali haykırarak
Çullanır üstüne.

ÇUK'LAR

Duydun mu bak: Adamın
Atları alamayacak!

ANGELAS *(Bozuk)*

Ah, o atları mı,
Hiç almamalıydı. Bunun için size
İhtiyacım yok. Ama bir şeyi size göstermem gerek.
(Bekleme odasının avluya açılan kapısına götürür onları. Bir Callas'ı, bir Perez'i işaret ederek)
Bakın, bu adamı, şununla karşılaştırmak
İstemeyiz, değil mi? Bu, kışkırtılmış olabilir,
Ama öteki, kışkırtıcının kendisi. Ezelî düşman!
Bunun kafası karışmış, karıştıransa öteki.
(Callas'a)
Tümden aynı fikirde olmayabiliriz
Ama şuna karşı bir duvar gibi birlikteyiz,
Çünkü üstünde durduğumuz temeli sarsıyor.
Ben bir şeyim, sen de bir şey olmak istersin.
Oysa o bir hiç ve istiyor ki biz de hiç olalım.

Sen, hakkın olarak gördüğünü istiyorsun.
Ama o, haklı haksız bakmadan istiyor.
Sen haksızığa saldırırsın ve sıkça yanılıp
Hakkı haksız bulursun, o ise hakka karşıdır.
Bu yüzden dünyadan silinmelidir.
Tanrıyı tanımaz o ve anavatan nedir bilmez.
Görev de nedir bilmez! Vahşî bir hayvan o
Ve bir vahşî hayvan gibi gebertilecektir;
Onu gebertmeye öldürme denmez.
Ona işkence yapmak, kabalık değildir artık.
Güvencesiz ve hukuksuz yok edilecektir.
Callas/Calausa meselesine gelince:
Cumartesi günü hükmü bildireceğim; adil bir
Tüccar, takas işini nasıl yürütürse öyle,
Suç ne kadar, ceza da o kadar: Bire bir.
Toprak sahibi ile Maraba'dan hangisinin haklı olduğu,
Partilerin işi değil: Kararı ben vereceğim.

8

Toprak Ağalarının yeniden finanse ettikleri birliklerin, Orak isyanı üstüne saldırısı sürüyor, ama maaşlar ödenmezse memurlar grevle tehdit ediyorlar. Devlet Vekili, ölüm cezasına karşı büyük revizyon süreci içinde, zenginlerin tüm yaptıklarını açığa çıkarır. Toprak Ağaları, Devlet Vekili'nin kendilerine karşı tutumu nedeniyle adalet mekanizmasını finanse etmeyi reddedince adliye görevlileri greve çıkar. Hükûmet birliklerinin Orak isyanına karşı zafer kazandığı haberi üzerine Toprak Ağaları hükûmet sarayından ayrılırlar.
Devlet Vekili, Calausa'yı yeniden mahkûm eder, yalancı tanıklar da cabası, ama Maraba'dan da atların geri alınmasına karar verir. Maraba kararı sonuna dek dinlemez bile. Kızını yancılık borcu için yine Calausa'ya gönderir.

KRAL NAİBİ'NİN SARAYI (*)

Avlu.

Mahkeme avluda kurulmuştur [Brecht, mahkeme mekânı için, kimi yerde "avlu" kimi yerde "salon" deyimini kullanmıştır. Bknz. Açıklamlar, "Elinizdeki Yayın Metninin Düzenlenişi Üstüne", 79,37 ve 81,13-22 için notlar.Y.O.]. Büyük duruşma gününün hazırlıkları. Yargıç masası, tanıkların bankı, vb. yerleştirilir. Yeni Yargıç, cübbesini giyer. Eskahler ile konuşur.

YENİ YARGIÇ Başyargıç Callas/Calausa davasını yürütmedeki tutumu nedeniyle Devlet Vekili tarafından görevden alınınca, yerine ben getirildim. Ama ne yeni maaşımı, ne de eski maaşımı hâlâ alabilmiş değilim. Bugün, o büyük duruşmanın yapılacağı günde, sabah erken saatinde bir açık çayla bir dilim bayat ekmek kemirdim. Bizim memurlar belki de midelerine hiçbir şey koyamadılar. Maaşların ödenmesini sağlamak için uğraşmanız gerek. Boş mideyle adalet mümkün değil. Kahvaltı yapmamış bir adamın hiçbir şeyine inanılmaz. Şevki yoktur. O zaman adaletin de pırıltısı gider. Hiç değilse bugün... *(Para say-*

(*) Kral Naibi'nin odası, bekleme odası ve avlu da aynı anda görülmeli. Örneğin avlu da mahkeme yürürken, Eskahler'in Kral Naibi'nin odasında çalıştığı, bekleme odasında da nöbetçilerin kâğıt oynadıkları görülecektir.

ma hareketi yapar) ne dersiniz?

ESKAHLER İsyancı marabaların belini kırdığımız anda kredi hazır.

YENİ YARGIÇ Politikadan hiç anlamam. Çik'leri çekilmez buluyorum, ama maaşımı almam gerek. Sahi, boğuşma ne durumda? *(Eskahler omuz silker ve ön kapısından bekleme odasını geçerek Kral Naibi'nin odasına girer)*

ESKAHLER

Adam iyi, bizler için yapmayacağı şey yok
Ama bunun da küçük bir bedeli var.
Bir adamın bizim istediğimizi yapması için
Onu maaşla ve saygınlıkla avlamak gerekir.
Evet, rüşvet olmadı mı adaletin esprisi kaçar:
Boş kasa yargıç koltuğu değildir.

Bekleme Odası.

Beş Toprak Ağası girer, içlerinde Ağa Schunirello ve bir Çik daha vardır. Eskahler'i çepeçevre sararlar.

BEŞİ

Boğuşma nasıl gidiyor?

ESKAHLER

Saat dokuzdan beri hiç haber yok.
O saate kadar durum iyiydi.

BEŞİ

Ya duruşma?

ESKAHLER

O da olacak.

BEŞİ

Pek de eğlenceli olacak.
Kendini o adamın eline teslim edip de, her şeyi, bizim üstümüze Yıkılan boğuşmanın sonuna bırakmak doğru muymuş bakalım?

ESKAHLER

Yaşayan görür.

SCHUNİRELLO

Saçma: Gören yaşayacak.

(Avluya geçerler)

Avlu.

Bu arada mahkeme Kâtibi ile Müfettiş de gelmiştir.

MÜFETTİŞ Mahkemeden maaşınızı almış mıydınız?

KÂTİP Ne gezer? Ama Yargıç söyledi: Eğer saat 5'te de mangır gelmemişse, işi kesecek. Yargıç kesin adamdır.

MÜFETTİŞ Biz de aynen öyle yapıyoruz. Karım daha fazlasına izin vermiyor.

KÂTİP Saat 5'i vurduğunda yani, öyle mi?

MÜFETTİŞ Saat 5'i vurduğunda.

Kral Naibi'nin Odası.

(Angelas girmiştir)

ANGELAS

Cephede yeni bir şey var mı?

ESKAHLER

Sabahtan bu yana yok.
Ama gece Orak isyanı ilerliyordu.
Sabah karşı saldırı başladı.
Yeni donatılmış yeni birliklerle
Tabiî ki, efendim. Duruşmayı yönetecek misiniz bugün?

ANGELAS

Ah Eskaler, bu davada verdiğim hükmün
Maraba ile Toprak Ağası arasındaki sonsuz
Çatışmayı ortadan kaldırmadığını hissediyorum.
Yalnızca Çik olana darbe vuruldu ve
İkna etmedi, şu Maraba da hiçbir şeyi
Kavramadı, çalmak serbest sanıyor.
Bu yüzden bugün her şeyi baştan ele alacağım,
Ah, çünkü yani öyle görünüyor ki, iç boğuşma
Kazanılmadıkça, dışta süren o savaşı kazanmak
Mümkün değil[58]. Dolayısıyla, kanlı savaşta Orak
İsyanını yere serdiğim ve böylece hem aşağılığı
Hem açgözlülüğü yendiğim ve giderek bu halkın

Birliğini sağladığım şu saatlerde, adalet cephesinde de
Manevi birliği sağlamak zorundayım.

ESKAHLER

Lima hararetle bekliyor.

(Mahkemeye giren kapı açılmıştır. Maraba Callas, kızı Jüdith girerler. Ardından St. Barbara Başrahibesi ile iki Avukat ve önceki Başyargıç girer)

Bekleme Odası.

Angelas doğrulmuş ve odasından çıkmıştır. Bekleme odasında Başrahibe ona yaklaşır. Angelas Başrahibe'yi selamlar.

BAŞRAHİBE Birkaç kelimelik söyleyeceğim vardı, Bay Angelas!

ANGELAS İstediğiniz kadar!

(Konuşurlar ve Angelas ayrılıp yürürken yolu üstündeki Maraba'ya şunları söyler:)

Dostum, senden bir şey saklamak istemem,
Elimdeki dosyada hakkında bir şikâyet var,
Çok yüksek makamlardaki Çuk'lara karşı
Çok kötü sözler söylemişsin, hem de
Aşağılık bir nedenle.

(Çıkıp avluya geçer)

CALLAS *(Angelas'ın ardından seslenir)*

Yalan söylüyorlar!

Kral Naibi'nin Odası.

MÜFETTİŞ *(Eskahler'e)* Ekselansları, dolaşan bir dedikoduya göre, eğer maaşlar hâlâ ödenmemişse saat 5'te memurlar greve çıkacaklarmış, buna yüksek memurlar da katılacakmış.

ESKAHLER İyi. Size teşekkür ederim.

(Müfettiş uzaklaşır. Eskahler bir Anglas Askeri ile konuşur, o da sonraki olaylar sırasında salona geçip Toprak Ağalarına gider, onlara bir şey iletir)

Avlu.

Eskahler Kral Naibi'nin odasında çalışırken avluda duruşma başlar. Mahkeme heyetinde Yeni Yargıç'la birlikte Pablo ve Alfredo adlarında iki de üye vardır. Onlardan ayrı bir yerde Angelas. Tanık kanepelerinde Başrahibe, önceki Başyargıç, Callas ve Jüdith Callas oturmakta. Yanlarında iki Avukat. Bekleme odasında Angelas Askerleri.

YARGIÇ Calausa ailesinin avukatları, ölüme mahkûm edilmiş olan Toprak Sahibi Emanuele Calausa aleyhinde verilmiş hükmün revizyonunu talep etmektedirler. Yeni kanıtlar sunmuşlardır. Devlet Vekili, davanın yeniden görülmesine onay verdiler. Aynı zamanda Maraba Callas'ın da, iki atın tesciline ve yarıcı borcunun hafifletilmesine yönelik talebi bulunmaktadır.

CALLAS *(Öne çıkar)* Muhterem Devlet Vekili'mizin şu sözüne dayandığımı zikrediniz: Yarıcılık, gelecekte eften püften kalır.

YARGIÇ Her şeyin sırası var dostum. Önce Calausa ailesinin avukatlarını dinleyelim. *(İki Üye Yargıç'tan birine hafif sesle)* Alfredo, bizimle greve çıkacak mısın?

BİRİNCİ ÜYE YARGIÇ Asla.

YARGIÇ Para almasan da mı?

BİRİNCİ ÜYE YARGIÇ Para ödemem gerekse de.

YARGIÇ Niye ki?

BİRİNCİ ÜYE YARGIÇ Öylesi uygun da ondan. Liman işçisi değilim ben.

AVUKAT

Efendim, insanların eylemleri saydam değil:
Kendileri bile nedenlerini pek bilmez,
Hele ki bir başkası! En keskin bakış bile
İnsan doğasının o açıklanamaz kargaşasına
Çoğunlukla nüfuz edemez. Birkaç gün önce burada
Bir adam, bir kızı aşağılarcasına iğfal etmiş
Olduğu, böylece satılık olmayan bir şeyi
Parayla satın aldığı için mahkûm edildi.
Bizce bu ceza çok ağır. Dahası, hem adam hem kız
Cezalandı esasta. Çünkü hükme göre kız da

Satın alınmış; yani işte, kendini satmış oldu!
Soruyoruz şimdi: Yalnızca satmak satılmakla mı
Açıklanabilir, erkekle kadın arasındaki bu
Karanlık, tatlı, sonsuz oyun? Aşk da olamaz mı,
Hatta aşktan başka hiçbir şey? Efendim, bu davada
Bizi uğraştıran şey, aşktı. *(Oturur)* Böyle işte.

YARGIÇ Calausa ailesinin avukatları, Eski Baş Yargıcın, Jüdith Callas'ın ön soruşturmadaki itirafıyla ilgili olarak burada dinlenmesini talep ediyorlar.

BAŞYARGIÇ Ön soruşturmada kıza, bir genelevde oturan kişi olarak niçin sokak ortasında bir beyefendiyi taciz ettiğini sorduğumda, yeniden görüşmenin zevki için ona seslendiğini söyledi. Kendisi ile Bay Calausa arasında mesleği ile ilgisi olmayan bir eski ahbaplık varmış. Bay Calausa'ya doğal bir eğilimi bulunuyormuş. Ben de bu yüzden aleyhindeki davayı düşürdüm.

ANGELAS Bay Calausa'yı tanıyor muydunuz?

BAŞYARGIÇ Evet.

ANGELAS O buraya getirilsin.

(Müfettiş çıkar, Calausa'yı getirir. Toprak Ağaları keyifsizce kalkıp Kral Naibi'nin odasına geçerler)

ANGELAS
Yani menfaat satın alınmamış, öyle mi?

AVUKAT
Hayır.

ANGELAS
Peki, iki atla ilgili bir şeyler duymuştum, onları
Toprak Sahibi geçen hafta mülk edinmiş,
Ve yıllardır da kulanmaktaymış zaten.
Nerede bu atlar?

CALLAS Efendim, atlar dışarıda. Bir direğe bağladım, duruyorlar. Kızıma da dedim ki, atları Devlet Vekili'ne teslim edelim, o ne gerekiyorsa bize söyler.

ANGELAS *(Avukatlara)* Atları ne yapmak gerekiyor?

AVUKATLAR Calausa ailesi, atların derhal kendilerine geri verilmesini talep ediyor. İki genç insan arasındaki ilişki hiçbir zaman maddi anlaşmalarla kirletilmiş değildir.

YARGIÇ *(Hafif sesle)* Alfredo, beni müşkül durumda bırakma.

(Birinci yedek yargıç sıkıntıyla susar)

YARGIÇ Bir saniye. *(Yüksek sesle)* Duruşmaya, Emanuele Calausa gelene kadar ara veriyorum.

Kral Naibi'nin Odası.

BEŞ TOPRAK AĞASI Eee?

(Eskalıler onları oturmaya davet eder)

ESKAHLER

Kötü haber.

BEŞİ *(Çok gergin)*

Orak zafer mi kazandı?

ESKAHLER

Hayır.[10]

Saat tam 5'te memurlar greve çıkıyor.

Maaşları 6 haftadır ödenmedi

BEŞİ

Peki ne olacak?

ESKAHLER

Burada her şey duracak.

BEŞİ *(Gülerek)*

Harika yani!

ESKAHLER

İflas demektir bu.

BEŞİ

Boğuşma nasıl gidiyor?

ESKAHLER

Gayet iyi.

Bize para gerek.

BEŞİ

Adalet için mi? Tek Peso işlemez.

Calausa'yı asmakla kalmayıp, bir de şimdi

Tüm Toprak Sahipleri kesimini damgalıyorsunuz.

Ve bunu, Toprak Sahipleri kesimi finanse etsin!

ESKAHLER

Benim kadar

Siz de biliyorsunuz ki bunu Maraba'nın ödemesi gerekir.

BEŞİ
Evet, ödemesi gerekir! Bu yüzden: Boğuşmada durum ne?
ESKAHLER
Hiç akıllıca değil dostlar! Ancak tam da bu duruşma
Halledecek her şeyi.
BEŞİ
Öyleyse biz de bu duruşmayı
Kaçırmayalım.
(Kalkarlar ve yine avludaki yerlerine dönerler)

Avlu.

(Bu arada avlu ve bütünüyle saray aydınlatılmıştır. Calausa içeri getirilir)
ESKAHLER
Yani, mesele aşk olduğu için bu sizi tahrik etti.
(Calausa'yı işaret eder)
İKİNCİ AVUKAT
Efendim, aşk nedir? İnsan niçin âşık olur?
Biri bir insan bulur ve ona
Âşık olur. Öteki ise âşık olmak ister ve
Bunun için kendine bir insan arar. Böylece
Biri sevgilisine âşıkken öteki
Aşkı sever. İşte ben birine kader derken
Ötekine şehvet derim. Belki bizi uğraştıran
Bu davada aşağılık, karanlık bir şehvetti.
YARGIÇ Calausa ailesinin avukatları, kızın zaten masum olmadığını, dolayısıyla iğfal edilmesine gerek bulunmadığını, bir belgede yazıya dökmüş olan, St. Barbara Manastırı Başrahibesinin dinlenmesini talep ediyorlar. Eğer bu doğru ise o zaman avukatların görüşünce Calausa'nın mahkûmiyet kararı haksız olarak verilmiştir. Öne çıkın. *(Hafif sesle)* Hiç değilse bir 5 dakika daha bekleyin Pablo.
İKİNCİ ÜYE YARGIÇ Hayır, artık beklemem.
YARGIÇ Üç.
İKİNCİ ÜYE YARGIÇ İyi, üç dakika.
(Başrahibe öne gelir)

BAŞRAHİBE Callas hiç de masum bir kız değildi. Onu tanırım. Bizim vakıf okulundaydı.

ANGELAS

Ciddî bir suçlama! Kanıtları, başrahibe?

BAŞRAHİBE

Temiz olmayan, baştan beri temiz değildir.[52]
Daha reşit değilken bekâretini yitirenin
Alnından okunur[53], iğfal edilmesine
Gerek kalmaz, kendisi iğfal eder.
Öyleydi bu kız işte. Hiç bahanesiz,
Tüm özene karşın baştan beri kötüydü.
Kötü tutum, kötü çevre yarattı kendine
Ve berbat etti, berbat edilecek her şeyi.
Suç, dedikodu çıkarır. Dedikodular
tecrit eder. Tecrit edilmekse
Kişiyi kötü çevreye sürükler. Döngü
Böyle kapanır.

ANGELAS

Bunları nasıl saptadınız?

BAŞRAHİBE

Böyle şeyleri, biri ötekine söyler.

ANGELAS

Ve siz bize söylüyorsunuz.

(İkinci Üye Yargıç dışarıya doğru gider)

ANGELAS Nereye?

İKİNCİ ÜYE YARGIÇ *(Dönüp bakmaz, yanıt vermez, gider)*

ANGELAS *(Yargıç'a)* Yardımcınız bir garip!

YARGIÇ Maaşların ödenmesi gerek besbelli.

(Angelas, bir hareketle duruşmayı yine Yargıç'a havale eder)

YARGIÇ *(Judith'e)* Daha çiftlikte ailenizin yanındayken kendinizi Bay Calausa'ya sunmuşsunuz.

JUDİTH Öylesi doğru değil.

YARGIÇ Yani Ağa'nızla hiçbir ilişkinizin olmadığını iddia ediyorsunuz, öyle mi?

JUDİTH Hiçbir şey iddia etmiyorum ben.

YARGIÇ Öyleyse şunu sorayım: Seni iğfal etti mi?

JUDİTH 16 yaşındaydım.

YARGIÇ Niye söylemedin bize bunu?
JUDİTH Kimse inanmaz diye düşündüm.
ANGELAS *(Callas'a)* Sen ne diyorsun peki?
CALLAS Atlar benimdir.
ANGELAS
O başka bir dava. Atların üstünde
Durma şimdilik. Sana açık söylüyorum,
Davanın o kısmı önemli değil benim için.
Senin için de değil. Suçlama hakkında
Ne diyorsun sen, kızının aşk ya da şehvet yüzünden
Suçu işleyen taraf olduğu iddiasına ne diyorsun?
CALLAS
Yalan söylüyorlar.
AVUKAT *(Ayağa fırlar)*
Kimmiş yalan söyleyen? Seni saygısız köylü,
Ülkenin değerlerini kuşku altında bırakmaya nasıl cüret edersin?
Şurada şu kadın: Otuz yıl boyunca yoksul
Yaşamış, o yalan söylüyor ha? Lima'nın en yüce
Yargıçlık mertebesine erişmiş şu adam, yalancı tanık, öyle mi?
ANGELAS İnceleyelim *(Callas'a)* Söylediklerini nasıl kanıtlarsın?
JUDİTH *(Ayağa kalkar)* Babamla dün akşam yağmur nedeniyle kahvehanede otururken masamıza şu iki bey yaklaştı; *(Avukatları gösterir)* olayın aşktan ileri geldiği şeklinde ifade vermeme karşılık, babamın vakıf manastırından aldığı atları vermeyi teklif etti. *(Birden durur)*
ANGELAS Devam et.
JUDİTH Rica etsem, Bay Calausa'nın dinlememesi mümkün mü?
(Angelas bir işaret yapar, Calausa dışarı çıkarılır)
JUDİTH Atları o şekilde kabul edemezdik.
ANGELAS
Yeter.
(Angelas'ın bir işaretiyle Calausa yeniden içeri getirilir)
Aşk yüzündendi ve bunu kanıtlayabiliyordunuz da
Niçin şuradaki kıza, yeminli tanıklık karşılığında
Atları vermeyi önerdiniz?
(Sessizlik)
Ben söyleyeyim size: Çünkü aşk yüzünden değildi

Ve kötülük bu tarafta değil.

CALLAS Ben, Bay Calausa'dan Baş Yargıca bir sepet turna balığını kendi elimle götüdüğümü, ifademde söyleyebilirim.
(Gürültü çıkar)

AVUKATLAR Küstahlık bu! Biz vicdan huzuru içinde onlarla, gerçeği söyleyin demek için konuştuk. Bay Calausa onlara hiçbir şey için söz vermedi, ama onlar şantaj yaptılar.

BAŞRAHİBE Kötülük onların alınlarında yazılı.

BAŞYARGIÇ Efendim, burada adalete saygı yerle bir ediliyor! *(Ötekilere)* Ben balığı ağzıma koymam bir kere.

CALLAS Öyleyse karınız yiyordur! *(Gösterir)* Na bu kadar balığı lüpledi kendileri! İşte na bu kadar.

ARKADAN BİR SES

Ey çiftçi, ne durmuş uğraşıyorsun ki hakkını almaya?
Burada alamazsın onu asla! Bir baksana şunlara!
Senin gibi köylüler kanlı kavgaya durmuş oysa
Senin hakkın için de, Orak'lı bayrak altında!
(Bir suskunluk olmuştur. Herkes arkaya bakar. Angelas'ın birkaç adamı dışarı seyirtir)

ANGELAS ASKERLERİ Arkadan, hapishaneden geliyor bu ses.

ANGELAS

Demin, o yüksek mertebelerdeki kişilerin
Yalan söylemesi ve bu adamın haklı olması
Mümkün mü, diye sormuştunuz. Evet, bu adam haklı.
Ötekilerse yalan söylüyor. O, aşk yüzündendi diye yemin edip,
Âşık olunanın gönderdiği balığı kabul eden,
İşte onlar, gerçek için sahte sanığı satın alıyorlar
Ve şu Başrahibe, sırf dedikoduya dayanarak
Burada, bir Çuk kadını onursuz ilan ediyor!
Nasıl bir bataktır bu? Duruşmayı siz sürdürün
Tiksinti geldi bana.
(Angelas oturur)

YARGIÇ Sorgu devam ediyor. Yarıcı Callas'ın talebine geldi sıra. *(Kâtip'in yazmadığını görünce)* Zapta geçsenize!

KÂTİP İyi değilim efendim, kahvaltı edememiştim de.

YARGIÇ

Haa, evet, atlara gelince: Sen atların sana

Armağan olarak verildiğini iddia ediyorsun.

AVUKAT

Ne zaman?

CALLAS

Ne, ne zaman?

AVUKAT

Yani işte, ne zaman? Önce mi, sonra mı?

CALLAS Bu mutlaka bir tuzak efendim, içine düşmem isteniyor. Bunlar, Sivri Kafalı'lardan çıkan sivri zekâlı sorular.

(Eskahler, girişte bir işaret yapar)

YARGIÇ *(Onu görmemeye çalışır. Alfredo'ya)* Zabıt tutman gerek.

(Callas'a)

Ben de bu sorunun üstünde duruyorum:
Eğer önceden şart koşmuş olsaydın,
Kendi kızının suç ortağı olurdun. Mahkememiz,
Ağanın sana susman için
Atları sus payı olarak vermesinin, daha sonra
Olduğunu kabul ediyor.

CALLAS Evet, daha sonraydı. Anımsadım.

(Beş zengin toprak ağası[11] hışımla kalkar, sandalyelerini devirirler, şapkalarını yere fırlatıp mahkeme salonunu[12] terk ederler. Bekleme odasında durur görüşürler)

ANGELAS

Duyduğuma göre Lima'da bir söylenti dolaşıyormuş,
Güya ben, bir yolsuzluk batağını yeniden
Temiz bir zemine kavuşturma tutkusu içindeyken
Bu kez zenginliğin gücü önünde duraklayacakmışım:
Yanıldıklarını görecekler! Bu el tertemizdir
Ve boştur bu cep! Öyle de kalacaktır!
Hem dolu da olsa, hükmüm değişmezdi!

(Callas'a)

Korkmana gerek yok yani!

YARGIÇ

Biz tamamız efendim,
Hükme geçebiliriz.

(Angelas kalkar, toprak ağalarının yanından geçerek odasına gi-

der. Sanık ile tanıklar, mahkeme salonundan çıkıp bekleme odasına geçerler. Yargıçlar görüşmedeler)

YARGIÇ *(Müfettiş'e)* Para gelmiş mi? *(Müfettiş, 'hayır', anlamında başını sallar)* Olacak iş değil. Ne için çalışıyoruz ki burada?

MÜFETTİŞ Eğer saat 5'te maaşlar gelmezse, personel dağılıp gidiyor. Tutmam da onları zaten. Herkes başının çaresine bakacak. Ben enîştemin yanına köye gidiyorum.

Kral Naibi'nin Odası.

ANGELAS
Boğuşma ne durumda?
ESKAHLER
Henüz haber yok. Yalnız
Efendim, memurlar grev yapıyor. Ücretler
Ödenmedi.
ANGELAS
Ah o olamaz olan bir olsaydı, bu
Harp divanı önünde herkes için
Gece gündüz hüküm verirdim. Adalet,
Canları isteyince ödeyip, istemedi mi
Ödemeyen birkaç bakkala mı kaldı yani?
Adalet, kendiliğinden, kendi eliyle işler ve sonsuzdur.

Mahkeme.

(Saat 5'i vurur. Yargıç saatine bakar)

YARGIÇ *(İki yanında oturan Üye'lere)* Baylar, saat 5. Ben bu Çik'lerden hiç hoşlanmam ve bu adama zevkle mahkûmiyet verirdim. Ama işte saat 5 oldu ve maaşlarımızı yine alamadık. Hizmetkârınız, baylar! Afiyet olsun!

(Rahatça kalkar, cübbesini katlayıp yargıç kürsüsünün altına sürer, gömlekle tüm salonu geçip bir kolona gelir, onda da ceketi asılıdır, alır ve binadan ayrılır. Onun ardı sıra yargıç Pablo ile Kâtip çıkar. Bir polis onlara katılır[13]*. Yalnızca Birinci Üye Yargıç kalır geride)*

Kral Naibi'nin Odası.

ESKAHLER
Efendim! Bir bakınız! Olanları görünüz!
ANGELAS
Nereye gidiyor bunlar?
(Toprak Ağaları Kral Naibi'nin odasına girmişlerdir)
Evlerine, Bay Angelas. Mehkeme bitti.
Yargıç maaş alamıyor, evinde buluyor kendini.

Bekleme Odası.

AVUKATLAR Neler oluyor burada? Bunda bir iş var. Mahkeme ne diye duruşmayı kesiyor ki?
BAŞYARGIÇ Memurlar iki aydan beri maaş alamadılar ve grev yapıyorlar. Biraz bekleyelim, sonra eve gidelim.

Kral Naibi'nin Odası.

ANGELAS *(Sarsılmış)* Öyle ha? Gittiler mi?
(Bozuk bir halde pencereye gider)
TOPRAK AĞALARI
Şu boğuşma, ne durumda?
ESKAHLER
Beş saattir tık yok.
Ne bir tek kelime, ne bir tek satır.
TOPRAK AĞALARI
Kötüye işaret!
SAZ
Bir yarım saat daha beklerim, sonra
Çıkarım seyahate. Valizler toplandı bile.
TOPRAK AĞALARI
Orak'ın ilerlemesi durdurulalı, iki gün boyunca
Neredeyse boş giden bütün trenler
Bu sabahtan itibaren tıklım tıklım.
Şimdi bir de grev. Bunu unutma.

SAZ

Lanet!

SCHUNİRELLO *(Kararsızca Angelas'a yaklaşmıştır)*

Dünya, aşağılık.

ANGELAS *(Hiç bakmaksızın)*

Evet ya...

SCHUNİRELLO

Tek bildiği, çıkar.

ANGELAS

Ah şu bakkal ruhlar!

SCHUNİRELLO *(Elini kibarca onun omuzuna koyarak)*

O kadar önem vermeyin!

(Angelas birden dönüp bakar ve Çik Aga'nın sivri kafasını görür)

SCHUNİRELLO

Evet, sivridir kendisi.

ANGELAS *(Bir solur ve dehşet içinde başını çevirir).*

Bekleme Odası.

MÜFETTİŞ Taraflar, geçici olarak yine mahkemeye girebilirler. Mahkeme heyetinin görüşmesi tamamdır.

(Tanıklar, Avukatlar ve Emanuele Calausa mahkmeye girerlerken Callas kızıyla konuşur)

CALLAS *(Kızına)* İnşallah mahkeme heyeti bir daha toplanamaz, ben de atları alıp giderim.

JUDİTH Hiç kuşkun olmasın heyet yeniden toplanacak. Sen her seferinde en küçük bir fırsat çıktı mı umutlara kapılıyorsun, ama mahkeme sürüyor.

(Avukatlardan biri Callas'a yanaşır)

AVUKAT Sevgili dostum, evet, durum sizin için iyi gidiyor, ama atları asla elinizde tutamayacaksınız. *(Bir adamı gösterir)* Bakın şu adam biz istersek ifade verir, istemezsek vermez, işte o adam bir kahvehanede, sizin de itiraf ettiğiniz gibi, aklı başında hiçbir insanın, bu vesileyle pek de fazla yaklaşılmaması gereken kızınız için iki at vermeyi teklif etmiş olamayacağını işitmiş. Ama bakın, siz yalnızca atların peşindesiniz. O halde atla-

rı alın siz. Calausa ailesi bu meyanda onları size huzuru kalple sunuyor; siz de çıkınız, gerçeğe saygınızı gösteriniz ve birincisi, bir ilk ilişkiyle iğfal etmenin söz konusu olmadığını, ikincisi, salt bir alışverişin yapıldığını itiraf ediniz.
(Callas'ın omuzunu okşar ve gider)

Kral Naibi'nin Odası.

ESKAHLER
Ne yapmak niyetindesiniz?
ANGELAS
Bu ülkeyi, temelde elbet sağlıklı iken
Haşaratın yıkımına uğramış bir post gibi
Tüm pislik dökülene dek acımasızca silkelemek
İstiyorum. Ekonomik düşünüş, her çeşit toplumsal
İdealizmin ölümü demektir[54]. Nasıl, Çik damgalı
Orak isyanı kanlı boğuşmayla yere serilmek
Zorundaysa, kendi bağrımızdaki aşağılık
Düşünüşün de kökü kazınmalı. Bu orak
İsyanı asla ezilemeyecek, eğer bizim
Bu iç atılımımız başarısız kalırsa.
Asla parayla ve asla top mermileriyle
Kazanılamaz bu zafer. Asla ve asla!
ARKADAN BİR SES
Zafer!
HAYKIRIŞLAR Yaşasın Angelas!
SES
Boğuşma kazanıldı! Marabaların Orak isyanı
Yere serildi! Zafer!
HAYKIRIŞLAR
Yaşasın Angelas!
(Müfettiş Eskahler'e bir telgraf getirir)
TOPRAK AĞALARI
Gerçek mi? Zafer ha?
ESKAHLER *(Düşük sesle)*
Zafer. Ayaklanma
Tanrının yardımıyla kanla bastırılmıştır!

TOPRAK AĞALARI Yaşasın Angelas!

(Coşkuyla Angelas'ın çevresini alıp elini sıkarlar ve sırtını okşarlar, bu arada sokaktan da müthiş bir tezahürat yükselir)

TOPRAK AĞALARI

Oldu bu iş! Sen başardın be adam! Şimdi
Mülklerimizin başına! Yarıcılığa devam! Ve
Davalar bitsin Angelas! Git oraya
Ve bizim için Calausa'yı serbest bırak.

(Toprak Ağaları aceleyle çıkarlar)

ANGELAS *(Pencereden dışarı seslenir)*

Orak isyanı ezildi. Halkımızın arınması
İlerliyor, karanlık aydınlanıyor.
Dış atılımı şimdi içsel atılım izlemeli!

HAYKIRIŞLAR Yaşasın Angelas!

ANGELAS *(Tezahüratın uğultusu içinde bir süre öylece durur)*

Mahkeme.

TANIKLAR *(Coşkuyla Calausa'nın çevresini alırlar)*

Kurtuldun dost! Zafer! Bu uğursuzluk gitti!

CALLAS Şimdi mahkeme heyeti elbette yeniden toplanacak. Ben öne çıkıp yeminle ifade vereceğim ve seni, atlar için bizim ağaya gönderdiğimizi, yani bu işin bir alışveriş olduğunu söyleyeceğim. O sıralar senin başkalarıyla da yattığını ekleyeceğim. Bu yüzden iyi şanımızı yitireceğiz, ama iki harika at uğruna olacak bu, hem şanımız neydi ki? Onun için bize bir öğlen yemeği ısmarlayan oldu mu? Yarın bize yine boş mideye içkileri verecekler, dünkü gibi ve üç gün geçti mi de kafelerde bizi tanıyan olmayacak yine.

(Angelas Mahkeme salonuna girer. Salondakiler onu alkışlarla karşılarlar)

ANGELAS

Devam ediyoruz. Ve şimdi karara geldik.

BİR ADAM *(Pencereden dışarıya seslenir)* Devlet Vekili, duruşmayı kendisi sonuçlandırıyor ve şimdi kararı bildirecek.

CALLAS *(Elini kaldırarak öne çıkar)* Efendim, ben ve kızım ifade vereceğiz.

ANGELAS

Gerekmez.
Bizim, en zor zamanda başlattığımız,
Halkımızın arınması, ilerliyor, karanlık
Dağılıp aydınlandı. Şimdi Peru,
Kokuşmuş kesimlerle hesaplaşarak,
Davayı şu hükme bağlıyor:

(Bir memur, sarayın içinden geçip gitmiş ve elektriği söndürmüştür. Saray alacakaranlık olur. Şimdi memurun yolu, mahkemeye erişmiştir, ışıklarını söndürür)

ANGELAS

Bu karanlık niye?

ESKAHLER

Korkarım bu, grev, efendim.

ANGELAS

Öyleyse bir mum getir bana.

ESKAHLER *(Giderken)*

Bir mum.

ANGELAS

Ne olursa olsun: Burada adalet, hükmünü veriyor!
Şöyle ki:

(Eskahler, Başrahibe'ye bir mum vermiştir. O da, Angelas'ın hükmü okuyabileceği biçimde mumu tutar)

Burada, bizim Çik'çe dediğimiz bir zihniyet kol geziyordu
Buna göre insan, kararlarında özgür değildir ve
Kendi ölçülerince davranamaz hantal çevre
Hayır yalnızca dış koşullar, mülkün var mı yok mu,
Bunlar belirler davranışım. Öyle bir zihniyet ki bu,
Her atılımı önler, her görevi reddeder ve ona göre
Herkes her çeşit iddiadan beraat halindedir.

(Tanıklar alkışlarlar.
Başrahibe'ye)

Sana yalan söyleten, yoksulluk değildi
Hayır, katiyyen! Başından beri şu şuradaki,
Yalancı doğmuştu!

(Başyargıç'a)

Ve şu adam için adalet

Bir balığa satılabilirdi doğallıkla!
(Avukat'a)
Nasıl ki bu da yalan topluyor, çünkü yalancı!
Böylece sizler çürümüş olup koku yaydığınız için
Etkisiz hale getiriyorum sizi, hapse tıkıyorum.
Çik olarak değilse de, Çik'leşmiş[55] olarak.
Ve öteki de, hani şu kurtarmaya çalıştığınız:
O Calausa, idam mahkûmu olarak kalıyor.

ADAM *(Pencereden dışarıya haykırır)* Devlet Vekili, Emanuele Calausa'yı yeniden idama mahkûm etti! İki avukatı, yalancı tanıklığa destek olmaktan, St. Barbara Başrahibesi, iftira atmaktan ve Başyargıç, rüşvet almaktan, hapis cezasına çarptırıldılar.
(Calausa dışında mahkûmiyet alanlar, yine kuvvetle alkış ve tezahürata geçer. Aynı zamanda gözleri parlıyordur)

AVUKAT
Şimdi tamam işte maraba! Nasıl? Yaşasın Angelas!

ANGELAS
Mahkûm ettiğim sefil neyi alkışlıyor ki?
Henüz kavranamadı galiba. Hüküm
Duyuruldu mu?

ÇIĞIRTKAN Ahalinin zafer tezahüratı yüzünden hükme kulak veremedim efendim.

ANGELAS
Toprak Sahipleri nerede?

ESKAHLER
Zaferi duyar duymaz
Mülklerine koştular.

ANGELAS
Ya.
Hükmü beklemediler...
(Müfettiş, hükümlüleri bekleme odasına getirmiştir. Mahkemede hâlâ Callas ile kızı, Angelas'ın yargıç kürsüsü önünde durmaktalar)

CALLAS Bir tek şey kaldı efendim: Atlar ile yarıcı borcu ne olacak?

ANGELAS
Bırak bu takıntıyı, köylü! Kendine dikkat et!
Çuk'un bağrında devinen şeyden alıp aldığın

Yalnızca borçtan kurtulmak mıdır?
Ama ateş olan yerden duman çıkar.[56]
Adalet, üsttekiler kadar alttakiler için de geçerli.
Onurunu atlara değişmek mi istiyorsun yani?
Aman ne güzel değiş tokuş! Utan utan!
Senin olmayanı almak istiyorsun.
(İkisine)
O uğurda kaybettiğiniz, çok daha değerliydi!

JUDİTH *(Babasına hafif sesle)* İki at değil ki mesele!
(Babasını bekleme odasına çeker)

ANGELAS *(Yanında yalnızca bir mülk sahibi kalmışken, Maraba'nın da bekleme odasına geçtiğini fark etmeksizin konuşmayı sürdürür)*
Demek ki ey çiftçi, dön sen yerine, ek biç
Toprağı ve ötesini bırak, bütünü görebilenlere
Çünkü ötesi, bütünlemesine bakanların işi.
Bir şeyler yetmiyorsa eğer sana, de ki yetmeyen benim!
Bize senin sıkıntın değil çalışkanlığın gerekli.
Toprağın eksikse eğer, o eksiklik sensin!
Ve toprağının vermediğini sen kendinden ver!

AVUKAT *(Kapıda durmuş, gülerek)*
Daha iyisi: Bırak toprağı dinlensin
Yılda bir kez ekme hiçbir şey ki
Kendini toplayabilsin ekmek fiyatı!

ANGELAS
Göğsünü ger kadere! Talihsizliğe inat!
(Bir anda Callas'ın gitmiş olduğunu fark eder)
Nerede bu adam?

MÜLK SAHİBİ
Demin çıktı şuradan.

CALLAS *(Judith'e)* Yarıcılık borcuna ilişkin yine tık yok. Sen, ne olur ne olmaz, Calausa ile bir konuş!
(Judith, Calausa'ya yaklaşmaya çalışır. Angelas, yargıç kürsüsünden ayrılır. Çanlar çalar. Eskahler, avluda aranırken bina görevlisine rastlar)

ESKAHLER Burada ışıkların yanmadığını görmüyor musunuz?

GÖREVLİ Görüyorum.

ESKAHLER Eee, bina görevlisisiniz, değil mi?

GÖREVLİ Öyledir.

ESKAHLER Öyleyse hemen ışıkları yakın yine.

GÖREVLİ Ben binada değilsem ışıkları yanık bırakamam, nitekim iki aydır maaşımı alamadığım için evimizi kiraya verdiğimiz aile, eğer onların eşyasını istasyona taşırsam bana yarım peset[57] vereceklerini söyledi. İçinde bulunduğum durumda bu fırsatı kaçıramam. *(Çıkar)*

ESKAHLER Hey, o kadar acele etme be adam! Çeyrek saat sonra hepsi ödenecek!
(Bekleme odasına geçer)

Bekleme Odası.

ESKAHLER *(Müfettiş'e)* Hükümlüleri götürsenize! Sizden şahsen rica ediyorum. Bana bu
iyiliği yapınız!

MÜFETTİŞ Peki. Sizin hatırınıza ekselans. Ama bu son olmalı. *(Hükümlülere)* Lütfen beyler!

HÜKÜMLÜLER Haydin gönül rahatlığıyla gidelim bakalım hapishaneye, hepsi hepsi iki saatliğine nasıl olsa. Bu hüküm, zafer kazanıldığında hazır yazılmıştı besbelli de yanlışlıkla tebliğ edildi. Haydin! Yaşasın Angelas! *(Güle oynaya yola koyulurlar)*
(Judith, Calausa'ya yanaşır. O, Calausa ile konuşurken, babası kenarda bekler)

JUDİTH Affınıza sığınmak için geldim bay Calausa. Her ne kadar size artık tamdık görünemez olduysam da, bir zamanların anısı sizi tümden terk etmemiştir umarım. Ailem yazık ki yine kötü durumda ve bilirsiniz, kendi iyimserliğim içinde yine de yakınlarımın kaderi beni hep sarsar. Babam olacak ihtiyar aptal, size karşı sonuç alabileceğine ciddî ciddî inandı. Hayat boyu kaba işler görmüş olan böyle basit insanlar, durumlarının iyileşeceğine her seferinde inanıverirler ya. Böylece de kendi hüsnü kuruntularının kurbanı olarak, bula bula kötü kaderlerini biraz olsun hafifletebilecek olanları taciz ederler; işte o hafifletme işini konuşacaktık. Bak Emanuele, yarıcılık borcumuzu gerçekten ödeyemeyiz. *(Sessizlik)* Niye cevap vermiyorsun Emanuele? Se-

nin bu durumuna az çok ben sebep oldum diye beni bağışlamıyor musun?

CALAUSA Yoo, bağışladım Judith.

JUDİTH Peki ya yarıcılık borcu?

CALAUSA Bu kez vazgeçemem alacağımdan. Nihayet işin esası uygulanmalı, yoksa Peru hiçbir zaman serpilip gelişemez. Ah Judith, kafamda başka şeyler de dönüp duruyor: Şu haykırışları bir dinlesene! Yine benim ölümümü istiyorlar!

JUDİTH Beni iyi anla Emanuele, o parayı bulmak zorundayım ben. Sendeki bu katılığı ancak bir şekilde açıklayabilirim, o da senin kız kardeşin olacak keçinin muhteşem mabadını ne pahasına olursa olsun manastıra sokması gerektiğine senin de inanıyor olman.

CALAUSA İşte senin talihsizliğin, Judith, böyle çok adice düşünmen. Benim kız kardeşim, ahlakı bütün bir saygıdeğer kişidir.

(Müfettiş, Calausa'yı götürmek üzere gelir)

CALAUSA Müfettiş Bey, tek korkum, benim bir ibret örneği yapılmam! Böylelerinin başına hep en kötü şeyler gelir de!

MÜFETTİŞ Siz asla idam edilmeyeceksiniz! Söz konusu bile değil.

JUDİTH *(Calausa'nın yanında yürür)* Bay Calausa, yarıcılık alacağınızdan vazgeçin, istemeyin şunu bizden!

(Müfettiş hükümlüleri götürür)

HÜKÜMLÜLER *(Götürülürken)* Zafer!

9

Lima sokaklarında zafer haberleri dolaşır, çanlar çalınır. Eski kentin bir sokağında Kral Naibi yeniden görünür. Zamanının geldiğini sezer. Genelevi Devlet Vekili'nce kapatılmış olan Bayan Cornamontis, taşınır.
Maraba Callas kızını yine geneleve teslim ettiğinde zafer çanları daha susmamıştır. Kendisi tuz satın almaya gider.

Eski kentte bir sokak. Akşamdır ve sokakta kimse yoktur. Kral Naibi ortalıkta belirir. O bir puro yakarken Bayan Cornamontis çıkar ve sokağın orta yerinde durur.

BAYAN CORNAMONTİS *(Yukarıya seslenir, pencerede bayrağın yanında bir kız dışarıya bakmaktadır)* Biraz aşağı bırak bakalım. *(Kız, bayrak direğini biraz indirir. Bayan Cornamontis, bayrağı kontrol eder)* Artık o kadar iyi görünmüyor. Kısa sürede kire batmış. Çekebilirsin. *(Bayrak yukarı çekilir)*

BAYAN CORNAMONTİS *(Kral Naibi'ne yarı dönerek)* Bunu bir kez daha yıkamaya değer mi bilmem. Ne dersiniz, uzun süre daha kullanılır mı acaba?
(Kral Naibi omuz silker. Bayan Cornamontis tekrar binaya girer)

BAYAN CORNAMONTİS *(Sağa yukarı seslenir)* Acele edin Bayan Tomaso, bu akşamı geçirmeden her şeyimle taşınmış olmam gerekiyor. *(Tekrar Kral Naibi'ne)* Şu karşıdaki binayı kiraladım da. Bir Türk hamamı[58] açıyorum. *(İçeri girer)*

KRAL NAİBİ
Kendi kentimde unutulup gitmişken
Dönüyorum şimdi, dilerim fark edilmesin.
Bu çanlar benim zaferimi kanıtlıyor, her ne kadar
Nasıl kazandığımı bilmesem de. Neyse,
Beni saklayan karanlığı bırakıyorum.
Henüz öne çıkmayacağım, ama biliyorum ki yakında
Yeniden oturacağım masaya, yoksa yemek soğur.
(Sağdaki binanın kapısı açılır, Şişman Bayan Tomaso birçok valiz ve kutu ile dışarı çıkar.
Valizler ile kutuları yola koyup ıslık çalar. Tütün Tüccarı, dük-

kânının kapısında görünür)

ŞİŞMAN BAYAN TOMASO Emekli maaşıyla kiramı ödeyemediğim için gerçekten de evi boşaltmak zorundayım. Şu karşıdaki şırfıntı yeniden dükkânına taşınıyor.

TÜTÜN TÜCCARI Benim de çıkmam gerekecek herhalde. Neyse ki hiç değilse Çuk lejyonunda olan oğlum yakında iyi para alacak.

ŞİŞMAN BAYAN TOMASO Bu Bay Angelas beni fena halde hayal kırıklığına uğrattı; pek enerjik görünüyor doğrusu.

TÜTÜN TÜCCARI İşler o kadar çabuk bitmiyor tabii! Peru'nun serpilip gelişmesi belki küçük bir kurban istiyor bayan Tomaso.

BAYAN CORNAMONTİS *(Kendi kapısında içeriye seslenir)* Yatak takımını indir. Kadın boşaltmış. *(Kral Naibi'ne)* Beyefendi, yolunuza gidin lütfen. Bu akşam evimin önünde müşteri görünürse polisle başım belaya girer. Benim genelevi polis kapattı, her an komiser beni çıkarmaya gelebilir. Eyvah, geldi bile.

KRAL NAİBİ Ben sizin bir hizmetlinizmişim gibi davransanıza.

(Müfettiş ile iki polis gelir)

MÜFETTİŞ Bayan Cornamontis, vakit tamam, yarın ilk gün.

BAYAN CORNAMONTİS Tabiî tabiî Müfettiş Bey. Her şeyi hazırladım bile. Bu, yeni evim.

MÜFETTİŞ *(Kuşkulu)* Bayan Cornamontis, kapatılmayı iş olsun diye yapıldı sanmıyorsunuz herhalde, yani usulen kapanmış görünüp de aynı işi başka bir firma damgasıyla başka bir yerde sürdürebileceğinizi düşünmeyin. Bakın sizi uyarıyorum, bu kentte artık her çeşit ahlaksızlık ve yolsuzluk kesin yasaklanmıştır.

BAYAN CORNAMONTİS Siz beni ne sanıyorsunuz Müfettiş Bey? Zamanın kötülüğünün gayet iyi farkındayız. Bu işletmeyi yürüttüğüm yıllar içinde en az bu yıl sevişilecek. Tahılda aşırı bolluk varmış.

MÜFETTİŞ Evet, felaket.

BAYAN CORNAMONTİS *(Seslenir)* Theo, Emma, Olga, taşınıyoruz. *(Kral Naibi'ni tanıtır)* Albert, yeni müdürüm.

(Eski evin mobilyaları, büyük hızla sokaktan yeni binaya iletilir. Polisler yardım ederler)

ŞİŞMAN BAYAN TOMASO 25 yıldır burada oturuyordum.

POLİS *(Müfttiş'e gelir)* Yeni tesiste hiçbir banyo olanağı bulunma-

dığını dikkatinize sunarım.

BAYAN CORNAMONTİS Bir Türk hamamıdır efendim!

MÜFETTİŞ *(Polis'e)* Yurttaşlara gereksiz müşkülat çıkarmamanızı rica ederim.

POLİS Başüstüne!

(Kurna, yanlarından geçirilip götürülür)

BAYAN CORNAMONTİS *(Suçlayıcı tarzda Müfettiş'e)* Bu bir banyo olanağı değil demek ki!

POLİS Bayan Cornamontis, ahaliye müşkülat çıkardığım söylenirse, teper giderim bu işi ben.

BAYAN CORNAMONTİS Sizin her zaman görevinizi yaptığınızı her an onaylayacağımı biliyorsunuz Bay Muncaczi[59].

MÜFETTİŞ *(Polis'lere)* İşiniz bitti mi?

(Polisler terlerini silerler. Bira verilir onlara ve bizzat Bayan Cornamontis puro ikram eder)

POLİSLER Evet.

MÜFETTİŞ *(Binaya girer)* Lütfen şimdi anahtarları veriniz bana bayan Cornamontis. *(Kapılara yüklenir, kilitler ve mühürler)* Bakın sizi uyarıyorum, bu mühre herhangi bir zarar gelmesinin cezası ağırdır. Sizin genelev işletmeniz, mahkeme kararıyla ve polis marifetiyle kapatılmış bulunuyor.

BAYAN CORNAMONTİS Tamam Müfettiş Bey!

(Müfettiş, tütün dükkânına gider)

POLİS MÜFETTİŞİ Bana, tasfiye satışı fiyatından on paket en iyi purolarınızdan veresiye verin. Kısa zamanda öderim. Peru yeniden yükseliyor.

ŞİŞMAN BAYAN TOMASO *(Valizleriyle giderken)* Bu dünyayı artık hiç anlamıyorum[60].

BAYAN CORNAMONTİS *(Kral Naibi'ne)* Size teşekkür borçluyum beyefendi. Atlatmada ustasınız. Tam da böyle bir işletme müdürü gerek bana. Benimki gibi bir işte müdür, işe hiç karışmamalı. Onun görevi yalnızca reprezantasyon ve işletmeyi şahsen temsil etmek. Böyle bir iş ne güzel, değil mi beyefendi.

KRAL NAİBİ Evet, öyledir.

BAYAN CORNAMONTİS *(Gider)*

(Müfettiş, puro paketleriyle ve polislerle birlikte çıkar. Kral Naibi merdivene oturur kalır, tütün içer. Angelas Askerleri gelirler,

ortadaki binanın duvarına, orak isyanının ezildiği zafere ilişkin beyaz afişler asarlar)

KRAL NAİBİ

İşte yine onlarla birlikte oldum
Yolun son bölümüne katılıyorum.
Yükselen düşecektir, şimdi
Bana öyle geliyor ki, düşmekte.
Uyandığını düşlüyor Peru hâlâ.
Ama, o uykucu, salt düş gördüğünü
Sezdi galiba.
Her neyse:
Bir binanın merdiveninde oturuyorum işte
Çırılçıplak sokakta, döndüğünü görüyorum
Günün. En kötüsünü atlattık bence
Ve yeni günün kucağında eskisi, son gece.

(Maraba Callas, kızıyla gelir)

JUDİTH *(Eşyasıyla)* İşte geldik. Ev bu. Ahali burada durmuş konuşuyordu: "Bir Çuk kızı böyle bir eve nasıl gelir! Aşağılık bu," diye de bağınıyorlardı. Ama sana kış için tuz parası gerekince, buraya kabul edilirsem sevinmek zorundayım.

CALLAS Tekrar gelmen çok memnun edecek onları.

JUDİTH Belli olmaz.

CALLAS Şu Angelas'ın adamlarından kimse görmese bizi burada. Beni bir de hapse bile atarlar. Gerçi benim Bayan Cornamontis'e karşı bir sözüm yok, ama biraz fazla kendi çıkarına düşkün. Oysa benim için biraz bir şey koparman gerekiyor şimdi, yoksa o kadar uzun süre seni besleyince eve dönmek için bile tek kuruşum kalmadı. Üstelik şu kış tuzunu da satın almam gerekiyor. Niye kimse açmıyor ki?

JUDİTH Kapatıldı ya. Mahkemece kapatıldı ya.

CALLAS İyi. Şimdi de kış boyu seni besleyeyim bari.

KRAL NAİBİ ALBERT Merhaba, Bayan Cornamontis'e mi geldiniz?

JUDİTH Evet.

KRAL NAİBİ ALBERT Bir saniye, taşındı o. Bayan Cornamontis!

BAYAN CORNAMONTİS *(Dışarı gelir)* Ah, Judith!

JUDİTH İyi günler Bayan Cornamontis!

CALLAS İyi günler Bayan Cornamontis.

JUDİTH Bayan Cornamontis, benim geleceğime ilişkin babamdaki beklentiler maalesef gerçekleşmedi. Böyle olacağını ona hemen söyleyebilirdim. Ne var ki bizim merkezine oturtulduğumuz o hiç alışılmamış mahkeme duruşmaları bildiğiniz gibi onda aşırı umutlar doğurdu. Babam, beni yine yanınıza almanızı rica ediyor.

BAYAN CORNAMONTİS Seni alsam mı, bilemiyorum.

JUDİTH Ah Bayan Cornamontis, dünyanın gidişi bir tuhaf. İki gün önce ahali beni mahkeme salonundan omuzlarda çıkardı, bu arada bir çift yeni ipek çorabım yırtıldı. Yine de şanslıymışım diyebilirim, çünkü böyle şeyler genellikle daha belalı gidebiliyor. Dün ortalıkta öylesine haykıran insancıklar kısa sürede uyanacaklar. 8 peso kazanıp da 80 peso için hır çıkarmak, bunun iyi bir yere varması mümkün mü?

BAYAN CORNAMONTİS Olur böyle şeyler! *(Dönen Judith'i bir süzer)* Sadece birkaç gün evimin dışında kaldın diye bu ne bakımsızlık! Eğitime sıfırdan başlayabilirim. İki gün içinde böyle uçup gidecektiyse ne diye o kadar pahalı losyonları senin yüzüne döktüm ki ben? Çoraplar düşmüş! Hem bu iki günde neler tıkındın ki böyle? Tenine bakılmaz olmuş[61]. Gülümsemeyi de düpedüz silip atamazsın üstünden! Bu kızın gülümsemesi Afrodite gibiydi[62], şimdi sırıtmaya dönmüş! Bir de bu karneli orospu gibi domuzca kalça kıvırmalar. - Çok düşünmem gerekecek. Gel bakalım.

(İkisi birlikte içeri girerler)

CALLAS *(Kral Naibi'ne)* Kızımın bu karşıdaki binaya girmesine asla izin vermezdim. Benim kızıma uygun bir ev değildi orası. Ah şu uğursuzluk gelmeseydi başıma. Ne güzel her şey yolundaydı. Üç gün boyunca. Ah o son gün yağmur yağmasaydı, benim karnım da öyle zil çalmasaydı, şimdi her şey çok başka olurdu. Ama işte yağmur yağdığı için o kahvehaneye girdim, şerefime içki ikram ettiler bana, ama yiyecek ikram etmediler, ben de aç karına içkiyi kaldıramayınca ileri geri konuşup geleceğimin güvencesini feda ettim. Atları bana vermeyi önerdiler de, hayır dedim. Kıl payı kaçırdım atları yani. Ama o zamanlar Orak saldırıdaydı tabiî, sonra maalesef ucunu bıraktı! Neyse ki

yine de yarıcı borcumu ödemekten kurtulma umudum var. Hesabıma göre: Eğer ağa idam edilirse, marabanın artık yarıcı borcu ödemesi gerekmez! Angelas kendisi söyledi ya: Yarıcılık borcu önemsiz.

KRAL NAİBİ Angelas ne dedi?

CALLAS Yarıcılık borcu önemsiz.

KRAL NAİBİ Öyle ha, yarıcılık borcu önemsiz...

CALLAS Evet ya, büyük söz bu.

(Judith döner)

CALLAS *(Kral Naibi'ne göz kırparak)* İş iştir!

(Judith'e gider)

JUDİTH Küçük bir ön ödemeyi ancak koparabildim, al. Ama unutma sakın, bunun için ağır iş çıkarmam gerek. Günde iki üç kişiyle yatmak demek bu, söyleyeyim sana. Bilmende sakınca yok.

CALLAS Çok değil bu para. İnekler için iki çuval kışlık tuz ile Heinrich'e bir palto aldım mı biter gider. Evet, canım Judith, ayrılık saati geldi çattı yine. Seni tekrar gördüğüme sevindim ve emin oldum ki durumun çok kötü değil, en azından zavallı ana babanınki gibi değil, bu da beni sevindirdi. Yine de yakın zamanda bizim için biraz artırabilirsen sana minnettar oluruz. Sevgili annenle ben enikonu sana burada ilerleme olanağı sağladık. Bunu unutma tabiî.

JUDİTH İyi günler babacığım, ne de olsa seninle iki güzel gün geçirdik. Ama artık başka aptallık yapma da çabukça eve git.

CALLAS Bir tek tuz alacağım.

(Gider. Judith dönüp geneleve girer. Merdivende Kral Naibi düşüncelere dalmış oturmaktadır.

Birkaç müşteri gelir. Şapkalarını antredeki tırmığa asarlar, bu vesileyle, gelen müşterilerin bir kısmının Çuk, bir kısmınınsa Çik olduğu görülür. Büyük bir kalabalık, sokağa dalar)

KALABALIK İşte bir Çuk kızının alakonduğu bina bu. Kız, zengin Çik'lere satıldı.

(Bayan Cornamontis'in eski genelevini taşlayıp giderler)

KRAL NAİBİ Yarıcı borcu önemsiz ha?

(Zafer çanları daha da kuvvetle çalar)

10

Erkek kardeşi için korkmakta olan İsabella Calausa, onun ruhuyla ilgilenen rahipten, kardeşinin kurtarılma olanağına ilişkin öğüt alır.
Kardeşini hapishanede ziyaret eder. Calausa, dava sonucu aynı şekilde hapse konmuş olan öbür zenginlerin, o servete sahip bir adamın asla asılamayacağı yolunda verdikleri rahatlatıcı güvenceye karşın, yine de ötekilerin anlayamadığı ölüm korkusu içinde kız kardeşinden, kendisini Devlet Vekili'ne sunarak onu yumuşatmasını talep eder.
Toprak Ağası, kendi sınıf yoldaşlarının kahkahaları arasında adaletin, göze göz isteyen[63] ticari niteliğine değinir.

HAPİSHANE ÖNÜNDE. CADDE.

İsabella Calausa ile St. Stefano Başrahibi.

İSABELLA
Ah muhterem efendim, her şey bitti değil mi?
İki kez idam hükmü giymiş olan erkek kardeşim
Asılacak, ona yardım edenler de zindan hapsinde.
Yüksek tabakadan idiler. İyiliklerinden yardım ettiler.
Bu felaketin düğümünde tutunulacak bir ip
Görünmez oldu. Bitti her şey, bitti.
BAŞRAHİP
H e r ş e y bitmiş görünmüyor bana. Ne demiştim:
Kıl payı sonuçlanacak bu! Bak dinle! Bu gece,
- İyi uyuyamam ben - içime bir sözcük doğdu,
Sen Bay Angelas'tan kardeşinin hayatını bağışlamasını
Dilediğinde onun ağzından çıkan bir sözcük.
İşte bu gece bana öyle göründü ki, onun içinde
Söylenmemiş fakat mümkün bir ışık vardı,
Hukukun soğukluğunda insanî bir şey, onun
Sana attığı bir can simidi gibi göründü bana.
Çünkü bugünkü günde insaniyet tek umut.
İnsaniyet deyince, sen henüz çok genç
Olduğun için alışık olmadığın bir 'çift

Anlamlılık' yatıyor içinde: Bir yandan
Çok yüce bir şey, affı düşün çocuk,
Öbür yanda ise, insanî deyince
Anlaşılır zaten: İnsanî - fazlaca insanî[64] yani.
Tecrübe öğretir bunu ki, belli insanî
Zayıflıklar, çoğu kez en temiz adaletin
Tek sığınağıdır: Zayıflığa yönelerek
Yanılan olmadı hiç. Ona dayanan,
Kaya gibi sağlam bir temele dayanır[65]. Diye düşündüm
Bu gece. Şimdi doğru sevgili kardeşine, kızım.
(Hapishaneye girerler)

Hapishane.

"Ölüm hücresi" no.1'de Emanuele Calausa, no.2'de sıkış tıkış Orak bayrağı dörtlüsü, yanındaki bir toplu hücrede ise, St. Barbara Başrahibesi, iki Avukat ve eski Başyargıç kalmaktadır.

BAŞRAHİBE
Burada unutulduk biz.
BAŞYARGIÇ
Hayır hayır.
Hüküm boş salona okundu.
Burada olduğumuz bilinmiyor.
CALAUSA
Burada
Beni hakladıklarını da!
AVUKAT
Asla Bay Calausa!
(Başrahip ile İsabella Calausa girer)
İSABELLA *(Erkek kardeşinin hücresine gider)* Emanuele!
TUTUKLULAR
Haberler nasıl Başrahip! Söyleyin! Konuşsanıza!
BAŞRAHİP
Buradan şikâyetçi misiniz?
BAŞRAHİBE
Şimdilik değiliz. Yeni haberler?

AVUKAT
Calausa'nın durumu kötü. Aklını
Kaçırıyor gibi, kendini tehlikede hissediyor.
Hep ölümü konuşuyor. Onun düzeyindeki
Birine şimdiye dek hiçbir şey olmamıştır,
Dendiğinde, kafasını sallayıp: Ben Çik'im, diyor.
Orak isyanının yenilgisine, dikkat bile
Etmemiş. Bu yenilginin her şeyi değiştireceğini
Kavrayamaz durumda. Kısacası: Onun servetine
Sahip bir adam için açıklanamaz bir korkuyla
Başına iş geleceği kaygısı kaplamış içini.
Hastalık derecesinde.
BAŞRAHİP
Hüküm çok katıydı.
AVUKATLAR
Ve gereksizdi, değil mi?
BAŞRAHİP
Saygınlığınızın öylesine yıpranmış olması, fena...
AVUKATLAR
Kuşkusuz.
Peki, yeni bir şey var mı?
BAŞRAHİP
Var, evet:
Yarıcı borçları birinde ödenmedi.
TUTUKLULAR
Ne? Peki niçin?
BAŞRAHİP
Bütün marabalar diyorlar ki,
Calausa davasında, mülk sahiplerinin
Güçlerini kötüye kullandıkları sabit olmuştur.
ORAK BAYRAĞI'NDAN BİRİ *(Sevinçle)*
Duydunuz mu? Marabalar borç ödemiyor!
TÜM TUTUKLULAR
Dehşet verici bu! Ooo! Mahvolduk biz!
Bu en kötüsü.
(Calausa'ya)
Seni lanetlik sefil!

(Orak'çılara)

Size yapacağımızı biliriz! Sizi haydut
Katiller sizi! Veba otu gibi yolum yolum
Yolacağız! Kanınız bu deliklere akmalı,
Burada geberip koksun leşiniz, sonra da
Dört parçaya bölsünler! Havaya savrulun e mi!

CALAUSA

Ah İsabella, bittim ben. Asacaklar.
Ölmek istemiyorum! Baksana, ben ölemem!

AVUKAT

Yine mi o korku?

BAŞRAHİBE

Zavallı!

AVUKAT

Bana bakın!
Toprak ağası olarak korkmanız gerekmez!

CALAUSA

Ya Çik olarak?

AVUKAT

Ağasınız siz, toprağın ağası!

CALAUSA

Ve Çik!

(Başrahip, Calausa'nın hücresine gider)

BAŞRAHİP

Topla kendini oğlum! Bak, kız kardeşinin
Sana diyeceği var. İkinci karardan önce
Angelas'ın yanındaydı. Ardından, orada
Konuşulduğu gibi, dava ertelendi.

CALAUSA

Angelas'ın yanında mıydın sen? Hiç umut var mı?

İSABELLA

Ben umut görmüyorum. Ama Peder var diyor.

BAŞRAHİP

Senin rican üzerine ne dediğini söylesene.

İSABELLA

Senin yaptığın öyle imkânsız bir şeymiş ki, hani
Onun bir Çik kızı olarak benden, kendimi ona vermemi

İstemesi gibi imkânsızmış.

CALAUSA

Yani bunun imkânsız olduğunu
Söylüyor ha? Sahi mi? Böyle mi dedi?

İSABELLA

Söz misali yani!

CALAUSA

Söz misali! Ah, bir Çik olduğum için - ki buna karşı
Elimden bir şey gelmez - beni öldürmek istiyor.

BAŞYARGIÇ *(Yorgun)*

Siz bir toprak ağasısınız.

CALAUSA

Ben bir Çik'im.

BAŞYARGIÇ *(Öfkeyle)*

Toprak Ağası!

CALAUSA

Tam olarak ne dedi, bir söylesene!

İSABELLA

"Yani şey gibi, sanki ben şimdi üstünüze varıp, sizden,
Bu gece, hiç ilgisiz aniden, nasılsanız öylece
Bu odaya gelmenizi istesem, bir Çuk olan bana gelmenizi
İstesem ve ben de gücümü kullansam, öyle ya,
Güç bende değil mi, kullanırım. Bunun gibi işte.
Ağabeyinizi sizden alırım da, almam da."
Aynen böyle dedi.

CALAUSA

Yanılmıyorsun değil mi?
Kurtuluş bu, kurtuluş!

İSABELLA

Ne bu, ne?

CALAUSA

Kurtuluş!
Bak dinle!
Benim o Çuk kızdan kendisini bana sunmasını
İstememe, Angelas imkânsız dediyse eğer,
Hiç de imkânsız değildi, çünkü gerşekleşti;

İşte aynen bunun gibi, demek istiyor Angelas, onun da
Senden kendini vermeni istemesi, hiç imkânsız değil.
Ve nasıl o kız için bana kendini vermesi imkânsız
Değildiyse, senin de ona kendini sunman, hiç
İmkânsız değildir. Bir istekmiş bu.

İSABELLA
Bir misaldi.

CALAUSA
İstektir istek. Bu konuşma tarzını
Bilirim ben! Ben kendim kullandım bu tarzı.
Eğer Angelas'ın gücü olup da bunu k u l l a n m a z s a
O zaman imkânsız olurdu ancak! Güç neye yarar ki başka?

TUTUKLULAR
Elbette bir istek bu! Bir şantajdır hatta!
Orak ezilmeden önce denenmiş.
Hem o zamanlar bize de şantaj yapabiliyordu
Oysa şimdi, anlasana Calausa,
Orak yok artık elinde, şantaj da
Yapamaz artık. Göremiyor musun?

BAŞYARGIÇ
Belki dün gitmeliymişsiniz.
Bugün artık gerekmiyor.

İSABELLA
Ah, Emanuele!
Yani benim için bu mümkündü mü demek istiyorsun?

CALAUSA
Mümkün olmak zorunda! Onları dinleme sen!
Angelas'a gitmen şart!

BAŞRAHİBE
Hiç de değil!

CALAUSA
Şart, gitmesi şart işte!

İSABELLA
Kardeşim!

CALAUSA
Evet, öleyim mi yani?

TUTUKLULAR Hayır, gerekmez.

CALAUSA
Bekâret de neymiş, onun uğrunda ölecek miyim?
AVUKAT
Ben hiç böyle şey görmedim Calausa!
Sizi asarlarsa yancı borçları ödenmeyecek.
Bu, sizi asamayacaklarını söylemiyor mu size?
CALAUSA
Ben size dedim ki ...
AVUKAT
Ben Çik'im.
Görüyoruz zaten! Sivri bir kafa! Ancak böyle bir sivri kafa
Böyle korkak olabilir!
BAŞRAHİP
Siz de Çik'siniz.
AVUKAT
Ama korkak değilim!
İSABELLA
Susunuz! Ona yalan söylemeyiniz!
Biz Çik olduğumuz için onun asılması isteniyor.
Onun kafasına bakın, benimkine de bakın, işte!
Sivri değil mi? Dünden bu yana sivri değil mi yoksa?
CALAUSA
Bakın, o beni anlıyor. Asılmam gerektiğini anlıyor.
Demek ki şimdi mesele, üstüme çullanılıp soyulmam
Artık kesin olduğuna göre, evet mesele: Olabildiğince çabuk
Neyi sunmak gerektiğini bir şekilde düşünmektir: Hangi kayıp
Daha önemli, kafasının yerine insan başka bir şey
Sunabilir mi ki, birinin kaybı daha azken, ötekine daha fazla
Yararı dokunsun. Kısacası, hayat bu, düpedüz hayat,
Kurtarılmalı ve en üstün sayılmalı[66].
İSABELLA *(Calausa'ya dehşet içinde bakar)*
Neler söylüyorsun sen, kardeşim!
CALAUSA
İsabella, gel!
Elbette ki kolay değil, ama o kızcağız için kolay mıydı
Sanıyorsun, benimle olmak? Şu göbeğe baksana!
Oysa senin gibi gençti o da.

İSABELLA

Ve sen istedin öyle mi?

CALAUSA

Ben istedim.

İSABELLA

İyi öyleyse, şunu bil ki kardeşim
Benden istenecek olsa: Yapmazdım, yapmam.

CALAUSA

Ben, istemiştim! Ve şimdi o da istiyor!
Ayrıca bu salt benim sorunum değil, senin de sorunun.
Beni asarlarsa, hiçbir maraba sana borç ödemez.
Ve senin bekâretin serbest piyasaya düşer.
Bekâret ucuza gitmemeli, o da senin elinde.
Sofuluğun âlemi yok. Burada azize numarası yapma!
Beni idam edecekler! Ne bir orospu uğruna
Ne de bir yatak hemşiresi hatırına asılmak istemem! Bu kadar!

İSABELLA

Ah kardeşim, sadece felaket seni böyle kötü yapıyor.
(Gider. Calausa, arkasından haykırır)

CALAUSA

Ölüme bu kadar yaklaşınca kimse adil olamaz.!
(Ötekilere)
Bir şey aldıysam, bedelini ödemem gerek.
(Ötekiler kahkahalarla gülerler)
Yok suç, yok günah! Yok keyif, yok hesap.
(Kahkahalar)

CALAUSA

Gayet açık işte: Adalet, bir alışveriş gibi[67].
Göze göz, dişe diş[68] yani.

AVUKAT

Peki ya zenginlerin dişi fukaranın dişinden
Daha değerli olmazsa, yine mi alışveriş oluyor?
Bu, olsa olsa, bir kötü için iyi bir diş olur.
Evet, bu da alışveriş gerçi, ama kirli.
(Başrahip ayakta öylece kalmıştır)

BAŞRAHİP

İtiraf edeyim, İsabella'nın Angelas'a gitmesi

Önce kaçınılmaz gelmişti bana. Ama bir şey
Aklıma yattı doğrusu: Zafer her şeyi değiştirir.
O zaman sizler de yine serbest kalırsınız besbelli.

BAŞRAHİBE

Pek tabiî!

BAŞRAHİP

Oysa, sizlerin kurtulmanızın yalnızca
Tanrıya kaldığını düşünmüştüm, yani
Asla kurtulamayacağınızı.

(Gider)

BAŞRAHİBE Buyrun işte, kentçe malum bir dinsiz bu ve tanıklar önünde kendi ağzıyla söylemiş bulunuyor! Az önce, tanrı yoktur, dedi. *(Haykırır)* Muhafız! Muhafız! Şikâyetim var!

11

Kendini Angelas'a sunmak pahasına erkek kardeşini kurtarmaya hazır olan İsabella Calausa, bu konuda deneyimsiz olduğu için, Maraba'nın kızı Jüdith Callas'a başvurmaya karar verir. Bayan Cornamontis'in evinde ona, kendini vermenin onun işi olmadığı öğretilir. Karşılığının ödenmesi kaydıyla İsabella'nın yerine Maraba'nın kızı gider.

BAYAN CORNAMONTİS'İN GENELEVİ

İsabella, Calausa girişin önünde durmakta.

İSABELLA

Bütün bunları bir kez yapıp yaşamış olanlara
Sormak istiyorum: Yaparken insan kendisi[14]
Soğuk kalabilir mi, ne giyinmek gerek acaba
Ve bazı ayrıntılar işte. Kendiliğinden gidiyor
Gibi mi yapmalı, hani bunu isteyen, tesadüfen
Öyle bir etki yapmıştır da, belki uykuda
Görünüvermiştir gibi. Belki böylece
Satılık gibi bir kötü görünüm kapatılır.
Belki pervasızca açmak kendini ve çaresizce
İğfal edildiğinin görünmesini sağlamak
Ama aslında kendini verirken bundan çok
Uzak ve ulaşılmaz olmak daha saygı değerdir.
İnsanın kendini sunduğu erkeklerin, bunda
Aşağılık bir şey bulamadığı durumlar
Sık görülür mü acaba? Çünkü burada istenen
Öyle azdır ki belki, fazlaca bir direnme
Fazlaca büyük bir paylaşmanın işareti de
Olabilir: Çok fazlasını vermişsindir hani.
Sonra bu işi yapan kızlar hiç hamile kalmıyorlar
Ve günahın meyvesinden nasıl korunulacağını
Biliyorlar. Off, öyle çok şey var ki daha.
(Geneleve girer.
Antrede Bayan Cornamontis gazete okumakta)

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya)* Yanlış gelmiş olmayasınız? Burası hamam!

İSABELLA Hayır, doğru geldim.

BAYAN CORNAMONTİS Ne istiyorsunuz?

İSABELLA Jüdüth Callas adında bir kızla konuşmak istiyorum.

BAYAN CORNAMONTİS Evet, burada çalışır.

İSABELLA Onunla baş başa bir görüşebilir miyim?

BAYAN CORNAMONTİS Adınız nedir?

İSABELLA Söylemek istemiyorum.

BAYAN CORNAMONTİS Çabuk içeri girin bari, bu ruhani giysiniz yüzünden belaya çatmayalım.

(İçeriye, ışıklandırılmış bir odaya girerler. Bayan Cornamontis gidip Jüdith'i çağırır)

İSABELLA *(Odada Judith'i beklerken)*

Sabahın bu saatinde mutlu değilim elbet
Ama hiç değilse daha mutsuz da değilim.
Hayır hayır, işte sabahın saat on'u geçti bile
Yoo, saat daha sekiz.

JUDİTH Buyrun, benden istediğiniz nedir?

İSABELLA Merhaba Judith, beni tanıyacaksın, küçükken avluda birlikte oynamıştık.

JUDİTH Evet, size nasıl bir hizmette bulunabilirim?

İSABELLA Senin vaktini alıyorum herhalde, öyle mi?

JUDİTH Aldırmayın.

İSABELLA Ama durum size başvurmaya mecbur etti beni. Erkek kardeşimin sabah saat 5'te idamı kesinleşti, alışılmamış fedakârlıklarla da olsa onu kurtarmanın belli bir yolu, beni öyle bir duruma düşürüyor ki, o alanda deneyimim olmadığı için tek başıma başa çıkamayacağım.

JUDİTH Oturun.

İSABELLA *(Oturur)* Devlat Vekilinin, benim son kerte aşağılanmamı gerektiren belli bir talebi, eğer kabul edersem, belirsiz zorluklara soktu beni.

JUDİTH Evet.

İSABELLA Sevişmekten hiç anlamam ben.

JUDİTH Öyle.

İSABELLA Sırf bu sıkışıklıktan dolayı, senin mesleğin nedeniyle

kolayca yanıtlamaya alışık olduğun birtakım sorular sorarsam, bana ukala deme n'olur.

JUDİTH Sorabilirsiniz, ama geçecek süreyi patroniçeye ödemeniz gerek.

İSABELLA Güzel. Ben öderim ona.

JUDİTH Bilmek istediklerinizi tahmin edebiliyorum, dolayısıyla patroniçeyi de katmanızı öneririm. Onun müthiş deneyimi vardır.

İSABELLA Sır saklayan biri midir?

JUDİTH Mesleği gereği, öyledir.

İSABELLA Kabul öyleyse.

(Judith, Bayan Cornamontis'i getirir)

JUDİTH *(Antrede Bayan Cornamontis'e)* Güzelce yolun onu. Çok zengin mülk sahibidir.

(Girerler)

BAYAN CORNAMONTİS Adınızı[69a] söylemeyin bana ve günah çıkardığınız pedermişim gibi cesaretle sorun sorularınızı evladım.

İSABELLA Erkek kardeşimin hayatının, söylendiğine göre benim etkimde kalmış bir yüksek beyefendiye gitmeme bağlı olduğunu biliyorsunuzdur. Nasıl davranmam gerektiğini bilmiyorum, hem bu şekilde şehvet sunma ve istemenin uygun olup olmadığını hiç bilmiyorum.

BAYAN CORNAMONTİS Kesin.

İSABELLA Ah.

BAYAN CORNAMONTİS Devam!

İSABELLA Bir sarılış[70], hayal kırıklığına uğratırsa, o erkek acaba kabullendiği şeyleri yapmaktan vazgeçer mi ve verdiği sözleri yerine getirmeyiverir mi?

JUDİTH Pekâlâ mümkün bu, ha?

iSABELLA Buna karşı çare nedir?

BAYAN CORNAMONTİS Tüm verilen sözler bozulur ve buna karşı da hiçbir çare yoktur. Yalnızca yeni sarılmalara duyulan istek onları vahşi davranışlardan alıkoyar.

İSABELLA Bu, sonsuz derecede çok şeye bağlı olduğu için: Şu giyindiğim şey de uygun değildir besbelli.

BAYAN CORNAMONTİS Gayetle uygun.

İSABELLA Manastırda yeni başlayanların[71] giyisisi bu.

BAYAN CORNAMONTİS Tamam işte.

İSABELLA Şaşkınlığımı bağışlayın, bu soğuk bez yığını, yani?

BAYAN CORNAMONTİS Olabiliğince çok bez. Gayet iyi. Bez.

İSABELLA Soğukluğu hiç de az olmayan bir nesne, ha?

BAYAN CORNAMONTİS En soğuk.

İSABELLA Ah! Acemilikten hiç korkmuyor musunuz?

BAYAN CORNAMONTİS Asla.

İSABELLA Ama öyle bir kişi, bu işlerden sizin düşünebileceğiniz kadar bile anlamıyor olabilir.

BAYAN CORNAMONTİS Bilinecek şeyler, sizin sandığınızdan daha azdır evladım! Acı olan da bu ya. Tecrübe değil, o nadir bulunan doğal nitelik bu işlerde bir çeşit çekicilik sağlar. Ama korkmanıza gerek yok: Çekici olmasanız da verirsiniz o zevki. Böylesi zorunlu zevkler için hemen hemen herkes uygundur.

İSABELLA Yani, benim bu kadehi diplememe[72] aykırı düşebilecek hiçbir şey yok mudur?

BAYAN CORNAMONTİS Yoktur.

(Sessizlik)

BAYAN CORNAMONTİS Ya da, vardır bir şeyler.

İSABELLA Nedir onlar? Söyleyin! N'olur söyleyin!

BAYAN CORNAMONTİS Paranız, cancağızım! Bu, hatta pek çok aykırıdır. Sizin konumunuzda biri ne diye kendini versin ki? Hiçbir eğilim duymadığınız bir şey için en küçük bir özveride bulunmanız niye? Duyarlığı daha az başka birileri için böylesi güçlükler altında para kazanmanız, o birilerinin dedikodusuna çanak tutacak şeyler yapmanız, düpedüz uygunsuz olmaz mı? Bir gün yağmur aşağıdan yukarıya doğru yağacak olsa[73], ne derdiniz buna? Hayır hayır, böyle işlere girmeyiniz!

İSABELLA Ama belli bir yüksek kişi istiyor bunu.

BAYAN CORNAMONTİS Hakkıdır evladım, buna karşı söylenecek bir şey yok. Yüksek kişi ise niye istemesin ki? Ve istediğini niye elde etmesin ki? Ama bundan size ne, siz kendiniz de bir yüksek kişisiniz, sizin elinizde hakkaniyete yakışanı yapmanıza uygun maddî olanak var! Bu, je ne sais pas quoi...[74]

İSABELLA Neyi kastediyorsunuz?

BAYAN CORNAMONTİS Tabiî ki kendimizi, başka kimi olacak?

Bir aşağılanmayı sineye çekmek bakımından bizler, aşağı kimseler, çok daha iyi durumda değil miyiz? İşte şu hımbıl parça şurada oturuyor, göz kırpmak için fazla hantal, ama işi dillere destandır! Judith, dışarı çık, orada bekle!

(Judith dışarı çıkar)

BAYAN CORNAMONTİS Kızlarımın en iyisi sizin yerinize gidecek.

İSABELLA Olacak iş değil, yüksek kişinin kim olduğunu bilmiyorsunuz.

BAYAN CORNAMONTİS Kim olursa olsun, hiç farkına varmayacak.

İSABELLA Devlet Vekili o.

BAYAN CORNAMONTİS İyi. Judith de sizin giysinizle gidecek ve sizin özünüzü taklit edecek. Ama onun başarısı, sizinkinden çok daha büyük olacak. Erkek kardeşiniz serbest bırakılacak. Ve yağmur yukarıya doğru yağmayacak. Bunun size maliyeti 100 pesettir[75]. *(Seslenir)* Judith! *(İsabella'ya)* Söylediğim fiyatı kızın bilmesi gerekmez. *(Judith girer)* Giysilerini bayanınkilerle değiştir. Onun yerine Devlet Vekili'ne gidiyorsun.

JUDİTH Kaç para kazanacağım?

BAYAN CORNAMONTİS Terbiyesizleşme. Paranı alacaksın. Haydi üstünüzü değişin.

(Dışarı çıkıp oturduğunda kızlar giysilerini değişmeye geçerler)

İSABELLA Bir paravana olsaydı.

JUDİTH Ben bakmam.

İSABELLA Olsun, ben yine de bir paravana isterim.

(Judith ona bir paravana[76] getirir. Üç Angelas Askeri zili çalar)

ANGELAS ASKERLERİ Güzel kızlarınız var mı?

BAYAN CORNAMONTİS Hem de çok güzel. Yalnız, küçük bir ödeme karşılığında.

ANGELAS ASKERLERİ Evet, de biz Angelas lejyonundanız, ücretlerimizi henüz almadık. Ama sorun ödeme yapmamızsa en fazla birkaç saat meselesidir bu.

BAYAN CORNAMONTİS O zaman konu bu birkaç saat olmalı. Daha dün akşam hükûmetten bazı beylere, sosuza dek veresiye yazamayacağımı söylemek zorunda kaldım.

ANGELAS ASKERLERİ Ücretlerimizi alamayacağımızı iddia etmi-

yorsunuz herhalde. Zaferi hiç işitmediniz mi?

BAYANCORNAMONTİS Beyler, zaferi kazanan siz değilsiniz ki, hükûmet birlikleri. Kaldı ki para söz konusu olunca, zaferi kazananlar için de, zafer öncesi ile sonrası arasında olabilecek en büyük farklar var. *(İçeriye gider)*

ANGELAS ASKERLERİ Bu tam rezil bir Çik karı! Bu işletmeden gözümüzü ayırmayalım. Müşterileri de hep Çik'tir besbelli. *(Küfrederek uzaklaşırlar)*

(İçeride)

BAYAN CORNAMONTİS Evet Judith, şimdi sen bu giysiyle sin, iyi de onun içinde hareketin nasıl olacak? Bak, ben yüksek kişiyi yapıyorum. Hanımefendinin isteği nedir acaba? Cevap ver bakalım!

JUDİTH Sizden, erkek kardeşim için bir kez daha ricada bulunmak için buradayım...

BAYAN CORNAMONTİS Yalvarmak için!

JUDİTH Size yalvarmak için buradayım!

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya)* Böyle mi derdiniz?

İSABELLA Hiçbir şey demezdim.

BAYAN CORNAMONTİS Her şeyi sezgiye bırakırdınız, öyle mi?

JUDİTH O nasıl oluyor? Bu komediden hoşlanmadım.

BAYAN CORNAMONTİS Sus! Belki senin, St. Barbara'nın muhtaç hemşirelerine gitme nedenlerin üstüne konuşacaktır. Ne dersin?

JUDİTH Buna yetecek param var, ama hoşlandığım bir adamla evlenmeye yetmez param. Muhtaç hemşirelerin yanında rahatım, bütün gün hemen hiçbir şey yapmıyorum, yani beden işim yok, yeyip içip, rahatsız edilmeksizin oturuyorum. Böylece başkalarının çektiği sıkıntıları çekmiyorum!

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya)* Doğru mu?

JUDİTH Benim nedenlerim bu değil. Ama çakışması şart mı? Ben, kendi nedenlerimi söylemek istemem.

BAYAN CORNAMONTİS Ama o söylemek zorunda kalacak. Ve deminki gibi, incelikten yoksun, ahır hizmetçisi ağzıyla konuşacak. Siz ona bir gösteriverin.

İSABELLA *(Hafif sesle)*

Çok gördüm, kızların tensel arzuları

Ve duygularının şiddeti
İtmiştir beni, erkek kardeşimin
Bakışı bile bu zayıflıklardan arınmış değil. Kapı arkalarında
Sık sık itişme işitirdim. O gülüşten tiksinirim.
Yatağım temiz kalmalı ve omuzlarım el değmemiş olmalı.
Ey bekâret, yitirilmez servet, sen ey kral yoksulluk.
Hücrem de fakir olsun benim, lokmam da,
Yeter ki beni kapatan duvarlar sessiz kalsın.
Daha gençlik yıllarımda çok tantana gördüm
Yoksulluğu beğenmeyen aşırı kibir, yeter.
Bakire kalmak istiyorum, mahzun ve yoksul[77].
(Judith her dizeyi yinelemiştir)

BAYAN CORNAMONTİS *(Ağlar)* Bak gör işte, asalet neymiş, maraba paçavrası seni!
Eyvah, en önemlisini unuttuk!

JUDİTH Neyi?

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya)* O bir Çuk kızı. Yuvarlak Kafalı! Yüksek kişi ise özellikle bir Çik kızla ilgileniyordur besbelli! Beden ve davranışlar aynı, başka her şey de idare eder. Giysi tamam. Ama kafa başka! Yüksek kişi, başını okşayınca her şey meydana çıkacak!

JUDİTH Bana malzeme verin, öyle yapayım ki yüksek kişi kafayla hiç ilgilenmesin.
(Yudith'in saçlarına, kafası İsbella'nınki gibi görünecek biçim verilir)

BAYAN CORNAMONTİS Konumunuz, servetiniz ne kadar farklı olursa olsun: Belirleyici olan kafadır! *(Judith'e)* Üstün konuşma üslubuna uygun olarak biraz sopa gibi davran. Benim yanımda öğrendiklerini unut, hiçbir şey öğrenmemişsin gibi ol, yalnızca orada bulunmakla yetin. Basitçe düşün, bir tahtasın ve lûtuf ihsan ediyorsun! Hiçbir şey verme, ama pek çok şey veriyormuşsun gibi göster. Her şeyi al, ama aldığın hiçbir şey değilmiş gibi yap. Böylece yüksek kişi, zevkini çıkarmış olur, ama sana da borçlu kalır. Yukarı çık, ellerini bir kez daha yıka[78], benim yüz losyonumdan al, dolabın üstünde... ya da hayır, çok sıradan o, hiç kokmazsan daha asaletli olur.
(Judith yukarı çıkar. Bayan Cornamontis, İsabella'ya)

Size gelince, siz burada Judith'in dönmesini bekliyorsunuz ki bir iki saat içinde giysilerinizle eve dönebilesiniz[69b]. *(Bayan Cornamontis, çıkıp antreye geçer ve masaya oturur)*
(Bayan Callas ile üç çocuğu[15] gelirler)

BAYAN CALLAS Ah Bayan Cornamontis, yeni bir çağın açıldığını öğrenince maraba kocam kente gitti kendisine düşen payı almak için. Duyduk ki bizim ağa ölüme mahkûm edilmiş. Yarıcı borçlarına aşırı faiz bindirmesi yüzünden. Ama kocam hâlâ geri dönmedi. Onu her yerde aradık, çocukların yürüyecek hali kalmadı, açlar da, ama onlara bir çorba içirecek param bile yok. Daha önce böyle durumlarda bizim Judith'imiz bize yardım ederdi. Duyduğumuza göre durumu düzelmiş ve artık sizin yanınızda değilmiş. Ee Bayan Cornamontis, sizin genelevde devamlı çalışmak zaten bizim kızımıza göre değildi. Ama belki şimdi nerede oluğunu söyleyebilirsiniz.

BAYAN CORNAMONTİS Kızınız yine burada. Ayrılacak durumda da değil. Ama çorba verebiliriz kuşkusuz.
(Bir kız çorba getirir. Aile, merdiven basamaklarına oturup içer)
(Antrede Judith, İsabella ile vedalaşır)

JUDİTH Size iyi akşamlar, İsabella. Uzun sürmez, Emanuele serbest kalır. Serbest bıraktırırım ben onu. Hem önümüzdeki yarım saat içinde burada bulunmamam benim için de iyi olacak. Yoksa yine zorbalıkla beni dışarı çıkarabilirler.

Gidiyorum işte, her şey yeniden dönüp de
Düzene girsin diye. Çünkü benim gidişimle,
Yalnızca Çik kızın yerine bir Çuk kız gidiyor değil,
Zenginin yerine yoksul, rahibenin yerine orospu gitmekte.

(Judith çıkar. Yolu, basamaklarında ailenin çorba içtiği merdivenden geçiyordur. Aile onu durdurur)

BAYAN CALLAS Bu maraba kızı işte! Haydi söyleyiverin deyişinizi!

ÇOCUKLAR Bizim, Ağa Calausa'dan dileğimiz var, sevgili ana babamızdan alacağını istemesin.

Sevgili Ağa Calausa, bize büyük iyilik bu
Sevgili Ağa Calausa, sil yarıcılık borcunu.

JUDİTH *(Bir an için gülerek yüzündeki peçeyi kaldırır)* Ben sildim onu!

12

Sözü edilmiş olan Hükûmet Sarayı'nda, Devlet Vekili, zengin toprak ağalarına karşı yeni suçlamalar hazırlamakta. Devlet Vekili, Orak isyanının yenilmesinin ardından şimdi halka, zenginlerin tecavüzüne karşı hak kazandırmak istiyor. Neredeyse bu aralıkta tuz vergisini koyuverir.

Devlet Vekili, bekleme odasına girdiğinde (sahte) İsabella'yı görür ve adamlarının önünde onu azarlar. Bunun sonucu olarak, kendisi gidince Angelas'ın adamları Judith Callas'a tecavüz ederler.

Gerek cepheden dönen birlikler için ve gerekse adalet mekanizması için acilen paraya ihtiyaç duyduğundan, Devlet Vekili, para almak istediği kimselerle hesaplaşmak zorundadır. Bu durumda suçlamalarını geri alır. AmaToprak Ağaları, Calausa'nın yine de idam edileceğini hayretle öğrenirler ve dünyayı bilmezliğine kafa sallayarak Devlet Vekili'ni terk ederler.

Angelas, (yenilmiş) Marabaları desteklemenin yolunu arar ve onların eğilimini yoklamak üzere görevliler gönderir.

KRAL NAİBİ'NİN SARAYI

Kral Naibi'nin odası.

Gece geç vakit. Angelas kuluçkaya yatar gibi dosyaların üstüne oturmuş. Önünde çamaşır sepetleri, içinden bir mektup bulup çıkarır. Daha sonra Eskahler bir kırmızı dosyayla gelir. Mum ışığındadırlar.

(Bekleme odasında bazı Angels Askerleri uyumakta. Aralarında, sıkıca örtünmüş sahte İsabella.

ANGELAS
Işık gelmedi mi?
ESKAHLER
Grev devam ediyor.
Bay Angelas, artık zamanı geldi
En adaletli ve halk dostu olarak
Ünlendirdiğiniz adınızı, tuz vergisinin
Altına imza olarak koyunuz. Orak'ı

Parçalayıp halkı birleştirdiniz. Şimdi onun
Devletini de kurtarın. Metin nasıl olsun?

ANGELAS

Olmasa olmaz mı?

ESKAHLER

Olmaz.

ANGELAS *(Dolaşmaya başlar)*

Yazın öyleyse: Kararname.
Çik aşağılığının ve tüccar zihniyetinin[79]
Karıştırıcı köklerinin zayıfladığı ve yakında
Kökten sökületeceği şu zamanda, halk da yepyeni bir
Özverinin kanıtını vermektedir. Şehitlerinin
Temiz ellerinin yönetimde olduğunu bilerek
En yoksullarımız, bağışlarını milletin
Önüne koyuyorlar. İşte böylece, tabandan
Tavana temiz ve arınmış Çuk halkı,
Kendi gücüyle kendini yenileyip yükseliyor!

ESKAHLER Kısaca: Peru halkı, Çik zihniyetinden arınmış olarak, bir büyük ve genel tuz vergisinin yükünü özveriyle üstlenmektedir![80] Kraliyet tuzlası, beher yarım kilo tuza 6 peso vergi koymuştur.
Bir şey daha var efendim!
Ülkede inatla bir dedikodu yayılıyor:
Bu Calausa, yarıcılık boçlarını şişirdiğinden
İdam edilecek, deniyor. Bu sepetlerde on bin
Aşırı yükseltilmiş borç şikâyeti var.
Çik toprak sahiplerine ait hiçbir mülkte
Bu ayın birinde ödenmesi gereken borçlar
Ödenmedi. Ayrıca onlara komşu arazilerde de
Tabiî ki daha düşük olmayan borçlar
Bu kez Çuk toprak sahiplerine de
Ödenmiyor.

ANGELAS

Eee, yani?

ESKAHLER

Yani artık Calausa'yı
Asmak, hemen hemen imkânsızdır!

ANGELAS

Ah, devlet danışmanı,
Bu Çik'in ölmesine pek mi meraklıyım sanıyorsun?
Sanki ben kanlı bir cellatmışım gibi
Sıkıştırıyorsun beni? Dünyadan kazınması gereken
Tek şey, bu Çik varlığıdır. Maraba yere batmış.
Güç toprak sahibinin elinde, bu gücü
Kötüye kullanmamalı!
(Sepetleri gösterir)
Bu mektupların her biri
Sayfa sayfa incelenip göz önüne alınmalı.
Büyük beşlere gönderdim. Nerede bunlar?

ESKAHLER

Dört saattir haberliler.

ANGELAS

Ve yoklar, değil mi?

ESKAHLER *(Bekleme odasına gider ve bir kâtibe sorar)*
Kral Naibi'nden hâlâ haber yok mu?

KÂTİP Yok.

ESKAHLER *(Döner)*
Zaman kazanıyorlar.

ANGELAS

Burada şimdiye dek ilgilenemediğim
Ve bana biraz yüksek görünen yarıcı borcu faizine ilişkin
Bazı sorular hazırladım ... Çok felaket sorular!
Bu toprak sahiplerini sigaya çekmek istiyorum.
Çok şaşıracaklar.

ESKAHLER

Tabiî efendim, kesin!
(Yine çıkıp bekleme odasına gider)

ESKAHLER *(Kâtibe)*
Kral Naibi için on haberci daha gönderin
Çok acil.
(Kâtip gider ve bir süre sonra geri döner)

ESKAHLER *(Dönmüştür)*
Calausa'nın kız kardeşi saatlerdir
Kapınızda bekliyor.

ANGELAS

Her şeye pek hazır bu
Aynen bir zamanlar erkek kardeşinin hazır bulduğu
Öteki kız gibi. Eh, böylece, düşmeye mecbur
Olarak küçük bir karşılık ödemiş oluyor.
Görevimi kötüye kullansam - kötüye kullanılmaktan
Hoşlanan böyleleri hiç de az değildir -.
Adalet ticarettir sizin için, insanlar birer meta.
İnsan satarken enselenince, bu kez sırıtarak
Kendinizi rüşvet diye sunuyorsunuz, bizzat meta
Olmak bu. Çünkü başkalarında satın alınamayacak,
Ve kendinizde satılık olmayan bir şey görmüyorsunuz.
(Kalkar, bekleme odasına gider ve sahte İsabella ile konuşur)

Bekleme Odası.

ANGELAS[16]

Niçin oturuyorsun burada? İğfal edilmek için
Mi geldin? Yatağıma mı gelmiştin?
Çik usulü bu: Erkek kardeşi nasıl
Çıkar için Çik kızı yatmaya zorladıysa,
O çıkar için şimdi de kız kardeşi
Yatıyor.
(Askerlere)
Bakın şu orospuya!
Hiçbir şey yapamamış bile olsak, işte bunu
O Çuk kızın başına geleni, kendi bedeninde
Yaşamak durumuna getirdik burada.
Ama hiç faydası yok. Çik ağa asılacak!
(Dönüp Kral Naibi'nin odasına gider)

UZUN BOYLU ANGELAS ASKERİ Çik, asılıyor! Peki ya Çik bakireye ne oluyor?
(Judith'in giysilerinin kumaşını okşarlar)

İKİNCİ ASKER Bak bak, şu kumaşın kalitesine bak! Tavşan sokaktakilerin giydiğinden başka bu, kesin!

ÜÇÜNCÜ ASKER *(Bir çimdik atar)* Güzel kumaş! Asil! Gel bir bak, sırık!

UZUN BOYLU ASKER Gel, sana buranın nereye çıktığını gösterelim! Orada koridorda bir yerde bir pencere var, o pencereden bakınca kardeşini avluda volta atarken görürsün.

JUDİTH Buradan bir yere kımıldamam ben.

UZUN BOYLU ASKER Haydi gel sen gel!

JUDİTH Sizinle gelmiyorum! Eğer beni bırakmazsanız bağırırım!

UZUN BOYLU ASKER *(Judith'in ağzını kapatır ve öbür askerlerle birlikte onu zorla dışarı sürükler)* Bağırmayı sonradan yaparsın, eğer sonradan bağırabilirsen!

BAŞKA BİR ASKER *(Sonuncuya)* Kapıyı kapalı tut.

(Gider)

Kral Naibi'nin Odası.

ANGELAS[17] *(İçeride)*

Kızın gelmesi, kötü kişinin, yargıcından
Yalnızca kötü kullanılmayı istediği bu kanlı
Kargaşada, yargıcın temiz olmasını ve
Bir Çuk hukuk anlayışının gereğini gösteriyor.

ESKAHLER

Kaçınılmaz biçimde.

(Çıkar, girmekte olan Müfettiş'le karşılaşır)

Bekleme odası.

ESKAHLER

Onu asmak niyetinde.

MÜFETTİŞ

Güzel.

ESKAHLER

Grevdesiniz sanıyordum?

MÜFETTİŞ

Katılacağım daha.

ESKAHLER

Bir celladınız var mı peki?

MÜFETTİŞ

Onun için de birisi bulunur.

ESKAHLER
Ya? Sahi mi?
MÜFETTİŞ *(Pek emin değil)*
Şimdi, düşünüyorum da...
ESKAHLER Az düşünme sakın.
(Müfettiş kaybolur. Eskahler, Kâtip'e)
Kral Naibi'nden haber yok mu?
(Kâtip kafasını sallar)
ANGELAS *(Bekleme odasına girer)*
Toprak sahipleri nerede?
ESKAHLER
Dört saattir onlara
Ulaşma çabasındayım. Tuhaf, şimdi zafer
Kazanıldı ya, bu bina ölü gibi oluverdi. Gelen yok,
Soran yok, kimseye de ulaşılamıyor.
ANGELAS
Gece yarısı oldu.
(İçeri girer)
(Büyük Beşler gelirler)
ESKAHLER Nihayet!
(Beşler'i Kral Naibi'nin odasına alır)

Kral Naibi'nin odası.

BEŞLER *(Angelas'a)*
Bir kez daha: Kutlarız! Zaferiniz
Fevkelade görünüyor! Orak isyanı bitti.
Bu başarıldı! Sizin hakkınız ödenemez yani!
SAZ
Ve şimdi aynen devam! Yarıcılık borçlarının üstüne!
ANGELAS
Bir dakika!
Burada sizler için bazı sorularım var.
ESKAHLER
Büyük sorulara girmeden önce
Küçük ama acil bazı sorular:
Aygıt dağılmakta. En kesin ihtiyaçların

Bu anında devlet, toprak sahibi yurttaşlarına
Yöneliyor.
SAZ
O yurttaşlar ki, yarıcı borçları
Ödenmeyince, hiçbir şeyleri yok.
ANGELAS
Sizin şu alacaklarınız...
ESKAHLER *(Onun sözünü keser)*
İyi.
Ödemeler yaptırılacak.
SCHUNİRELLO
Yani şimdi
Pintilik yapmayacağız. Ne lazım size?
ANGELAS
Öncelikle...
ESKAHLER
Orduya ödenecek ücretler başta geliyor.
SAZ
Şimdi, öncelik
Yargı mekanizmasının işlemesinde olmalı ki
Maraba'ların boğazını sıkıp yarıcılık borcu alınabilsln.
SCHUNİRELLO
Öncelik, sonralık nasıl olur bilmem ama:
Devlet her şeyin üstüne gitmeli: İşte çiziyorum.
SAZ
Bu yalnızca bir avans, değil mi?
SCHUNİRELLO
Tuz vergisine gelelim.
ÜÇÜNCÜ
Hemen konuyor mu?
ESKAHLER
Kondu bile.
SCHUNİRELLO
Eh, şimdi yapılabilir, değil mi? Calausa'yı da
Serbet bırakabilirsiniz elbet.
ANGELAS
Yanılıyorsunuz besbelli.

O Çik asılıyor... Hem de yarın sabah.

BEŞLER

Ciddi olamaz bu herhalde, ha?

(Sessizlik)

SCHUNİRELLO

Eyvahlar olsun.
Hâlâ içerde mi o sahi? Serbest bırakmadınız mı?
Hükümden önce çıkmıştık biz. Gayet iyi bir
Yönde gidiyor gibiydiniz.

(Bir kâğıt alır ve bir şeyler yazar)

Şimdi imzala bakalım şunu
Çabuk ol Allahın adamı! Hemen serbest bırakılacak o.

SAZ

Ötekiler ne durumda?

ESKAHLER

Onlar da yatıyor.

(Beşi de kahkahaları koyverir)

BEŞLER

Bu çok eğlenceli! Harikasınız yani ahbap!

ANGELAS

Bunda gülünecek ne var, anlamadım!

BEŞLER

Anlamamış!

SCHUNİRELLO

Adam ciddi haa!

SAZ

Daha neler.

SCHUNİRELLO

Saplantı halinde, yardıma ihtiyacı var.

(Beşler kalkar, Angelas'ın çevresini alırlar)

BEŞLER

Ahbap, sana karşı değiliz! Fena iş yapmadın hani.
Verdiğin sözü tuttun: Marabalar
Alaşağı edildi. Kimse yapamazdı bunu.
Ama şimdi aklı kullanmalı! Akıl, ahbap! Akıl, yine akıl!
Biraz saplantı olmuş sende. Bu durumda
Seni kurtarmak gerek. İşte, imzala!

İşte!

(Kâğıdı önüne tutarlar)

ANGELAS

Sizleri hiç anlamıyorum!

SAZ

Evet, öyle görünüyor.

(Haykırır)

İmzalasana şunu be adam! Yoksa başka türlü
Konuşulur! Ne utanmazlık bu!

SCHUNİRELLO

Dur hele!
İşi hiç kolay değil. Yandaşları, mucize
Bekliyor şimdi.

(Angelas'a)

Bay Angelas, bu iş böyle
Gitmez elbette! Ne yapıp edip
Bizimkileri serbest bırakmak zorundasın.

ANGELAS

Heey, hizaya gelin bakalım! Kendini beğenmişliğiniz
Çok aşağılık çünkü, "salt-para-konuşma" huyunuz da
Hiç Çuk'ça değil. Bu yüzden, dikkat edin de
Sonra, herkesin olan devlete borcunuzu
Sert yumrukla öğretmemiz gerekmesin!

BEŞLER

İnanılır gibi değil. Gelin. İflah olmaz bu
Adam[81]. Bu kadar dünyadan habersiz olmak
Görülmüş değil! Gelin!

(Kafalarını sallayarak giderler)

ESKAHLER

Heey, beyler, öyle çekip gitmeyin!

SAZ *(Durur)*

Ordunun dönmekte olduğunu aklınızdan çıkarmayın!
Ordudakiler, boş eli sıkmaktan hoşlanmazlar dostum!

Bekleme Odası.

BEŞLER *(Arkalarından koşmuş olan Eskahler'e)*
Kral Naibi gerek, işitiyor musun?
ESKAHLER
Evet, de korkarım
Ordu dönmeden o da gelmeyecek.
SCHUNİRELLO
Ne zaman yani?
ESKAHLER
İlk birlikler
Sabah erken burada.
BEŞLER
Şimdi Kral Naibi gerek!
Kral Naibi'ni önümüze getir! Acele et, tamam mı!

Kral Naibi'nin odası.

ESKAHLER *(Dönmüştür, Angelas'a)*
Gittiler işte. Onlarla birlikte para da gitti.
Şimdi neye dayanacağız?
ANGELAS
Hakka, hukuka.
Bu bakkalları böyle görünce ve konuşmalarını
Dinleyince, şu dakika kafamda bir düşünce
Oluştu, hukuk meselesinde şimdi, sadece
Kendi paralarının peşinde olmayan insanlara
Yönelmeyi düşünüyorum.
ESKAHLER
Marabalara, öyle mi?
ANGELAS
Evet.
Çünkü, kendilerinden biri üzerindeki gücünü
Öylesine kötüye kullanmış olan şu toprak
Sahibini asmak, onların meselesi elbet: İbret için!
Onlar bana yardım edeceklerdir!

(Ayağa kalkar)

Havayı yoklamak için bütün
Lima'ya görevliler gönder. Özellikle de marabaların
Fikrini soruştursunlar.

(Uzakta trampet sesi. Tuz vergisinin metni okunur. Eskahler çıkıp Kâtip'e gider)

ESKAHLER

Kral Naibi'nden haber yok mu?

(Kâtip kafasını sallar)

13

Kraliyet tuzlasının önünde, belki ucuza tuz bulunurumuduyla pek çok maraba toplanmıştır. Oysa tuzla,fiyatı yükseltmiştir. Çok yüksek olan yeni tuz fiyatına göre hesap yapmada Çik'ler ile Çuk'lar birbirine yardım ediyor.
Callas, fiyat yüzünden bir memurla kavgaya tutuşur ve memuru yere indirir.

KRAL NAİBİ'NİN TUZLASI ÖNÜNDE

Akşam. İki uzun kuyruk halinde Çik'ler ile Çuk'lar, bir bariyer önünde duruyorlar; bariyerin arkasında açıkta bir memur, onların torbalarına tuz dolduruyor. Bekleyenler arasında maraba Callas da vardır.
Herkes hesap yapmakta.

MARABALAR Yarım kilosu 7 peso, öyleyse 30 kilo, sahi 30 kilo ne eder?... 50 peso'yla ancak 3,5 kilo alabiliyorum. Ama olmaz ki bu! O kadar parayla yirmibeş kilo alırdım ben... 7'ye bölüvereceksiniz, hepsi bu... Demek ki yani elli kilo yerine, 100 bölü 7 ne yapıyor?

MEMUR Susun. Bu gürültüde hesap mı yapılır!
(Kral Naibi sahneyi izler. Bir adam anlatır ona)

ADAM Bunların hemen hepsi maraba. Devlet Vekili'nin çağrısı üzerine geldiler. Yüksek yarıcılık borçlarının ya kaldırıldığı, ya da hiç değilse azaltıldığı beklentisiyle gelmişlerdi. Bugün akşam saat dokuz'da yeni tuz vergisiyle ilgili kararname ortaya çıktı. Marabalar, tuz fiyatının bu kadar çok artacağını öğrenince, işte şu kuyruktakiler panik halinde buraya koştu, henüz artmamış fiyattan tuz alabilmek için. Ama gördüğünüz gibi tuzla yeni fiyatı koymuş bile.

MARABALAR Sekiz nüfus üç ineğiz biz, elli kiloyla kışı nasıl geçiririz ki? Şimdi her şey, yarıcılık borçlarının ne olacağına bağlı... Bir toprak ağası, yarıcılık borcuna fazla faiz bindirdiği için idama mahkûm edildi hatta. Demek ki hükûmet ağaları batmaya bırakıyor... Hem borç, hem tuz vergisi birlikte olacak iş değil,

çocuk olsa bu hesabı yapar yani. Doğrusu sırf tuz vergisinin konmasından bile, borçların silineceği sonucu çıkabilir!.. Ben buradan Kral Naibi'nin sarayına gidiyorum, onun arkasında hapishane sokağı, orada bu gece, sabaha asılacak olan ağayı görmek mümkün!.. Karım 100 peso verdi bana! Ama elde avuçta bir şey yok şimdi!.. 100'ü 7'ye bölünce ne eder Sivri Kafa?.. 14 eder!.. Kilo mu?.. Hayır, pfund (yarım kilo, Y.O.)... Yok canım, kilosu 7 peso şimdi... Hayır hayır, yarım kilosu, okusana!

MEMUR *(Tuz tartarken)* Susun!

CALLAS Bana 60 kilo lâzım.

MEMUR 60 kilo, 840 peso yapar.

CALLAS Nee?

MEMUR 60 kilo - 840 peso.

CALLAS Ne demek? Bende o kadar yok ki.

MEMUR Ne kadar var?

CALLAS 120 peso.

MEMUR O zaman 8,5 kilo alabilirsin. İstiyor musun?

CALLAS 60 kilo lazım bana.

MEMUR Meşgul etme bizi! Başkaları da tuz bekliyor. Torbaları geri ver!

CALLAS *(Torbaları sıkı sıkı tutar)* Ne kadar alıyormuşum?

BİR MARABA *(Arkasından)* 8,5.

CALLAS Ama bana 60 kilo lazım, 120 peso da elimde hazır işte.

BAZI MARABALAR Haydi be yahu! Artık o kadar alamıyorsun, duymadın mı? Al 8,5'unu evine dön!

CALLAS 8,5 ha?

MEMUR *(Onun torbasına 8,5 kilo tartıp koyar)* Sıradaki!

CALLAS İşte, yakaladım seni, sahtekâr! 17 kilo bu, öyle mi şimdi? *(Torbaları kaldırır)*

MEMUR Hayır, 17 pfund, 8,5 kilo!

CALLAS Ne, üstelik kilo bile değil ha? 120 pesoya?

MEMUR Evet, yarım kilosu 7 peso! O kalın kafana girmiyor mu, pis köylü!

CALLAS Pis köylü, ha?

(Torbayı aldığı gibi Memur'un kafasına geçirir)

SESLER Polis! Polis!

14

Kral Naibi, Calausa'nın asılmasını bekleyen Maraba'ya Angelas'ın adaleti üstüne ne düşündüğünü sorar.
Yeni Hazreti Süleyman'a[82] Marabalar mahkemesi. Kendisi de hapsedilmiş olan Maraba, darağacına götürülmekte olan toprak ağası ile hâlâ yarıcılık borcu kavgasını sürdürüyor. Sonunda Avukatlardan biri ona, bir yılın borcunu nasıl kazanabileceğine yönelik öneri getirir.
Kral Naibi, marabalar toprak ağasının idamını hükûmetin ağayı feda etmesi olarak gördükleri için kendi mülkünde de yarıcılık borcunun ödenmediğini öğrenir.

HAPİSHANE SOKAĞI

Hapishanenin, insan boyunda parmaklık boşlukları vardır, böylece sokaktan bakılarak mahpuslar görülebilmektedir. Gece. Dört hücrenin üçünde ışık vardır. Bunların birine Ağa Calausa kapatılmıştır. Birinde zengin tutuklular tarok[83] oynuyorlar. Üçüncüde Orak isyanının dörtlüsü bulunuyor.
Sokakta ahali, ağırlıkla da Marabalar, ayağa dikilip kafeslere bakıyorlar. Kral Naibi de aralarında. Geçenler küçük kâğıt fener taşırlar.

KRAL NAİBİ Ne oluyor burada?

TÜTÜN TÜCCARI *(2. Sahne'den)* Çik Calausa - şurda, yukarıda işte... bu gece asılacakmış deniyor, bunlar da *(Çevredekilerine gösterir)* ağırlıkla çevreden marabalar, bir toprak ağasının gerçekten düpedüz asıldığına kişi olarak tanıklık etmek istiyorlar. Bunu, hükûmetin toprak ağalarını feda edişi olarak görecekler, ardından da yarıcılık borçlarını ödemekten vazgeçecekler.

SOKAKTAN ADAM *(Yukarıya haykırır)* Emma, Başrahibe dikatli ol: Hile yapar!

BAŞRAHİP *(Parmaklıklara gelir)* Elimizi görebilseydiniz, hile yapmak gerekmeyecek kadar iyi kozlarımın olduğunu da görürdünüz cancağızım. *(Gülüşmeler.*
Dördüncü hücreye arkadan Maraba Callas getirilir. Ağır kelepçelenmiştir)

KRAL NAİBİ Bu da Orak'çılardan mı?

SOKAKTAN ADAM Hayır. O, yeni tuz vergisi yüzünden tuzlada görevli memura vurup onu yere yıkan maraba. Bu hiç hafif bir suç değil. Kesin asarlar onu.

MARABA CALLAS *(Yukarıda)*

Avlumdan dışarı çıkarken
Çok şey istiyordum ben.
Borcumu ödemeyecektim
Kendim için öğütecektim
Tahılımı. Lima'ya geldim ki
Ortalıkla bir çan sesleri:
Olacağı bilmiştim sanki
Bu bana büyük şerefti.
Benim gibi birini kıran
Asıldı asılacaktı her an.
Suyundan çıkmıştı kurbağa
Oturtulmuştu altın tahta.
Bu şerefle iyiydi keyfim
Ama borçtu asıl derdim.
Çünkü o tahtın şerefi
Ekmek paramı ödemezdi ki.
Ve çünkü ancak sudaysa hayat
Kalır mıydı kurbağaya o taht?
Bu yüzden ne olursa olsun
Ne durumda yarıcı borcun?
Ama ne kadar sordumsa da
Hiç yanıt vermediler bana.
İki haftadır şeref laf'ü güzaf
Ama borca gelince yok tek laf!
Kimse bir şey demeyecekse
Ağama sorarım ben de.
Asacaklarmış güya beni de
Tuz yüzünden kavga ettim diye.
Oysa beni getirmeselerdi de
Kendim gelecektim işte.
Umurumda değil ne olacağım,
Ne olacak şu birikmiş borçlarım?

(Yukarıya Calausa'ya bağırır) Bay Calausa! Bay Calausa! *(Calausa öne çıkar)* Bay Calausa, ben, yarıcınız Callas. Söyleyin bana hele, yarıcılık borcu ne oluyor?

AVUKAT *(Öne çıkar)* Önce St. Barbara Manastırı'na gidiyor.

BAŞRAHİBE Bağış kasası, arka binada sağda.

CALLAS Sana soran yok. Bay Calausa, siz de duydunuz ya: Yarıcı borcu silindi!

MÜFETTİŞ *(Bazı Angelas Askerleri'ne)* İşte borcunu ödemek zorunda olmadığını sanan biri daha. *(Callas'a)* Gürültü yapıp durmayın dostum. Elbette borcunuzu ödemeniz gerekiyor, hem ödeyince daha güzel olmaz mı?

CALLAS *(Sokaktakilere)* Bir ip! Bir ip verin bana! Kendimi asayım da kurtulayım!

MÜFETTİŞ *(Hücreden çıkarak)* Biz bir ip buluruz sana canım.

(Perez parmaklığa gelmiştir, Callas onu en son görür)

CALLAS *(Haykırır)* Kapa çeneni!

(Döner, Peres'e ve aşağıdakilere sırtını dönüp bir sandalyeye oturur)

KRAL NAİBİ *(Marabalar'a)* Duydunuz değil mi: Yarıcılık borcunu ödemek elbette zorunlu.

MARABALAR Evet, hep söylüyorlar bunu. Ama Angelas kendisi, yarıcılık borcu önemsiz, dedi.

PERES *(Parmaklılara gelmiştir)* İnanıyor musunuz buna?

MARABALAR Yarıcılık borç faizleri yüzünden toprak sahiplerini idam ediyor ya işte.

PEREZ Borç faizinden değil.

MARABALAR Ya neden?

PEREZ Kafasının biçimi yüzünden. A s a r s a yani! Dolayısıyla, Angelas onları assa bile yarıcılık borçlarınızı ödetecek!

KRAL NAİBİ Yani siz o toprak sahibinin asılmasından yana değilsiniz, öyle mi?

ORAK'TAN ÖTEKİ ÜÇ KİŞİ Yoo, asılmasından yanayız, kesin.

KRAL NAİBİ Hiç yararı yok diyorsunuz ama?

PEREZ Hiç yok değise de az, çünkü yarıcılık borcunu şişirmesi yüzünden asılmıyor!

KRAL NAİBİ Beyler, görüşleriniz çok ilgimi çekti. Bildiğim kadarıyla büyük bir halk dostu olan Devlet Vekili, hepinizin nefret

ettiği bir adamı asmak istiyor. Sizlerse, bunu salt bir hukuk olayı olarak görmek yerine, yarıcı borçlarınızı ödemeniz için sizi sıkıştırmanın bir bahanesi olarak görüyorsunuz.

MARABALAR *(Kaba)* Eğer anlamıyorsan şu yukarıdakilere sor. Orak isyanının o dörtlüsü, seni bir güzel aydınlatır. *(Yukarıya seslenirler)* Calausa meselesi nedir? Niçin asılmalı ve asılmasına niçin ihtiyaç yoktur?

KRAL NAİBİ

Toprak sahiplerinin adalet dağıtmasından hoşlanmıyorsanız
O zaman siz de bir "maraba mahkemesi" kurarsınız.
Şu toprak ağasıyla başlayın mesela yargıya,
Para gücünü maraba kızında kullanan adamla!

Maraba Mahkemesi[84].

Orak hareketinden olanlar, parmaklık duvarına yanaşıp hüküm bildirirler. Hüküm giyenler her seferinde öne çıkıp dinlerler.

ORAK'ÇILARIN İLKİ

Maraba kızına, geceleri gönülden ve sıkça
Yumuşak yatağını sunan o toprak ağasına
Bu yüzden kötü niyetli tuzak kurulmuştur.
Peki, ağanın yaptığının neresi suçtur?

İKİNCİ

Yarıcılık koymuş adam, önemli değil bu
O gerekçeyle adam asmak gülünç olurdu.
Toprağını yarıcıya verdi diye suçlanmıyor
Ama soru şu: Yarıcılık borcunu niçin alıyor?

ÜÇÜNCÜ

Adamın kızı ayartmasını affedelim
Ki sofu yobaz durumuna düşmeyelim.
Ama ense yapıp yoksula borç bindirmesi
İşte budur bizce asılmasının gerekçesi.

KRAL NAİBİ Anlaşıldı. Peki o arkadaki bayan ve baylar?

MARABALAR Başyargıcın rüşvet olarak balık aldığını biliyoruz. Ama yıllardır nice yoksulu sorgusuz sualsiz, turna balığı da almadan mahkûm etti.

(Yukarıya seslenirler)
Yargıcın durumu nedir?

ORAK'ÇILARIN İKİNCİSİ
Oradaki o yargıç rüşvet yemiştir.
Ama bazan da bu hakkıdır, denir.

BİRİNCİ
Alıp aldığı da bir şey değil hani.

ÜÇÜNCÜ
Hak dağıtmak masrafsız değil ki.

BİRİNCİ
En belalılar, rüşvet yemeyenler
Kanlı hüküm verir ve diretirler
Ve biri de gelip suçsuz birini
Salıverdiyse buna sevinmeli.

İKİNCİ
Bir küçük balığı bağışlayalım ona!
Veren de boşuna vermemiştir ya.
Ama sırf maaş karşılığı da olsa
Haksız hükümden müstahak asılmaya!

KRAL NAİBİ Peki sizce Başrahibe'ye ne yapmalı?

MARABALAR *(Aşağıdan)* Cevap verin!

ORAK'ÇILARDAN İLKİ
Başrahibe'ye gelince gerçekten, ekmeğini kazanma
Derdindeki kızdan, aşırı istekte bulunuyor, fazla:
Belki bir zamanlar o kızın da bıngıldıyordu eti.

İKİNCİ
Sonunda ne oldu - her neyse: Öpmesi
Boşunaymış belli ki ve ucuza gidebilirmiş,
Çünkü başkalarından gelirmiş ekmeği
Ve önden arkadan iterlermiş sıkış tepiş.
İşte biri öpüş, öteki kolayından bakire.
Bakirenin, affedebiliriz baskısını yoksula
İlle de masumiyetini bıraksın diye.
Ama ya bir de ondan ekmek istiyorsa
Bu suçtur işte, götürür darağacına.

KRAL NAİBİ Peki Başrahip? Duyduğuma göre o, en yakın çevresi içindeki ateist ifadeleri yüzünden yatıyor, ha?

ORAK'ÇILARDAN ÜÇÜNCÜ
O hücredeki Başrahip ateist.
Tanrı'dan geçinir ama inanmaz tanrıya.
Oysa dinsiz diyen olmamıştı ona hiç.
Şimdi birdenbire açılıverdi dava.
İnançlı olmaması sorun değil aslında.
Açık söyleseydi keşke, hoşlanırdı kimileri.
Ama suçlanmasının nedeni başka,
Bazı inançlıların tersine gitti.

BİRİNCİ
Bağışlayalım Tanrı tanımazlığını
Hatta armağan bile versinler kendisine.
Ama değil mi ki yoksullara sofuluk aşıladı
Bu yüzden asılmalı hızla ve öncelikle.

KRAL NAİBİ Ya Avukat ne oluyor?

BİR MARABA Avukatları tüm Peru'da yarıcı borçlarının en belalı takipçileridir ve şimdiye dek de yoksul insanların son varlıklarını pervasız ve ciddî yeminlerle almayı becermişlerdir. Heey, Orak'çılar, n'aber?

ORAK'ÇILARDAN ÜÇÜNCÜ
Derler ki avukat hukuku saptırdı.
İhtiyacı yoktu ki! Hukuk dışı mıydı yaptığı?
Yoo! Ee madem öyle de yürüyordu işi, ne diye
Saptırsın? Hukuk, haksızlık için yetiyor işte[85].

KRAL NAİBİ
Yalan yere yeminle mi savunuyordu mülkü yani?

ÜÇÜNCÜ
İçtenlikle yemin etseydi de kalacaktı aynen
Onların olan zenginlik hiç değişmeyecekti
Ve kimse de yakınmayacaktı adaletsizlikten!

MARABALAR *(Yüksek sesle)*
Haydi bağışlayalım hukuku saptırmasını.
Gün gelir muhtaç oluruz kendisine
Ve en azından suçsuzsak sağlar affımızı.
Çünkü ancak hukuk saptırıldığı takdirde
Serbest bırakır mahkeme suçsuzları.
Avukatın içi rahat olsun. Asılmayacak!

KRAL NAİBİ Fikriniz bu olduğuna göre, Angelas için ne düşünüyorsunuz peki?

MARABALAR *(Aşağıdan)* Evet evet, Angelas hakkında bir hüküm verin! Doğru hüküm sizden gelir ancak!

ORAK'ÇILARIN İLKİ

Evet, o adam ırklara ayırıyor bizi.
Biz ayrılmışız oysa, zengin ve fakir[86].
O adam önemsemiyor fakirliğimizi.
Ama illa ki doğru ırktan olmamız istenir.

İKİNCİ

Çünkü o birlik olun diye tutturur.
Bunu çok isterdik doğrusu biz de.
Ama ayırır bizi soğuk, gece, rüzgâr, yağmur,
Fena halde ayırır bizi ikiye.

ÜÇÜNCÜ

Haydi affettik diyelim Çuk'unu, Çik'ini
Ama bununla yoksula bindirince yine
Sürüp gidecek yoksul zengin ikiliği
Bunu istiyor üstelik, öyleyse gitsin ipe!

(Callas'ın ve Calausa'nın hücrelerine Müfettiş ve adamları girmiştir. Maraba Callas ile Ağası Calausa birer tahta sandalyeye oturtulmuş ve gömleklerinin boynu genişçe açılacak biçimde kesilmiştir: İdama hazırlanmışlardır böylece)

AŞAĞIDAKİ AHALİ Bunlar, ağa ile marabası! Şimdi ikisi de asılacak, iyi mi!

CALLAS Yarıcılık borcu çok yüksek. O koşulda yaşayamayız biz.

CALAUSA Ben neyle yaşayacağım peki? O kadar tembel ve ihmalkâr olmazsan başarırsın pekâlâ, böyle de dilenmen gerekmez.

CALLAS Eğer ben tembelsem, siz ne oluyorsunuz acaba?

CALAUSA Küstahlaşacaksan keselim.

CALLAS Küstah değilim ben, muhtaç durumdayım.

CALAUSA Çiftlik, çok iyidir.

CALLAS Evet, sizin için. Ve buğdayın değil, yarıcılık borcunun parası sayesinde.

AŞAĞIDAN BİRİ

Yukarıda ağa, uşağı ile kapıştı.
Birinin hukuku var, ötekinin hakları.

CALAUSA Sürekli bir şeylerin size armağan edilmesini istemekten utanmıyorsunuz yani.

CALLAS Armağan istemem ben. Yalnız, armağan etmek de istemem!

BAŞRAHİP *(Arkada kâğıt oynarken rahatsız olmuştur)* Susun!

CALAUSA İstediğiniz an çıkıp gidebilirsiniz bildiğiniz gibi. Siz özgürsünüz ya!

CALLAS Evet, çıkıp gidebilirim. Ama nereye?

CALAUSA Tamam kes! Benim olanı istiyorum ben!

MÜFETTİŞ Eğer sizin konuşmanız bittiyse benim bir diyeceğim var! *(Sessizlik)* Emir geldi Bay Calausa, sizi hemen alana götürmemiz isteniyor.

MARABALAR *(Aşağıda)* Düpedüz asılacak. Hepimiz Kral Naibi'nin sarayına gidip izleyelim.

(Giderler)

(Yukarıda)

YARGIÇ Bu ne bu? Asacaklar onu.

BAŞRAHİBE Devlet Vekili aklını kaçırmış.

MÜFETTİŞ *(Calausa'nın ense kalınlığını ölçer)* Ense kalınlığı dört parmak, demek ki düşme yüksekliği sekiz ayak olacak. Susun! Yanlış hesapladım mı yine gürültü kopar! İki yıl önceki Colzoni olayında baltanın düşmesi çalışmadığı için çıkan basın yaygarasını anımsamak yetiyor bana, üstelik o yaygaranın, sonradan adamın suçsuz olduğu ortaya çıktığında kopan gürültüden bile daha büyük olduğunu da anımsıyorum.

AVUKAT Bu bir adli hatadır! Tutuklunun kız kardeşi yolda, her şeye yeni bir ışık tutacak son derece önemli bir kararla gelmekte!

MÜFETTİŞ İyi, hazırlayın siz kendinizi. Konuşmak mı istiyorsunuz? Burada arkadaki bey

kesin hazırdır.

(Başrahip, kâğıt oyununu bırakıp kalkar ve kendi kafesinde öne çıkar. Calausa kafasını sallar)

CALLAS Son sözünüz bu mu yani?

(Calausa susar)

YARGIÇ Demek kız kardeşi bir şeycik yapmamış, ha?

BAŞRAHİBE Belki hâlâ yoldadır.

AVUKAT Çekicilik için eldeki zamanı kaçırmış olacak.

AVUKATLAR Her şeyden önce zaman kazanmamız gerek. Kral Naibi dönene dek zaman kazanırsak her şey yoluna girer.

BAŞYARGIÇ Kral Naibi kendisi Peru'nun en büyük toprak ağası ya, onun arazilerindeki marabalar, yarıcılık borcunu ayın birinde ödememişler. Demek ki Kral Naibi çok kısa süre içinde dönecek olmalı.

(Kral Naibi bir oluk taşına düşmüştür. Çevresindekiler ona yardım etmişlerdir)

BİRİNCİ AVUKAT Aklıma bir şey geldi! *(Parmaklıktan Callas'a)* Bakın efendi, size bir yıllık
yarıcılık karşılığını kazandıracak yolu bir dinleyin.

(Callas Avukat'a yaklaşır, Avukat onun kulağına fısıldar)

PEREZ
Ah Callas, her şeyin senin elinde
Olduğu gündü o gün hani
Sen gücünle egemen olsaydın kaderine.
Orağı parçalamasaydın, hiç istemezdin şimdi ipi.
Gücü bırakıp bir adaletin peşine düştün.
Senin gücün yoksa, yoktur senin için bir adalet de!
Senin için tek çıkış yolunu çok küçük diye teptin ya,
Yitirdin her şeyi, çünkü yoktu elinde daha fazla.

AŞAĞIDAN BİRİ *(Yukarıya, Calauasa'ya seslenir)* Sivri Kafalar için darağaçlarının daha da uzatılmış olması gerekiyor!

(Calausa susar)

AŞAĞIDAKİ *(Çevresine)* Çik'ler de hiç espriden anlamıyor!

(Yukarıda)

BİRİNCİ AVUKAT Durun! Bir dakika!

İKİNCİ AVUKAT Aklımıza bir şey geldi müfettiş, bir öneri getiriyoruz!

MÜFETTİŞ Ne önerisiymiş bu?

(Aşağıda)

TÜTÜN TÜCCARI *(Kral Naibi'ne)* Şimdi daha iyi misiniz sayın delikanlı? Bir şeyden dehşete mi uğradınız?

KRAL NAİBİ Evet, fena halde. Hemen gitmem gerek.

(Ayağa kalkar, giysisini silkeler ve hızla uzaklaşır)

15

Aynı sandalyelerden aynı konuşmalar yükselir. Kararsızlaşan Devlet Vekili, yalnızca Kral Naibi'nin Çik'leri serbest bırakabileceğini işaret eder.
Bir zamanlar Angelas'ta olduğu gibi, şimdi de Naip avluya girmiştir bile.
Kral Naibi, Devlet Vekili'ne, az kalsın zengin Çik yerine yoksul Çuk'un asılmasına neden olacağını gösterir, çünkü o yoksul Çuk, Calausa'nın avukatları önünde bir yıllık yarıcılık karşılığı idam edilmeye hazır oluğunu beyan etmiştir.
Aynı şekilde, bir Çuk kıza yapılan kötülüğün ceremesi olarak yine o Çuk kız, tazminat karşılığı kendisine kötülük yapanı serbest bırakmayı sağlamak üzere gelmiştir.
Çuk ve Çik toprak ağaları Kral Naibi'nin sofrasına otururken, onun darağaçlarında Çuk ve Çik marabalar can vermektedir.
Kral Naibi, Tomaso Angelas gibi adamların her zaman imdada yetişmelerine ve yeniden başarılmış olan halk birliğinin sonsuza dek yaşamasına yönelik umudunu dile getirir.

Sabahın erken saatinde Kral Naibi'nin sarayı. Kral Naibi'nin odasında gecelemiş olarak Angelas ile Eskahler hâlâ oturmakta ve şimdi gazeteleri incelemekteler. Bekleme odasında bir Angelas Askeri nöbet tutuyor.
Müfettiş, başka zaman dava görülen ve şu anda bir darağacı kurulan avluya, yüzü kapatılmış kelepçeli bir adamı getirmekte. Yanında ise, fraklı, silindir şapkalı ve beyaz eldivenleri olan Kral Naibi yürüyor.
Hepsi hareketsiz durur.

Kral Naibi'nin Odası.

ANGELAS
Yeter Eskahler.
Sabah oldu ve bizim, bir öyle
Bir böyle, sonra en baştan bir daha
Sona kadar her şeyi incelememiz, her dakika
Ve hep yalnızca, bilmek istemediğimizi verdi bildirdi bize:
Öylesine umutla bağlandığımız ruhsal atılım
Ortaya çıkmamış. Birleşme fiyasko.

İkilik, ikilik olarak duruyor. İstediklerimize
Yönelik o yüce beklentiden geriye devlet diye
Bir enkaz yığını kalmış.

ESKAHLER

Demeyin!

ANGELAS

Bir enkaz

Yığını!

ESKAHLER

Kuşkusuz bir enkaz yığını, ama
Hiç değilse iflas etmiş değil.
Müflis değil artık. Tuz vergisini unutmayın!
Ve şu Orak bitti, marabalar da
Ödemek zorundalar, unutmayın! Yooo, bence
Zoru aşmış durumdayız. Hatta böylece,
Neredeyse devleti yutacak olan
Şu ürün tufanından da kurtulacağız.
Kolay olmadı bu. Ve sizin sayenizde.

ANGELAS

Kentte hava nasıl?

ESKAHLER

Duyduğuma göre haksızlık
Yapılıyor size, tuz vergisine küfür yağmakta. Tam bir
Sorumluluk duyguyla yapılmış işi görmüyorlar.
Dün gece tuzlalar önünde kargaşa yaşanmış.
Ordunun müdahelesi iyi olacak.

ANGELAS

Ah devlet danışmanı,
Yoksul ve zengine karşı adaleti savundum ben,
Yoksul ve zengin bana karşı şimdi. Ne nankörlük!

(Müfettiş, Kral Naibi'nin işaretiyla, Kral Naibi'nin odasına girer)

MÜFETTİŞ Mahkûm Calausa şu anda avluda avukatıyla duruyor efendim. Asılsın mı?

ANGELAS Birazcık daha bekleyin.

ESKAHLER

Assın mı, asmasın mı?

ANGELAS Bilemiyorum.
ESKAHLER
Düşünün: Çik de olsa, tecavüz de etmiş olsa
Bir toprak sahibi o: Bizden biri yani.
ANGELAS Bizden biri mi?
ESKAHLER
Elbette, yarıcılık ödentisiyle yaşıyor.
(Sessizlik)
MÜFETTİŞ Bay Angelas, asılma emrini alabilir miyim? Onu bu kadar bekletmemiz çok vahşice görünecek.
ANGELAS Geliyorum, geliyorum. *(Oturmayı sürdürür)*
(Müfettiş avluya döner)
ESKAHLER
Onu kim serbest bırakabilir acaba şimdi?
ANGELAS
Ben yapamam.
ESKAHLER
Kim yapabilir, kim, kim?
(Sessizlik)
Hah, Kral Naibi yapabilir işte.
ANGELAS
Evet, doğru.
Ben geri çekilirim pekâlâ. Her zaman için.
(Çuk ve Çik Zengin Toprak Sahipleri odaya dalar)
ESKAHLER
Toprak Sahipleri.
ZENGİN TOPRAK SAHİPLERİ
Bay Angelas, bu kadar öfke yetti!!
Bu ülkenin üçyüz adamı, Kral Naibi'ne,
Vergiyi yeniden koyması için irade
Bildirmenizi istiyor. Vazgeçilmez bir aklı var.
Ama şimdi eksik olan, uzak görüş. Eğer
Toprak sahibi asılırsa, maraba elbette küstahlaşır!
Bütünüyle yarıcılık davası bu be adam!
(Birbirlerine)
Dünyadan haberi yok! Acemi! Öğrenmek istemiyor ki!
ESKAHLER Zamanıdır Bay Angelas, geldi çattı işte. Bay Angelas,

çıkıp bir şey söylemek zorundasınız.

(Angelas kalkar, tereddütle dışarı çıkar. Arkasında Eskahler ve Toprak Sahipleri, avluya geçmekteler)

ANGELAS *(Bekleme odasına geldiğinde birden durur ve haykırır)*

Tuzağa düşürüldüm! İtildim ben
Buraya! İstediğim bu değildi.
Bana ne sizin tuz verginizden, sizin
Yarıcılığınızdan bana ne, tuz vergisinin de
yarıcılığın da üstünde benim isteğim, yarıcılık
Borçlarını ödetin, tuz vergisini dayatın, ne yani!
Ama Çuk düşüncesini feda ediyorsunuz siz!
Çevrem sivri kafalarla sarılı, bir Sivri Kafalı'yı
serbest bırakmak için çıkarmayın beni! Adam suçlu!

(Toprak Sahipleri kafalarını sallayarak bakışırlar. Angelas tereddütle yürür. Avluya çıkan kapıya geldiğinde Müfettiş önüne çıkar)

Avlu.

MÜFETTİŞ Ne dersiniz efendim?

(Kral Naibi, ellerini açmış, Angelas'a doğru gelir)

KRAL NAİBİ

Kendi kendimizi asalım mı gerçekten?

ESKAHLER ve BEŞLER

Kral Naibi!

ESKAHLER

Tam zamanında yetiştiniz efendim!
Ne yapsak diye kafa patlatıyorduk.
Bir davayla ilgili olarak Bay Angelas,
Neyin haklı, neyin haksız olduğu yolunda
Tüm halka büyük bir ibret göstermek isterken
Biraz inatlaştı.

KRAL NAİBİ

Davayı biliyorum.

ANGELAS

Prensim...

KRAL NAİBİ

Onu asmadan önce, kız kardeşini
Dinleyeceksiniz sanmıştım, hani öğrendiğime
Göre, bir teklif yapılmış ona, gerçi
Aşağılayıcıymış biraz, ama bedeli de yüksekmiş biraz.
Kısasa kısas[87] derler. Kızın biri öyle aşağılanmışsa
Neden öteki de aşağılanmasın? Bizim, icabında
Uygulamaya hazır olduğumuz adalet bu zaten.
Kız burada değil mi? Bedel çok mu yüksekti?

ESKAHLER

Bekleme odasında bekliyor.

KRAL NAİBİ

Öyleyse getirin onu bana.
Kötülüğü yapan burada, kefaretini ödemek için
İğfal edilmeye hazır olanı da getirin şimdi.
Ama hepsinden önce, yiyecek bir şey getirin,
Sabahladım ben, bir şey yemem gerek.

(Yiyecek getirilir. Kral Naibi oturur ve kahvaltısını yapar)

KRAL NAİBİ

Şu günlerde çevremi gezdim ve gördüm ki
Bana ve bazı benim gibilere karşı
Çeşitli şikâyetler yükseliyor; eğer yürekten
Dilediğim gibi bu şikâyetlerden beraat
Etmem isteniyorsa, iyi yardımcılarım
Olmalı, bunun için Calausa'nın
Duyduğuma göre pek de düzgün olmayan
İki avukatını rica edeceğim, ayrıca,
İştahı yerinde bir de yargıç gerek bana.
Aynı şekilde St. Barbara Başrahibesini
Getirin, çok ciddî olarak tanınıyor, benim için
Tanıklık etsin. Böylece gerçekten beraat
Edecek olursam, acilen bir teselliye ihtiyacım
Olur ki, tüm inançlarımı yitirmişliğimi
Bana unuttursun. Bu teselli için en uygunu
St. Stefano Başrahibidir. Hepsini getirin
Buraya: Onlara ihtiyacımız var. Ancak öncelikle
Senin büyük hukuk davan gerek dostum!

Bay Angelas, izin ver, deliklerini çok sık ördüğün
Ağın içinde çırpınan balıkları göstereyim sana.
(Angelas'a)
Senin yakalamak istediğin toprak sahibi bu mu?

MÜFETTİŞ Çik toprak sahibi budur ekselansları!

KRAL NAİBİ
Emin değilim.
Biraz kuşkuyla yoklarım yüzünü örten başlığı.
Kuşkum az tabiî ki.
(Adamın yüzünü örten başlığı indirmek ister, adam örtüye yapışır)

ADAM Bırakın!
(Müfettiş başlığı alır indirir)

ESKAHLER Çuk maraba bu!

KRAL NAİBİ Nasıl geldin bu duruma?

CALLAS Kraliyet tuzlasının bir memuruna vurduğum için nasıl olsa asılacağımı söylediler bana. Ama sıramdan birkaç saat önce darağacına gidersem, bir yıllık yarıcı borcumsilinecekti!

KRAL NAİBİ
Korkarım yanlış bilgi vermişler sana dostum.
Yerine geçtiğini getirin. Şimdi ikinci balık!
(İçeriye, İsabella Calausa giysisi içindeki Judith getirilir. Giysileri yırtılmıştır, sarsılarak yürür, ama peçesi kapalıdır hâlâ)

KRAL NAİBİ Buna ne olmuş? Bu hali ne?

MÜFETTİŞ Ekselansları, darağacında yatmış olarak bulduk kendisini, ağzı tıkalı ve hırpalanmış. Anlattığına göre de, nöbetçi askerler tecavüz etmişler.

KRAL NAİBİ Doğru mu?
(Judith başını sallar)

TOPRAK AĞALARI
Utanç verici! Utanç! Kanlı bir günah bu!
Bay Angelas, bunun hesabını vereceksiniz! En üst
Konumda, ülkenin çiçeklerinden bir hanımefendi
Küstahça iğfal edilmiş! Bir güruh tarafından!
Ahlaken tanınmış, en saygın bakireliğin
Yüce örneğine reva görülüyor yani!
Yetti Angelas! Yargılanmalı!

KRAL NAİBİ
Gerçekten utanç verici! Kim olursa olsun!
Çünkü Angelas, kimi avladığını sezinliyorum.
(Kızın yüzündeki peçeyi kaldırır)
ESKAHLER
Marabanın kızı!
TOPRAK AĞALARI
Oooo, bir Çuk kızı!
(Kaba kahkahaları koyverirler)
TOPRAK AĞALARI
Ne vahşî bir şakadır bu? Başardın işte Angelas!
Senin öylesine göklere çıkardığın değil mi bu?
Evet, onur bu paçavraya asılsın yeter!
Ve bir bak, o onurla ne yapıyor paçavra:
Birkaç kuruş için gidip Çuk bedenini
Sunuyor, hem de tecavüzcüye!
(Kendi aralarında)
Bunu defetmek için zora ne gerek! Gülünç
Düşmesi yeter! Bir gülüş onu uçurur!
(Angelas'a)
Söyle şimdi bize: Maraba kızıydı o,
Yalnızca maraba kızıydı. Ama sen müritlerine:
O yalnızca bir Çik kızıydı, de!
Ve şimdi ikinci kez Çuk Maraba'ya
Kızını geri ver: Bak, kızın işte, maraba!
İnanamayacaksın!
KRAL NAİBİ
Evet, yeter artık!
Doğru, onun kızı bu ve böylesi pek
Uygun oluyor herhalde. Eh, kafalar da yuvarlak.
Yalnız, Bay Calausa kız kardeşiyle değil de
Seninle karşılaşınca pek kızacak doğrusu.
Ve kahvaltı etmeden de keyfi gelmez kimsenin.
(Bir yandan Kral Naibi'nin odasına yemekli masalar götürülürken, kelepçeli olarak Calausa ile Başrahibe, Avukatlar, İsabella, Başyargıç, Başrahip, getirilirler. Maraba, Ağasının yanında)

KRAL NAİBİ
Dostlar! Sizi uykunuzdan ettim besbelli!
Sabahın körü, ama seyahatten dönünce
Her şeyi tamtakır buldum ve sizlerin
Yokluğunu hissettim, çağırttım sizi!
Her şey bir yana, buyrun şimdi yemek masasına!
(Onları kendi odasına yemeğe götürür. Calausa ile Callas, avluda darağacının altında kalır.
İsabella ile Judith de onlarla birlikte)
Çünkü bizler, yiyiciyizdir, yani son tahlilde
Yemeğe oturmak isteriz ve bu bazı
Fikirlerimizi sınırlar. Meselelerimizi
Yemekte çözeriz biz. Ne var ki şimdi
Bu yemek masasında olsun aklınız,
İnce bir kıla asılı bir kılıç tepemizde[88].
Böyle bir kılıç altında yemek öncesi
Yanındakini seçme şansı olmaz pek
Kimsenin. Kimse daha rahat değildir ve
Herkes bilir ki: Çektikleri yeter!
Yine de herkes yiyiciliğiyle kalmıştır!
Gelelim bizi meşgul eden soruya.
ESKAHLER *(Hafif sesle)*
Onu serbest bırakmanız gerek.
KRAL NAİBİ
Gerek mi? Yok canım:
Olsa olsa, öyle isterim.
ESKAHLER
Marabalar yüzünden,
Aksi halde ödeme yapmayacaklar.
KRAL NAİBİ Ah, sebep bu değil.
(Avluya bakan kapıda)
Calausa, senin davanla ilgili birkaç söz sana:
Elbette benimle aynı hukuktu seni asacak
Olan. Bugün biliyorum artık. Peki öyleyse
Neden serbest bırakıyorum seni? Çünkü
Seni tanıyan kız kardeşin, kendini senin uğruna
Kurban etmeye hazırdı, çok dokunaklı, gerçi

(İsabella'ya)

Sen, Bay Angelas'ın ibretini yanlış anlamışsın.
Sizi biraz bozulmuş görüyorum Bay Angelas.

ANGELAS

Ben konuşmasam, izninizle efendim. Karanlık kader
Öyle görünüyor ki beni hiç istemediğim
Yere sürükledi.

KRAL NAİBİ

Sizi anlamakta güçlük çekiyorum.
Kanımca çok planlı davrandınız siz.

(Ona bir kızarmış et uzatır)

Yemenize bakın şimdi Bay Angelas, yemek zamanı!
Yargıç, sen ne düşünüyorsun bunların davası hakkında?
Dur dur, önce ye biraz! Sonra da sus! Başrahibe!
Marabanın kızı size öğrenime gelmiş, ha?
Onu biraz anlatacaksınız bana! Evet,

(Callas'a)

Callas, sana gerekli olan tuz için ne ödemek istemiştin?

CALLAS Kilo başına yedi peso ödeyecektim! Ama yarım kilosu yedi peso oluvermiş!

KRAL NAİBİ *(Angelas'a)*

Vergi çok yüksek görünüyor. Ödeyemez ki.
Biraz indirilmeli. Ben indiriyorum işte:
Yedi pesoya yarım değil bir kilo!
Bunu öderim, diyor. İyi, öyle olsun.
Kendini tutamamış, eh o da olur:
Gergindi, zaman da berbattı hani
Ama artık geçti. Sen, Calausa, buyur
Yemek yiyelim. Sensiz yemek olmaz.
Çözün onu! Marabanın kelepçelerini de!
İkisine de aynı ölçü! İkisi de serbest!
İkisine de hayat hakkı! Ama lütfen
Bu kadar çok sözünü ettiğimiz adalet
Doğru bir ölçüye oturtulsun artık.
Bu kadar yüce sözleri, bifteklerle
Birlikte ağıza almak yakışmıyor pek.

(Ağa ile maraba'nın kelepçeleri çıkarılır)

JUDİTH
İkisine de özgürlük bağışlandı ve yaşam hakkı
Ama ikisine de aynı şeyler verilmiş olmadı.
İkisi de yaşıyor, evet, ama biri yemek masasında,
Ötekiyse ekmek için çırpınacak yaşam boyunca.
Evet biri özgür şimdi ve uygun, bulunduğu yere;
Öteki de özgür ama buradan def edilsin diye.
İkisini de giderken görüyorsunuz siz, ama her birinin yolu
Nereye çıkıyor, bilmeden anlayamazsınız ne demektir bu.

MARABA CALLAS Buradan çıkınca saat dokuz gibi çifliğe varırım. Hiç vakit kaybetmede işe koyulmamız gerek, hem de hiç olmadık ağırlıkta ve en küçük beye dek hep birlikte. Yarıcı borcu ödendikten sonra kış için bir şey kalmıyor elde avuçta. Çok pahalanmış tuz zaten artık lazım değil, çünkü avukatların dediğine göre inekler zaten alınmış elimden. Yarıcı borcunun birikmişinden kurtulmak için avukatların hizmetini ineklerle ödedim, yarıcı boruyla birlikte de daha Bayan Cornamontis'in bunun için nice hizmetlerini de karşıladım. Neyse, benim şimdi gitmem lazım.

CALAUSA
Bir yıkansam ben ve üstümü değişsem hemen,
Başka türlü gitmez çünkü aklımdan ölüm korkusu.
Hem şu dava ve onun bağlantıları bana
Pahalıya patlayacak. Ama olsun, özgürüm ya
Öderim zevkle!

İSABELLA *(Judith'e)*
Bana bu düzeni kurduğun için sağ ol,
Sakin duvarın ardına dönüyorum ya ben şimdi
Aşağılıktan korunmayı düşündüm sanma sakın:
Kanaat ve Yoksulluk bekliyor beni.

JUDİTH
Anlaştığımız parayı yollamayı
Unutmayınız sakın, olmaz mı!
Bana fazla kalmayacak ondan. Ama hani
Bir yedi günü hiç erkek suratı görmeden
Geçirmek istersem, ona yeter belki.

İSABELLA
Seni kardeşim gibi hissettim neredeyse
Bir tavsiyem olursa, üstünlük taslıyorum sanma:
Derim ki, gençliğini boşa harcama!
JUDİTH
Zaman akar gider ve siz Başrahibe olduğunuzda
Ben zaten uzun süredir bakireliğe dönmüş olurum,
Yalnız, geçimimi neyle sağlarım, bimiyorum!
İSABELLA
Neyse, elveda!
Görüşelim yine!
JUDİTH
Biraz zor!
İSABELLA
Olsun, görüşürüz yine de!
JUDİTH
Olmaz.

(Judith, babasıyla birlikte çıkar)

KRAL NAİBİ
Bu müzik de ne? Yemek müziği mi?
ESKAHLER
Askerî birlikler efendim, zaferle dönüyorlar.

(Marş ritmi ve giriş yapan birliklerin müziği duyulur. Bekleme odasına dört Orak'çı ile Müfettiş girer)

KRAL NAİBİ Ne var yine?
MÜFETTİŞ Ekselansları bağışlasınlar, ama idama mahkûm Orak isyancıları infaz bekliyor. Şimdi onlar da serbest bırakılacak herhalde, değil mi?
KRAL NAİBİ Niyeymiş?!
MÜFETTİŞ Ekselanslarının dönüşü onuruna uygulanan genel af, Orak'lı Bayrak için geçerli değil mi yoksa?

(Kral Naibi şaşırmış gibi başını sallar. Müfettiş döner ve bundan sonraki sahne sırasında avluda, oraya gelmiş olan dörtlünün infazı için hazırlıklar yapılır).

ESKAHLER
Prensim, dönüşünüz büyük mutlulukla karşılanmış
Olarak, durumu çok düzelmiş bulacaksınız.

KRAL NAİBİ *(Angelas'a)*
Ama bana da, derin minnetlerimi size
İfade etmek düşüyor. Bir kez daha,
Çok değerli devletimizi kurtardınız
Ve tabiî o çok alıştığımız düzeni de.
Sen görevinde kalıyorsun! Bize, buradaki bizlere
Gereklisin sen! İtiraf edelim ki, kıl payı kurtulduk.
Ama Angelas, senin önerin var ya, bizim için
Colomb'un yumurtası[89] oldu hani. Yeni ayrım!
Gelecekte de böyle güçlü
Öneriler getirmen beklenir.
Öyle bir önerinin, ölümcül kışkırtma
İçermemesi gerek kuşkusuz. Bu yüzden sevgili dost
(Gülümseyerek ve parmağıyla tehdit işareti yaparak)
Şimdi artık "Çik ve Çuk," yok!

ANGELAS
Başüstüne prensim!

KRAL NAİBİ *(Ona kadeh kaldırır)*
Teşekkürler sevgili dost!

ANGELAS
Teşekkür benden, prensim!

KRAL NAİBİ
Tütün içelim dostlar!
(Uzaktan müzik sesi gelmekte ve gün batımının pembesi sarayı doldurmaktadır; Kral Naibi'nin sofrasında Çuk ve Çik, Toprak Ağaları tütün içerek otururlarken, onun darağacında Çuk ve Çik marabaların infazı hazırlanıyor)

KRAL NAİBİ
Kalan yıllarımız da böyle geçer belki?
İçimizi karartan gölgeler geçip gider?
Belki de kulağımıza gelen o irkiltici
Söylentiler, hiç de gerçek değiller.
Bizi bir kez daha unutursunuz belki

Bizim de sizi keyifle unutuvermemiz gibi.
Belki de sık sık daha yemekte buluşulur.
Ve belki ölümümüz, yatağımızda olur?

Bizi lanetlemeyip översiniz belki, ha?
Belki gece aydınlatır bizi, olamaz mı?
Bu dolunay dolu kalır böyle artık devamlı
Hatta alttan yukarı yağar belki yağmur da![90]

SON

YUVARLAK KAFALILAR
ve
SİVRİ KAFALILAR

Ya da

DEVLET ile SERVET BİRLEŞMEYİ SEVER

Bir Dehşet Masalı

[Die Rundköpfe und die Spitzköpfe
Oder
Reich und reich gesellt sich gern
Ein Greuelmarhen]

Türkçesi
Yılmaz Onay

Birlikte Çalışanlar:

Hanns Eisler - H. Emmel[91] - Elisabeth Hauptmann - Margarete Steffin.

KİŞİLER[18]

TİYATRORNUN DİREKTÖRÜ

ÇUK'LAR (Yuvarlak Kafalılar):

Kral Naibi • Missena, Naib'in danışmanı • Angelo İberin • Callas, maraba • Nanna, marabanın kızı, Bayan Cornamontis'in kahvehanesinde garson • Bayan Callas ile dört çocuğu • Parr, maraba • St. Barabas Başrahibesi • St. Stefano Başrahibi • Alfonso Saz, toprak ağası • Juan Duarte, toprak ağası • Sebastian de Hoz, toprak ağası • Bayan Cornamontis, bir kahvehane sahibesi • de Guzman ailesinin avukatı • Başyargıç • Müfettiş • Calamassi, bina sahibi •Palmosa, tütün tüccarı • Şişman Kadın • Bir Kâtip • Üç Hua • İki Manastır Rahibesi • İberin Askerleri • Marabalar • Küçük Burjuvalar

ÇİK'LER (Sivri Kafalılar):

Emanuele de Guzman, bir toprak ağası • İsabella, onun kızkardeşi • Lopez, maraba • Bayan Lopez ile üç çocuğu • İgnatio Peruiner, toprak ağası • İkinci Avukat • Bir Doktor • Bir Market Sahibi • Marabalar • Küçük Burjuvalar.

Oyunun geçtiği Luma kentinin ahalisi, Çuk'lar ve Çik'ler[92] diye iki ırktan oluşuyor, Çuk'ların kafası yuvarlak, Çik'lerin kafası sivri'dir. Bu sivri kafalar, yuvarlak olanlardan en az 15 cm daha yüksek olmalı. Ama yuvarlak kafalar da, en az sivri olanlar kadar anormal olmalı.

ÖN OYUN

Küçük perdenin önüne yedi oyuncu çıkar: Tiyatronun Direktörü, Devlet Vekili, İsyancı Maraba, Toprak Ağası, onun Kız Kardeşi, Maraba Callas ve Kızı. Sön dört kişi gömlekle çıkar. Devlet Vekili kostümlüdür, ama makyajı yoktur, elinde, iki yuvarlak ve iki sivri kafatası biçimleri ile bir terazi vardır; İsyancı Maraba'nın elinde ise, iki kaliteli ve iki berbat olmuş giysi bulunur; o da kostümlü ama makyajsızdır.

TİYATRONUN DİREKTÖRÜ

Oyun başlıyor sayın seyirciler.
Oyunu yazan, çok seyahat etmiş derler.
–Yalnız, her seyahati kendi isteğiyle değildi doğrusu.–
Bu oyunda
Size sergiliyor işte, gördüğünü, duyduğunu.
Özetlemek gerekirse kısaca:
K o r k u n ç k a v g a l a r gördü oralarda.
Beyaz adam, karaderiliyle yumruk yumruğaydı.
Küçük bir sarıderili, iri bir sarderiliyi yere yıktı.
Bir Finli, bir İsveçliyi taşlıyordu.
Basık burunlu bir adam, dövüyordu bir gaga burunluyu.
Yazarımız kavgaların nedenini sorunca
Öğrendi ki: Ülkeler boyunca
Bir kafatasçı dolaşıyormuş
Ve dünyayı kurtarmaya soyunmuş
Çeşit çeşit burunlar ve deri renkleri çantasında
Bunlarla, dostu dosttan, damadı gelinden[93] ayırmakta.
Çünkü haykırıyor ülkesinde ve kentinde:
İnsanı belirleyen kafatasıdır, diye.
Bu yüzden kafatasçı nereye giderse
Orada insanların gözü, birbirinin saçında, burnunda, derisinde
Ve kafatasçı kimin kafasının tasını beğenmezse
O vuruluyor yerden yere.
Yazarımız da her yerde sorgulandı[94]

Onu hiç rahatsız etmez miymiş kafatası farkı
Yoksa insanlar arasında hiç fark yok demeye mi getirirmiş.
Yazarımız, ben bir tek fark görürüm, demiş,
Hem bu, salt kafatası farkından çok daha baskındır
Ve çok daha derin izler bırakır
Keyif sürmek, ya da acı çekmek, ona bağlıdır.
Şimdi söylüyorum işte size, ne olduğunu:
Zenginle yoksul arasındaki farktır bu.
Ve bence durum daha sürecek böyle
Bari bir mesel yazayım da size
Herkese bir güzel kanıtlayayım ki
Yakınızca bu farktır belirleyen her şeyi.

Sevgili dostlar, mesel burada oynanacak şimdi,
Bunun için saneye bir ülke kurduk, Yahoo[95] ismi.
Bu ülkede kafatasçı, kafatasına göre ayıracak insanları
Ve bu ayrımla anında yazılacak bazılarının alınyazısı.
Ama yazarımız da insanların, yoksul ve zengin olarak
Ayrılabildiğini göstermek için, elinden geleni yapacak.
Giysilerin dağılımını yapacak örneğin
Giysiler maddi durumuna uyacak her kişinin.
Öyleyse kapatın kapıları!
Kafataslarını sunacak şimdi büyük kafatasçı.

DEVLET VEKİLİ *(Öne çıkar ve trampet sesleri arasında elindeki kafatası terazisinin gösterimini yapar)*
Bakın işte, elimde iki çeşit kafatası.
Görüyorsunuz aradaki müthiş farkı:
Biri yuvarlak, öteki sivri.
Biri sağlıklı, öteki marazi.
Bir yerde sefalet, adaletsizlik mi var
Her zaman, altından bu çıkar.
Eşitsizlik, yağlı göbek, çelimsizlik varsa bir yerde
Nedeni belli işte.
Benim terazimle tartan
Haksızlık nerede, hak nerededir, görür yakından.
(Parmağıyla yuvarlak kafataslarının bulunduğu kefeyi aşağı bastırır)

DİREKTÖR *(İsyancı marabayı öne getirerek)*
Göster bakalım sen de giysilerini,
Terazindeki o giysileri,
İnsanı beşikten belirler dersin hani.
İSYANCI MARABA *(Giysi terazisini gösterir)*
Farkı görmek hiç zor değil bence:
Bunlar perişan, bunlarsa üstün kalite.
Buna kimse itiraz edemez herhalde.
Üstünde şu giysiler olanla
Şu giysileri taşıyan sırtında
Aynı muameleyi görmez besbelli.
Kentteki de, köydeki de bunu bilmez mi?
Kim benim terazimle tartarsa
Görür pastayı kapanı dünyada.
(Parmağıyla kaliteli giysilerin bulunduğu kefeye bastırır)
DİREKTÖR
Gördüğünüz gibi yazar, değişik normda iki terazi kullanıyor.
Biri, kaliteli ve yıpranmış giysileri tartıyor.
Ötekiyse kafatası biçimlerini.
Sonra iki teraziyi birden tartıyor: Bu, işte onun esprisi.
(Terazilerin birini bir eline, ötekini öteki eline almış ve iki teraziyi birbiriyle tartmıştır. Sonra terazileri geri verir ve oyunculara yönelir)
Seyircinin önünde paylaşın şimdi
Kafayı ve giysiyi oyundaki gibi.
Ve inandığımız gibi yazar haklıysa eğer
Her biriniz kafatasıyla değil, seçtiği giysiyle seçer
Kaderini de. Haydin, hodri meydan!
MARABA *(İki yuvarlak kafayı alarak)*
Biz yuvarlak kafaları yeğleyelim kızım.
TOPRAK AĞASI
Sivri kafamız olsun bizim.
TOPRAK AĞASININ KIZ KARDEŞİ
Bay Bertolt Brecht'in isteğine göre ..
MARABANIN KIZI
Bir yuvarlak kafalının kızı da yuvarlak kafalıdır.
Demek ki ben dişil cinsten bir yuvarlak kafalıyım.

DİREKTÖR
Evet, kostümleriniz de burada.
(Oyuncular kendilerine kostüm seçerler)
TOPRAK AĞASI
Ben toprak ağasını oynuyorum.
MARABA
Bense marabayım ancak.
TOPRAK AĞASININ KIZI
Toprak Ağası'nın kızkardeşiyim ben.
MARABANIN KIZI
Bense orospu.
DİREKTÖR *(Oyunculara)*
Evet, sorun anlaşılmıştır herhalde, ha?
OYUNCULAR
Evet evet.
DİREKTÖR
Önce: Yuvarlak kafa ve sivri kafa, mevcut.
Zengin ile yoksul farkı: Var evet.
Öyleyse şimdi panolar ve pratikabller[96] gelsin.
Ve dünya, meselimizde taptaze sergilensin!
Umudumuz o ki, hangi fark daha önde gidiyorsa
Bunu görmenizi sağlarız oyunumuzda.
(Hepsi küçük perdenin ardına gider)

1
KRAL NAİBİ'NİN SARAYI

Yahoo'nun Kral Naibi ile Danışmanı Missena, Naib'in sarayının çalışma odasında önlerinde gazete yığını ve köpüklü şarap şişeleriyle oturmaktalar. Danışman, Kral Naibi için gazetelerdeki belli tatsız yerleri bir kırmızı kalemle çizer. Yandaki bekleme odasında ise, perişan bir kâtip, mumun yanında oturuyor ve sırtı seyirciye dönük bir adam[97], ayakta duruyor. Sabahın saat dördü.

KRAL NAİBİ
Yeter Missena.

Sabah oluyor[98], her şeyi didik didik
Araştırdık, dönüp dönüp bir daha
Baktık, sonunda her dakika görünen
O ki, aylarca da hesap yapsak
O istemediğimiz sonuç çıkacak
Karşımıza: Devlet darma dağın
Devlet göçmüş.

MİSSENA

Ağzınızdan yel alsın!

KRAL NAİBİ

Batık!
Benden daha güçlü eller gerekiyor besbelli.

(Missena susar)

KRAL NAİBİ *(Gazetelere bir bakar)*

Belki de verdikleri sayılar yanlıştır, ha?

MİSSENA

Pek yanlış yok.

KRAL NAİBİ

Ara ara[99] gazete okumayı severim
Ülkemin hali ayan beyan ortada.

MİSSENA

Ürün fazlalığı, efendimiz, bizi mahveden.
Çünkü ülkemiz Yahoo'yu yaşatan ekindir
Ama öldüren de ekin. Ve şimdi ölüm var.
Hem de fazlalıktan. Çünkü öyle çok ürün
Verdi ki tarlalarımız, bu verilen armağan
Onu alana mezar oldu. Öyle düştü ki fiyatlar
Karşılamaz oldu nakliyeyi bile. Ekinin geliri
Biçme masrafının bile altında kaldı.
Taneler, insanlara karşı büyüdü.
Fazlalık, yoksulluk getirdi. Marabalar
Yarıcılık borcunu ödemez oldu. Temelinden
Sarsıldı devlet. Toğrak sahipleri yalvarıyor:
Alacağımızı devlet tahsil etsin! Ellerindeki
Anlaşmaları gösteriyorlar. Ve güneyde
Marabalar toplanıyor bir bayrak altında,
Bayrağın ortasında koca bir Orak[100]: Köylülerin

İsyanı bu. Ve devlet yıkılmakta.

(Kral Naibi bir iç çeker. Bam teline dokunulmuştur: Kendisi de toprak sahibidir)

KRAL NAİBİ

Demiryollarını da ipotek etsek?

MİSSENA

İpotekli zaten. İki kez üstelik.

KRAL NAİBİ

Ya gümrükler?

MİSSENA

Onlar da.

KRAL NAİBİ

Peki, büyük beşler? Belki onlar bize
Borç verirler de biraz nefes alırız, ha?
İyi toprakların tamamının üçte birinden
Fazlası, beş büyüğün elinde. Yapabilirler pakâlâ.

MİSSENA

Elbette yapabilirler.
Yalnız: Önce, tüm yarıcılığı tehlikeye sokan
Şu Orak isyanı bastırılsın, diyorlar.

KRAL NAİBİ

Bastırsak iyi olur tabiî.

MİSSENA

Büyük beşler
Bize karşı. Hayal kırıklığı yüzünden öfkeliler.
Alacaklarını toplamaya pek yanaşmıyoruz da.

KRAL NAİBİ

Bana hiç güvenmiyorlar artık.

MİSSENA

Söz aramızda: En büyük toprak ağası
Enikonu sizsiniz bizzat.

(Söz yerini bulmuştur)

KRAL NAİBİ *(Hararetle)*

Evet!
Ve kendime de güvenmiyorum işte.
Toprak ağası olarak kendime, kral naibine
Diyorum ki: Tek peso yok artık sana!

MİSSENA

Bir çözüm var, var da,
Biraz kanlı ve tehlikeli...

KRAL NAİBİ

O olmaz!
Sözünü bile etme!

MİSSENA

Burada bizi duyan yok. Savaş,
Tahıldaki bu korkunç ürün fazlalığına
Yeni pazarlar getirebilir ve çekindiğimiz şeyler
İçin kaynak sağlayabilir.

KRAL NAİBİ *(Tek ve büyük bir baş sallamayla)*

Savaş doğru değil.
Luma içinde yürüyecek tek bir tank paleti bile
Öyle bir isyan çıkarır ki...

MİSSENA

Dış düşmanın üstüne gitmemizi engelleyenler,
İç düşmanlar. Şu duruma bakınız!
Kafasında miğfer taşıyan, pislikmiş
Gibi sürünmek zorunda! Bir general,
Daha şimdiden sokağa çıkamaz olmuş!
Katilmiş gibi bakıyorlar ona.
Şu Orak olmasa, her şey başka olurdu.

KRAL NAİBİ

Var ama işte.

MİSSENA

Ezilebilir.

KRAL NAİBİ

Kim yapabilir bunu, kim? Ben, değil. Ah,
Bunu başaracak birini bulsan, hemen
Tüm yetkilerimi ona devrederim[101].

MİSSENA

Bildiğim
Biri var, bu işi becerir.

KRAL NAİBİ *(Sert)*

Onu istemem.
Son kez söylüyorum, istemem onu.

(Sessizlik)

Orak isyanının önemini abartıyorsun!

MİSSENA

Sizi kırdım korkarım. Belki, yalnız kalmak
İstiyorsunuzdur. Kurtarıcı buluş yalnızlıkta gelir belki.

KRAL NAİBİ

İyi öyleyse, yarın görüşürüz.

MİSSENA *(Vedalaşır)*

Sizi kırmadım, değil mi?

(Seyirciye)

Aklı ona şeytanı bir türlü göstermiyorsa
Ben bir şeytan çizeyim de görsün, duvara!

(Kapıda duraklar. Kırmızı kalemle birden duvara bir şey çiziverir)

Aa, bu da ne?

KRAL NAİBİ

Ne var?

MİSENNA

Hiiç, önemli değil.

KRAL NAİBİ

Neden

Ürktün?

MİSENNA

Ürktüm mü?

KRAL NAİBİ

Evet evet.

Ürktün.

(Ayağa kalkar)

MİSENNA

Buraya gelmeyin. Burada
Bir şey yok.

(Kral Naibi ona doğru ilerler)

KRAL NAİBİ

Kenara çekil!

(Masadan bir fener alır)

MİSENNA

Bu işaret

Ta buraya nasıl gelebilmiş, bilmiyorum efendim!

(Kral Naibi, duvarda koskoca bir Orak işaretini dehşetle görür)

KRAL NAİBİ

Buraya kadar geldi demek. Burada bile elleri var ...

(Sessizlik)

Bir süre kendimi çekmek isterdim
Enine boyuna bir düşünmek.

(Birden)

Yetki devri yapacağım.

MİSSENA

Olmaz, yapamazsınız!

(Sessizlik)

Kime devredeceksiniz?

KRAL NAİBİ

Yapabilirmişim demek ki, ha?
Güzel. Söyle bakalım, kime?

MİSSENA

Öyle biri olmalı ki
Önce şu Orak isyanını dağıtabilsin. Orak durdukça
Savaş olmaz. Gerçi bu Orak, tek kuruş
Ödemek istemeyen bir pislik. Ama,
Küçük tüccar, esnaf, zanaatkâr, memur,
Kısacası: Orta kesim, marabaların bize tek kuruş
Ö d e y e m e z olduğu kanısında.
Mülke meraklıdır bu kesim, ama açlığın
Alnının çatına yürümeye gelince, tökezler.
Bu yüzden, o marabaların isyanını
Bastırmak için, yıpranmamış, tüm varlığıyla
Yalnızca devletin bekasını düşünen, özverili
- En azından öyle ün yapmış[102] - biri gerek bize.
Bildiğim tek biri var...

KRAL NAİBİ *(Sıkıntılı)*

Söyle haydi, söyle: İberin, değil mi?

MİSSENA

Kendisi orta sınıftandır, yani, ne ağa,
Ne maraba, ne zengin, ne de fukara.
Bu yüzden düpedüz karşıdır

Yoksul sınıfın zengin sınıfla kavgasına.
Zenginleri de, yoksulları da suçlar: Aşağılık
Maddeciliğin mülkiyet hırsına kapıldıkları için.
Kendisi, adalet ve sertlik ister yoksullara karşı
Ve zenginlere karşı. Çünkü ona göre
Bizdeki yıkım, ruhsal[103].

KRAL NAİBİ

Haa. Yıkım ruhsal.
Peki ya bu?
(Para sayma işareti yapar)

MİSSENA

Ondan geliyor.

KRAL NAİBİ

Güzel. Ya o?
O nereden geliyor? Sebep neymiş İberin'e göre?

MİSSENA

Efendimiz, işte bu sebep zaten, bizim İberin'in
Büyük buluşu!

KRAL NAİBİ

Kolomb'un yumurtası gibi, ha?

MİSSENA

Aynen.
Üstelik bu sebep, iki bacaklı.

KRAL NAİBİ

Ne?

MİSSENA

İki bacaklı. Bu İberin'in bildiği var: Halk,
Soyut şeylerden anlamaz, sıkıntı içinde
Biraz da aceleyle, yıkımın sebebini illa
Alıştığı gibi, ağzı, kulağı, iki de bacağı olan
Sokakta karşılaşabildiği türden bir yaratıkta arar.

KRAL NAİBİ

Ve İberin, böyle bir yaratığı bulmuş ha?

MİSSENA

Bulmuş bulunuyor.

KRAL NAİBİ

Biz yoğuz içinde, değil mi?

MİSSENA

Kesinlikle.
İberin keşfetmiş ki, ülkemiz Yahoo'da
İki çeşit halk yaşamakta, birbirinden
Dış görünüşte de iyice farklı,
Kafatası biçimleri yani,
Birinin kafası sivri, ötekinin yuvarlak
Ve her kafatası biçiminin ruhu da farklı;
Yuvarlak kafalı, dürüst ve sadık,
Sivri kafanınsa zekâsı da sivri, hem de
Hileli, art niyetli, dolandırıcı.
Kafası yuvarlak olan soya, İberin
Çuk diyor ve o soy, baştan beri
Yahoo'nun bağrında yetişmiş
Kanı da temizmiş.
Öteki ise, sivri kafasından belliymiş
Kendisi vatansız olarak, ülkemize sızmış
Yabancıymış, Çik denirmiş ona.
İşte bu Çik ruhu, İberin'a göre, ülkemize
Musallat olan belaların hepsinin, sebebiymiş.
Efendimiz, İberin'ın büyük buluşu, bu işte.

KRAL NAİBİ

Çok keyifli doğrusu. Peki ne yapacak bununla?

MİSSENA

Yoksulun zengine karşı kavgasını
Çuk'ların Çik'lerle kavgasına dönüştürecek.

KRAL NAİBİ

Hmm..
Hiç fena değil yani, ha?

MİSSENA

Onun adaleti
Yoksula da zengine de aynen işleyecek.
Bir tecavüz varsa, zenginin de üstüne gidecek
Yani icabında: Çik'çe, diyor o bu tecavüze.

KRAL NAİBİ

Çik'çe, diyor tecavüze. Peki marabanın borcu?

MİSSENA
Öyle şeylere pek değinmiyor, değinse de
Belli belirsiz. Ama mülkiyetten yana tabiî ki.
"Çuk'ça mülkiyet aşkı"ndan söz ediyor.
KRAL NAİBİ
Gelsin o adam! Tecavüzler – Çik'çe,
El koymalar – Çuk'ça. Bu adamın arkasındaki kim?
MİSSENA
Genellikle orta halliler arkasında,
Küçük tüccar, zanaatkâr, memurlar
Yüksek öğrenimli düşük gelirliler
Küçük rantiyeler! Kısacası – yoksullaşan orta kesim.
Bunları o, bir İberin-birliğinde topluyor
Birlik gayet iyi silahlıymış da hani,
Bizim için Orak isyanını ezecek biri varsa, odur işte.
KRAL NAİBİ
Ama ordu bence tümüyle bu işin dışında kalmalı.
Miğfer ve tank sevilmez pek.
MİSSENA
Orduya
İhtiyacı yok onun.
KRAL NAİBİ
İyi.
Ona tam bir yetki devri yazar veririm sana.
Gece geçiyor. Tan ağarmaya başladı bile.
Tamam. Onu bir deneyelim. Elinden geleni
Yapsın bakalım adam. Getirebilirsin buraya!
MİSSENA *(Zile basar)*
Burada zaten, yedi saattir
Bekleme odasında.
KRAL NAİBİ *(Yine de etkilenmiştir)*
Elbette ya. Senin ne kadar
Gayretkeş olduğunu unutmuşum. Dur! Ya büyük beşler!
Tutuyorlar mı onu? Yoksa boşver gitsin.
MİSSENA
Büyüklerden, onu aynı zamanda
Gizlice finans eden, biri getirdi adamı.

KRAL NAİBİ *(Yetki devrini imzalar, şapkasını alır, paltosunu giyer, elinde bastonu)*

Bana gelince
Bir süre bütün bunlardan uzaklaşıp, kopmak
İçin yalnızca birkaç seyahat çeki, bir de nicedir
Okumak istediğim birkaç kitapla başbaşa
Kalmak istiyorum, amaçsız da olsa.
Caddelerin renkli kalabalığına[104] karışıp
Hayatın şaşırtıcı oyununu seyretmek
İstiyorum. Canımın istediği merdivende
Öylece oturup, günün bu sessiz dönümünü
Seyre dalmak.

MİSSENA

İşte tam o sırada
Orak, Luma'ya saldırmış olacak, eğer...
(Büyük bir jestle kapıyı göstererek)
Bay İberin!
(Bekleme odasında bekleyen adam, perişan Kâtip'in işaretiyle doğrulmuştur. Kapıya gelerek yerlere dek bir reverans yapar)

2

ESKİ KENTTE BİR SOKAK

Bayan Cornamontis'in kahvehanesinin önüne, kızlar, üzerinde İberin'ın portresi bulunan bir beyaz bayrak asmaktalar. Altta Bayan Cornamontis durmuş, asma işini yönetiyor. Yanında, her ikisi de yalınayak ve pejmürde durumda Polis Müfettişi ile Mahkeme Kâtibi vardır. Solda bir marketin kepenkleri kapalıdır. Tütün Tüccarı Palmosa dükkânının önünde gazete okumaktadır. Binanın bir penceresinde tıraş olan bir adam görünür, binanın sahibi Calamassi'dir bu. Sağdaki bir marketin önünde şişman bir kadın ile İberin'in tepeden tırnağa silahlı, hasır şapkalı ve kolunda beyaz bant olan milisi durmaktadır. Hepsi bayrağın asılışına bakıyorlar. Uzaktan birliklerin uygun adım yürüyüş sesi ve gazete satıcısının bağırışı duyulur: "Yeni Devlet Vekilinin

çağrısını alın!"

BAYAN CORNAMONTİS Bayrağın sopasını biraz dışarı çek ki rüzgâr daha iyi dalgalandırsın. Hah, şimdi biraz da yana doğru!

(Büyük havalar atarak bayrağın nasıl asılacağına yönelik buyruklar verir)

NANNA Yok sağa, yok sola, neyse, tam sizin istediğiniz gibi!

MÜFETTİŞ Bayan Cornamontis, bir iş kadını olarak yeni gelişmeleri nasıl buluyorsunuz?

BAYAN CORNAMONTİS Bayrağım yeni asıldı. Bu, yeterince bir şey söylüyor işte. Ayrıca içiniz rahat etsin, kahvehanemde artık hiçbir Çik kızı çalıştırmayacağım.

(Binasının önünde bir hasır sandalyeye oturur ve herkes gibi gazete okur)

BİNA SAHİBİ CALAMASSİ *(Pencere traş olan adam)* Gün 11 Eylül, bugünkü gün tarihe geçmekte! *(Bayrağına bakar)* Epey para yuttu yani.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Savaş çıkar mı ki? Benim Gabriele yeni yirmisine girdi de.

İBERİN ASKERİ Nereden çıkarıyorsunuz? Kimse savaş istemiyor. Bay İberin, halkın dostu olduğu kadar, barışın da dostudur. Daha bugün orduya ait her şey kent dışına çıkarıldı. Bay İberin bunu özellikle istedi. Hiçbir yerde miğfer görüyor musunuz? Sokak bütünüyle bize, İberin Askeleri'ne emanet edildi.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Gazetede okuduğuma göre Angelo İberin büyük bir halk dostuymuş ve iktidarı sırf ahalinin yoksul kesimlerinin sıkıntısını ortadan kaldırmak için ele geçirmiş.

İBERİN ASKERİ Evet ya, gerçek bu.

ŞİŞMAN KADIN *(Sağdaki marketin sahibesi)* Madem öyle, o zaman küçük bir sokakta bir market zor ayakta dururken üstelik iki marketin birden bulunmasıyla ilgilensin önce. Bana kalırsa şu karşıdaki market düpedüz lüzumsuz.

KÂTİP Müfettiş bey, eğer bu yeni hükûmet de biz memurların durumunu iyileştirmezse benim eve gitmeye hiç yüzüm kalmaz.

MÜFETTİŞ Benim cop öyle bir halde ki, hasır şapkaya vursam yarılacak. Sıkışınca yardım çağırmak için öttürdüğüm düdüğüm,

aylardır paslı duruyor. *(Öttürmeyi dener)* Bir ses duydunuz mu?

KÂTİP *(Başım sallar)* Yakamı kolalamak için dün karşı inşaattaki bir badanacının teknesinden kireç rica etmek zorunda kaldım. Gerçekten de ayın birinde bizim maaşların ödeneceğine inanıyor musunuz siz, müfettiş bey?

MÜFETTİŞ Bundan öylesine eminim ki o güvenle bu sabah Bay Palmosa'dan kendime bir puro ikram edeceğim.

(İkisi, Tütün Tüccarı Palmosa'nın dükkânına girerler)

ŞİŞMAN KADIN *(Müfettiş'le Kâtip'i göstererek)* Eğer bu kez nihayet memurluk ortadan kaldırılırsa, bu en büyük mutluluk olacak. Hem sayıları çok, hem de maaşları pek yüksek.

BAYAN CORNAMONTİS Bunu kiracınıza söylesenize, son müşterilerinin de ortadan kalkmasını istediğinize göre...

İBERİN ASKERİ Çizmem nasıl ama? Herkese veriyorlar şimdi *(Bina Sahibi'nin ve Şişman Kadın'ın önünde okuyor)* Daha iktidara el koyuş şekli bile, Angelo İberin'ın ne muazzam bir adam olduğunu gösteriyor. Gecenin yarısında, hükûmet binası uykudayken birkaç fedaisiyle giriyor içeri ve tabancasını doğrultup, Kral Naibi'yle konuşmak istediğini söylüyor. Birkaç laf ettikten sonra Kral Naibi'ni azledip atmış yerinden. Naip firardaymış zaten.

ŞİŞMAN KADIN Ama o zaman iyice ilginç yani, baksanıza bu sokakta bütün evler bayrak asmışken, bir tane var, bayrak asmaya tenezzül etmemiş. *(Karşıdaki marketi gösterir)*

İBERİN ASKERİ *(Şaşırır)* Gerçekten, bayrak asmıyor.

(Hepsine sırayla bakar. Herkes başını sallar)

İBERİN ASKERİ Öyleyse yardımcı olalım, ha?

ŞİŞMAN KADIN O adam, ihtiyaç da duymaz herhalde. Çik'tir de kendisi!

İBERİN ASKERİ Ooo, bu kadarı küstahlığın dik âlâsı. Bayan Tomaso, o domuz herife, İberin'in iktidara geçmesi nasıl kutlanırmış, gösteririz biz. Benim meslekdaşlar bunun için var. Kutsal Haç karargâh komutanı kanlı Zazarante'nin dehşet saçan şapka kaldırıcı birlikleridir onlar. Ama siz hiç korkmayın! Şapkaların altına bakarlar, eğer sivrikafa bulmazlarsa, en iyi insanlardır.

(Sesler duyulur: "Şapka çıkar! Kafa kontrolu!". Sokağın geri-

lerinde üç tane şapka kaldırıcı Hua –Almanca "şapka kaldırıcı" anlamına gelen "Hutabsläger"in kısaltılmışı, Y.O. – belirir. Yoldan geçen birinin şapkasını kafasından atıverirler)

BİRİNCİ HUA Şapkanız düştü efendim.

İKİNCİ HUA Rüzgâr biraz şiddetli, değil mi?

YOLDAN GEÇEN Kusura bakmayın!

ÜÇ HUA Rica ederiz!

ŞİŞMAN KADIN Beyler! Kafa yoklamacılar! Eğer hakiki bir sivrikafa, ama hani şöyle sipsivri bir kafa görmek istiyorsanız, şu karşıdaki marketin kapısını bir çalıverin!

İBERİN ASKERİ *(Bildirir)* Çik market sahibi. İberin hükûmetine saygısızlığını, bayrak asmama gösterisiyle belli ediyor.

(Marketten benzi atmış bir sivri kafalı adam, elinde bir bayrak ve merdiven ile çıkar. Kerkesin gözü onda)

BİRİNCİ HUA Gözlerime inanamıyorum. Bayrak asıyor!

İKİNCİ HUA Bir safkan Çik'in yağlı ellerinde İberin bayrağı[105]!

(Hua herkese sırayla bir bakar. Hepsi başını sallar)

İBERİN ASKERİ Küstahlığın dikâlâsı bu!

(Üç Hua sivri kafalı'nın üstüne gider)

ÜÇÜNCÜ HUA Çik domuzu[106]! Hemen içeri gir ve kafana bir şapka geçir! Senin sivrikafanı mı seyredeceğiz?

ŞİŞMAN KADIN Bu Çik, İberin'in Çik'lerden yana olduğunu sanıyor zahir! Bir bayrak çıkarıp asmakla, İberin'in iktidara gelmesine sevindiğini söylemiş oluyor. Oysa hükûmetin Çik'lerden yana olduğunu söyleyerek aslında hükûmeti taciz ettiği, gün gibi açık.

(Sivri kafalı, dönüp şapkasını almaya davranır)

BİRİNCİ HUA *(Onu göstererek)* Kaçmaya teşebbüs!

(Çik'i fena halde dövüp sürükleyerek götürürler)

BİRİNCİ HUA Direnmeye kalkıyor bir de. Gözüne vuruyorum, kolunu kaldırıyor. Bu davranışı, karşı gelme niyeti olarak algılamam gerekmez mi?

İKİNCİ HUA *(Sürekli kafanın sivrisine vururken)* Koruma kampına[107] gidecek bu. Böylelerini orada hışmımızdan koruyoruz biz.

ŞİŞMAN KADIN Yaşasın İberin!

(Üçüncü Hua, marketin soluna "Çik Dükkânı" yazılı bir

tabela[108] *asar)*

ÜÇÜNCÜ HUA *(Cebinden bir levha çıkararak, Şişman Kadın'a)* Halk yoldaşım[109] sevgili bayan, gördüğünüz gibi bugünlerde ırksal bakışla ak ve karayı ayırmamız iyi oluyor. Bu levha otuz peso[110], ama vereceğiniz para yüzde üçyüz faiz getirecektir, sizi temin ederim!

ŞİŞMAN KADIN On pesoya olmaz mı? Bir şey satabildiğim yok ki.

İBERİN ASKERİ *(Tehditle)* Sivrikafaya hayranlık duyanlar da var!

ŞİŞMAN KADIN Verin! *(Heyecanla ödeme yapar)* Elliliğin üstünü verebilirsiniz değil mi?

("Çuk Dükkânı"[111] *levhasını asar)*

ÜÇÜNCÜ HUA Elbette. Yirmi peso iade. Hesap sektirmem.

(Ama geri vermeden çekip gider)

ŞİŞMAN KADIN Üstünü vermedi! *(İberin Askeri ona tehditle bir bakar)* Neyse, en azından karşıdaki Çik def olup gitti! Daha iki hafta önce, İberin de ottan yağ çıkaracak değil ki, diyordu.

BAYAN CORNAMONTİS Çik bakışı bu işte. Bir ulus uyanıyor[112], onun derdi ottan yağ çıkarmak.

İBERİN ASKERİ Çik dediğiniz zaten aşağılık maddeciliğin etkisindedir. Yalnızca kendi çıkarını düşünerek, esasen kendisinin olmayan vatanını inkâr eder. Çik, ana baba tanımaz. Belki de bu, onun mizahının olmamasından ileri geliyor. Az önce gördünüz işte. Hastalık derecesinde maddiyatçı olduğu için bir yandan da pervasızdır Çik. Onun yalnızca hırsı vardır, Çik maddeciliği işte, anlıyorsunuz değil mi[113]?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Yukarıya, birinci kat penceresinde Traş Olan Adam'a seslenir, Bina Sahibi Calamassi'dir bu)* Maddecilik yok artık! Bay Callamassi, dükkân kiralarını ödemenin üstüne artık bir bardak su içmek gerektiğini anladınız değil mi şimdi?

İBERİN ASKERİ Çok doğru!

BİNA SAHİBİ CALAMASSİ Yoo, tam tersine cancağızım! Dükkân kiraları ileride ipotek edilebilir olacak! Birliklerin rap rap'ını duyuyorsunuz değil mi? İberin'İn birlikleri bunlar; yarıcılık borçlarını ödemek istemeyen marabaların isyanını bastırmak için yürüyorlar! Bay Palmosa, dükkânınızın kirasını ödemek istemiyorsunuz ya, iyice bir düşünün derim!

İBERİN ASKERİ Öyledir.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA O birliklerin içinde benim oğlumun da yürüdüğünü unuttunuz galiba, Bay Callamassi! *(Şişman Kadın'a)* Bu sabah güney seferine çıkmak üzere bizimle vedalaşırken ona: Oğlum, dedim, sen bana ganimet olarak bir Orak-Bayrağı getir, ben de senin tütün içmene izin vereyim! Söylendiğine göre, daha düne kadar batık olan esnafın ve dükkân sahiplerinin borçlarını bankerler üstlenmiş, yeni kredi de açmışlar, özellikle de kötü durumdaki işletmelere.

İBERİN ASKERİ Yaşasın İberin!

ŞİŞMAN KADIN *(Kendi binasının sahibi olan Bayan Cornamontis'e)* Duydunuz mu, kiralar düşecekmiş.

İBERİN ASKERİ Evet, doğru.

BAYAN CORNAMONTİS Hayır canım, duyduğuma göre yükselecekmiş.

İBERİN ASKERİ Evet, bu da doğru.

ŞİŞMAN KADIN Mümkün değil. Olsa olsa Çik'lerin kiraları yükselir. Ben kendi hesabıma yakında artık kiranızı hiç ödemeyeceğim.

BAYAN CORNAMONTİS Pek yakında, Bayan Tomaso, pek yakında! Daha da yükselmişini üstelik! *(İberin Askeri'ne)* Bu basit insanlar da politikadan hiç mi hiç anlamıyorlar!

ŞİŞMAN KADIN Daha da yükselmişini mi?

İBERİN ASKERİ *(Keserek)* Bugün itibariyle büyük Çik kovuşturmaları gündeme konmuş, *(Gazeteden okur)* İberin açıkça bildiriyor: Tek hedef, sivri kafalı'ların kökünün kazınmasıdır, nerede olurlarsa olsunlar!

(Geride yürüyen birliklerin ayak sesleri yükselir. Marş sesi duyulur)

İBERİN ASKERİ Dikkat! İberin Korali söylenecek! Herkes katılsın! İçten gelerek!

(İberin Askeri'nin şefliğinde herkes söyler)

UYANAN YAHOO MARŞI [114]

1

Yalvarın İberin'e, kiraları düşürsün!
Ve aynı zamanda

Yükseltsin ki kiraları tüm vatanda
Mal sahipleri de düşünülsün!

2
Köylüler için ekmek fiyatının yükselmesini kabul etsin!
Ama aynı zamanda
Ekmek fiyatını tüm vatanda
İyice düşürsün, biz kentliler için!

3
Küçük işletmeleri boğan borçları hafifletsin!
Ama aynı zamanda
Biraz vatansız olsalar da
Büyük firmalara kol kanat gersin!

4
Övgüler yağdırın Führer'e, iliklerimize dek işledi!
Bataklık orada
Biz saf saf bekleriz burda
Bir Führer'in bizi batağa sürmesini!

BAYAN CORNAMONTİS *(İberin Askeri'ne)* Gelin, şu Orak'çı tahta pabuçluların kökünü kazıyacak şanlı savaşçılarımızı seyre gidelim!
(İkisi giderler)

ŞİŞMAN KADIN ve TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Aynı anda)* Dükkânı bırakamam, ola ki bir müşteri gelir.
(Dükkânlarına girerler)

NANNA CALLAS *(Bayan Cornamontis'in kahvehanesinden çıkıp elinde bir mektupla gelir)* Az önce Bay De Guzman sokakta aşağı doğru gitti. Yemek öncesi yürüyüşünü yapıyor, şimdi döner gelir. Onunla konuşmam gerek. Annem mektubunda babamın yarıcı olarak yine borcunu ödeyemediği için kötü yola düştüğünü yazıyor. Babam tüm köylülerin ayaklanmasını isteyen Orak Bayrakları Birliği'ne katılmış bile. Ben en iyisi Bay De Guzman'dan yarıcılık borcunu affetmesini dileyeceğim! Bay De Guzman'nın bana hâlâ dileğime kulak verecek kadar yakınlık duyduğunu umuyorum. Onunla ahbaplığımızdan bu

yana üç yıl geçti. Kendisi benim ilk sevgilimdi, o sayede Bayan Cornamontis'in iyi işleyen evine basit bir maraba kızı olduğum halde kabul edildim. O zamanlar aileme de iyiliği dokunmuştu. Ondan yine bir ricada bulunacak olmam hiç hoş değil. Amaaan canım, böyle şeyler çabucak geçer gider.

(Şarkıya girer)

NANNA'NIN ŞARKISI[115]

1

Beyler, daha onyedi yaşımda
Girdim fuhuş pazarına
Epey de tecrübe edindim.
Kötülük çoktu.
Ama oyunun kuralı bu.
Elbet bazı şeylerden tiksindim.
(Ben de insanım enikonu).
Neyse ki geçip gidiyor çabukça
Aşk da kaygı da hatta.
Hani nerde akşamki gözyaşları?
Geçen yıl yağan kardan eser var mı?[116]

2

Kuşkusuz insan yaşlandıkça
Alışıyor fuhuş pazarına
Yığınla kol sarıyor insanı.
İnsan nasıl da
Hissizleşiyor ama
Bol keseden harcayınca.
(Kendinden veriyorsun eni konu.)
Neyse ki geçip gidiyor çabukça
Aşk da kaygı da hatta.
Hani nerde akşamki gözyaşları?
Geçen yıl yağan kardan eser var mı?

3

İşe ne kadar alışsan da
Bu fuhuş pazarında:
Mangıra çevirmek şehveti

Kolay mı ya.
Olan oldu ama.
Yaşlanıyorsun da zamanla
(Hep onyedi yaş mı sürecekti yani!)
Neyse ki geçip gidiyor çabukça
Aşk da kaygı da hatta.
Hani nerde akşamki gözyaşları?
Geçen yıl yağan kardan eser var mı?

NANNA Geliyor işte. Eyvah, yanında üç adam daha var, biri de zengin Bay Peruiner. Konuşamam ki bu durumda.
(Kendisine yaklaşan de Guzman'a el eder. Üç adam durur bekler)

AĞA DE GUZMAN Merhaba Nanna.

NANNA Size bir şey söyleyecektim. Antreye gelir misiniz lütfen. *(de Guzman denileni yapar)* Babam, borcunu yine ödeyemeyeceğini yazmış.

AĞA DE GUZMAN Bu sefer çok gerekli maalesef. Kız kardeşim, St. Barabas Manastırı'na giriyor, ona drahoma gerek.

NANNA Bu yüzden annemle babamın aç kalmasını istemezsiniz herhalde.

AĞA DE GUZMAN Sevgili Nanna, kızkardeşim St. Barabas'nın yoksul rahibeleri yanında kendini bakire yaşamına adamak fikrinde. Buna siz de saygı duymalısınız. Çünkü tüm kızların bakire kalması gerekmese de, bunu yüceltmeleri gerekir elbet.

NANNA Siz o genç yaratığa, sırf unvan sahibi birini koca yapmaya uğraşmayıp da bir sevgili vermiş olsaydınız, manastıra gitmeyi aklından bile geçirmezdi. Ama siz, insan değil mülk evlendiriyorsunuz.

AĞA DE GUZMAN Çok değişmiş, kötü insanlara benzemişsin Nanna, seni tanıyamaz oldum.

NANNA O zaman, bizimkilerin yarıcılık borcunu niçin ödeyemediklerini söylememin de hiç yararı yok besbelli, çünkü diyecektim ki, köy istasyona çok uzak olduğu için artık nihayet bir ata kesin ihtiyaçları var da ondan ödeyemiyorlar borçlarını.

AĞA DE GUZMAN Çiftlikten bir at kiralayabilirler.

NANNA O da para gerektiriyor ama.

AĞA DE GUZMAN Eh, dünya böyle, benim atım da benim için pa-

ra.

NANNA Demek beni artık hiç sevmiyorsun Emanuele!

AĞA DE GUZMAN Bunun ikimizle ilgisi yok ki. Öğleden sonra sana geleceğim. Bak bakalım sana olan duygumda en ufak bir değişiklik var mı.

NANNA Birazcık burada durun. Çik olduğunuz için başınıza bela açabilecek birileri geliyor.

(Üç Hua sokaktan aşağı doğru gelmektedir)

BİRİNCİ HUA Nereye gitsen bir Çik'e denk gelirdin. Şimdi birdenbire hiçbir yerde görünmez oldular.

İKİNCİ HUA Sen umudunu yitirme!

NANNA Doğrusunu istersen Emanuele, sen beni hep bir mendil gibi kullandın. Pekâlâ kendini birazcık sıkıp bana yaptığının bedelini ödeyebilirdin.

AĞA DE GUZMAN Eyvah, sessiz ol!

NANNA Ödemek istemiyorsun yani, öyle mi?

ÜÇÜNCÜ HUA Kulağıma bir ses geldi.

NANNA Bu beylere başvursam kesin hak verirlerdi bana. Haksız bir şey değil ki istediğim.

BİRİNCİ HUA Konuşan biri var?!

NANNA *(Yüksek sesle)* Siz söyleyin beyler, zavallı bir kız, kendisini kötü yola sürüklemiş olan adamın ortaya çıkmasını bekleyebilir mi? Bekleyemez mi yoksa?

AĞA DE GUZMAN Beni hayretlere düşürüyorsun Nanna!

NANNA Düşmemek elinizdeydi.

(Hualar içeri girer)

BİRİNCİ HUA Ooo, saygın bir beyefendi: Şu kıyafete bir baksana.

İKİNCİ HUA Şapkanız hoşuma gitti beyim. Ben de kendime böyle bir şey satın almak isterdim. Bir de i ç i n i gösteriverin de markası görünsün.

(Şapkayı atar ve De Guzman'nın sivri kafasını işaret eder. Hayvan gibi bir böğürtü koparırlar)

ÜÇ HUA Bir Çik!

BİRİNCİ HUA Vurun sivri kafasma! Dikkat, kaçmasın sakın!

ZENGİN AĞA SAZ Dostumuz De Guzman'nın başı dertte, müdahele etmeliyiz.

ZENGİN AĞA PERUİNER *(Onu geri çeker)* Aman dikkat çekmeyin

sakın! Ben de Çik'im!

(Zengin Ağalar hızla çekip giderler)

ÜÇÜNCÜ HUA Burada bir Çik kokusu almıştım zaten.

İKİNCİ HUA Bir Çik! Doğru mahkemeye!

(İki Hua, de Guzman'ı sürükleyip götürür. Üçünce Hua, Nanna'in yanında durur)

ÜÇÜNCÜ HUA Onun size borçlu olduğu paradan söz ediyordunuz, değil mi bayan?

NANNA *(Homurtuyla)* Evet, ödemek istemiyor.

ÜÇÜNCÜ HUA Bu Çik'ler böyledir!

(Üçüncü Hua gider. Nanna yavaşça Bayan Cornamontis'in kahvehanesine girer. Gürültü üzerine bina sahibi Callamassi pencerede görünür, Şişman Kadın da dükkân önüne çıkar. Tütün Tüccarı da yine kapıya çıkmıştır)

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Ne oluyor?

ŞİŞMAN KADIN Varlıklı olduğu belli bir Çik beyefendiyi, Bayan Cornamontis'in garson kızlarından birine seslenince yakaladılar.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Eee, bu yasakmıymış şimdi?

ŞİŞMAN KADIN Kız Çuk'muş, öyle dediler. Beyefendi Büyük Beşler'denmiş.

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Ne diyorsunuz!?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Dükkânına dönerken)* Müfettiş Bey! Burada Büyük Beşler'den
biri saldırıya uğradı ve sürüklenerek götürüldü!

MÜFETTİŞ *(Kâtiple birlikte giderek)* Bu, polisi ilgilendirmez.

ŞİŞMAN KADIN Şimdi zenginlerin yakasına yapışıyorlar!

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Mı dersiniz?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Toprak ağalarının çekeceği var!

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Ama yarıcılık borcunu ödemek istemeyen marabaların da çekeceği var!

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Bu sabah gazetenin yazdığına göre: Yeni bir zaman geliyor'muş.

ARA OYUN

Büyük bir karton üstüne eski kennteki sokağın resmi çizilmiştir. İberin Askerleri, badana kovaları ve bidonlarıyla gelirler. Uzun ve kısa saplı fırçalarla, binaların çatlaklarının ve patlaklarının üstünü beyaz badana ile kapatırlar.

BADANA ŞARKISI[117]

Duvarda çatlak patlak varsa eğer
Bir şey yapmak gerekir mutlaka
Yoksa bozulma yayılır gider.
Hiç hoş olmaz yani, gören olursa.
Badana gerek, badana, ak badana!
Domuz ahırı yıkıldı mı geçmiş ola!
Kireç verin, amadeyiz hizmete
Her şey yine idare etsin diye.
İşte bir çirkin leke daha
Hiç hoş değil bu, (çok fena.)
Bu çatlaklar yeni!
Engeller her şeyi!
Demek ki daha, biraz daha!
Artık ileri, biraz daha ileri!
Şu patlaklar yani
Hoş değil! (Çok fena!)
Demek ki badana gerek! Çok badana!
Yıkıldı mı domuz ahırı, geçmiş ola!
Kireç verin, amadeyiz hizmete
Her şey yine idare etsin diye.
İşte badana! Bu ne yaygara!
Gece gündüz badana hazır işte.
Her şey yeni olur badanayla
Geldi işte artık yeni zamane!

3

Benimle balığa gelir misin?
Dedi balıkçı, balık yemine.

BİR KÖYDE KUYUBAŞI

Yuvarlak kafalı maraba Callas, karısı, çocukları ve sivri kafalı maraba Lopez, karısı ve çocukları, sulama işinde.

MARABA CALLAS ile LOPEZ
Ağzımızdan köpük saçarak çalışırız.
Toprak ağası at vermediğinden
Kendimiz birer atız.

BAYAN LOPEZ Dinleyin, artık bizim köy de Orak isyanına katılıyor.
(Tahta pabuç takırtısı duyulur. Bir yuvarlak kafalı maraba, kolunun altında iki silahla gelir)

ÜÇÜNCÜ MARABA Tahıl fiyatları düştüğünden beri içine düştüğümüz felâket durumda, bizler Jahoo'nun tüm marabaları, tüm tahta pabuçlular, önce gizli ama şu son zamanda açık toplantılarda bir araya gelip, yarıcılık borçlarını ödemektense, Orak bayrağı altında silaha sarılmaya karar verdik. Vakittir Callas ve Lopez, işte silahlar.
(Silahları onlara verir ve gider)

MARABA LOPEZ Yine de belki kentteki kızından iyi bir haber gelirse diye beklemek niyetindeydin sen Callas, ha?

MARABA CALLAS Yardım gelmedi, ben de sizlerle birlikte savaşmayı kabul ediyorum.

MARABA LOPEZ Ver elini Callas, haydin sizler de verin elinizi, çocuklar da! Bugün Eylül'ün onbiri, bu günü aklınızda tutun, çünkü bu günde, toprak ağalarının baskısından silkinmek, ya da ölmek üzere, marabalar silaha sarılmıştır.
(Hepsi birbirlerine ellerini vererek Orak Şarkısı'nı söylerler)

ORAK ŞARKISI[118]
Kalk ey çiftçi!

Ayaklan haydi!
Sakın kendini bırakma
Ölüp gidersin yoksa.
Uzatmaz elini kimse
Doğrul kendi elinle
Ayaklan haydi!
Kalk ey çiftçi!

HEPSİ Sonsuza dek Orak için!
(Aynı anda çanlar çalmaya başlar)
BAYAN LOPEZ Şşşşt! Bu çanlar da ne?
BAYAN CALLAS *(Pencereden dışarıya seslenir)* Ne bu Paolo, ne oluyor?
GERİDEN SES Şimdi kentten haber geldi, halk dostu bir hükûmet idareyi ele geçirmiş.
BAYAN CALLAS Ben bir çıkıp olan biteni öğreneyim.
(Bayan Callas çıkar. Ötekiler bekliyor. Radyodan "Yeni Devlet Vekili'nin Köylülere Çağrısı" işitilir)
İBERİN'İN SESİ
Ey Çuk halkı! Uzun zamandır ülkemiz Yahoo,
Zenginiyle, yoksuluyla, aşağılık bir yabancı zihniyetin
Baskısı altında yok olma tehlikesi geçirmektedir:
Maddiyat hırsı ve kardeş kavgası zihniyetidir bu!
Ey, sefalet çeken Çuk halkı!
Ezilen ve sömürülen, ey sen! Kim sömürüyor seni?
Ve kim eziyor? El altından, bilmediğin
Korkunç bir düşman, eziyor seni: Çik'tir o!
Ülkenin tüm sefaletinin tek suçlusu
Odur. Ona karşı olmalı mücadelen.
Peki neyinden tanıyacaksın onu? Kafasından!
Sivri kafası ele verir onu! Sivri kafadır
Seni sömüren! İşte bu nedenle ben,
Angelo İberin, yeni bir ayrımla halkı
Yuvarlak kafalı ve sivri kafalı, olarak ayırmaya
Ve Çuk olan her şeyi, Çik olan her şey karşısında
Birleştirmeye karar verdim! Çuk'lar arasında artık
Bugünden itibaren ne maddiyat hırsı, ne ikilik, yoktur!

Ey Çuk'lar! Angelo İberin'in ak bayrağı altında şimdi,
Düşmanınız olan Çik sivri kafalı'lığına karşı birleşin!

(Bu konuşma sırasında oradakilerin gözü, az ya da çok belli ederek, birbirlerinin kafasına yönelmiştir. Yuvarlak kafalı çocuklar, sırıtarak sivri kafaları birbirlerine gösterirler)

MARABA LOPEZ Yine bir araba lâf! Her adımda başka şey uyuruyorlar. Toprak ağalarının üstüne gidilecek mi, gidilmeyecek mi, bundan haber versinler!

MARABA CALLAS Doğru.

(Bayan Callas dönmüştür. Lopez'lere bakmaz, kendi çocuklarını sıkıca yanına alır)

BAYAN LOPEZ Haberler iyi mi Bayan Callas?

BAYAN CALLAS Bizim ağa de Guzman tutuklanmış!

MARABA LOPEZ Niye ki?

MARABA CALLAS Niyesini sormaya gerek yok bence Lopez, apaçık işte. Yarıcı borçlarına yüksek faiz bindirmesi yüzünden besbelli.

BAYAN LOPEZ Kurtulduk desenize Bayan Callas.

MARABA CALLAS Hiç fena değil, ha Lopez? Sefalet dönemi sona erdi çocuklar!

(Silahını kuyuya dayar)

BAYAN LOPEZ Büyük gün bu gün!

BAYAN CALLAS O kadar sevinmeyin Bayan Lopez! Maalesef haberler sizin için pek iyi değil. Angelo İberin iktidara el koymuş ve siz Çik'siniz! Başkent Luma'da büyük bir Çik kovuşturması başlamış bile. Ağa de Guzman'ın tutuklanması da Çik olduğu için.

MARABA LOPEZ Kötü haber bu, büyük felâket.

MARABA CALLAS Bence felâket değil. En azından, herkes için değil. Bizim için bir felaket yok.

BAYAN CALLAS Yalnızca sizler için!

MARABA CALLAS Çuk olan bizler için bu haber çok da iyi hatta.

BAYAN CALLAS Şu dakikada bizler için Bay Lopez, sizin anlayamayacağın bir umut belirmiş bulunuyor. Siz belki başka tür bir insansınız, daha kötü demiyorum bakın.

MARABA LOPEZ Senin gözünde kafam şimdiye dek o kadar sivri değildi Callas.

(Callas susar. İki aile birbirinden ayrılmıştır, sivri kafalılar bir köşede, yuvarlak kafalılar öbür köşededir)

MARABA LOPEZ Giderlerimiz aynıydı. Daha beş dakika önce, yarıcı borçlarını hepten kaldıracak olan Orak-Bayrağı altında bizimle birlikte mücadele etmek istiyordun, ki bu ancak kuvvet yoluyla olur biliyorsun.

MARABA CALLAS Başarı şansı çok az! Gerçekleşse, en iyisi o tabiî ki. Ama olmaz işte!

MARABA LOPEZ Bizim için tek şans buysa eğer, azlığı çokluğu konuşulur mu?

MARABA CALLAS Belki de benim için tek şans değil, ha?

BAYAN CALLAS E biz ne de olsa şimdi borcumuzun düştüğünü hesaplıyoruz da.

MARABA LOPEZ Senin tek şans dediğinin ne olduğunu anlıyorum. Ama yanıldığını göreceksin. Ben bunların hiç kimseye kafasının biçimi hatırına bir şey armağan ettiklerini duymadım şimdiye dek.

MARABA CALLAS Tamam Lopez, yeter, bu hükûmetten kuşkulanmam için hiçbir sebep yok. Yönetimi ele geçireli henüz beş saat olmuş, üstelik benim ağamı tutukladı işte.

BAYAN CALLAS Ayrıca köyde konuşuluyordu, duydum, artık Orak isyanına katılmamalı, deniyor.

(Aralarında Maraba Parr'ın da bulunduğu beş maraba, heyecanla gelirler. Hepsi yuvarlak kafalıdır. Biri, orak işaretli bayrağı taşıyor, hepsi de silahlı)

MARABA PARR Ne diyorsunuz? Kararlaştırdığımız gibi bu akşam hepimiz Orak isyanına katılacaktık. Ama şimdi bu çağrı çıktı, bir de ağaların tutuklanma haberi geldi. Yine de savaşsak mı?

MARABA CALLAS Ben kente gideceğim, Luma'ya, İberin'e çıkacağım. Eğer bana çift hayvanı sağlar, bir de yarıcı borcumu kaldırırsa, savaşmama gerek kalmaz. De Guzman madem Çik'tir, kapasın çenesini.

BİRİNCİ MARABA Sizin ağanız Çik, ama bizimki Çuk!

MARABA PARR Ama Çik'ler yok olunca belki bizimki de yarıcı borcunu erteler. Bizimkinin bir Çik bankasına borcu var, şimdi o borç kaldırılacak zahir.

MARABA LOPEZ Onun borcu silinir belki, ama alacağını yine de

isteyecektir.

ÜÇÜNCÜ MARABA İberin'in arkasında yalnızca toprak ağaları var zaten.

MARABA PARR O doğru değilmiş. Ben duydum ki, adam çok sade yaşıyormuş[119], içkisi, tütünü yokmuş, kendisi de bir maraba çocuğuymuş. Kendisi için bir şey istemezmiş, gazete yazıyor. Hem, meclisin bir şey yapamayacağını söylüyor ki bu gerçek yani.

BİRİNCİ MARABA Evet, orası öyle.

(Sessizlik)

ÜÇÜNCÜ MARABA Yani şimdi marabalar, ağalara karşı hiçbir şey yapmasın mı?

MARABA PARR Yoo, yapacak tabiî: Ama, Çuk marabalar, Çuk ağalarına karşı.

MARABA LOPEZ Eee, ya Çik marabalar, onlar da Çuk ağalara karşı çıksın mı?

MARABA PARR Çik maraba zaten az, Çik'ler çalışmayı sevmez ki.

BEŞİNCİ MARABA Ama Çuk ağalar gırla.

MARABA PARR Kin dolu kavga da bu ya: Çuk, Çuk'a karşı, bunun sona ermesi gerekiyor.

MARABA LOPEZ Yağmurun bizim çatılardan içeri akması da sona ersin bari.

MARABA CALLAS Bizim Çik zaten tutuklu canım.

DÖRDÜNCÜ MARABA Ama benim çatı da akıyor, benim ağa da Çuk.

ÜÇÜNCÜ MARABA Bütün bunlar saçma! Sizin İberin'iniz ağaları def ediyor mu, etmiyor mu, hem de hepsini birden, ben bunu bilirim.

MARABA PARR Çik ağaları def edecek, Çuk ağaları da baskıyı biraz hafifletmeye zorlayacak.

ÜÇÜNCÜ MARABA Hiç faydası yok. Çuk olmuş, Çik olmuş, ağa ağadır! Def edilmesi gerek. Ben Orak isyanına katılıyorum. Kendimden başka kimseye güvenim yok. Kendi sefaletinden kurtulmak isteyen, gelsin benimle Orak isyanına. Bu İberin bir aldatmaca.

(Seyirciye)

Birlik olacakmış ağa ile maraba

Niye, çünkü yuvarlakmış kafalar!
Borcu ben öderim, gider ağaya!
Birlikmişiz ikimiz! Kim yutar!?
İkimizin de Çuk olması ne ki?
Borcumu silsin de hele, göreyim!
Yoksa açlık, don ve rüzgâr ayırır bizi.
Hem de öyle bir ayırır ki, ne biçim!

MARABA CALLAS Ne derseniz deyin: Ben İberin'le halletmeye çalışacağım!

MARABALAR
Katıl bize Lopez!
Yuvarlakmış, sivriymiş, işlemez bize!
Zegin ya da yoksul, fark budur işte!
(Lopez'in elini sıkar giderler)

BAYAN LOPEZ Biz de artık eve gitsek iyi olacak galiba.

BAYAN CALLAS Yoo, gidemezsiniz ki Bayan Lopez. Demin köyün gölünün yanından geçerken kulağıma geldi, birileri, sizin hesabınızı görmekten söz ediyordu. Hemen sizin eve doğru baktım, bir kızıllık vardı.

BAYAN LOPEZ Eyvah!

MARABA LOPEZ Rica etsem şu ilk kovuşturmalar geçene dek beni ve ailemi evinde saklar mıydın Callas?
(Sessizlik)

MARABA CALLAS Bu gece ve bu günlerde benim çatımın altında bulunabilir olmasanız daha memnun olurum...

MARABA LOPEZ Hiç değilse karımla çocuklarımı şu ilk günlerde yanında saklayamaz mısın gerçekten?

CALLAS Belki yapardım bunu. Ama sen Orak'çılardansın, sizlerden herhangi birinin benim evimde görünmesi, benim kendi ailemi tehlikeye sokar.

LOPEZ Biz çıkıyoruz Callas.
(Callas susar)

İKİ KADIN BİRLİKTE
Sefalet ve zaruret birleştirmişti bizi
Kafa biçimimizden, düşmanız şimdi.
(Lopez ailesi tedirgin çıkar)

BAYAN CALLAS Adam adam, sen de çabucak Luma'ya git, şu

uygun zamandan yararlan! Yarıcılık borcunu ödeme, ödemen gerekmediğini de belgelet!

MARABA CALLAS Bakın söylüyorum işte: Belge olmadan dönmeyeceğim!

4
KRAL NAİBİ'NİN SARAYI

Avluda bir duruşma vardır. Davanın tarafları: St. Stefano Manastırı'nın Başrahibi ile St. Barabas Manastırı'nın Başrahibesi. Projeksiyon: "Orak, ülkenin başkentine doğru ilerliyor."

YARGIÇ St. Stefano Manastırı'nın baldırı çıplak dilenci keşişlerinin St. Barabas Manastırı'ndaki yoksul rahibelere karşı açtıkları davada, baldırı çıplak dilenci keşişler yedi milyon tutarında bir tazminat talep ediyorlar. Keşişlerin bu kadar yüksek bir tazminat için gerekçeleri nedir?

ST. STEFANO BAŞRAHİBİ St. Barabas Vakfı eliyle yeni bir hac kilisesi yapıp bizim bölgemizden müminleri çektikleri için.

ST. BARABAS BAŞRAHİBESİ Burada sözü edilen yeni St. Sebastian hac şapelinin defterlerine bakılarak, kaydedilen gelirin, keşişlerin iddia ettiği gibi yedi milyon değil, ancak dört milyon tuttuğunun tespitini mahkemenin takdirine arzediyoruz.

ST. STEFANO BAŞRAHİBİ Defterlerde öyledir tabiî! Ama ben, St. Barabas'nın yoksul rahibelerinin, daha önce birbuçuk milyonluk bir vergi kaçağından dolayı da yüce mahkemenin önüne çıktığını ve o zaman da kendi "defterlerine" dayanmış olduklarını hatırlatmak isterim.

(Taraflar birbirlerine yumruk sallarlar. Mahkeme Kâtibi girer)

YARGIÇ Ne var? Yüksek değerlerin söz konusu olduğu bir duruşmada rahatsız edilmekten hoşlanmam.

KÂTİP Efendim, Ağa de Guzman'ı evinden alıp mahkemeye sürükleyen bir kalabalık, saraya doğru gelmekte. De Guzman'ın bir Çuk kızını iğfal ettiğini iddia ediyorlar.

YARGIÇ Gülünç. Bay de Guzman Büyük Beşler'den biri. Daha üç gün önce yasaya aykırı tutukluluktan tahliye edildi. Asıl taciz

edilen oydu.

(Kalabalık içeri girer. De Guzman'ı yargıç kürsüsüne iteler. Bayan Cornamontis ile Nanna Callas da içeriye sokulur. Yargıç, gerginlik içinde çıngırağını çalarken kalabalık, de Guzman'ı hırpalayıp tükürüğe boğmaktadır)

SESLER Sırf şu elbisenin fiyatıyla altı kişilik aile bir ay geçinir. – Şu ellerin kibarlığına bak, hayatta kürek tutmamış besbelli. – İpek iple asalım biz de.

(Hua'lar, toprak ağalarının yüzükleri için zar atmaya başlarlar[120]*)*

BİR ADAM Hâkim Bey, Yahoo halkı bu adamın suçunun cezalandırılmasını istiyor.

YARGIÇ Muhterem ahali, onun davası görüldü ve suçundan söz ettiğiniz adamın suçsuz olduğu ortaya çıktı. Üstelik şimdi biz burada çok acil bir davanın duruşmasını yapmaktayız.

BAŞRAHİP *(Başrahibe onun yanına gitmiştir. Gergin)* Aramızdaki küçük anlaşmazlığın geniş kamuoyu önünde görüşülmesini zorunlu görmüyoruz. Ertelemenizi kabul ederiz.

(Gerilere gidip oturur)

HAYKIRIŞLAR Erteleme yok! Biz demedik mi, burayı alttan ateşe vereceksin! – Yargıç da ipe gitmeli! Hepsini asmalı, mahkemesiz!

ADAM *(Ahaliye)*

Gerçek ılımlılıktır konuşan burada
Ama suçluya değil, kurbana ılımlı!
Duygudaşlıkla yaklaşır mazluma
Ama zalime yoktur acıması.

BAŞKA BİR ADAM Mahkeme de şunu bilsin ki, Yahoo ülkesinde artık yeni bir çağ açılmıştır ve yeni bir adalet geçerlidir!

(Işıklı yazı –projeksiyon, Y.O.–: "Devlet Vekili, öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada, güneydeki savaşı, hakkın haksızlığa karşı savaşı olarak niteledi.")

KALABALIK Hepiniz oturun, burada adil bir hüküm verilip toprak ağası asılana kadar sakın gitmeyin!

(Yere oturur, tütün içerler, gazete karıştırırlar, tükürürler, gevezelik ederler)

MÜFETTİŞ *(Gelir ve Yargıç ile özel olarak konuşur)* Devlet Vekili,

kalabalığa ödün vermenizi ve duruşmayı sürdürmenizi istiyor. Mahkeme artık, yasanın kuru harflerine saplanıp kalmamalıymış, halkın doğal adalet duyusunu hesaba katmak zorundaymış. Güneydeki boğuşma hükûmet için çok kötü gidiyor, başkent de giderek daha bir huzursuzlanıyor.

YARGIÇ *(Seyirciye)* Bu gerginlikler burama geldi. Bünyem zayıftır benim, özel talepler için uygun değilim artık. İki aydır maaş alamadık. Durum çok güvensiz, ailemi düşünmek zorundayım. Bu sabah erkenden çok açık bir çay içip bir dilim bayat ekmek kemirdim. Boş mideyle de yargılama yapılamıyor. Kahvaltı etmemiş bir adama inanılmaz, hiç enerjisi yoktur ki. Adalet de parlaklığını yitirir.

(De Guzman'nın avukatları, cüppelerini savurarak bekleme odasına dalarlar, arkalarında da bazı toprak ağaları)

ÇUK AVUKAT *(Mahkeme kaleminde İkinci Avukat'a)* Siz avukatlar odasında kalın. Çik olarak burada görünmeniz iyi olmaz.

İKİNCİ AVUKAT De Guzman'ı sekiz gün hapisle sıyırtmaya bakın. Ben de bulunmayı çok isterdim.

(Çuk Avukat ile Toprak Ağaları, avluya geçerler)

SESLER Başlasın artık ama!

- Adamı asmaya geçtiğimizde neredeyse zifiri karanlık olacak!

YARGIÇ İzleyiciler hiç değilse usulünce oturmalılar! Önce durumu açıklığa kavuşturmamız gerek. Böyle zorbalıkla olmaz elbet. *(Bayan Cornamontis'e)* Siz kimsiniz?

BAYAN CORNAMONTİS Bayan Cornamontis, Emma. El Paradiso kahvehanesinin sahibesiyim, Estrada 5.

YARGIÇ Peki talebiniz nedir?

BAYAN CORNAMONTİS Hiçbir şey.

YARGIÇ Niçin geldiniz öyleyse?

BAYAN CORNAMONTİS Yarım saat kadar önce evimin önünde bir kalabalık toplanmıştı, benim garson kızlardan birini, kendisi burada işte, mahkemeye götürmek istediler. Ben bırakmayınca beni de zorla alıp getirdiler. Hiç yoktan işe karıştırıldım[121] yani.

YARGIÇ *(Nanna'ya)* Adı geçen kız sizsiniz, öyle mi? Şuraya sanık sandalyesine geçin.

(Kalabalıktan ıslıklar)

SESLER Oohoo, oraya başkaları oturtulmalı!

(Projeksiyon: "Hükûmet birlikleri, Orak'ın ilerleyişine karşı inatla direniyorlar.")

YARGIÇ Kimin yerinin sanık sandalyesi olduğuna ben karar veririm. *(Nanna'ya)* Siz bu beyi sokak ortasında sözle taciz etmişsiniz. Bunun cezasının üç hafta ıslahevi olduğunu biliyorsunuz. *(Nanna reddeder tarzda susunca, De Guzman'a döner)* Lütfen yaklaşınız Bay de Guzman. Olay öyle mi oldu?

DE GUZMAN Evet sayın yargıç. Ben öğlen öncesi yürüyüşümü yaparken üstüme geldi. Kendisi benim marabalarımdan birinin kızıdır, benden babasının yarıcılık borcunu silmemi istedi. *(Hafif sesle)* Lütfen beni gözetim altına alın, ben Çik'im.

AVUKAT Ben, de Guzman alilesinin avukatıyım ve bu davada kendisine vekâlet ediyorum.

YARGIÇ Tanık getirdiniz, değil mi?

AVUKAT Bay Saz, de Hoz ve Duarte burada hazırlar.

SESLER Yoksullara karşı kıranta beyler tanık, ha?! *(Islıklar)*

YARGIÇ Susun! *(Tanıklara)* Buyrun, ne söyleyeceksiniz? Yalnız uyarıyorum, yalancı tanıklığın müeyyidesi vardır.

SESLER Hah, hiç değilse yani!

ZENGİN AĞA SAZ Bay de Guzman sokak ortasında bu kız tarafından sözle taciz edildi.

AVUKAT Kaldı ki, aleyhinde ancak bir kahvehane garsonunun ifadesinin bulunabildiği müvekkilimin sosyal konumu da, bizzat gerçeğin teminatıdır sanırım.

YUKARIDAN BİR SES Ooo, belki de tam tersidir! Şu şapkanı bir çıkarıver bakalım Delikanlı! Senin kafan nasılmış bir görelim! Böyle görüşler taşıdığına göre?!

BAŞKA SESLER Şapka çıkar!

AVUKAT *(Şapkasını çıkarır)* Sizinkiler kadar yuvarlak benimki de!

YUKARIDAN SES Müvekkiline bir soruver istersen, kızın babasından o kadar yüksek yarıcılık borcunu isteyen kimmiş acaba ki kızcağız da kendini satmak zorunda kalmış?

YUKARIDAN İKİNCİ SES Dön baba dönelim!

BAŞ YARGIÇ Sanık sandalyesine oturun nihayet de duruşmaya başlayabilelim!

YUKARIDAN SES Oturma kız! Biz buraya senin hakkını almaya

geldik, sanık sandalyesine oturasın diye gelmedik!

AVUKAT Bu dava sokakta görülemez ki. Karar çok ince sorunlara bağlı. Bunun için de kafa gerekir.

SES Sivri kafa herhalde, ha?

(Gülüşmeler)

BAŞKA BİR SES O zaman İberin gelsin!

SESLER Biz, sanık sandalyesinde başkalarını görmek istiyoruz: Borç şişirici Ağayı, çöpçatan mamayı ve adalet numaracısını.

YUKARIDAN SES Bir de İberin'in çağrılmasını istiyoruz. En iyisi o değil mi?

SESLER İberin! İberin! İberin!

(İberin bu arada bellisizce içeri girip yargıç kürsüsünün arkasında yana oturmuştur)

BAŞKA SESLER İberin orada işte!

BAZILARI Yaşasın İberin!

YARGIÇ *(İberin'e)* Ekselans, ülkenin en ileri gelen bazı toprak sahiplerinin tanıklıklarına başvuruyorum.

İBERİN Savaş alanından haberlere başvursanız daha iyi edersiniz!

(Projeksiyon: "Hükûmete sadık ordunun teçhizat yetersizliği fena halde kendini gösteriyor! Mühimmat yetersizliği ve bakım zayıflığı, birliklerin görkemli savaşçılık ruhunu frenlemektedir." Hava gerilir. Bir kalabalık içinde Maraba Callas mahkemeye gelir)

SES Kızın babası da burada.

MARABA CALLAS Ben sarığın marabasıyım.

NANNA Eyvah, babam! Aman beni görmesin, çünkü aptallığımla onların başına bela açtım!

YARGIÇ *(Callas'a)* Burada ne arıyorsunuz?

YUKARIDAN SES Hakkını arıyor!

CALLAS'LA BİRLİKTE GELENLER Bu adama yolda rastladık. De Guzman davasının ne zaman ve nerede görüldüğünü sordu bize. Şimdi burada görüldüğünü söyledik, herkesin gittiği yöne git, varırsın, dedik, çünkü herkes buraya akın ediyordu.

MARABA CALLAS Doğru. Yarıcısı olduğum araziden buraya geldim, yüksek yarıcılık faizi yüklediği için davalı olan ağam aleyhine açılan davanın duruşmasında tanıklık etmek için...

YARGIÇ Davanın konusu o değil.

MARABA CALLAS Odur o, o borcun altından kalkılır gibi olmadığına tanıklık edebilirim. Toprak çamurlu, tarlalar birbirinden çok uzak, ama tarım aletleri çok ilkel, arabaya inekleri koşmamız gerekti. Sabahın üçünde başlıyorduk çalışmaya, çocukları da çalıştırıyorduk. Ürün fiyatlarını biz belirleyemezdik, her yıl değişiyordu, oysa yarıcılık bedeli sabitti. Ağamız hiçbir şey yapmadı, parayı cebine indirdi. Bu yüzden, borcun bir kereye mahsus silinmesini ve ürün fiyatının bizi yaşatacak değerde olmasını talep ediyorum.

YUKARIDAN SES Çok doğru!

(Alkışlar)

ADAM *(Ayağa kalkıp geride sokağa seslenir)* Sarığın marabası olan mağdur kızın babası, yarıcılık borcunun silinmesini ve ürün fiyatlarının adil olmasını talep etti!

(Geride büyük bir halk kitlesinin tezahüratı)

YARGIÇ *(İberin'e)* Ekselans, bu davanın nasıl görülmesini isterdiniz?

İBERİN Siz, doğru bildiğinizi yapınız.

(Projeksiyon: "Güneyin tüm bölgelerinden, marabaların kanunsuz toprak işgallerine ilişkin haberler gelmektedir")

YARGIÇ Yasanın ilgili maddelerine göre, yalnızca kız suç işlemiştir. Çalıştığı tezgâh dışında, hiçbir erkeğe seslenerek taciz etmeye hakkı yoktur.

İBERİN Söyleyeceğiniz bu kadar mı? Yetmez.

YUKARIDAN SES Yaşşaa! Devlet Vekili yargıcın ağzına nasıl çaktı, duydunuz mu? Yetmez, dedi.

ADAM *(Geriye sokağa)* Devlet Vekili duruma el koydu. Başyargıç'a şimdiden haddini bildirdi. Yargıç'ın hukuk bilgisi için, yetmez, dedi. Devam ediyor.

İBERİN Kızın babasını daha sıkı sorgulayın ve sonunda meselenin esasına gelin.

YARGIÇ Yani ağanızın, yarıcılık borcu faizinin hesabında yasal ölçüyü aştığını iddia ediyorsunuz, öyle mi?

MARABA CALLAS Bakın, yarıcılık bedelini hiç toparlayamadık. Ekini kentte teslim etmek zorunda olduğumuz için kendimiz yaban elmasıyla[122] kök yiyerek geçindik. Çocuklarımız hemen yıl boyu giysiden yoksundur. Barındığımız evin hasarını ona-

ramayız, bu yüzden ev yavaş yavaş üzerimize çökmekte. Vergiler de aşırı yüksek. Ödeyemez durumda olanların vergi borçlarının da tümden silinmesini talep ediyorum.
(Genel tezahürat)

ADAM *(Geriye sokağa)* Maraba, ödeyemez durumda olanların tüm vergi borçlarının silinmesini talep etti! Daha da devam ediyor.

YARGIÇ Yarıcı borçlarının toplamı ne tutuyor? Yüksek vergiler ne kadar?

İBERİN *(Öyle sert kalkar ki sandalyesi devrilir. Yargıç'a böğürerek)* Soracak daha önmeli bir şey bilmez misiniz siz? Halkın gerçek ihtiyacını size sesleyecek hiçbir iç sesiniz yok mu?

MARABA CALLAS Atlar var! Atlar meselâ! Atlar!

İBERİN *(Sert)* Kes! Atlar neymiş? Burada daha fazlası söz konusu! *(Yargıç'a)* Siz gidebilirsiniz. Hakkını verecek durumda olmadığınız o makamı bırakın. Davaya ben bakacağım sonuna dek.
(Yargıç kâğıtlarını toparlar ve dehşete uğramış biçimde hem yargıç kürsüsünü, hem de avluyu terk eder)

ADAM *(Geriye sokağa)* Devlet Vekili, Başyargıç'ı görevden attı ve davanın görülmesini kendisi üstlendi. Başyargıç salonu terk ediyor. Yaşasın İberin!

SOKAKTAKİ KALABALIK Yaşasın İberin!

MARABA CALLAS Duydunuz değil mi: Atlar da neymiş? Daha fazlası söz konusu!

ADAM *(Geride)* En büyük yarıcılık faizcisi olan Kral Naibi kovulduğuna göre, neden şimdi toprak bölüşülmesin ki?
(Tezahürat)
(Projeksiyon: "Şimdi kuzey bölgelerinden de, isyancı marabaların daha küçük eylemlere giriştikleri haberi gelmiştir.")

İBERİN Mahkeme meselenin özünü ortaya çıkaramadığı için davayı ben üstleniyorum.
Çuk halkı adına.
Çuk adaletine yalın bir örnek olsun
Bu dava. Belli bir zihniyete karşı mücadele
Verilmeli burada. Yerleşik marabaları nasıl
Birliklerimiz dizginlerse, mahkememiz de
Dizginsiz ağalara gösterecektir
Çuk adaletinin sert sınırlarını. Burada

Yoksulmuş, zenginmiş, kişi önemli değil:
Burada, eşit suça eşit ceza.
Davalı sandalyesine oturacaklar: Ağa de Guzman, bir de *(Cornamontis'i gösterir)* şu şahıstır. Davacı sandalyesinde ise, bu kız ile babası oturacaklar.

ADAM *(Geriye sokağa)* Devlet Vekili, Çuk adaletinin bir örneğini göstermek istiyor. Devlet Vekili önce usule bir düzen getiriyor. Davacı ve davalı sandalyelerini belirliyor.

İBERİN *(Callas'a)* Öne çıkın! Kızınıza bakın!

MARABA CALLAS Aaa, sen burada mısın Nanna?

İBERİN Kendisini tanıdınız mı?

MARABA CALLAS Elbette.

İBERİN Soruyorum, çünkü kesinlikle epey değişmiş olmalı.

MARABA CALLAS Pek değişmemiş.

İBERİN Üstündekiler sizin ona satın aldıklarınız mı?

MARABA CALLAS Hayır, tabiî ki değil.

İBERİN Gördünüz mü ya, bu giysiler, nasırlı elleriyle toprağı işleyen yalın bir köylünün kızına satın alacağı şeyler değil.

MARABA CALLAS Alamam ki zaten. Bu yarıcılıkla!

İBERİN Dahası, alacak gücünüz de olsa almazdınız, değil mi? Sizin yalın ve doğru zevkinize aykırıdır bu fırfırlar. Nasıl oluyor da kızınız böyle giysiler satın alabiliyor?

MARABA CALLAS E gayetle iyi kazanıyor da ondan.

İBERİN *(Sertleşir)* Felaket bir cevap! Bir kez daha soruyorum, günün modasına göre giyinmiş bu kıza bakınca, elinizden tutup tarlaları dolaşan o neşeli çocuğunuzu tanıyabiliyor musunuz? *(Maraba anlamamış aptal aptal bakar)* Kızınızın daha en duyarlı olduğu 16 yaşındayken ağanızla uygunsuz ilişkilere girdiğinin farkında mıydınız?

MARABA CALLAS Evet evet, ama bunun faydası çok az oldu bize. Hepsi hepsi iki kez odun taşımada atları kullanabildik. Ama *(çevresindekilere)* on misli yarıcılık borcu ödemek zorunda oldunuz mu, arada bir bunun üçte biri bağışlanmış, hiç faydası yoktur. Üstelik o bile belli değildir. Benim ihtiyacımsa, kendi atlarımın olması.

İBERİN Demek ki ağa, ekonomik üstünlüğünü kötüye kullanarak kızınızı felakete sürükledi, öyle değil mi?

MARABA CALLAS Felâkete mi? Bütün faydayı kız gördü. Hiç değilse güzel elbiselere kavuştu. Hiç çalışması gerekmedi. Ya biz! Atlarınız olmadan toprak sürüp ekin de bakın!

İBERİN Kızınızın, mama Cornamontis'in evinde bulunacak duruma kadar geldiğini biliyor musunuz?

MARABA CALLAS Evet ya. Merhaba Bayan Cornamontis.

İBERİN O evin nasıl bir ev olduğunu biliyor musunuz peki?

MARABA CALLAS Biliyorum evet. Ayrıca şunu ekleyeyim, çiftliğin atlarını kullanmamız bile hesaba dahil edildi. Öylesine utanmazlık yani. Başkaca at kullanmamız da yasaklandı.

İBERİN *(Nanna'ya)* O eve nasıl düştünüz?

NANNA Tarlada çalışmaktan bıkmıştım. Orada daha 25 yaşında kırkına varmış gibi olur insan.

İBERİN Sizi iğfal eden sayesinde tanıdığınız refah, aile evinizdeki yalın yaşama sizi yabancılaştırdı demek. Ağa ilk yattığınız erkek miydi?

NANNA Evet.

İBERİN Düştüğünüz kahvehanedeki yaşamınızı anlatın bize.

NANNA Bir şikâyetim yok. Yalnız çamaşır parası yüksek, bahşişler de bize kalmıyor. Hepimiz mamaya fena halde borçlandık, oysa geceyarısına dek hizmet vermem gerekiyordu.

İBERİN Ama söylediğinize göre şikâyetiniz çalışmaktan değil. Hepimiz çalışmak zorundayız elbet. Ama orada, yakınmanız gereken başka bir şey vardı.

NANNA E yani, çalışanına belli müşterileri tercih etme özgürlüğü tanıyan tezâhlar da var.

İBERİN Hah, oysa o evde, parasını ödeyen müşterinin sarılmalarına dayanmak zorundaydınız, değil mi?

NANNA Tabiî.

İBERİN Bu kadarı yeter. *(Maraba Callas'a)* Öyleyse baba olarak davalıya karşı şikâyetiniz nedir?

MARABA CALLAS Şişirilmiş yarıcılık borcu.

İBERİN Daha fazla şikâyet nedenleriniz olmalı.

MARABA CALLAS Bence, bu kadarı yeter.

İBERİN Yalnızca yarıcılık borcundan ibaret olmayan bir felâket getirilmiş başınıza. Bunu görmüyor musunuz?

MARABA CALLAS Evet.

İBERİN Size yapılan nedir? *(Maraba Callas susar. İberin, de Guzman'a)* Marabanızın kızını iğfal etmekle, ekonomik gücünüzü kötüye kullandığınızı itiraf ediyor musunuz?

AĞA DE GUZMAN Ona yaklaşmamdan hoşnut olduğu izlenimini edinmiştim.

İBERİN *(Nanna'ya)* Siz bu konuda ne diyorsunuz? *(Nanna susar. İberin, Müfettiş'e)* Sarığı götürün! *(De Guzman götürülür. İberin, Nanna'ya)* De Guzman'ın size yaklaşmasından hoşnut olup olmadığınızı şimdi söylemek ister misiniz?

NANNA *(İsteksiz)* Anımsayamıyorum.

İBERİN Rezil bir yanıt!

AVUKAT *(Nanna'ya)*

Aşktı belki de?
Efendim, saydam değildir insan eylemi.
Çoğunlukla kendileri de bilmez nedenlerini
Ve hele bir başkası. En keskin bakış bile
İnsan doğasının açıklanamaz düğümüne
Girip çözemez genellikle. Burada bir adam var,
Geçmişte bir kızı iğfal edip karşılığını ödeyerek
Onun satılamaz değerini satın almakla suçlanıyor.
Bunu söyleyen, adamı da, kızı da suçluyor efendim.
Çünkü eğer adam satın aldıysa, kız da satmış olur.
Peki soruyorum: salt alma satmayla mı
Açıklanır bu karanlık, tatlı, sonsuz
Kadın erkek ilişkisi? Aşk da olamaz mı bu
Yalnızca aşk? Efendim, davamızda
Bizi meşgul eden, aşktı işte.
(Oturur) Bu kadar.

İBERİN *(Müfettiş'e)* Adam yine getirilsin!
(De Guzman içeriye getirilir)
Evet, eğer aşktıysa bu adam onu tahrik etti.
(Herkes güler)

AVUKAT

Efendim, nedir aşk? İnsan niçin sever?
Kimi bulur birini ve ona âşık olur.
Bir başkası aşk arar ve birinde bulur.
Yani biri bir başkasını severken, öteki

Aşkın kendisini sever. Ama ben birine kader
Derim, ötekine şehvet. Belki de davamızda
Bizi meşgul eden, düşük, mahzun bir şehvetti.

BAYAN CORNAMONTİS *(Ayağa kalkar)* Bir beyanda bulunabilir miyim? *(İberin, başıyla onaylar)* Nanna Callas, benim en mazbut kızlarımdan biridir. Çok tutumludur, tasarruf ettiği parayı evine gönderir.

İBERİN *(Avukat'a)* Siz gidebilirsiniz. Haklı olan, kendini savunur.
(Avukat, evrakını toparlayıp avluyu terk eder)

İBERİN *(De Guzman'a)* Sanık, ekonomik gücünüzü kötüye kullandığınızı itiraf ediyor musunuz?
(De Guzman susar. İberin, birden)

İBERİN Nesiniz siz?

AĞA DE GAUZMAN Toprak sahibiyim.

İBERİN Nesiniz?

AĞA DE GUZMAN Toprak soylularındamm.

İBERİN Ne olduğunuzu soruyorum.

AĞA DE GUZMAN Katolik.

İBERİN *(Ağır ağır)* Nesiniz siz? *(De Guzman susar)* Siz, Çik'siniz ve ekonomik gücünüzü, bir Çuk kızını baştan çıkarmak için kullanmışsınız. *(Bayan Cornamontis'e)* Ve siz, bir Çuk kadını olarak, bu Çuk kızı bir Çik'e pazarlamaktan sıkılmadınız. Davanın esası bu işte!
(De Guzman'a)

Çik kafasıyla ona bakın şimdi!
Gücünü aşağılık bir amaçla kullandığı ortada!
Güç değil kötü olan çünkü: Onu kötüye kullanmak kötü.
Ve satılamaz olanı, satışla ortaya çıkmayanı
Satın alan sizler; siz, yalnızca adı konmuş
Değeri bilenler ve bir ağacın büyümesi gibi
Ondan ayrılamaz yaprakların biçimi gibi
Vazgeçilmez olanı hiç tanımayanlar;
Siz, kendinize yabancıyken, bizi de kendimize
Yabancılaştıranlar: Yetti artık!
(Ötekilere)
Sizler de görün ama, ne kadar zormuş
Hakkı haksızlık mezbelesinden sıyırıp çıkarmak

Ve tüm dökümünün altındaki
Yalın gerçeği görmek.

HUA Yaşasın İberin!

İBERİN Hüküm verilmiştir: Kız, serbest bırakılacak. Mama Cornamontis'in kahvehanesi, içinde bir Çuk kızını Çik'lerle çiftleştirdiği için, kapatılacak ...

BAYAN CORNAMONTİS *(Alt tonda)* Bu düşünülemez bile!

İBERİN ... Çik'lere kapatılacak. İğfalci Çik'e gelince, o ölüme mahkûm edilmiştir!

MARABA CALLAS *(Haykırır)* Ve yarıcılık borcu silinmiştir! Ah Lopez, şimdi bu büyük adama karşı laf et bakalım!

İBERİN

Yarıcılık borcu ne ki? Başına gelenin
En azı o. Eften püften bir şey.
Ve sen, daha fazlası için baş kaldırmıyorsun!
Bir Çuk baba, ey sen! Ve sen, Çuk kız çocuğu!
Çik'lerin baskısı altında! Sürekli! Şimdi özgürsün işte!

MARABA CALLAS Özgür! İşit, işit, Lopez!

İBERİN

Bir zamanlar elinden tutup Çuk tarlalarında
Dolaşan kızını sana geri veriyorum.
Ama teslim edin ki: Çuk'ça bir karardır bu.
Mesele burada: Karayı aktan ayırıyorum ben
Ve bu halkı ikiye ayırıyorum
Birinin kökünü kazıyorum ki, öbürü şifa bulsun.
Böyle yaparak ayırıyorum, Çuk'u Çik'ten,
Haklıyı haksızdan! İyiye kullanmayı, kötüden!

KALABALIK Yaşasın İberin!

(Kalabalık, çılgın gibi alkış tutar. Kız omuzlarda dışarı taşınırken Adam, geriye sokağa seslenir)

ADAM Devlet Vekili, Çik De Guzman'ı, bir Çuk kızını iğfal etmek suçundan ölüme mahkûmetti. Adaletin yerini bulduğu kız, şu anda omuzlarda mahkeme salonundan dışarı çıkarılmakta. Yaşasın İberin!

(Kalabalık hemen slogana katılır. İberin çabukça çıkar)

ST. STEFANO BAŞRAHİBİ *(Çevredekilere yüksek sesle)* Felaket bir karar bu! De Guzman ailesi, tüm Yahoo'nun en saygın ailele-

rinden biridir. Şimdi o, sokak sürülerine feda edilmekte! Oysa mahkûmun kızkardeşi, manastıra girmek üzere!

(De Guzman götürülür. Bir zengin ağalar grubunun yanından geçirilirken onlar görmezden gelir)

AĞA DE GUZMAN

Ah, Don Duarte, yardım et bana! Ve ağalar
Destek olunuz, gün bu gün! Anımsayın
Ne güzel masa sohbetlerimiz oldu.
Affonso, sen savunabilirsin beni! Yuvarlak
Kafalısın sen! Bugün ona bakılıyor!
Benim yaptığımı sen de yaptın, söyle bunu!
Niye gözünüzü kaçırıyorsunuz? Görmezden gelmeyin!
Ah, bu bana yaptığınız hiç hoş değil! Elbisemin
Haline bakın! Bugün bana, yarın size!
Yuvarlak kafanız da hayretmez o zaman!

(Ağalar, tanımıyormuş gibi davranmayı sürdürürler. De Guzman götürülür)

İBERİN ASKERLERİ *(De Guzman'a vurarak)* Moruk bir faizci! Çuk kızlarının ırzına geçmek, ha? Kafasının sivrisine sivrisine vurun! Hem şu ahbaplarına da iyice bir bakın!

(Ağalar hızla uzaklaşırlar)

MARABA CALLAS *(De Guzman'ı göstererek)* Bu da bir zamanlar benim ağamdı! Bayan Cornamontis, kızım terk ediyor sizi! Sizinki gibi bir evde yapacak işi yok artı.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Böyle bir şey hiç olmamıştı. Yeni bir zaman bu. Ağa kaybetti. Maraba yükseliyor Bayan Cornamontis!

BAYAN CORNAMONTİS Sizin sözlerinizi hep zevkle dinlemişimdir Bay Palmosa: Çocukça saf inancınız hiç eksik olmaz.

BAY CALLAMASSİ Gün gelip de bir yoksul adamın zenginle mücadelede galip gelebileceğine inanmıyor musunuz Bayan Cornamontis?

BAYAN CORNAMONTİS Böyle durumlara ilişkin fikrimi söyleyeyim size.

(Bayan Cornamontis, "Düğme Atma Baladı"nı söyler)

DÜĞME ATMA BALADI[123]

1

Kambur bir adam geldi bana
Utana sıkıla sordu:
Bendeki en güzel kız onu seviyor muydu?
Olur bazan öyle, dedim ona.
Ama sonra yakasından bir düğme kopardım
Ve dedim ki: Dostum bunu kadere soralım!
Bir bakalım:
Eğer delikler yukarı gelirse
Sen o kıza pek güvenme
Git bir sonraki eve.
Bir göreyim şansın yok mudur?
Ve attım düğmeyi yere: Yoktur.
Derseniz ki: düğmenin iki tarfı da
Delik zaten! Derim ki: Doğrudur.
Ve derim ki ona, şansın yok senin!
Bunu kabul et, fazla üzülmezsin.
Hediyesi yoktur sevmenin
İhtiyaç varsa, ödeyeceksin.

2

Aptal bir adam geldi bana
Kuşku içinde sordu:
Kardeşi adil bölüyor muydu?
Olabilir, dedim. Hiç sorma.
Ama sonra yakasından bir düğme kopardım
Ve dedim ki: Dostum bunu kadere soralım!
Bir bakalım:
Eğer delikler yukarı gelirse
Kardeşin aldatacak belki de
Habire yontacak kendine!
Bir göreyim şansın yok mudur?
Ve attım düğmeyi yere: Yoktur.
Derseniz ki: düğmenin iki tarfı da
Delik zaten! Derim ki: Doğrudur.

Ve derim ki, şansın yok senin!
Kuşkuyu bırak, fazla üzülmezsin.
Dersen ki biraz rahat, huzur gelsin
Bedelini kardeşine ödersin.

(Maraba Callas'ı kolundan tutar, birkaç adım öne getirir. Üçüncü kıtanın gösterimini onun üstünde yapar)

3
Yoksul bir adam geldi bana
Öfkeyle yakındı:
Zengin herif yıktı evimi ocağımı
Tazminat alabilir miyim acaba?
Kopardım önce yakasından bir düğme
Ve dedim: Dost, gel soralım bunu kadere!
Görelim hele:
Eğer delikler yukarı gelirse
Zırnık alamazsın belki de
Gitmezsin o kadar üstüne!
Bir göreyim şansın yok mudur?
Ve attım düğmeyi yere: Yoktur.
Derseniz ki:

BAZI DİNLEYENLER *(Düğmeye eğilip bakarak)*
Ama düğmenin iki tarfı da
Delik zaten!

BAYAN CORNAMONTİS
Derim ki: Doğrudur.
Ve derim ki ona, şansın yok senin!
Bunu daha kaç kez göreceksin!
Her adımında bu adaletin
Haklı ya da haksız, sen ödeyeceksin!

MARABA CALLAS Sizin kulağınız tıkalı herhalde sevgili bayan. Devlet Vekili açık açık vurguladı, yarıcılık borcu eften püften bir şey, dedi! Şimdi bir de atlar oldu mu, kurtulduk demektir!

(Bayan Cornamontis kahkahalarla güler ve parmağıyla, ancak gözleri birden görmez olmuş birinden beklenebilecek şekilde davranan Maraba Callas'ı gösterir)

(Projeksiyon: "Güneydeki boğuşma, hiç azalmayan bir şiddetle sürmektedir.")

5

St. BARABAS MANASTIRI

St.Barabas'nın yoksul rahibelerinden iki manastır rahibesi ile İzabella de Guzman ve Çuk avukatı, iki taraf olarak karşılıklı oturuyorlar.

AVUKAT Bakire de Guzman, manastıra alınmasının kabulüne ilişkin pazarlıktan önce size birkaç soru yöneltmek istiyor.

İZABELLA *(Bir kâğıt parçasından soruları okur)* Bu manastır sıkı mı acaba?

BAŞRAHİBE En sıkısıdır evladım. *(Avukat'a)* Ve tabiî en pahalısı.

AVUKAT Bu, tarafımızca bilinmekte.

BAŞRAHİBE Yani en kalitelisi.

İZABELLA Çokça oruç günü var mıdır? Kaç gündür?

BAŞRAHİBE Haftada iki kez, dört büyük bayram öncesi birer tam hafta ve dört-perhiz günlerinde[124].

İZABELLA Gerçekten hiçbir erkek giremiyor mudur? Örneğin hiç dışarı çıkış olanağı yok mudur?

BAŞRAHİBE Katiyyen.

İZABELLA Yemeklerin sade, yatmanın katı ve ruhanî uygulamaların bolca olup olmadığı.

BAŞRAHİBE Yemekler sade, yatma katı ve ruhanî uygulamalar bolcadır evladım.

İZABELLA

Çok gördüm, kızların tensel arzuları
Ve duygularının şiddeti
İtmiştir beni, erkek kardeşimin
Bakışı bile bu zayıflıklardan arınmış değil. Kapı arkalarında
Sık sık itişme işitirdim. O gülüşten tiksinirim.
Yatağım temiz kalmalı ve omuzlarım el değmemiş olmalı.
Ey bekaret, yitirilmez servet, sen ey kral yoksulluk.
Hücrem de fakir olsun benim, lokmam da,

Yeter ki beni kapatan duvarlar sessiz kalsın.
Daha gençlik yıllarımda çok tantana gördüm
Yoksulluğu beğenmeyen çok kibir, yeter.
Bakire kalmak istiyorum, mahzun ve yoksul[125, 126].

BAŞRAHİBE
Öyle yaşıyoruz işte biz burada, sen de öyle
Yaşarsın evlat, biz nasılsak öyle olursun sen de.
(Avukat'a) Ama önce şartlarımız üstünde anlaşmalıyız avukat bey. Kızımız ne getiriyor?

AVUKAT Eh yani kafamızın derisini yüzecek değilsiniz elbet ... İşte listemiz.

BAŞRAHİBE *(Okur)* Üç düzine gömlek, yetmez. Beş düzine diyelim buna.

AVUKAT Aman aman, dört tamamdır.

BAŞRAHİBE Bez nerede peki?

AVUKAT Ne bezi?

BAŞRAHİBE Ne beziymiş, tanrı ömür versin, kızımız bizde seksen yaşına erişecek. 50 metre bez. El dokuması. Çatal kaşık, gümüş olmalı ama.

AVUKAT Nikel olacak değil elbet!

BAŞRAHİBE Canım avukat bey, her şeyi baştan sormak iyidir. Dolapları da kayın ağacından istemeyiz, kirazı yeğleriz.

AVUKAT O hiç şaşmaz. Şimdi en önemlisine gelelim sayın Başrahibe.

BAŞRAHİBE Evet, mecburen.

AVUKAT Aa, siz de bunu bir güçlük olarak görüyorsunuz, öyle mi?

BAŞRAHİBE Maalesef.

AVUKAT Müvekkilimin kökenini anlaşma konusu yapamayız.

BAŞRAHİBE *(Rahatlamıştır)* Haa, bu muydu sorun? Ben başka şey sandım!
(Kalkar, İsabella'ya yaklaşır, baş örtüsünün altından elini onun saçlarında gezdirir, kahkahayla güler)
Sivri, inkâr edilemez biçimde. Ama, burada hiç önemi yok bunun. Zahiri hususlar bunlar. Her şey uygunsa, bu söz konusu bile olmaz. Ama şimdi asıl en önemli noktaya gelelim:
Aylık ödenti...

AVUKAT De Guzman arazilerinin yarıcılık geliri toplamını biliyor-

sunuz.

BAŞRAHİBE Yarıcılı geliri toplamı çok yüksek değil, dolayısıyla oldukça büyük bir bölümü sürekli olarak sevgili manastırımıza düşmeli. Biz, en az dörtte bir olarak düşündük.

AVUKAT Mümkün değil. Bayanın erkek kardeşi Bay De Guzman, ailenin tüm temsil giderlerini karşılamak zorunda ve tek geçim kaynağı da yarıcılık!

BAŞRAHİBE Bildiğim kadarıyla Bay de Guzman şu sıra artık yazık ki pek fazla temsil giderine ihtiyaç duyacak durumda değil.

AVUKAT Ama kızcağız burada çok sade bir yaşam sürecek, duyduk işte.

BAŞRAHİBE Sade demek ucuz demek değil ki.

AVUKAT Ayrıca yeni hükûmet, yalnız yarıcılık borçlarının kesin ödenmesini güvenceye almakla kalmayıp, yükseltilmesine de olanak sağladı.

BAŞRAHİBE Doğru, ama buna bel bağlanamaz ki. Ayda sekizbinden hesaplayabilmemiz gerek.

AVUKAT Zaten gerçekten aşırı yüklenmiş marabaların boğazını sıkıp da bu kadarını toplamak mümkün olur mu, bunu zaman gösterecek. Bu durumu da göz önüne almanız gerek, Bayan de Guzman.

BAŞRAHİBE Evet, bunu düşünmeniz gerek evladım, fiyat bu.

İZABELLA Bu gerçekten fazla mı pahalı avukat bey?

(Avukat, İzabella'yı bir köşeye çekerken rahibelere de bir kez daha sorar)

AVUKAT Altıbin nasıl? *(Rahibeler başlarını sallarlar ve öylece önlerine bakar kalırlar. Avukat İzabella'ya)*

Tasarladığınız yaşam
Çok para istiyor.

İZABELLA *(Güzel yaşamaya kavuşmanın böylesine zor olmasına ağlar)*

Ne istiyorsam istiyorum ben. Haksızlık da değil bu.

AVUKAT *(Başrahibe'ye)* Ürün aşırı fazla olduğu için bu yıl gelir getirmiyor, öyle ki toprak sahipleri de bazı lükslerinden vazgeçmek zorundalar.

BAŞRAHİBE Bizim de tarlalarımız var ve aynı dert bizim de başımızda. Ama belki kızcağızın buraya girmeyi boşuna istemedi-

ğini ve aileye bunun çok yararının olacağın da düşünürsünüz. Köken meselesini konuşmuştuk hani.

AVUKAT İyi peki, yalnız birkaç sorum olacaktı. *(Bir kâğıt parçasından okur)* Araziler, şeklen manastırın himayesine geçecek midir? Yoksul rahibeler duruma göre onlara ilişkin davalar açacaklar mıdır? Rahibeler bu bağlamda hemen taahhütname verecekler midir?

BAŞRAHİBE *(Hep onaylayarak başını sallamıştır)* Hepsi usulünce yapılacaktır. Kızcağızımız tek örnek değil.

AVUKAT Öyleyse anlaştık. Şimdi yalnızca bu parayı nasıl sağlayacağımıza bakmamız kalıyor bizim. Bu iç savaşm ortasında hiç de kolay değil. Buyrun burada de Guzman arazilerinin tapuları.

(Onları Başrahibe'ye verir. O da kasaya kilitler)

BAŞRAHİBE Evet sevgili kızım, seni sakin duvarlarımızın içinde selamlamaktan sevinç duyuyoruz. Hayatın fırtınaları bize değmez. *(Bir taş pencerenin camlarını indirir)* Neydi bu? *(Koşar, ikinci pencereyi açar)* Bu pazubentlilerin bizim avlumuzda ne işleri var?

(Çıngırak çalar. Bir Rahibe gelir)

RAHİBE Sayın başrahibe, avluda ...

BAŞRAHİBE Ne demek bu? Bayan de Guzman'nın arabasına yol verin.

RAHİBE Sayın Başrahibe, avluya korkunç bir giriş oldu. Gürültücü bir kalabalıkla birlikte bir adam manastırın önünden geçiyordu. Yanında da boyalı bir aşüfte vardı. Adam, atları görünce, ben marabayım, bu atlar benim, tarlada kullanacağım, diye tutturdu. Arabacının kafasına vurup atları çözdü, aldı götürdü. Bir de dedi ki: Ağa de Guzman darağacına yürüyerek de gidebilir, dedi.

BAŞRAHİBE Dehşet verici bu.

AVUKAT Sayın Başrahibe, bu durumda kızımızı hemen himayenize almanızı rica edeceğim. Sokakta belli tehlikeler kol geziyor galiba.

(Başrahibe öbür rahibelere bakar)

BAŞRAHİBE Aslında de Guzman ailesinin arazileri, bizzat ailenin kendisinden daha çok tehlikede sanıyorum.

AVUKAT Kızımıza sığınma olanağı tanımıyorsunuz mu demek bu?
BAŞRAHİBE Ben bu sakin duvarlardan sorumluyum efendim. Söylemek istemediğim şeyleri söylemem gerekmeksizin anlayınız durumu lütfen.
İSABELLA Gidelim.
AVUKAT De Guzman arazileriyle ilgili anlaşmalarımız ne oluyor?
BAŞRAHİBE Yerine getirebilir olduğumuz anda sözümüzün arkasındayız.
(Taraflar birbirleri önünde eğilirler. Avukat ile İsabella odadan çıkar)

6

BAYAN CORNAMONTİS'İN KAHVEHANESİ

Akşamüstü. Bir küçük masada, büyük valizler arasında, üç zengin toprak ağası, Saz, de Hoz ve Peruiner, oturmakta. Geride bir gazetenin ardında Bay Callamassi. Bayan Cornamontis, bar tezgâhının arkasında bir puro sarıyor.

AĞA SAZ
Trenimiz kalkana dek burada oturmayı
İyi akıl ettik.
AĞA PERUİNER
Kalkan bir tren olursa tabiî.
AĞA DE HOZ
Burada dikkat çekmeyiz. E bugünlerde
Önemli bu. Epey uzaktayız!
AĞA SAZ
Boğuşma nasıl gidiyor ki acaba? Her şey
Ona bağlı.
AĞA PERUİNER
Ve gidiş kötü. Yola çıkmak istemiyor insan.
AĞA DE HOZ
Bütün kabahat Kral Naibi'nde.
Bir de bu İberin'i ona götüren Duart'de.
Bu yuvarlak ya da sivri kafa hikâyesiyle
Ancak marabalar Orak'tan koparılıyor ki

Ardından tahta pabuçlar tepemizde takırdasın.

(Dışarıda gürültü)

AĞA PERUİNER

Bu gürültü ne?

AĞA SAZ *(Alaylı)*

Halk kahramanı geliyor.

Dünden beri bütün Luma'nın ağzında, bu maraba Callas'ın atları.

AĞA PERUİNER

Kötü bir olay.

AĞA SAZ

Çok bulaşıcıdır böylesi.

AĞA PERUİNER

Çok çabuk yayılır!

(Maraba Callas ile kızı, sokaktan aşağı gelmekte. Maraba Callas, iki atı yularından tutmuş getiriyor. Çevresinde, maraba Parr, üç Hua ve sokaktakiler vardır. Maraba Callas, atları içeri çekip[19] *tezgâha bağlar. Kalabalık, "yaşasın İberin!" ve "yaşasın Callas!" diye haykırıyor)*

BİR HUA İleri, Callas! Gir içeri, günahkâr moruk!

BAŞKA BİR HUA Ey ahali, bu gördüğünüz, Çuk adaletinin muzaffer kahramanı "atlı Callas"tır.

BAYAN CORNAMONTİS Merhaba Nanna. Uzun süre garsonu olduğun kahvehaneye müşteri olarak hoşgeldin.

MARABA CALLAS *(Parr'ı tanıtarak)* Bu benim arkadaşım maraba Parr. - Sahi, atlar! Bakın şimdi, iki gün önce sokaktan aşağı geliyorum, kızım da benimle birlikte. Dava kazanılmış, Ağa asılacak. Ama benim şahsen bundan bir kazancım olmadı elbette. Nasıl derler, eskiden olduğu gibi yoksulum yine, kazandığım şerefi saymazsak. Kızımı bana geri verdiler, öyledendi yani, ama evde bir boğaz arttı işte. Derken, St. Barabas hımbıllarının manastır kapısında bir de baktım, atlar. Aha, dedim kızıma, bizim atlar. Seni iğfal ettiğinde atları vaat etmemiş miydi? Aslında doğru, dedi kızım. Tek korkusu, ya bize inanmazlarsa? Niye inanmasınlar, dedim ve atları çözdüğüm gibi aldım götürdüm. Uğradığım haksızlıklar yetti artık.

MARABA PARR Devlet Vekili atları ona verir mi, vemez mi, bekle-

medi bile.

MARABA CALLAS Beklemem tabii, ne kopardıysan odur, diye düşündüm çünkü.

("Ne-ko-par-dıy-san-o-dur-şar-kı-sı"nı söyler)

"NE-KO-PAR-DIY-SAN-O-DUR-ŞAR-KI-SI"[127]

1
Bir gün bir adam varmış[128]
Fena halde bunalmış
"Bekle"! demişler ona
Başlamış beklemeye.
Ne beklemeymiş ama.
Yaşa İberin!se de
Hayır
Ne kopardıysan odur.

2
Adam dayanamamış
Bir de kavga çıkarmış.
Çetin cevizmiş ama
Onlar ağırdan almış:
Söz vermişler adama.
Yaşa İberin!se de
Hayır
Ne kopardıysan odur.

3
Bir gün bir adam varmış
Vermemişler hiç ona
O da kendi koparmış.
Şimdi yiyor keyifle
Bir küfür eksik kalmış.
Yaşa İberin!se de
Hayır
Ne kopardıysan odur.

AĞA SAZ Düpedüz kışkırtma bu!

HUA Çuk bakış açısından bu eylem en büyük kahramanlıklardan biridir. Taklitleri, önerilir.
(Bir skandal çıkmasından kaygılanan Bayan Cornamontis, Nanna'ya bir fincan kahve getirir)

BAYAN CORNAMONTİS Bir kahve içersin değil mi Nanna?

NANNA Hayır, teşekkürler.

BAYAN CORNAMONTİS İç şunu canım.

NANNA Kahve istememiştim ki ben.

BAYAN CORNAMONTİS Tamam, ikram bu. *(Ağa Saz'ın yanından geçerken kısık sesle)* Dikkatli olun!

AĞA SAZ *(Onu dinlemez, Hua'lara yönelir)* Gerçekten İberin'in böyle istediği kanısında mısınız?

HUA Evet sevgili Ağam, İberin böyle istiyor. Size göre bir tahta pabuçlu sizin kadar olamaz diye düşünüyorsunuz besbelli, ha? Daha iyi anlaşılması için, müsadenizle sizlere burada yeni İberin şarkımızı sunalım.
(Hua'lar "Yeni İberin Şarkısı"nı söylerler)

YENİ İBERİN ŞARKISI[129]

1
Ağa sürekli kafa yorar
Daha ne istesin diye
Aklına bir şey gelmişse
Marabası ona sunar.
Masaya
Koyar balık, çorba
Bir de güzel kupa
Dolu şarapla.
Yatağına
Bir de et tabakta
Salatayla
Banyo da yaptırır sonra.
Tütün içmek mi istedi
Yalnızca Virjinya
Bütün istediği
Hazır anında.

Zengin adam, oh ne güzel, dedi.
Hep böyle gitsin, diye tanrıya şükretti.

Bu durumda sevgili dostlarım, marabalar sevgili efendileri İberin'e gittiler ve efendileri İberin, üstüne gitti ağaların, onlara hanyayı konyayı gösterdi. Ağa ufaldı, ufaldı, ondan sonra maraba halkına kardeş gibi davranmaya başladı.

2
Masaya
Koyar balık, çorba
Bir de güzel kupa
Dolu şarapla.
Yatağına
Bir de et tabakta
Salatayla
Ve banyo var sonra da.
Tütün içmek mi istedi
Yalnızca Virginia
Bütün istediği
Hazır anında.
Maraba halk, oh ne güzel, dedi.
Hep böyle gisin, diye tanrıya şükretti.
Maraba halk kafa yorar
Daha ne istesin diye
Aklına bir şey gelmişse
Ağalar onlara sunar.

(Hua'lar şarkıyı Maraba Parr'la gösterim yaparak söylemişlerdir. İlk kıtada Parr'ı, ağanın önünde eğiltmişler, ikinci kıtada ise masaya yükseltip ona, ağa Saz'ın şapkasını, ağa de Hoz ile Peruiner'in purolarını, kadehlerini sunmuşlardır. Maraba Parr, tahta pabuçla küçük bir step[130] yaparak gösterime katılmıştır)

HUA Ağalar, atların ve ekim araçlarının marabalara dağıtılmasının eşiğindeyiz. Tarlaların da tabiî. Callas, nasıl olsa yapılacak olanı, atlarla önden uygulamıştır.

MARABA PARR *(Callas'a)* Orak isyanının da istediği tam bu işte.

MARABA CALLAS Daha fazlası. Orak'çılarda atlar, bütün köyün oluyor! Ama aklına koy, çok iyi söyledin: Benim yaptığım, önceden uygulama! Sevgili dost, ne yaptığımı duydun. Efendim İberin'e duyduğum tüm güvenin onuruyla yaptım bunu - ona güvenimin sonsuz olduğunu söyleyebilirim - ama bir şekilde sen de, diyelim benim gibi raslantı olarak, atlara sahip olunacak günlere erişebilirsen, kesinlikle hiç fena olmaz. Bana sorarsan, böylesi daha garantilidir.

MARABA PARR Anladım. Yaşasın İberin!se de hayır, ne kopardıysan odur! Callas, benim gözümü açtın doğrusu. Şimdi ne yapacağımı biliyorum. *(Aceleyla çıkar)*

HUA Her neyse, tüm buradakilere ricamdır, Bay Callas ile atlarının sağlığına içelim.

(Hua'lar ayağa kalkar. Peruiner dışında tüm zengin toprak Ağaları ise, yerlerinden kalkmazlar)

AĞA DE HOZ *(Biraz hafif sesle)* Bir at hısızının sağlığına içecek değilim!

AĞA SAZ O zaman en iyisi hemen gitmek.

(Ağalar hesabı ödeyip kalkar giderler)

HUA Gözlerime inanamıyorum! Senin sağlığına içmediler. Callas, bu hiç hoşuma gitmez benim. Kıyafetlerine bakılırsa, iddiaya girerim, Çik'tir bunlar.

MARABA CALLAS Gözüm ısırıyor onları. Mahkemede kızım için, bir Çik'i taciz etti, diye ifade verenler bunlar. De Guzman'ın dostları ve de aynen onun gibiler.

HUA'LAR Sen oturmana bak Callas! O Ağa'larla senin meseleye ilişkin gayetle ciddî bir konuşmamız gerekecek daha.

BAYAN CORNAMONTİS *(Hua'ların ardından koşuşturur)* Eyvah, ülkenin en büyük toprak ağalarına sataşmayın sakın!

MARABA CALLAS *(Kızı Nanna'ya)* Birkaç kuruş bozuk para bulamaz mıydın, açlıktan ölüyorum.

NANNA Hiçbir şey yapamam artık. Üç gündür bütün Luma bir Çuk kızı olarak beni kraliçe gibi kutluyor. Sağlığıma içiliyor, yükselmemden söz ediliyor. Üç gündür her çeşit tacizden kurtuldum. Hiçbir şey kazanamam artık. Erkekler bana şehvetle bakacaklarına saygıyla bakıyorlar. Felaket bu!

MARABA CALLAS Hiç değilse bir daha genleve gitmen gerekmiyor. Çift sürmek için atlarım da oldu. Hem de hiç parmağımı oynatmaksızın!

NANNA Bana sorarsan henüz atlar senin olmadı.

(De Guzman ailesinin iki Avukatı gelir, kollarını açarak Callas'a giderler)

AVUKATLAR Ah buradasınız demek sevgili Callas! Size parlak bir önerimiz olacak. Mesele şimdi rayına oturuyor.

(Callas'ın yanına geçerler)

MARABA CALLAS Ya.

AVUKATLAR Size, belli bir ailenin, iki ata ilişkin olarak, gerektiğinde kolaylık göstermeye hazır olduğunu bildirebilecek durumundayız.

NANNA Ne karşılığı?

MARABA CALLAS Malum Çik aile söz konusu besbelli, değil mi?

AVUKATLAR Konuştuğumuz davanın yeni bir duruşmada bir kez daha görüleceğini biliyorsunuzdur.

MARABA CALLAS Bunu bilmiyorum.

AVUKATLAR Hükmün değiştirilmesi için yüksek düzeydeki belli bir tarafın tüm manivelaları harekete geçirdiğini tasavvur edebilirsiniz.

MARABA CALLAS Çik tarafı, değil mi?

AVUKATLAR *(Gülerek)* Çik tarafı. Çok fazla da yaklaşmamak gereken kızınızın, henüz belli kişi ile - Çik olanla - tanışmadan önce bir adamla ilişkide olduğuna dair bir tanık ifadesi var elimizde, her an yemine hazır, öyle ki tecavüz iddiası düşebilir yani.

NANNA Olamaz.

AVUKATLAR Kabul etseniz, hemen bir hibe üstüne konuşmaya geçebilirdik.

MARABA CALLAS Buna verecek bir tek yanıtım var...

NANNA Dur! *(Avukatlara)* Beni bir an için babamla başbaşa bırakıverin.

AVUKATLAR Elbette, elbette: Eğer aklınız varsa şimdi iki at kazanmak sizin elinizde.

(Avukatlar ağır ağır bara geçerler)

MARABA CALLAS İberin bizden yana, bu yüzden böyle yumuşa-

dılar? Bir lokma ekmek uğruna şanımızı feda edemeyiz. senin fikrin ne?

NANNA Bence atları almalıyız. İberin'in kimden yana olduğu değil önemli olan. Her şey, savaşın durumuna bağlı.

MARABA CALLAS Peki nasılmış savaşın durumu?

NANNA *(Gerginlikle gazeteyi karıştırarak)* Burada yazılanlar hep yalan elbet, ama belli ki Orak sürekli ilerliyor. Hatta yazılana göre, Mirasonnore kentinin önlerindelermiş. Orada da başkente elektrik sağlayan büyük tesis varmış. Orayı aldılar mı tüm ışığı söndürebilirlermiş.

MARABA CALLAS Canım kızım, kadehimi dotum Lopez'in sağlığına kaldırıyorum. Bir arslan gibi çarpışıyor o. Ağalar atlarından kurtulmaya bakıyorlar. Ama insan burada olmalı, çünkü ancak sen ne kopardıysan odur.

NANNA Ama savaşın şansı her an dönebilir. Orak'takiler çok az. Birçoğu senin gibi tüydü.

MARABA CALLAS Benim görüşüm farklı. *(Avukatlar'a işaret eder)* Beyler, de Guzman ailesine cevabım: Hayır! İtiraflarda bulunmaya İhtiyacım yok. Bugünün gazetelerini okuyun. Sizin ayağınıza kapanmaya artık hiçbir şekilde ihtiyacım yok!

AVUKATLAR Ya iki at?

MARABA CALLAS Atlar zaten bende. Dışarıda bağlı. Bir Çuk kızı olan kızımın namusunu feda etmeyi asla düşünmem.

AVUKATLAR Siz bilirsiniz!

(Giderler)

CALLAMASSİ *(Yandaki masaya oturmuştur)* Bir yamukluk mu vardı Bay Callas?

MARABA CALLAS Tam tersine. Bu Çik'ler aptal herifler! Şimdi de beni rüşvetle kandırmak istiyorlar. Ama zımbaladım işte! Atları armağan etmek istediler bana. Oralara getirdim onları yani. Ama şerefsiz bir iş yapmam bekleniyor benden. Tam Çik'çe işte! İnsanın her şeyi en aşağılık maddî menfaate göre yaptığına inanıyorlar. Ah, Devlet Vekili ne kadar haklı! Beyefendi! Şerefimi satmak zorunda olduğum zamanlar geride kaldı. Ben artık bu işleri öylesine aşağılık bir bakışla yapamam. Bunu sizlere söylemiş olayım beyler! Bu Çik'lerin ne kadar aptal oldukları-

nı anlayın bakın, ben bu atlara ne sayede sahip oldum, o Çik benim kızıma sahip olmuştu da ondan. Herkes beceremez bunu. Benim kızım, yaşıtı olan öteki kızlar gibi görünür, oysa bir de şu atlara bakın! Dışarıda duruyorlar. Ayrıca, söz aramızda, elbette ki atları kıza karşılık aldığım, asla söz konusu değildi.

NANNA *(Babasının sarhoş olduğunu görür)* Gitsek iyi olmaz mı baba?

ARABA CALLAS Ah, güldürme beni! Ben o atları kullandığımda Bay de Guzman görmezden gelmişti, hepsi bu. Hem iki tane öylesi atı kim bir kıza yatırır ki! Atları mutlaka bir görmelisiniz!

CALLAMASİ Atlarınıza bakabilmek, benim için bir onurdur Bay Callas.

(Nanna, babasını ceket eteklerinden tutarak dışarı çekmekte. Callamassi ikisini izliyor. Bir radyo haberi işitilir:"Orak, Mirassonore elektrik tesisini tehdit ediyor. Acaba başkent bu gece ışıksız mı kalacak?" Arka kapıdan içeriye zengin toprak ağaları, Saz, de Hoz ve Peruiner dalıverirler. Yaralanmışlardır. Arkalarından da Bayan Cornamontis gelir)

BAYAN CORNAMONTİS Ah beyefendiler, keşke ayağa kalksaymışsınız da Bay Callas'ın sağlığına bir yudum içiverseymişsiniz, ah! O, enikonu halk kahramanı olmuş bir kere.

AĞA SAZ Storları hemen indirin! Bu Hua'lar peşimizdeler!

AĞA PERUİNER Su ve yara bantı!

(Bayan Cornamontis, su ile yara bantları getirir. Ağa'lar, yaralarını sarmaya başlarlar)

AĞA SAZ Şu Orak bir ezilsin, bu delikanlıların hepsini asacaksın!

AĞA PERUİNER *(Bayan Cornamontis'e)* Kolum hiç tutmuyor. Ama siz başımı da sarıverin benim!

BAYAN cORNAMONTİS Başınızda yara yok ki efendim.

AĞA PERUİNER Ama sivrilik var cancağızım!

(Kapı vurulur. Bir adam girer)

ADAM Burada doktor gerekiyor. Ben doktorum.

AĞA PERUİNER *(Bağırır)* Şapka çıkar!

(Doktor şapkasını şıkarır. Sivri Kafalıdır)

AĞA PERUİNER Nesiniz siz? Çik'siniz!

DOKTOR *(Bağırır)* Doktorum ben!
AĞA SAZ
Ve burada sizi bulurlarsa, bizim pestilimiz çıkar.
(Doktor gider)
AĞA DE HOZ *(Peruiner'e)*
Çik olman şarttı sanki! Kimse düşmezdi
Peşimize.
AĞA PERUİNER
Aynı kanıda değilim. Artık değilim.
Sebep, giysimiz. Şık göründüğümüz için.
Sokağa feda ediliyoruz. Olay bu!
De Guzman yargısının sonuçları bunlar!
Toprak sahipleri olarak, asla bir toprak sahibini,
Çik olduğu için, sokak sürüsüne feda etmemeliydik.
Biz Çik'i teslim ettik, sürü
Toprak sahiplerinin peşine düştü!
AĞA DE HOZ
Ne yapmalı ki şimdi?
İstasyona erişmek imkânsız.
(Kapı vurulur.
Bayan Cornamontis dikkatle açar.
Missena girer)
MİSSENA *(Hararetle)*
Sizi bulduğuma sevindim!
AĞA SAZ
Pek sargılı. Gerçekten
Baştan ayağa sargılar içinde. Saldırıya uğradık
Sokak ortasında, saldıran sizinkiler!
AĞA DE HOZ
Boğuşma ne durumda?
MİSSENA
İyi değil.
AĞA SAZ
Gerçeği söyle!
MİSSENA
Yenildik! Birliklerimiz hızla terk ediyorlar
Savaş alanını.

AĞA PERUİNER

Peki neresi bu alan?

MİSSENA

Savaş şimdi Mirasonnore için veriliyor.
Ve oradaki enerji tesisi için.

AĞA SAZ

O kadar yakın, ha? Lanet!

MİSSENA

Gördünüz işte ne yapmanız gerektiğini. Para
Sağlayacaksınız! Şimdi para gerek! Para gerek! Para!

AĞA PERUİNER

Para! Para! Para! Para!
Söylemesi kolay. Ama neye yarayacak?

AĞA SAZ

Bizi bu hale getirenler, İberin'inkilerdi!

MİSSENA

Fedaisini iyi doyurmayana, çare
Bulunmaz, dostlar. İberin'in buluşu bu
Evet, yoksul halkın bir yarısını, öbür yarıyı
Zincire vursun diye angaje etmek.
Eee, Çuk olmuş, Çik olmuş, şimdi herkes
Borç olarak vereceği parayı bulmaya bakmalı,
Yoksa her şey biter!
(Işık, titreyerek söner)

AĞA SAZ

Işığa ne oluyor?

MİSSENA *(Kutlarcasma)*

Mirasonnore düştü dostlar!

BAYAN CORNAMONTİS *(Bir mum getirir ve yakar)* Eyvah, beyefendiler, ne olacak şimdi? Bu gidişle Orak yarın Luma'da demektir.

AĞA DE HOZ

Çare ne?

MİSSENA

Para, çare olabilir.

AĞA SAZ

Para,

Ancak güven olan yerde ortaya çıkar.
Buradaysa güven hiç yok. Dayak yemekten söz etmiyorum.
Benim mülkümü, servetimi korusun da, arada
Yanlışlıkla kafama vurmuş, sorun değil.
Sorun, yarıcılık! Bu yarıcı borçları ne oluyor?

MİSSENA

Yarıcılık alacağı mı? O, mülktür ve kutsaldır.

AĞA PERUİNER

Peki bu Callas'taki atlar ne olacak?

MİSSENA

İsteğiniz nedir?

AĞA SAZ

O halk kahramanınızı
Mahkemeye çıkarın! Herkesin önünde ve hemen!
Ve o iki atı alın elinden! Alenen ve hemen!

MİSSENA

Güzel, siz ödemeyi yapın - biz davayı açarız.
Biliyorum, kimi marabaların bu aşağılık
maddî hırsı, Bay İberin'i çok sıkıyor.
Ama, yakınmak neye yarar? Orak
Ezilmedikçe, o da atlara el koyar, daha da
Neye isterse. İberin'e destek olun,
Orak bir ezilsin, de Guzman'ın
Gücü de geri gelir, atı da.
O dava ölüm cezasına varmaz!
Yaşam istenmiyor ki, yalnızca atlar!
Bu da ona bağlı işte, aksine değil!
Gelin artık İberin'e! Yalnız, bir şey daha:
Şimdi paradan söz ederken, dikkatli olun!
Onun o yükseklerde uçan zihni,
Aşağılık şeylerle aydınlanmaya gelmez.
Ona göre Çuk ruhu, hiç yardım olmadan da,
Kendisi ezer düşmanı. Yani parayı ona
- çok gerekli ama - yine de dikkatle önerin,
Tevazuyla, heyecanla, özveriyle kabul edecektir!

AĞA PERUİNER

Böyle bir kafadan

(Kendi sivrikafasını göstermiştir)
Pek hoşlanılmaz orada.

MİSSENA
Zor zamanda değerinizi bilmeyi öğrenmeli.

AĞA PERUİNER
Orada Çik'lerin parası geçmez.

MİSSENA *(Gülümser)*
Geçer!
İddiaya girelim mi, geçecek! Çabuk olun!

7
KRAL NAİBİ'NİN SARAYI

Avluda yine bir mahkeme duruşması vardır. Ama avlu çok değişmiştir. Büyük avize, bir halı, memurların yeni kostümleri, bütün bunlar zenginlik işareti olmuştur. Yaşlı Yargıç'ın cübbesi yenidir ve kalın bir puro içmektedir. Müfettiş artık yalınayak değildir. Memurlar Bay Missena'nın gözetiminde mahkeme salonunu kurarlarken, Yargıç, hafif sesli bir müzik eşliğinde 'Paranın Hayat Veren Etkisi Üstüne Şarkı"yı söyler.

PARANIN HAYAT VEREN ETKİSİ ÜSTÜNE ŞARKI[131]

1
Bu dünyada aşağılanır para
Ama yokluğunda dünya soğuktur
Ve paranın gücüne kavuşunca
Dünya birden hoşça yaşanır olur.
Demin şikâyetten geçilmiyordu
Şimdi her şey oldu altın kaplama.
Donanların hepsi kendini buldu.
Herkes kavuştu tüm aradığına.
Ufuk, boyandı gül renklerine.
Bakın, bacadan duman çıkıyor!
Her şey bambaşka bir görünümde.
Bakış açık, yürek güm güm atıyor.

Sofra zengin. Parlıyor giysiler de.
Ve adam bambaşka kişilikte.

2
Aman, şunlar iyice kaçırmış gibi
Diyorlar ki paranın ne değeri var.
Verimlilik, kısırlık oldu sanki
İyi işleyen akımda kesinti var.
Her kafadan ses, çılgın kapışma.
Daha demin güçlük yoktu bu kadar.
Açım demeyen dayanır kıtlığa.
Şimdi ne aşk kaldı, ne de yürek var.
Baba, anne, kardeş, gırtlak gırtlağa!
Bacaya bir bakın, duman tütmüyor!
Bir boğuntu saklı, ağır havada.
Herkes nefretle dolu, kin güdüyor.
Herkes atlı, at olan hiç yok oysa
Ve dünya artık soğuk bir dünya.

3
Tüm iyiler ve büyükler bu durumda.
Bu dünyada her şey büzülüp gidiyor.
Çünkü boş mide ve çıplak ayakla
Büyüklüğe kimse yüz vermiyor.
İyinin değil de herkes para peşinde.
Herkeste bir aşağılık duygusu.
Ve iyinin eline para geçince
İyi olmak için her şeyi buldu.
Ve biri kötülüğe meyledince
Bakın hele bacada duman yine!
Birden inanılır oldu insan soyuna.
Soyluymuş insan[132], iyiymiş ve saire!
Çok zayıftı ya, yükselir moraller
Güm güm atar yürek, bakış genişler.
Ve atlı da, at da bilinir olur.
İşte şimdi adalet yerini bulur.

(Müfettiş, siyah bir tabelaya koca koca yazar: "St. Barabas manastırının, Maraba Callas aleyhine açtığı dava. Konu: 2 adet at.") (Projeksiyon: "Hükûmet birlikleri, yeni ihtiyatlarla Orak isyanına karşı saldırıya geçiyor." İberin, saraydan çıkar)

İBERİN

Boğuşma ne durumda?

MİSSENA

Yani, büyük bir dönüşüm var.
Orak'çıların ilerlemesi bu geceden itibaren durdu
Ve sabahla karşı saldırı başladı, yeni birliklerle
Ve yeni teçhizatla, efendim. Mirassonore kenti,
Gidişi belirleyecek besbelli. Nihaî kavga, üç gün önce
Orak'çıların eline geçmiş olan enerji tesisinde
Yoğunlaştı. - Davayı kendiniz mi yöneteceksiniz?

İBERİN

Asla. Hiçbir şey belli değil ki.
Zafer kazanılırsa, hükmü ben veririm
Ama önce değil.

MİSSENA

Başlıyoruz ama.

İBERİN

İstediğinizi yapın.

(Saraya girer)

MİSSENA

Kararsız, her zamanki gibi!
Başlıyoruz. Sayın Yargıç, bir saniye!

(Yargıç'ı kenara çeker, taraflar gelene dek ona talimat verir. Sonra gider)

MÜFETTİŞ St. Barabas manastırının Maraba Callas aleyhine açtığı dava. Konu: İki adet at.

(Maraba Callas ile kızı ve İsabella de Guzman ile St. Barabas Başrahibe'si ve Avukatlar, salona alınırlar)

MARABA CALLAS Fikirlerinin nasıl hayata geçirildiğine yönelik bir ışık çakacak İberin'de. Bir Çuk'un tarlası için gerekli atları, bir Çik'in alma hakkı var mıdır, bildirecek elbet.

NANNA O zaman her yerde duran atı alabilirsin.

MARABA CALLAS Çik atıysa eğer.

ÇUK AVUKAT *(Yüksek sesle)*
Boğuşma nasıl gidiyor?
BAŞRAHİBE
Bu sabahtan beri, iyi.
AVUKAT
Çok güzel. Her şey boğuşmanın gidişine bağlı.
İSABELLA
Ah Başrahibe, mal mülk üstüne
Şu aşağılık kavga bir bitse!
NANNA Sivri kafa, çalışır boşa. *(Sessizlik)* Ama bir de sofu ki! Yanız bir kalçası var, sanki kraliçe mübarek. İyi besili, bazı şeylere pek güzel dayanır, ama böyle birinin çalışması söz konusu olamaz. *(Callas'a)* Ve bedelini sen ödersin.
MARABA CALLAS Ben ha? Hiçbir şey ödemem. *(Kadınlara)* Benden zırnık alamazsınız artık.
BAŞRAHİBE Sevgili çocuk, bizim sakin manastırımıza bir girebilirsen sana çok iyi gelecek.
NANNA Evet ya, ona iyi gelecek. Keçi hiçbir şey yapmamaktan bir kurtulmalı elbet.
MARABA CALLAS Çik takımı!
NANNA Eski Yargıç gelmiş yine. Fena.
MARABA CALLAS Fena olan, bu kez kimsenin burada olmaması. Ama göreceğiz bakalım bugün burada kim haklı çıkacak.
BAŞRAHİBE Evet beyciğim, göreceğiz bunu elbette.
MARABA CALLAS Bir kere beykardeşimizin boynuna ip geçecek önce. *(İzabella fenalaşır)*
NANNA *(Bağırır)* Tuvalet masasını manastıra taşıtmak için hatuna iki at gerek zahir!
BAŞRAHİBE Siz biraz susun bakalım. *(Callas'a doğru gider)* Kafanız yuvarlak diye aklınızca bir şeyler kuruyorsunuz galiba. Öyle olunca tek kuruş ödemeniz gerekmez diye midüşünüyorsunuz acaba? Ödemeyi kime yapacağınızı biliyor musunuz?
MARABA CALLAS Çik'lere asla.
(Başrahibe elini başına götürür, kafasının üstüne koyar)
NANNA Ne demek oluyor bu?
BAŞRAHİBE Tam da bunu göreceksiniz işte. Ee yani, bizim kafalarımız da yuvarlak herhalde.

NANNA *(Babasına)* Orak'çıların durumu kötü galiba ki burada manzara sekiz gün öncekinden çok farklı. Para bulmuş bunlar. Bizim için hiç iyi değil.

MARABA CALLAS Ben tümüyle efendimiz İberin'e güveniyorum.

(Projeksiyon: "Büyük bir toprak sahibine kısa süre önce verilen idam cezası, marabaları çok etkiledi. Çoğu şimdi Orak'çılardan uzak duruyorlar ve yerlerinde kalıyorlar")

YARGIÇ Bay İberin çok meşguller, ama bu dava başkentimizde çok konuşulduğu ve mülkiyet sorununu ilgilendirdiği için, hükmü yine kendileri verecektir.

MARABA CALLAS Ben, Devlet Vekilimizin, yarıcılık eften püften bir şey, sözüne dayandığımı vurgulamak isterim. Ayrıca, iki at ne ki, sözü de benim dayanağım! Dahası, bana haksızlık yapıldığı da bunlara dahil.

YARGIÇ Her şey sırasıyla dostum. Önce de Guzman ailesinin avukatını bir dinleyelim.

ÇUK AVUKAT Bu adamın atlar üzerinde en küçük bir iddiası olamaz.

NANNA Elbette ya, kızımızın iddiası var: Ata dua etmek zorunda.

YARGIÇ Susun! Evet, şimdi anlatabilirsiniz atlara niçin el koyduğunuzu.

MARABA CALLAS Ağa kızımı iğfal ettiğinde, atların bana verilmesi kararlaşmıştı.

ÇUK AVUKAT
Bir pazarlıktı bu yani, öyle mi?
(Maraba Callas, susar)

ÇUK AVUKAT
Evet, pazarlıktı demek.
Biz sana: Kızı bize ver, biz de buna karşılık
Atları verelim, dedik, öyle mi? Olacak iş değil.
Öyle ki, senin de kızını iki at karşılığı
Vermen olacak iş değildir. Olur mu yoksa?

MARABA CALLAS
Pazarlık değildi.

ÇUK AVUKAT
Neydi peki?

MARABA CALLAS *(Nanna'ya)*

Ne demek istiyor bu?

NANNA Sen, atların sana armağan edildiğini iddia ettin ya.

ÇUK AVUKAT

Ne zaman?

MARABA CALLAS

Ne, ne zaman?

ÇİK AVUKAT

Yani işte, ne zaman? Önce mi, sonra mı?

MARABA CALLAS Hiçbir Çik'e cevap vermem ben.

(Tezahürat bekleyen bakışlarla çevresini süzer, ama yalnızca buz gibi bakışlarla karşılaşır)

MARABA CALLAS Bu mutlaka bir tuzak efendim, içine düşmem isteniyor. Bunlar, sivri kafalardan çıkan sivri zekâlı sorular.

YARGIÇ

Ben de bu sorunun üstünde duruyorum:
Eğer önceden şart koşmuş olsaydın,
Kendi kızının suç ortağı olurdun. Mahkememiz,
Ağanın sana susman için
Atları sus payı olarak vermesinin, daha sonra
Olduğunu kabul ediyor: Haksızlığı örtbas etmek için.

CALLAS Evet, daha sonraydı. Bir çeşit teselli olarak. O zamanlar bana haksızlık yapıldığında, atlar teselli olarak verildi.

(Projeksiyon: "Güneydeki çarpışmada iyi gelişme. Orak, salt savunmaya daralıyor")

ÇİK AVUKAT *(Ötekine, hafif sesle)*

Bugün hiç Çik Çuk lafı yok!

ÇUK AVUKAT *(Ötekine)*

Farkındayım.

(Mahkemeye yönelir)

Ey yüce mahkeme! Biz de bu davanın ülke için büyük önem taşıdığı görüşündeyiz. Denebilir ki: Adadaki en büyük toprak sahiplerinden biri için, iki atın ne etkisi olacak? Ama hiç de öyle değil.

O atlar o marabaya verildi mi
Tüm marabalar tüm atları alırlar.

NANNA Ve bu keçi, manastıra kabul edilerek hiçbir şey yapma-

maktan kurtulamaz.

BAŞRAHİBE *(Çok yüksek sesle)*

Güneyde maraba, ahırdan atımızı
Alıyor ve üstüne üstlük, sabanı da.
Ve haksızlığa uğramış yaygarasıyla
Tarlayı da alıyor ve at ile tarla, dün
Kendisinin değildi diye, haksızlık diyor buna!

ÇUK AVUKAT Yüce mahkeme heyeti! Dünden bu yana bir adam hapiste yatıyor, o da maraba. Onun huzura getirilmesini rica ediyorum.

(Yargıç, onaylama hareketi yapar)

MÜFETTİŞ *(Bağırarak)* Maraba Parr!

NANNA Parr'dan ne istiyor ki bunlar?

MARABA CALLAS Hiç ilgisi yok, numara yapıyorlar.

(Maraba Parr, ağır zincirlere vurulmuş olarak içeri getirilir)

ÇUK AVUKAT Bay Callas atları oraya getirdiğinde siz de onunla birlikte Bayan Cornamontis'in kahvehanesine gelmiştiniz, değil mi?

MARABA PARR Evet.

ÇUK AVUKAT Siz de, de Guzman ailesinin yarıcısısınız, öyle mi?

MARABA PARR Evet.

ÇİK AVUKAT Kahvehaneden çıkıp beş saat yürüyerek kendi yerinize döndünüz ve de Guzman ailesinin çiftliğinden iki at alıp götürdünüz, değil mi?

MARABA PARR Evet.

ÇİK AVUKAT Hangi gerekçeyle?

(Maraba Parr susar)

ÇUK AVUKAT Kızınız yok, değil mi Bay Parr?

MARABA PARR Yok.

ÇUK AVUKAT Demek ki atlar, de Guzman ailesinin size armağanı değildi, öyle mi?

(Maraba Parr, susar)

ÇUK AVUKAT Atlara niçin sahip çıktınız?

MARABA PARR İhtiyacım vardı da ondan.

(Avukatlar birbirlerine gülümserler)

YARGIÇ Böyle neden mi olurmuş be adam!

MARABA PARR Sizin için olmaz belki, ama benim için!? Bana

düşen arazi batak olduğundan, sürebilmek için atlar gerek, herkesin anlayacağı bir şey bu elbet.

ÇUK AVUKAT Size düşen toprak da batak mı Bay Callas?

(Maraba Callas, susar)

MARABA PARR Aynıdır.

ÇUK AVUKAT Sizin de mi atlara ihtiyacınız vardı, Bay Callas?

MARABA CALLAS Evet, yok, hayır. Yani, ihtiyacım olduğu için değil, bana armağan edildikleri için aldım atları.

ÇUK AVUKAT Demek arkadaşınızın yaptığını doğru bulmuyorsunuz, öyle mi?

MARABA CALLAS Elbette doğru bulmam. *(Parr'a)* Atları nasıl düpedüz alıp götürebildin? Hiç hakkın yoktu ki buna.

MARABA PARR Senin de hakkın yoktu.

ÇUK AVUKAT Nasıl yani? Bay Callas'ın niçin hakkı yoktu?

MARABA PARR Atlar ona da armağan edilmemişti de ondan.

MARABA CALLAS Sen bilemezsin ki bunu? Böyle bir şeyi nasıl söylersin?

MARABA PARR Eğer de Guzman her kadın için iki at armağan etmeye kalksaydı, buna at yetişmezdi.

ÇUK AVUKAT Ey yüce mahkeme! Maraba Parr, Nanna Callas'ınki gibi bir durumda öyle büyükçe bir armağanın kırsal bölgede alışılmış olup olmadığı sorununa ilişkin olarak marabalar çevresindeki kanıyı gayet yalın biçimde dile getiriyor. Saym mahkeme heyeti, şimdi ifadesiyle sizlere sürpriz olacak bir tanığın dinlenmesini talep ediyorum. Tanık, toprak sahiplerinin öyle kolayına at armağan etmelerine ilişkin olarak, bizzat Bay Callas'ın görüşü üstüne ifade verecektir.

NANNA Neler buldu bunlar yine? Kahvehanede sen bir sürü şey saçmalamıştın.

MARABA CALLAS Şimdi kötüye gidiyor iş! Hep bu aptal Parr'ın kabahati. Her şeyi berbat etti.

(Bay Callamassi girer)

ÇUK AVUKAT Lütfen Callas'ın kahvehnede size söylediği sözleri burada yineler misiniz?

NANNA Hemen protesto etmen gerek!

MARABA CALLAS Sayın mahkeme heyeti, bu tanığın ifadesi kesinlikle geçerli değildir! Orada belki söylemiş olduklarım,

özel konuşma içindedir.

ÇUK AVUKAT Peki neydi Bay Callas'ın söylediği?

CALLAMASSİ *(Ezberlemiş gibi, bir solukta)* Bay Callas dedi ki: Ayrıca, söz aramızda, elbette ki atları kıza karşılık aldığım, asla söz konusu değildi. Ah, güldürme beni! Ben o atları kullandığımda Bay de Guzman görmezden gelmişti, hepsi bu. Hem iki tane öylesi atı kim bir kıza yatırır ki! Atları mutlaka bir görmelisiniz!

YARGIÇ Bunları söylediniz mi?

NANNA Hayır.

MARABA CALLAS Evet, yani hayır, sarhoş olmuştum ey yüce mahkeme, ağama karşı dava kazandığım için herkes bana içki ikram etmiş, ama kimse tek lokma yiyecek uzatmamıştı.

YARGIÇ Bu hiç iyi değil Bay Callas. Bu tanıklık üzerine, belki atlardan kendi isteğinizle vazgeçmeyi düşünseniz iyi olur.

NANNA Yapma sakın!

MARABA CALLAS Asla düşünemem ey yüce mahkeme, çünkü bunu yapacak durumum yok. *(Yüksek sesle)* Herhangi atlar değil, Çik atları söz konusu olduğu için, hükmü doğrudan Devlet Vekili'mizin vermesini talep ediyorum. Evet, mesele bu, söz konusu olan Çik atlarıdır!

(Projeksiyon: "Söylentilere göre Devlet Vekili, cepheden son derece olumlu haberler almış bulunuyor." İberin, saraydan gelip girer)

YARGIÇ Sayın Devlet Vekili efendim, Maraba Callas, San Barabas manastırının atlarıyla ilgili hukuk çatışmasında hükmü sizin vermenizi talep ediyor.

İBERİN *(Yarı öne çıkmıştır)*

Daha ne istiyorsun? Talep edebileceğin
Her şeyi yapmadım mı? Onurunu geri
Kazandırdım, değil mi? Sana fazla yaklaşan
Bir adamı mahkûm ettim, ha? Ve bunu yaparken
O zenginmiş, sen fakirmişsin, hiç bakmadım!
Seni yükselttim ben. Peki sen, bu mertebede mi kalacaksın?
Senin hesabını biliyorum ve uyarıyorum seni!

MARABA CALLAS Şu noktaya dikkatinizi çekmek istiyorum ki, çift sürmek için ihtiyacım olan atlar, Çik olan ellerde bulun-

maktaydı.

BAŞRAHİBE Ben de şu noktaya dikkat çekmek isterim ki, şimdi onlar Çuk ellerdedir.
Söz konusu olan, bizim atlarımızdır efendim.
Ve biz Çuk'uz. Kaldı ki Çik atları da olsa
Mülkiyet, yine de mülkiyettir elbet!
Kim çalabilir ki? Efendim, orada iki at duruyor.
Her yanına bakılıyor. Kontroldadır. Değeri verilmekte.
Ağzına bakılıyor, bakan el Çik mi?
Asla efendim. Çünkü efendim, bir at nedir?
Çik midir, Çuk bir nesne midir at?
İkisi de değildir! Yalnızca yüz şu kadar peso
Değerinde bir metadır, at değil de yüz şu kadar
Peso eden peynir veya çizme olabilirdi! Kısacası,
Orada nallarıyla eşinen şey, yüz adet Pesodur!
Üstelik, manastırın Pesoları! Yalnızca,
Tesadüfen at derisine bürünmüşlerdir. Böylece,
Nasıl atların derisi varsa, hukuku da
Vardır onların: O atlar manastırın atlarıdır.

ÇUK AVUKAT De Guzman mülkünün canlı veya cansız tüm varlığının yarısı, hibe yoluyla manastıra devredilmiş olduğu için, iki at da bunların içinde bulunuyor.

MARABA CALLAS Atları aldığımda henüz manastırın değillerdi bir kere.

İSABELLA *(Birden parlar)* Senin de değillerdi ama, hayvan! Çıkar şu kasketini[133]!

NANNA Size burada hiç lâf düşmez!

MARABA CALLAS Tüm sülale, atların çifte nasıl koşulduğunu bile bilmez.

İSABELLA Kasketi çıkar, dedim! O atlar bizim! Kasketi çıkar!

MARABA CALLAS Devlet Vekili'nin şu sözü benim için esastır: Burada zengin, fakir, ayrılmaz.

İSABELLA Bizim de ayırdığımız yok zaten! Kasketi çıkar!

İBERİN
Evet, çıkar onu!
(Callas kasketini çıkarır)
Bir yerde bitmesi gerek bunun!

(Toprak Ağaları'na)
Duyduğuma göre Luma'da, ben Çik toprak sahibini
Cezalandırdığım için, toprak sahiplerinin düşmanıymışım
Diye bir dedikodu dolaşıyormuş. Oysa, bundan daha yanlış
Bir şey yoktur. Benim verdiğim hüküm, mülkiyete karşı verilmedi,
Onun kötüye kulanılmasına karşı verildi.Ve sen, ey köylü,
Her şeyden önce, Çuk'un göğsünde atan nedir,
Sen bunu, bir şeyler koparacaksın, diye anlamışsın!
Onurunu iki ata değişmek istiyorsan
- Aman ne değiş tokuş! - utan! Utan!

ÇUK AVUKAT Sayın Devlet Vekili efendim! Muhterem mahkeme heyeti! Müvekkilim St. Barabas manastırı, bu Callas'ın kışkırtıcı bir şahıs olduğunun kanıtını sunuyor.

ÇİK AVUKAT Bay Callas, demin arkadaşı Parr'ın giriştiği at gaspçılığını, hararetle suçlamıştı. *(Tanık Callamassi'ye)* Oysa Bay Callas, kahvehanede, tüm oradakileri fena halde heyecanlandıran bir şarkı söylemiş, öyle mi?

CALLAMASSİ Evet evet. Yasaklanmış[20] olan "Ne-ko-par-dıy-san-o-dur-şar-kı-sı"nı söyledi.

NANNA *(Babasına)* Şimdi ellerine düştün işte.

ÇUK AVUKAT Sanık Callas'ın, şarkısını burada yinelemesini talep ediyorum.

İBERİN *(Callas'a)* Söyledin mi o şarkıyı?

MARABA CALLAS Hayır, yani, evet. Sarhoştum ey yüce mahkeme heyeti, herkes bana içirdi, ama bir tanesi de o arada bir lokma yiyecek vermedi.

İBERİN Şarkıyı bir daha söyle!

MARABA CALLAS Aslında şarkı da denemez, hepi topu birkaç kıta işte.

İBERİN Söyle onları!

MARABA CALLAS Peki peki. *(Susar)*

İBERİN Söylesene!

MARABA CALLAS *(Bozuk)* Sesim kısılmış.

ÇUK AVUKAT Burada bir sanat gösterisi beklemiyoruz.

İBERİN Söyle!

MARABA CALLAS Bir kerecik duymuştum o şarkıyı, tam anımsayamayacağım. Şöyle bir şeydi.

(Şarkıyı, yalnızca "Yaşa İberin"leri vurgulayarak söyler)

"NE-KO-PAR-DIY-SAN-O-DUR-ŞAR-KI-SI"

1
Bir gün bir adam varmış
Fena halde bunalmış
"Bekle"! demişler ona
Başlamış beklemeye.
Ne beklemeymiş ama.
Yaşa İberin!se de
Hayır
Ne kopardıysan odur.

2
Adam dayanamamış
Bir de kavga çıkarmış.
Çetin cevizmiş ama
Onlar ağırdan almış:
Söz vermişler adama.
Yaşa İberin!se de
Hayır
Ne kopardıysan odur.

3
Bir gün bir adam varmış
Vermemişler hiç ona
O da kendi koparmış.
Şimdi yiyor keyifle
Bir küfür eksik kalmış.
Yaşa İberin!se de
Hayır
Ne kopardıysan odur.

BAŞRAHİBE *(Yüksek sesle)* Bu da kışkırtma değilse!

YARGIÇ Hatta bu şarkının doğruda hükûmet karşıtı olup olmadığı bile soru işareti.

İBERİN Atlar ona verilmeyecek.

YARGIÇ Atlar sana verilmeyecek. *(Gider)*

MARABA CALLAS Yani atları alamıyorum efendim, öyle mi?

İBERİN Alamıyorsun. Adalet adalettir. Herkes gibi senin için de.

MARABA CALLAS O zaman, ben de size bir şey söyleyeyim: Çift sürmek için bana mutlaka gerekli olan bu atları alamıyorsam eğer, sıçmışım adaletinizin içine. Adalet değil bu! İhtiyacım olan atları alamıyorsam, o adalet benim için değildir! Ağaların adaletidir! Öyleyse benim de gidip Orak'çılara katılmam gerekiyor! O zaman alırım ben, benim atlarımı!

(Bu anda çanlar çalmaya başlar. Uzaktan, büyük insan kalabalıklarının uğultusu gelir)

ARKADAN SES Orak ezilmiştir!

ÇUK AVUKAT Zafer!

(Missena bir mikrofonla girer)

MİSSENA

İberin, efendimiz, marabaların isyanı, tanrının
Yardımıyla kanla bastırılmıştır!

BAŞRAHİBE *(Sessizce alkışlayarak)*

Bravo!

İBERİN *(Mikrofonda)*

Maraba orağı yerle bir! Yabancı
Mülke giren hırslı eller, kırıldı.
Kendisi için mülkiyetin kutsanması
Çuk'un en içsel doğasının gereğidir.
Çuk, aç kalır, kıtlık çeker de,
Bir sefil gibi yabancı tabaktan yemez.
Evet, devlete yaslanır ayak takımı,
"Allah versin"le ve "ne çare"yle,
"İş yok, bari bir lokma ekmek" dilenerek.
Bir kuru ekmek atılır onun önüne, peki.
Ama öyle bir Çuk, bence artık Çuk değildir.
Evet beslenir o ve aşağılanır.
Ama kim ki kendinin olmayanı ister,
Sırf işledi diye toprak benim, der,
Sırf ihtiyacı var diye at benim, alet benim
Diyerek yabancı mülke el uzatır

O, hukuken havaya uçurulmalıdır!
Çünkü insanın öylesi, birlik olmuş
Halkımızı ikiye böler! Salt hırsla yapay bir bölme!
Yalnızca haset üretir! Son Orak bayrağını
Yerle bir etmekten başka, bir şey yapılmış olmaz!

(Bu anda avizenin ışığı yanar)

GERİDEN SES Mirasonnore kenti geri alındı! Elektrik santralı Hükûmetin ellerinde! Yaşasın İberin!

İBERİN İşte ışık böyle gelir!

(Mikrofonu eliyle tutarak Callas'a)

Sana gelince ey köylü, git evine ve ek, biç,
Ve bütüne ilişkin kaygıları, bırak
Bütünü bütünlemesine görenler düşünsün! Sana yeterli
Değilse eğer, bil ki kendinsin yeterli olmayan, kendin!
Yakınman değil, gayretin gerek bize senin!
Toprağın çoraksa eğer, o sensin işte!
Ve toprağının vemediği verimi, sen ver!
Git ey köylü ve vermeye bak, bırak istemeyi
Ki biz de haklı olarak onurlandıralım seni!

(Döner, binaya girer, Missena da onu izler. Callas ve Nanna dışında herkes gider)

(Projeksiyon: "Orak bütün bütüne bozgunda. Marabalar, haksız el koydukları çiftlikleri kaçarcasına terk ediyorlar")

MARABA CALLAS Duydun mu, it herif beni ölüme mahkûm etti.

NANNA Ben öyle bir şey duymadım. Sadece atların sana verilmemesine hükmetti.

MARABA CALLAS Aynı şey!

(Çanların çalınması sürer)

8
ESKİ KENTTE BİR SOKAK

(Çanlar hâlâ çalıyor. Tütün Tüccarı Palmosa, dükkân kapısının altında durmakta. Sağdaki marketin kapısı açılır, Şişman Kadın birçok valiz ve kutularla çıkar)

ŞİŞMAN KADIN Bu çanlar ne diye çalıyor Bay Palmosa?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Zafer çanları, Bayan Tomaso! Orak isyanının marabaları, tanrının yardımıyla yere serildiler. Büyük bir zafer bu!

ŞİŞMAN KADIN Ya. Ben dükkân kirasını ödeyemediğim için maalesef çıkmak zorunda kaldım.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Yeni hükûmetin büyük planları yerine getirilene dek dayanamadınız, ha?

ŞİŞMAN KADIN Maalesef. *(Bir an için valizlerinin üstüne oturur)* Otuzbeş yıldır oturuyordum burada!

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Benim de çıkmam gerekecek galiba. Neyse ki hiç değilse Çuk lejyonunda olan oğlum yakında iyi para alacak.

ŞİŞMAN KADIN Bu Bay İberin beni fena halde hayal kırıklığına uğrattı. Pek enerjik görünüyor doğrusu.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA İşler o kadar çabuk bitmiyor tabii! Yahoo'nun serpilip gelişmesi belki küçük bir kurban istiyor Bayan Tomaso.

ŞİŞMAN KADIN Tek başardığı şey belki de hiç değilse karşıdaki Çik'in götürülmesi oldu!

(Büyük şapkalı bir adam, çok ürkek haliyle sokaktan aşağı gelmiştir. Soldaki marketin kapısını açar. Çik marketçidir bu)

ŞİŞMAN KADIN *(Valizlerini alıp giderken)* Bu dünyayı hiç anlayamaz oldum artık[134]!

(Çan sesleri. Soldaki markete gelen adam yine dışarı gelir. İçeriden yalnızca valizlerini almıştır. O da çıkıyor: O da dükkânını kapatmak zorundadır)

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Şimdi davadan geliyorum. Büyük haber: Callas'a atların verilmemesine hükmedildi.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Ne diyorsunuz? Peki ya toprak sahibi?

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Toprak sahibinden söz edilmedi.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Ne dersiniz, serbest mi bırakılır yani? Çok önemli bu.

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ Hükûmeti eleştiriyor musunuz yoksa Bay Palmosa?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Bay Callamassi, benim işim, tütün satmak, hükûmet eleştirmek değil.

BİNA SAHİBİ CALLAMASSİ *(Binaya girerken)* Dikkatli olun Bay Palmosa! Devlet Vekili, yakınan unsurlar hakkında çok ciddî. Ayrıca, kiranız hâlâ gelmedi.

(Tütün Tüccarı Palmosa, karşıdaki kahvehaneye gider ve Bayan Cornamontis'i zille dışarı çağırır)

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Bayan Cornamontis'e pek imalı bakarak)* Bayan Cornamontis, Callas'a atların verilmemesi hükmü çıkmış.

BAYAN CORNAMONTİS Demek yakında bir konuğum olacak.

(İçeri girer)

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Dönüp dükkânına girer)* Zaman amma değişiyor.

(Maraba Callas, bir valiz taşıyan kızıyla gelir)

NANNA *(Eşyasıyla)* İşte geldik. Ev bu. Ahali burada durmuş konuşuyordu: Bir Çuk kızı böyle bir eve nasıl gelir! Aşağılık bu, diye de bağırıyorlardı. Ama en güzel sözler bile karın doyuramayacağına göre, buraya kabul edilirsem sevinmek zorundayım.

MARABA CALLAS Tekrar gelmen çok memnun edecek onları.

NANNA Belli olmaz.

MARABA CALLAS Şu İberin'ın adamlarından kimse görmese bizi burada. Beni bir de hapse bile atarlar.

(Çıngırağı çalarlar)

Niye kimse açmıyor ki?

NANNA Yoksa bir bu eksikmiş gibi mahkeme burayı da mı kapattırdı?

MARABA CALLAS Aman ne iyi. Şimdi kış boyu bir boğaz da sen ol bari.

BAYAN CORNAMONTİS *(Dışarı gelir)* Ah, Nanna!

NANNA İyi günler Bayan Cornamontis!

MARABA CALLAS İyi günler Bayan Cornamontis!

NANNA Bayan Cornamontis, benim geleceğime ilişkin babamdaki beklentiler maalesef gerçekleşmedi. Böyle olacağını ona hemen söyleyebilirdim. Ne var ki bizim merkezine oturtulduğumuz o hiç alışılmamış mahkeme duruşmaları, bildiğiniz gibi onda aşırı umutlar doğurdu. Babam, beni yine yanınıza almanızı rica ediyor.

BAYAN CORNAMONTİS Seni alsam mı, bilemiyorum.

NANNA Ah Bayan Cornamontis, dünyanın gidişi bir tuhaf. İki gün önce ahali beni mahkeme salonundan omuzlarda çıkardı, bu arada bir çift yeni ipek çorabım yırtıldı. Yine de şanslıymışım diyebilirim, çünkü böyle şeyler genellikle daha belalı gidebiliyor. Dün ortalıkta öylesine haykıran insancıklar kısa sürede uyanacaklar. 8 peso kazanıp da 80 peso için hır çıkarmak, bunun iyi bir yere varması mümkün mü?

BAYAN CORNAMONTİS Olur böyle şeyler! *(Dönen Nanna'yı bir süzer)* Sadece birkaç gün evimin dışında kaldın diye, bu ne bakımsızlık! Eğitime sıfırdan başlayabilirim. Hem bütün alımlılığın böyle üç gün içinde uçup gidecektiyse ne diye o kadar pahalı beden bakımı yaptım ki ben sana? Çoraplar düşmüş! Bu aralıkta neler tıkınmışsın yine? Tenine bakılmaz olmuş[135]. Gülümsemeyi de düpedüz silip atamazsın üstünden! Bu kızın gülümsemesi Afrodite gibiydi[136], şimdi sırıtmaya dönmüş! Bir de bu karneli orospu gibi domuzca kalça kıvırmalar! Çok düşünmem gerekecek. Tek avantajın, erkeklerin önceden ulaşılmaz görünen kızları tercih etmeleri. Belki seni yeniden bir denerim. *(Binaya girer)*

MARABA CALLAS Evet, canım Nanna, ayrılık saati geldi çattı yine. Seni tekrar gördüğüme sevindim ve emin oldum ki durumun çok kötü değil, en azından zavallı ana babanınki gibi değil, bu da beni sevindirdi! Yine de yakın zamanda bizim için biraz artırabilirsen sana minnettar oluruz. Sevgili annenle ben enikonu sana burada ilerleme olanağı sağladık. Bunu unutma tabii.

NANNA İyi günler babacığım, ne de olsa seninle birkaç güzel gün geçirdik. Ama artık başka aptallık yapma da çabukça eve git. *(İçeri gider)*

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Kulak misafiri olduğu dükkânından çıkar)* "Callas, atlarla!", siz değil misiniz o?

MARABA CALLAS Evet ya, "Callas, atlarla!" böyle derlerdi bana. Ama o atlar yalnızca üç günlük bir rüyaymış meğer. O sıralar Orak, henüz yükselişteydi, ama sonra yazık ki kendini koyverdi.

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Davada de Guzman'a karşı etki yaratıp, hiç olmazsa yarıcılık borcunun silinmesini sağladınız

mı bari?

MARABA CALLAS *(Dehşete uğramış)* Yarıcılık borcu? Doğru! O hengâme içinde bunun lafı bile olmadı hiç. Bunu tahkik etmem gerek! İşe bak!

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Nerede? Nereden tahkik edeceksiniz?

MARABA CALLAS Nerede? Nereden?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA En iyisi siz hemen efendimiz İberin'e gidin.

MARABA CALLAS İberin'e mi? Ona bir daha zinhar gitmem cancağızım. Ama bu işi tahkik edip öğrenmem şart.

(Giderek daha çok koşmaya varan adımlarla uzaklaşır)

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Nereye koşuyorsunuz ki?

(Başını sallayarak dükkânına döner. İsabella de Guzman, St. Barabas Başrahibesi ve Avukatlar, davadan çıkmış, gelirler)

BAŞRAHİBE

Bence biz, en kaba insanlardanız. Şimdi
Bay Peruiner kulağıma fısıldayarak
Kardeşine selam söyledi. Şimdi her şey
Yolundaymış ya. Evet, Bay Saz da pek anlamlı
Bir şey söyledi: Birliklerimiz başkente
Girdiklerinde, Bay İberin'e de
Bir sürpriz getirecekler. Dedi
Ve güldü ayrıca.

ÇUK AVUKAT

Durumlar gayet iyi.

(Sokaktan aşağı, zincirler içindeki Emanuele'yi dolaştıran Müfettiş ile Hua gelir.

De Guzman'ın boynunda büyük bir karton levha asılıdır, levhada: "Ben bir Çik'im, bir Çuk kızı iğfal ettim ve bu nedenle ölüme mahkûm edildim," diye yazılmıştır)

İSABELLA

Bu da ne?

ÇUK AVUKAT Bay de Guzman! Bay de Guzman, sizi kutlarım! Her şey yolunda.

BAŞRAHİBE

Atların, marabadan alınmasına hükmedildi.

ÇİK AVUKAT
Ve bu demek ki, mülkler yine
Tam güvencede.
BAY DE GUZMAN
Ya ben?
ÇUK AVUKAT
Ah, o da şimdi
Girer yoluna. Üstünde bile durulmadı.
İSABELLA
Niye bir şey söylemiyorsun Emanuele?
Gözlerinin feri kaçmış? Hem bu zincirler de
Neyin nesi? Ve bu levha, niye?
BAŞRAHİBE
Usulen herhalde!
İSABELLA
Ah kardeşim, konuşsana! Nereye götürüyorlar seni?
Böyle dilsiz olma!
AĞA DE GUZMAN
Ben mahvoldum kardeşim!
Kutsal Haç'a gidiyorum.
İSABELLA
Olamaz!
ÇUK AVUKAT *(Müfettiş'e)*
Doğru mu bu?
MÜFETTİŞ Efendim, gerçekten de hiç iyiye alamet değil. Kutsal Haç hapishanesinden canlı çıkan hiç olmadı.
AĞA DE GUZMAN
Eyvah, gitmiyorum, bir adım bile atmam! *(Yere oturur)*
İSABELLA
Doğru demek ha? Ah Başrahibe, kafamda
Sürekli dönüp duran buymuş demek.
Şimdi biliyorum işte. Şu atların hayhuyundan
Ve hırgüründen, unutmuşuz gitmiş.
Atları kurtarıldı şimdi. Ama kendisi
Elden gidiyor.
AĞA DE GUZMAN
Evet, asacaklar beni.

ÇUK AVUKAT

Saçma.

Bu zaferden sonra ha?

BAŞRAHİBE

Çan seslerini duyuyor musun oğlum?

Senin zaferin bu işte!

İSABELLA

Yoo, niçin böyle konuşuyorsunuz?

Durum hiç de iyi değil. Haa, şimdi aklıma geldi:

Zafer hengâmesi içinde bir adam yaklaşmış

Ve, şimdi kardeşimi unutmamam gerektiğini

Söylemişti bana. Yasa, kimi zaman böyle

Mekanik işiyor. Neyse, ardından bana

Yardım teklif etmişti.

ÇUK AVUKAT

Nasıl biriydi?

İSABELLA

Uzun boylu, hayvan suratlı biri.

ÇUK AVUKAT

Bu,

Zazarante'dir, İberin'in sağ kolu.

MÜFETTİŞ

Kutsal Haç'ın da komutanı!

ÇUK AVUKAT

Daha ayrıntılı

Bir şeyler söylemedi mi, buluşma saati, yeri, gibi?

İSABELLA

Tuhaf bir saat söylemişti bana: Sabah saat beş.

(Sessizlik)

AĞA DE GUZMAN

Kardeşçiğim, kurtuluş demek bu.

İSABELLA

Emanuele...

AĞA DE GUZMAN

Sana ilgi uyuyor. Bir talep bu.

Saat beşle altı arasında meseleyi konuşmak!

Nasıl konuşulduğunu bilirim ben.

Yanıcılık konuşurdum ben de...
Gitmen gerek.

İSABELLA

Aziz kardeşim!

AĞA DE GUZMAN

Karşı gelme bana!

BAŞRAHİBE

Bakın Bay de Guzman, bu pek zor. Zaten bir
Toprak ağasını asmaları mümkün değil. Ağasınız siz
Sevgili dost!

AĞA DE GUZMAN

Hayır, ben Çik'im.

ÇİK AVUKAT

Kuşkusuz, bu bir talep. Orak ezilmeden
Önce girişilmiş bir şantajdı bu. O zamanlar
Bize de şantaj yapabiliyordu bunlar.
Şimdi Orak dünyada yok. Bunu
Kavramalısınız sevgili efendiciğim!

İSABELLA

Ne demek yani?

BAŞRAHİBE

Belki dün gitmeliymişsiniz.
Bugün artık gerekmiyor.

AĞA DE GUZMAN

Gerekmez olur mu, zorunlu!
Bak kardeşçiğim, sırf Çik olduğum için asılmam isteniyor,
Çik olup olmamak benim elimde değil oysa.

İSABELLA

Evet, Çik'iz biz. Onun kafasına baksanıza!
Sivri değil mi? Dünden bu yana sivri değil mi yoksa?

AĞA DE GUZMAN

Bakın, o anlıyor beni!

İSABELLA

Evet, ben anlıyorum seni.

AĞA DE GUZMAN

Ve asılacak olduğumu da!

İSABELLA

Onu asmak istiyorlar!

AĞA DE GUZMAN

Demek ki şimdi mesele, üstüme çullanılıp soyulmam
Artık kesin olduğuna göre, evet mesele: Olabildiğince çabuk
Neyi sunmak gerektiğini bir şekilde düşünmektir: Hangi kayıp
Daha önemli, hangisi daha az önemli. İnsan, kafasının yerine
Başka bir şey sunabilir mi ki, birinin kaybı daha azken,
Ötekine daha fazla yararı dokunsun. Kısacası, hayat bu,
Düpedüz hayat, kurtarılmalı ve en üstün sayılmalı[137].

İSABELLA *(Erkek kardeşine dehşet içinde bakar)*

Neler söylüyorsun sen, kardeşim! Benimle konuşan,
hayvan görünümlü bir insandı.

AĞA DE GUZMAN

Ya ben nasıl görünüyorum?
Marabanın kızı da beni hayvan gibi görüyordu belki.
Elbette kolay değil, ama o kızcağız için kolay mıydı
Sarıyorsun, benimle olmak? Şu göbeğe baksana!
Oysa senin gibi gençti o da.

İSABELLA

Ve sen istedin öyle mi?

AĞA DE GUZMAN

Ben istedim.

İSABELLA

İyi öyleyse, şunu bil ki kardeşçiğim
Benden istenecek olsa: Yapmazdım, yapmam.

AĞA DE GUZMAN

Ben, istemiştim! Ve şimdi o da istiyor!
Ayrıca bu salt benim sorunum değil, senin de sorunun.
Beni asarlarsa, hiçbir maraba sana borç ödemez.
Ve senin bekâretin serbest piyasaya düşer.
Bekâret ucuza gitmemeli, o da senin elinde.

İSABELLA

Her şeyi iste, kardeşçiğim, ama bunu isteme benden!

AĞA DE GUZMAN

Sofuluğun âlemi yok. Burada azize numarası yapma!

Beni idam edecekler! Ne bir orospu uğruna
Ne de bir yatak hemşiresi hatırına, asılmak istemem! Bu kadar!

İSABELLA
Ah kardeşim, sadece felâket seni böyle kötü yapıyor. *(Gider)*

AĞA DE GUZMAN *(Arkasından haykırır)*
Ölüme bu kadar yaklaşınca kimse adil olamaz!

ÇUK AVUKAT
İsabella asla yapmayacaktır bunu.

BAŞRAHİBE
Ben ona bir bakayım. *(Gider)*

ÇİK AVUKAT
Peruiner'le bir görüşeyim. Büyük toprak sahiplerinden
Kentte hangisi varsa, yarın sabah erken, infaz
Alanında bulunmalı. De Guzman, toprak ağasısınız siz!

HUA *(de Guzman'ın ayağına bağlı demir topa oturmuştur, kalkar)* Kalk! *(Müfettiş'e)* Borusunu öttürün şunun! Bütün bu zafer bana hiç yaramadı; haberi gelir gelmez bizim ikamet yardımını kesiverdiler.

MÜFETTİŞ Haydin, yine taban tepeceğiz, de Guzman ağa.

AĞA DE GUZMAN *(Ayağa kalkar)*
Bittim ben.

ÇUK AVUKAT
Çok sinirli.
(Giderler)

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA *(Yine kulak kesilmiştir, Kahvehane'ye koşturur yine ve zili çalarak Bayan Cornamontis ile Nanna'yı dışarı çağırır)* Önemli bir şey kaçırdınız, Bayan Callas. Demin, de Guzman'ı buradan geçirdiler. Kutsal Haç hapishanesine naklediliyor. Yani en azından onun asılmasıyla tatmin olabilirsiniz.

NANNA Sahi mi, öyle mi olacakmış?

TÜTÜN TÜCCARI PALMOSA Ne o, pek sevinmediniz galiba?

NANNA Bilir misiniz Bay Palmosa, ben bu İberin'i iş başında gördüm. Dün Kral Naibi ceza verirdi bize, bugün İberin veriyor. Bugün atları elimizden alan, St. Barabas Başrahibe'si; yarın neden yine Ağa de Guzman olmasın ki?

("Dönme Dolap Baladı"nı söyler)

DÖNME DOLAP BALADI[138]

1
Türküler anlatır bize
Dünyanın büyüklerini[139]:
Yıldız gibi yükselir de
Batarlar bir yıldız gibi.
Yürek soğutur bu sanki, oysa
Onları besleyen bizlerden yana
Hep aynı olmuştur, ne olmuşsa,
Yükselmiş, ya batmış, hep sırtımızda!
Kuşkusuz döner dolap sürekli
Yukardaki hep yukarda kalmaz.
Ama döndüren su hep altta, yani
Döndür ha döndür, dolap durmaz.

2
Çoktu efendilerimiz
Kaplanlar de, sırtlanlar de,
Kartal, domuz, efendimiz
Biz besledik hepsini de.
Biri daha iyi, yok kötü olsa
Çizme yine çizme, ne fark eder ki,
Ezdiği de biziz, anladınız ya:
Daha iyi değil, hayır, hiçbir efendi!
Kuşkusuz döner dolap sürekli
Yukardaki hep yukarda kalmaz.
Ama döndüren su hep altta, yani
Döndür ha döndür, dolap durmaz.

3
Kafalarını keserler
Kan[21], sırf ganimet içindir
Ötekine hödük derler

Kendileri pek iyidir.
Birbirlerini yerler, kesintisiz
Kavgaları bitmez. Ne zaman ki
Onları beslemeyi keseriz biz
Birleşiverirler bir anda hepsi.
Kuşkusuz döner dolap sürekli
Yukardaki hep yukarda kalmaz.
Ama döndüren su hep altta, yani
Döndür ha döndür, dolap durmaz.

9
BAYAN CORNAMONTİS'İN KAHVEHANESİ

(İsabella de Guzman, girişin önünde duruyor)

İSABELLA
Onu asmak istediklerini bildiğimden bu yana
Onun için gitmem gerektiğini de biliyorum.
Bütün bunları bir kez yapıp yaşamış olanlara
Sormak istiyorum: Yaparken insan kendisi
Soğuk kalabilir mi, ne giyinmek gerek acaba
Ve bazı ayrıntılar işte. Kendiliğinden gidiyor
Gibi mi yapmalı, hani bunu isteyen, tesadüfen
Öyle bir etki yapmıştır da, olur a uykuda
Görünüvermiştir gibi. Belki böylece
Satılık gibi bir kötü görünüm kapatılır.
Belki pervasızca açmak kendini ve çaresizce
İğfal edildiğinin görünmesini sağlamak
Ama aslında kendini verirken bundan çok
Uzak ve ulaşılmaz olmak, daha saygı değerdir.
İnsanın kendini sunduğu erkeklerin, bunda
Aşağılık bir şey bulamadığı durumlar
Sık görülür mü acaba? Çünkü burada istenen
Öyle azdır ki belki, fazlaca bir direnme
Fazlaca büyük bir paylaşmanın işareti de
Olabilir: Çok fazlasını vermişsindir hani.

Sonra bu işi yapan kızlar hiç hamile kalmıyorlar
Ve günahın meyvesinden nasıl korunulacağını
Biliyorlar. Off, öyle çok şey var ki daha.
(Zili çalar)

NANNA *(Açar)* Burada ne arıyorsunuz?

İSABELLA Merhaba Nanna, beni tanıyacaksın, küçükken avluda birlikte oynamıştık.

NANNA Evet, size nasıl bir hizmette bulunabilirim?

İSABELLA Senin vaktini alıyorum herhalde, öyle mi?

NANNA Aldırmayın.

İSABELLA Ama durum, size başvurmaya mecbur etti beni. Erkek kardeşimin sabah saat beşte idamı kesinleşti, alışılmamış[22] fedakârlıklarla da olsa onu kurtarmanın belli bir yolu, beni öyle bir duruma düşürüyor[23] ki, o alanda deneyimim olmadığı için tek başıma başa çıkamayacağım.

NANNA Oturun.

İSABELLA *(Oturur)* Bir bardak su isteyebili miyim? Kendimi iyi hissetmiyorum da. *(Nanna bir bardak su getirir)* Benim son kerte aşağılanmamı isteyen Kutsal Haç Hapishanesi Müdürünün belli bir talebi, kabul etmem halinde belirsiz zorluklara soktu beni.

NANNA Evet.

İSABELLA Sevişmekten hiç anlamam ben.

NANNA Öyle.

İSABELLA Sırf bu sıkışıklıktan dolayı, senin mesleğin nedeniyle kolayca yanıtlamaya alışık olduğun birtakım sorular sorarsam, bana ukala deme n'olur.

NANNA Sorabilirsiniz, ama geçecek süreyi patroniçeye ödemeniz gerek.

İSABELLA Güzel. Ben öderim ona.

NANNA Bilmek istediklerinizi tahmin edebiliyorum, dolayısıyla patroniçeyi de katmanızı öneririm. Onun müthiş deneyimi vardır.

İSABELLA Sır saklayan biri midir?

NANNA Mesleği gereği, öyledir.

İSABELLA Kabul öyleyse.

(Nanna, Bayan Cornamontis'i getirir)

NANNA *(Antrede Bayan Cornamontis'e)* Güzelce yolun onu. Çok zengin mülk sahibidir.

(İkisi birlikte yan odaya girerler)

BAYAN CORNAMONTİS Adınızı söylemeyin bana[140a] ve günah çıkardığınız pedermişim gibi cesaretle sorun sorularınızı evladım.

İSABELLA Erkek kardeşimin hayatının, söylendiğine göre benim etkimde kalmış bir yüksek beyefendiye gitmeme bağlı olduğunu biliyorsunuzdur. Nasıl davranmam gerektiğini bilmiyorum, hem bu şekilde şehvet sunma ve istemenin uygun olup olmadığını hiç bilmiyorum.

BAYAN CORNAMONTİS Kesin.

İSABELLA Ah.

BAYAN CORNAMONTİS Devam!

İSABELLA Bir sarılış[141], hayal kırıklığına uğratırsa, o erkek acaba kabullendiği şeyleri yapmaktan vazgeçer mi ve verdiği sözleri yerine getirmeyiverir mi?

NANNA Pekâlâ mümkün bu.

iSABELLA Buna karşı çare nedir?

BAYAN CORNAMONTİS Tüm verilen sözler bozulur ve buna karşı da hiçbir çare yoktur. Yalnızca yeni sarılmalara duyulan istek onları vahşi davranışlardan alıkoyar.

İSABELLA Bu, sonsuz derecede çok şeye bağlı olduğu için: Şu giyindiğim şey de uygun değildir besbelli.

BAYAN CORNAMONTİS Gayetle uygun.

İSABELLA Manastırda yeni başlayanların[142] giyisisi bu.

BAYAN CORNAMONTİS Tamam işte.

İSABELLA Şaşkınlığımı bağışlayın, bu soğuk bez yığını, yani?

BAYAN CORNAMONTİS Olabiliğince çok bez. Gayet iyi. Bez.

İSABELLA Soğukluğu hiç de az olmayan bir nesne, ha?

BAYAN CORNAMONTİS En soğuk.

İSABELLA Ah! Acemilikten hiç korkmuyor musunuz?

BAYAN CORNAMONTİS Asla.

İSABELLA Ama ben, bu işlerden sizin düşünebileceğiniz kadar bile anlamıyorumdur herhalde.

BAYAN CORNAMONTİS Bilinecek şeyler, sizin sandığınızdan daha azdır evladım! Acı olan da bu ya. Tecrübe değil, o nadir bu-

lunan doğal nitelik, bu işlerde bir çeşit çekicilik sağlar. Ama korkmanıza gerek yok: Çekici olmasanız da verirsiniz o zevki. Böylesi zorunlu zevkler için hemen hemen herkes uygundur.

İSABELLA Yani, benim bu kadehi diplememe[143] aykırı düşebilecek hiçbir şey yok mudur?

BAYAN CORNAMONTİS Yoktur. *(Sessizlik)* Ya da, vardır bir şeyler.

İSABELLA Nedir onlar? Söyleyin! N'olur söyleyin!

BAYAN CORNAMONTİS Paranız, cancağızım! Bu, hatta pek çok aykırıdır. Sizin konumunuzda biri ne diye kendini versin ki? Hiçbir eğilim duymadığınız bir şey için en küçük bir özveride bulunmanız niye? Duyarlığı daha az başka birileri için böylesi güçlükler altında para sağlamanız, o birilerinin dedikodusuna çanak tutacak şeyler yapmanız, düpedüz uygunsuz olmaz mı? Bir gün yağmur aşağıdan yukarıya doğru yağacak olsa[144], ne derdiniz buna? Hayır hayır, böyle işlere girmeyiniz!

İSABELLA Ama belli bir yüksek kişi istiyor bunu.

BAYAN CORNAMONTİS Hakkıdır evladım, buna karşı söylenecek bir şey yok. Yüksek kişi ise niye istemesin ki? Ve istediğini niye elde etmesin ki? Ama bundan size ne, siz kendiniz de bir yüksek kişisiniz, sizin elinizde hakkaniyete yakışanı yapmanıza uygun maddi olanak var! Bu, je ne sais pas quoi...[145]

İSABELLA Neyi kastediyorsunuz?

BAYAN CORNAMONTİS Tabiî ki kendimizi, başka kimi olacak? Bir aşağılanmayı sineye çekmek bakımından bizler, aşağı kimseler, çok daha iyi durumda değil miyiz? İşte şu hımbıl parça şurada oturuyor, göz kırpmak için fazla hantal, ama işi dillere destandır! Nanna, dışarı çık, orada bekle!

(Nanna dışarı çıkar)

BAYAN CORNAMONTİS Kızlarımın en iyisi sizin yerinize gidecek.

İSABELLA Olacak iş değil, yüksek kişinin kim olduğunu bilmiyorsunuz.

BAYAN CORNAMONTİS Kim olursa olsun, hiç farkına varmayacak.

İSABELLA Kutsal Haç'ın müdürü o.

BAYAN CORNAMONTİS İyi. Nanna de sizin giysinizle gidecek ve

sizin özünüzü taklit edecek. Ama onun başarısı, sizinkinden çok daha büyük olacak. Erkek kardeşiniz serbest bırakılacak. Ve yağmur yukarıya doğru yağmayacak. Bunun size maliyeti bin pesetadır.

İSABELLA Ama para karşılığı da olsa gider mi ki Nanna?

BAYAN CORNAMONTİS Memnuniyetle gider. Para, şehvet verir insana[146].

(İsabella'ya "Çöpçatan Şarkı"yı söyler)

ÇÖPÇATAN ŞARKI[147]

1
Ah, derler ki kırmızı ayın suda yansısı
Çözermiş kızların diz bağını
Ve bir kadına çarpılmış adamın güzelliği
Dillere destan olmuş. Güleyim bari!
Dizlerin çözülüşünü gördüm ben
Ve aşkı gördüm - Marie'den.
Ve dikkat edin, bakın ki:
İyi kızlar sevmez asla
Eli cebine gitmeyen efendiyi
İçten sevebilirler oysa
Güzel bir hediye vereni.
Sebebi var elbet: Para şehvet verir
Hayat bunu öğretmiştir.

2
Ah, kırmızı ay suda yansısa ne yazar
Cepte mangır yoksa eğer?
Ne yazar erkeğin, kadının güzelliği
Yetmiyor da saklıyorsa ceptekini?
Dizlerin çözülüşünü gördüm ben
Ve aşkı gördüm - Marie'den.
Ve dikkat edin, iyi bakın:
Erkek olsun, kadın olsun,
Özlemle ve şikâyetsiz

Aç karnına nasıl sevsin?
Yook dostum, bu yanlış düpedüz.
Tıkınmak ısıtır, para şehvet verir
Hayat bunu öğretmiştir.

BAYAN CORNAMONTİS *(Seslenir)* Nanna! *(İsabella'ya)* Söylediğim fiyatı kızın bilmesi gerekmez. *(Nanna girer)* Nanna, giysilerini bayanınkilerle değiştir. Onun yerine müdüre sen gidiyorsun.

NANNA Kaç para kazanacağım?

BAYAN CORNAMONTİS Terbiyesizleşme. Tarifeye göre hakkını alacaksın. Haydi üstünüzü değişin.

İSABELLA Bir paravana[148] olsaydı.

NANNA Ben bakmam.

İSABELLA Olsun, ben yine de bir paravana isterim.

(Nanna ona bir paravana getirir. Kızlar üstlerini değişirler)

BAYAN CORNAMONTİS Evet Nanna, şimdi sen bu giysiylesin, iyi de onun içinde hareketin nasıl olacak? Bak, ben yüksek kişiyi yapıyorum. -Hanımefendinin isteği nedir acaba?- Cevap ver bakalım!

NANNA Sizden, erkek kardeşim için bir kez daha ricada bulunmak için buradayım...

BAYAN CORNAMONTİS Yalvarmak için!

NANNA Yalvarmak için!

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya)* Böyle mi derdiniz?

İSABELLA Hiçbir şey demezdim.

BAYAN CORNAMONTİS Her şeyi sezgiye bırakırdınız, öyle mi?

NANNA O nasıl oluyor? Bu komediden hoşlanmadım.

BAYAN CORNAMONTİS Sus! Belki senin, St. Barabas'ın muhtaç hemşirelerine gitme nedenlerin üstüne konuşacaktır. Ne dersin?

NANNA Buna yetecek param var, ama onu buraya yatırmazsam elimden alacaklar belki de. Çünkü ben sivri kafalı'yım. Evlenmek halletmez bu sorunu. Bir sivri kafalı'yla evlenmeyi ben istemem, çünkü bu zamanda o bana bir güvence getirmez, bir yuvarlak kafalı da beni almaz. Muhtaç hemşirelerin yanında rahatım. Bütün gün hemen hiçbir şey yapmıyorum, yani beden işim yok, yeyip içip, rahatsız edilmeksizin oturuyorum. Böyle-

ce başkalarının çektiği sıkıntıları çekmiyorum!

BAYAN CORNAMONTİS Doğru mu?

NANNA Benim nedenlerim bu değil. Ama çakışması şart mı? Ben, kendi nedenlerimi söylemek istemem.

BAYAN CORNAMONTİS Ama o söylemek zorunda kalacak. Ve deminki gibi, incelikten yoksun, ahır hizmetçisi ağzıyla konuşacak. Siz ona bir gösteriverin.

(Toprak Ağasının kızkardeşi, maraba kızına, üç asal erdemi[149] *öğretir)*

İSABELLA *(Hafif sesle)*

Ah, çocukluğum hiç bitmesin isterdim hep[150].
Gündüzlerim mutlu, gecelerim sakin.
Ah, erkek hırsından ve kabalığından uzak,
Temiz odamda güven içinde yaşamak sonuna dek,
Budur benim istediğim.
Ki, benim için tek bir kişi olsun
Ben güveneyim ona, o beni sevsin.

BAYAN CORNAMONTİS *(Ağlar)* Bak gör işte, asalet neymiş, maraba paçavrası[151] seni!

NANNA *(Küstahça)*

Ah, çocukluğum hiç bitmesin isterdim hep.
(Kendi kendine)
Tam da öyleydi ya!
Gündüzlerim mutlu, gecelerim sakin.

Vay be! Ah, erkek hırsından ve kabalığından uzak, temiz odamda güven içinde yaşamak, ben de böyle bir gün görmek isterdim!

Ki, benim için tek bir kişi olsun
Ben güveneyim ona, o beni sevsin.

BAYAN CORNAMONTİS *(Öfkeyle)* Neler geveliyorsun orda, pis yaratık! Kendine gel bakalım!

NANNA Tamam, peki.

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya)* Lütfen devam ediniz! Benim için başlıbaşına bir yaşantı oluyor bu.

İSABELLA

Tüm erdemlerin en güzeli, itaat.
Benim için iyi olanı nasıl bilirim ben? Tek

Bildiğim: Efendimiz benim iyiliğimi ister, bu yüzden derim ki:
Benim isteğim değil, onun isteği olsun[152]!
Ki, affetsin benim acemiliğimi
Denetlesin, itatli bulsun ve sevsin beni.

BAYAN CORNAMONTİS *(Nanna'ya)* Tekrarla şimdi, ama aynen!

NANNA *(Donuk bir yüzle)*
Tüm erdemlerin en güzeli, itaat.
Benim için iyi olanı nasıl bilirim ben? Tek
Bildiğim: Efendimiz benim iyiliğimi ister, bu yüzden derim ki:
Benim isteğim değil, onun isteği olsun!
Ki, affetsin benim acemiliğimi
Denetlesin, itatli bulsun ve sevsin beni.

İSABELLA
Ama olması gerekenlerin en başında, yoksulluk gelir.
Bu bana yük değil, özveri değil, tehlike değildir.
Ah, dile benden, hizmetkârından, her zaman, en zorunu!
Senin dileğini yapmak için efendimiz, şart görürüm yoksulluğu.
Ki, beni istekli bulasın, beni sevesin
Ve merhametle servetinden veresin.

NANNA
Ama olması gerekenlerin en başında, yoksulluk gelir.
Bu bana yük değil, özveri değil, tehlike değildir.
Ah, dile benden, hizmetkârından, her zaman, en zorunu!
Senin dileğini yapmak için efendimiz, şart görürüm yoksulluğu.
Ki, beni istekli bulasın, beni sevesin
Ve merhametle servetinden bir onluk veresin.

BAYAN CORNAMONTİS Eyvah, en önemlisini unuttuk!

NANNA Neyi?

BAYAN CORNAMONTİS *(İsabella'ya -Y.O.)* O bir Çuk kızı. Yuvarlak kafalı! Yüksek kişi ise özellikle bir Çik kızla ilgileniyordur besbelli! Beden ve davranışlar aynı, başka her şey de idare eder. Giysi tamam. Ama kafa başka! Yüksek kişi, başını okşayınca her şey meydana çıkacak!

NANNA Bana malzeme verin, öyle yapayım ki yüksek kişi kafayla hiç ilgilenmesin. Kaldı ki bence bu işler ırka hiç bakmaz.
(Nanna'nın saçlarına, kafası İsabella'nınki gibi görünecek biçim verilir)

BAYAN CORNAMONTİS Konumunuz, servetiniz ne kadar farklı olursa olsun: Belirleyici olan kafadır! *(Nanna'ya)* Üstün konuşma üslubuna uygun olarak biraz sopa gibi davran. Benim yanımda öğrendiklerini unut, hiçbir şey öğrenmemişsin gibi ol, yalnızca orada bulunmakla yetin. Basitçe düşün, bir tahtasın ve lûtuf ihsan ediyorsun! Hiçbir şey verme, ama pek çok şey veriyormuşsun gibi göster. Her şeyi al, ama, aldığın hiçbir şey değilmiş gibi yap. Böylece yüksek kişi, zevkini çıkarmış olur ama sana da borçlu kalır. Yukarı çık, ellerini bir kez daha yıka[153], benim yüz losyonumdan al, dolabın üstünde... ya da hayır, çok sıradan o, hiç kokmazsan daha asaletli olur.

(Nanna yukarı çıkar. Bayan Cornamontis, İsabella'ya)

Size gelince, siz burada Nanna'in dönmesini bekliyorsunuz ki bir iki saat içinde giysilerinizle eve dönebilesiniz[140b].

(Bayan Cornamontis çıkar, tezgâha geçer. Bayan Callas ile dört çocuğu gelirler)

BAYAN CALLAS Ah Bayan Cornamontis, yeni bir çağın açıldığını öğrenince maraba kocam kente gitti kendisine düşen payı almak için. Duyduk ki bizim ağa ölüme mahkûm edilmiş. Yarıcı borçlarının aşırı şişirilmesi yüzünden. Dün, ödenmemiş vergiler yüzünden ineğimizi aldılar. Ama kocam hâlâ geri dönmedi. Onu her yerde aradık, çocukların yürüyecek hali kalmadı, açlar da, ama onlara bir çorba içirecek param bile yok. Daha önce böyle durumlarda bizim Nanna'mız bize yardım ederdi. Duyduğumuza göre durumu düzelmiş ve artık sizin yanınızda değilmiş. Ee Bayan Cornamontis, sizin genelevde devamlı çalışmak zaten bizim kızımıza göre değildi. Ama belki şimdi nerede olduğunu söyleyebilirsiniz.

BAYAN CORNAMONTİS Kızınız yine burada. Ayrılacak durumda da değil. Ama çorba verebiliriz kuşkusuz.

(Bir kız çorba getirir. Aile, merdiven basamaklarına oturup içer. Nanna içeri gelir, merdivende otururak kapının önünü kapatan ailenin arasından kendine yol açar. Durdurulur)

BAYAN CALLAS Bu maraba kızı işte! Haydi söyleyiverin deyişinizi!

ÇOCUKLAR
Sevgili Ağa de Guzman, bize büyük iyilik bu
Sevgili Ağa de Guzman, sil yarıcılık borcunu.
NANNA *(Peçenin ardından)* Boşuna umutlanmayın!
(Seyirciye)
Gidiyorum işte, her şey yeniden dönüp de
Düzene girsin diye. Çünkü benim gidişimle,
Yalnızca Çik kızın yerine bir Çuk kız gidiyor değil,
Zenginin yerine yoksul, rahibenin yerine orospu gitmekte.

10
HAPİSHANE

Bir ölüm hücresinde, aralarında Lopez'in de bulunduğu mahkûm marabalar oturmakta. Hua'lar onları traş ediyor. Öbür ölüm hücresinde ise toprak ağası de Guzman var. Dışarıda darağaçları kurulmakta.

HUA *(Tıraş ettiği marabaya)* Her yana orak işaretleri çizmeniz çok mu önemliydi?
MARABA Evet.
HUA Karılarınızın kışla baş etmesi için kim yardım edecek şimdi?
MARABA Bilmiyoruz.
HUA Peki, bahar geldiğinde siz olmayınca çifti kim sürecek?
MARABA Bunu da bilmiyoruz.
HUA Bahara tarla kalacak mı ki bakalım?
MARABA Bilemeyiz.
HUA Ama Orak hareketinin er geç zafere ulaşacağını bilirsiniz, değil mi?
MARABA Evet, onu biliyoruz işte.
NÜFETTİŞ *(Bir uzunluk ölçü aleti ile gelir, aletle toprak ağasının ense kalınlığını ölçer)* Sizin davanız, insani olarak beni de etkiliyor. Kentte birçok marabanın, sırf ağa gerçekten asılacak mı, diye beklediklerini duyuyoruz. Eğer asılırsa, ayın biri geldiğinde hiçbiri yarıcılık borcunu ödemeyecekmiş. Bu durumda onu nasıl asarlar ki? Ense kalınlığı iki parmak, demek ki düşme

yüksekliği sekiz ayak olacak. Susun! Yanlış hesapladım mı yine gürültü kopar! İki yıl önceki Colzoni olayında baltanın düşmesi çalışmadığı için çıkan basın yaygarasını anımsamak yetiyor bana, üstelik o yaygaranın, sonradan adamın suçsuz olduğu ortaya çıktığında kopan gürültüden bile daha büyük olduğunu da anımsıyorum.

(İki Avukat girer)

ÇUK AVUKAT Müfettiş Bey, mahkûmun kız kardeşinin şu sırada erkek kardeşini kurtarmak için tüm olanakları elinde bulundurduğu kesin.

MÜFETTİŞ *(Soğuk)* Öyledir tabiî. Belki de demin komutana gelen peçeli bayan, odur.

(Avukatlar bir soluk alırlar)

ÇİK AVUKAT *(Berbat durumunda hiçbir şey işitmemiş olan de Guzman'a)* De Guzman, bir zevk elçisi! Kızkardeşiniz komutanın yanına girdi bile!

ÇUK AVUKAT Zazarante'nin, önümüzdeki saatlerde önümüze çıkmayacağını kestirebiliriz.

MÜFETTİŞ *(Giderken)* Yine de traşa başlamak gerekiyor!

(Hua, toprak ağasını tıraş etmeye başlar)

ÇUK AVUKAT *(Ötekine)* Maalesef durum hâlâ kötü. Komutan iki gözünü birden kapasa bile, yine de çözüm yok. Oysa adamımız, ülkenin en büyük toprak ağalarından biri.

(Toprak Ağası de Guzman ile iki avukatı, "Bir Büyüğün Şarkısı"nı söylerler)

BİR BÜYÜĞÜN ŞARKISI[154]

1

AĞA DE GUZMAN[24]

Daha beşikte ninniler söylendi bana
Ayağım bir kez bile çarpmadı hiç taşa
Her zaman beni taşıyan eller vardı
Çünkü sık sık duydum ki o ellerden:
Bu dünyanın büyüklerindenim ben!
Oysa hepsi hepsi iki kiloydum,

Bugünse herkes gibi şişkoyum!
AVUKATLAR
Peki sizi büyüten kimdi acaba?
Zarif anneniz miydi yoksa?
AĞA DE GUZMAN
Hayır, bir süt nine vardı
Ayak takımından, iyi bir kadın.
Birkaç kuruş verilirdi ki bana baksın.
AVUKATLAR
Görün işte, çıkmış yapacak biri
Sizin için gereken her şeyi!

2

AĞA DE GUZMAN
Zahmetsizce, hayvanlar, tarlalar, miras kaldı bana
Henüz kısa pantolonla geziyordum oysa.
Şikâyetim de yoktu hiçbir şeyden
Çünkü onlardan sık sık duyardım ki:
Bu dünyanın büyüklerindenim ben!
Tarım için zırnık kalmamıştı bu arada!
AVUKATLAR
Peki tarlanızı süren kimdi acaba?
Bu işi yapan, zatınız mıydı yoksa?
AĞA DE GUZMAN
Hayır canım, uşaklar vardı ya bu iş için,
Bilirsiniz, ayak takımından birileri,
onlar yapardı toprağı devirmeyi.
AVUKATLAR
Görün işte, çıkmış yapacak birileri
Sizin için gereken her şeyi!

3

AVUKATLAR
Ağa müvekkilimiz şimdi birden asılacak, ha?
Hem de kafa biçimi yüzünden geliyor başına!
Çok kötü bir şey, çok kötü bu,
Ağanın[25] öylesine gergin olması çok mu?
Büyüklerdendir kendisi enikonu!

AĞA DE GUZMAN
Büyüklerdenim ben, enikonu!
AVUKATLAR
Eee, ağa asılmışsa marabalar ne yapmalı ki?
AĞA DE GUZMAN
Evet, ne olacak şimdi bu asma meselesi?
AVUKATLAR
Yoo, insanî açıdan pek içine işledi!
Lanet! Kimse yok mu onun yerine?
Ayaktakımından herhangi biri işte
Razı olacak gömülmeye?
Kahrolası biri çıkmalı mutlaka
Sizin için gerekeni yapmaya!

(Geride, demir parmaklıklı bir duvar deliğinde, Maraba Callas görünür)

MARABA CALLAS *(El ederek)* Ağa de Guzman! Ağa de Guzman! Heey, de Guzman ağa, ben, sizin marabanız Callas! Şu yarıcılık borcu ne olacak, bana söyleyin bari!
ÇUK AVUKAT Yarıcılık parası, St. Barabas manastırı vakıf kasasına gidecek, gerideki binada, sağda.
MARABA CALLAS Sana sorulmadı! De Guzman ağa, yarıcılık borcunu ertelemeniz gerek!
ÇİK AVUKAT İçeri gelsenize, o kadar insaniyetsiz değiliz biz!
(Callas pencereden kaybolur)
Bay de Guzman, galiba yerinize birini bulduk.
(Maraba Callas girer)
MARABA CALLAS *(Seyirciye)*
Çiftlikten çıkıp gittiğimde
Şu kadarcıktı istediğim:
Yarıcılık borcu ödemesem
Tahılımı kendim için öğütsem.
Derken Luma kentine geldim
Başladı bir çan çalma faslı
Sanki bir mucize becermişim
Kutsanmayan yerim kalmadı.
Öyle ki kim beni incitirse

Asılacak deniyordu ille.
Böylece çamurdan zıpladı kurbağa
Ve kuruluverdi altın tahta.
Bu onur elbette güzeldi
Ama benim derdim borcun silinmesi.
Çünkü onur kaç para eder
Ekmek bile almıyorsa eğer?
Çünkü ancak çamurda doyacaksa
Ne işi vardı kurbağanın altın tahtta?
İki haftadır gelsin onur, gisin onur,
Yarıcı borcunu düşünen yoktur!
Kimse bir şey söylemiyor madem ki
Ağaya sormam gerek besbelli.
Ne olursa olsun başıma gelecek
Yarıcı borcum ne oluyor, bilmem gerek!

(Geçerken bir ölüm hücresinde eski arkadaşı Lopez'i görür)

MARABA CALLAS *(Kendisini suskunlukla izleyen Lopez'e avazı çıktığı kadar bağırır)* Kapa çeneni! *(de Guzman'ın parmaklığı önünde)* Ağa de Guzman, eğer siz bu yarıcı borcunu ertelemezseniz, bir ip alıp kendimi asarım, bu sefillik de biter.

MARABA LOPEZ Oysa o gün her şey senin kendi elindeydi Callas!

MARABA CALLAS *(Haykırır)* Çeneni kapa dedim sana!

ÇUK AVUKAT Bay Callas, size bir önerimiz var! *(Callas için bir sandalye çeker)* Şansınız varmış! Bay de Guzman'ın affı her an hazır. Ne var ki alt kademeler bunu henüz bilmiyor. De Guzman, önce darağacının altına gidecek, orada zaten sabah beklenen yüksek birkişinin dönüşü vesilesiyle affa uğrayacak. Ancak onun, bu durumunda darağacına götürülmesinden kaygılanıyoruz. Çok gergin ve asabî. Bir yıllık borç ertelemesi karşılığında siz onun yerine gider miydiniz acaba? Güvendesiniz, ya da hemen hemen güvendesiniz.

MARABA CALLAS Onun yerine ip benim boynuma geçecek yani, ha?

ÇİK AVUKAT Saçma! Böyle bir şey istenir mi hiç sizden?

ÇUK AVUKAT Karar sizin, tamamen özgürsünüz. Jahoo'da kölelik yoktur. Hiçbir şeye mecbur değilsiniz. Ama yani durumunuzu da bir düşünün, bir yıllık borç silinmesine razı mısınız, değil

misiniz?

ÇİK AVUKAT Demin bir ip istemiştiniz de!

ÇUK AVUKAT Bakın, bir zengin, böyle durumlar için yetişmemiştir. Refah içinde yaşamak onu zayıflatmıştır, onun acısı çıkıyor şimdi. Söz aramızda, tam bir hanım evladı kendisi. Oysa siz marabalar çok başkasınızdır. Bunu çok başka türlü savuşturursunuz. *(Baştaki Maraba'nın traşını yeni bitirmiş olan İberin Askeri'ne*[26] *el eder)* Bakar mısınız! Bu adamı da tıraş ediniz, Zazarante'nin isteğidir!

MARABA CALLAS O zaman beni asarlar be!

ÇİK AVUKAT Hemen karar vermeniz gerekmez, ama her ihtimale karşı tıraş olun, yoksa öneriyi kabul etmemiş saymamız gerekebilir.

MARABA CALLAS Henüz evet demedim haa[155]!

(Ağasının tıraş edildiği hücrenin yanında bir sandalyeye oturur ve onunla birlikte traş edilir)

HUA *(Orak'çıları tıraş eden)* Ayakkabılarınızı ne yapıyorsunuz sahi?

BİR MARABA Ne olacak ki?

HUA Şu çizmeme bir baksana[156]! Beleş vediler, ama taban tamiri parayla. Bu çizmelerle kimsenin kıçına tekme atmak gelmiyor artık içimden. Bu sayede biri kurtulmuş oldu.

MARABA Benimkiler senin olsun.

MARABA CALLAS *(Düşünmüştür, tereddütle)* En az iki yıllık borç silinmeli! Enikonu kelleyi riske ediyoruz.

ÇİK AVUKAT Bay de Guzman, marabanız sizin yerinize gitmeye razı. Sizin de ona yarıcılık borcuyla ilgili karşılığını vermeniz gerekiyor.

HUA *(Callas'ı tıraş eder)* Callas, Callas! Çik'lik edip pazarlığa girme sakın!

MARABA CALLAS Borç çok yüksek.

AĞA DE GUZMAN *(Dinler)* Borç neymiş ne?

MARABA CALLAS Çok yüksek. Hayat hakkı bırakmıyor.

AĞA DE GUZMAN Ben neyle yaşayacağım peki? Tembelliği, ihmalkârlığı bırakırsan, dilenmek zorunda kalmazsın.

MARABA CALLAS Ben tembelsem, siz ne oluyorsunuz?

AĞA DE GUZMAN Böyle küstahlaşırsan, zaten iş biter.

MARABA CALLAS Küstah değilim ben, muhtacım.

AĞA DE GUZMAN Çiftlik gayet iyi.

MARABA CALLAS Evet, de, sizin için iyi, üstelik, buğday getirdiği için değil, yarıcılık geliri getirdiği için.

MARABA LOPEZ

Ağa, uşağıyla mücadelede, bakın:
Uşağın hakları var, hukuksa ağanın.

AĞA DE GUZMAN Hep bir şeylerin sana beleşine armağan edilmesini istemekten nasıl da utanmıyorsun?

MARABA CALLAS Armağan istemiyorum ben, ama armağan etmek de istemem.

AĞA DE GUZMAN Çekip gidebilirsin. Tamamen özgürsün?

MARABA CALLAS Evet, çekip gidebilirim, ama nereye gidebilirim?

AĞA DE GUZMAN Benim olanı isterim ben.

MARABA CALLAS Son sözünüz bu mu? *(Hua'ya)* Traşı kes!

ÇUK AVUKAT *(Callas'a)* Bay de Guzman, sizin için hiçbir rizikonun olmadığından ya da riskin çok az olduğundan emin de, ondan böyle konuşuyor. *(de Guzman'a)* Bay de Guzman, onun isteğini karşılamanız gerek, siz de pek güvende değilsiniz! Bir yıllık borç silmek bir şey değil ki!

MARABA CALLAS İki yıl, iki. Benim kelle söz konusu!

AĞA DE GUZMAN *(Yeni uyanmış gibi)* Kelle mi? Ne kellesi?

ÇUK AVUKAT Bay Callas, sizin yerinize gidiyor, çünkü her zaman vurguladığımız gibi, hiçbir tehlike yok, değil mi?

AĞA DE GUZMAN Evet, söylediniz bunu.

MARABA CALLAS Ama iki yıllık borcun silinmesini istiyorum. Karşılığında asılacağım belki.

ÇUK AVUKAT Bir yıllık.

MARABA CALLAS *(Hua'ya)* Bırak!

MÜFETTİŞ *(Geriye seslenir)* Tamam! Komutan, hükümlüleri, götürülmeden önce bir görmek istiyor.

ÇUK AVUKAT İyi peki, birbuçuk yıl, Callas! *(Callas susar)*

AĞA DE GUZMAN İki yıl.

MARABA CALLAS Yalnız, hâlâ evet demiş değilim haa!

(Bu arada Orak'çı dört maraba götürülmüştür)

ÇİK AVUKAT Evet diyeceksiniz çaresiz Bay Callas, başka bir

seçeneğiniz kalmıyor ki.

MARABA CALLAS *(Seyirciye)* Şu söyleyeceğim, "evet" demek oluyor:

Çuk, Çik'in yerine mi? Ve haksızlık, hakkın.

Yoksul, zenginin yerine ölüyor, uşak ağanın.

ÇİK AVUKAT *(Ötekine)* Dileyelim de Kral Naibi yetişsin! Yoksa asılacak!

ÇUK AVUKAT Evet ya, ağasının asılmaması için tanrıya dua etmesi gerek artık.

11
KRAL NAİBİ'NİN ODASI

Sabahın erken saati. Avluda darağaçları kurulmuştur. Bir levhada şöyle yazılıdır: "1 toprak sahibi ile 200 marabanın infazı". Müfettiş ile bir Hua arasında, yüzü başlıkla örtülmüş bir kelepçeli adam duruyor. Bekliyorlar. Ardından geride pek çok tahta pabucun takırtısı duyulur.

MÜFETTİŞ *(Hua'ya)* İnfaz emri neden hâlâ gelmedi, anlamıyorum. Orak'çılar da gelmeye başladı bile.

HUA Tahta pabuç takırtıları duyar duymaz onların Orak'çı olduklarını nereden çıkarıyorsunuz? İberin Askeri olan bizlerin de çoğumuzun artık yalnızca tahta pabucu var.

MÜFETTİŞ Kes gagarı, yoksa görürsün. Şu darağacını hazırlamaya bak sen!

(Hua, homurtuyla geriye gider ve işini yapmaya koyulur)

MÜFETTİŞ *(İç çekerek yüzü başlıklı adama)* Asmak istediklerininin asılması gerektiğinde küstahlık başlıyor da ondan oluyor bu aksama. *(Hua'ya seslenir)* Bu kadar zamandır ne oyalanıp duruyorsun orada ?

HUA *(Geri gelerek)* İnfaz için her şeyi hazırladım. Şimdi asabilirsiniz.

(Avluya, Missena ve ağalar Saz, Peruiner, de Hoz, Duarte eşliğinde Devlet Vekili girer.

Bağırışları, uzaktan duyulmakta)

AĞA SAZ
Aklınızı mı kaçırdınız be adam? Bu bir toprak sahibi,
Bir Çik değil! Ve asılacak olursa, yarıcılık borçlarını
şişirdi de ondan, denecek.
AĞA PERUİNER
Çik toprak sahiplerinin hiçbirinin çiftliğinde
Aym birinde borç ödemesi yapılmadı! Bunlara
Komşu olan ve tabiî ki ödemesi daha düşük
Olmayan Çuk toprak sahiplerine de, ödeme
Yapmaktan vazgeçiliyor düpedüz.
İBERİN
Yani?
AĞA DUARTE
Hâlâ soruyor!
MİSSENA
Düşünsenize, asacağınız adam
Gerçi bir Çik, belki kötülük de yaptı
Ama bir toprak sahibi, yani bizden biri.
İBERİN
Bizden biri mi?
MİSSENA
Öyle ya, yarıcılıktan geçiniyor.
İBERİN
Ben yarıcılıktan geçinmiyorum.
AĞA SAZ
Başka neyle geçiniyorsunuz acaba?
AĞA DUARTE
Bu saray neyle geçiniyor? Oradaki darağaçları
Neyle ödeniyor,
(Hua'yı işaretle)
bu adam, neyle yaşıyor?
Orak isyanını bizim için ezen ordu, neyle ha?
AĞA PERUİNER
Yarıcı ödentileriyle, be adam! Başka hiçbir
Şeyle de değil! Neyse, bağrışmayı bırakalım. Gayet doğal:
Biraz saplantı hali var, yardım etmeli ona.
Çik'ten Çuk'tan biraz fazlaca söz etti

Çok fazla yani. Eh, bu durumda çok doğaldı elbette.
Ahbap, sana karşı değiliz! Fena iş yapmadın hani.
Verdiğin sözü tuttun: Marabalar
Alaşağı edildi. Kimse yapamazdı bunu.
İşte ancak şimdi bazı planlar mümkün olabildi
Cesur planlar, çok çok cesurca planlar.

İBERİN
Ne planı bunlar?

MİSSENA *(Uyarı tonunda)*
Hmm.

AĞA PERUİNER
Bazı planlar işte.
Şimdi akıllı olmak ve uyum sağlamak gerek ahbap!

MİSSENA
Onun yapması biraz zor, bu durumda, peki kim?
Sorusu gelir, kim bu Çik'i serbest bırakabilir şimdi?

İBERİN *(İnatla)*
Ben yapamam!

MİSSENA
Kim yapabilir acaba?
(Sessizlik)
Kral Naibi yapabilir.

AĞA PERUİNER
O yapabilir.
Şimdi kararı, onun dönüşüne dek erteleyin.

İBERİN
Dönüş mü? Ne demek bu?

MİSSENA
Bakınız Bay İberin,
Bizim yüce efendimiz çok sevgili
Kral Naibi, artık görevi başına dönmeye
Karar vermiş bulunuyor, ki bu, en az
Bizler kadar sizi de sevindirecektir.
(Sessizlik)

İBERİN
Geri geliyor, ha?

MİSSENA
Bu gece ordu onu

Kışlada selamladı. Ve kendisinden,
Bugün coşkulu kente ordunun başında
Girmesini istedi.

İBERİN

Ya, demek öyle oldu ha?
Ve bana soran yok! Oysa, bu konuda
Bana da sorulmasını hakettim, sanırdım.

MİSSENA

Tamam: Şimdi ben size sormuş oluyorum.

İBERİN *(Zorlu bir iç mücadelenin ardından)*

Peki, ya ben kendim, Çik'i
Serbest bırakmaya razı olursam?

MİSSENA

Siz mi?

İBERİN

Razıyım!

MİSSENA *(Şaşkın)*

Çok beklenmedik oldu bu. Ayrıca, Çuk
Ve Çik öğretisi ne oluyor?

İBERİN *(Kesin)*

Bunu sizin düşünmeniz gerekmez.
O, benim işim. Ancak, kente girişle
İlgili olarak ve başta kimin bulunacağı
Konusunda, bir söz de ben edeceğim herhalde!

(Geride rap rap sesleri ve trampetler)

MİSSENA *(Gülümseyerek)*

Ordu, girişe geçmiş bulunuyor. Başta ise...

(Kral Naibi, şık giyimi, çelik miğferi, smokin üstünde asker kaputu ile ve aynı şekilde gülümseyerek girer. Herkes eğilir)

MİSSENA *(Eğilmeyen İberin'e hafif sesle)*

Eğilsenize: Hükümdarınız o!

(İberin eğilir)

KRAL NAİBİ

Merhaba iberin!

MİSSENA

Tam zamanında yetiştiniz efendim!
Ne yapsak diye kafa patlatıyorduk.

Bir davayla ilgili olarak Bay İberin,
Neyin haklı, neyin haksız olduğu yolunda
Tüm halka büyük bir ibret göstermek isterken
Biraz inatlaştı.

KRAL NAİBİ
Davayı biliyorum.
Bay İberin, izin ver, deliklerini
Çok sık ördüğün ağın içinde çırpınan
Balıkları göstereyim sana.
Duyduğuma göre, bir yoksulun elinden
Kızını aldı diye, bir zengin adamı, ölüme
Mahkûm etmişsin. Asılması gerekiyormuş.
Bir Çik olarak haksızlık yapamazmış.
Orada bir adam duruyor. Herhalde zengin Çik olmalı, ha?

MÜFETTİŞ Çik toprak sahibi budur ekselansları!

KRAL NAİBİ
Emin değilim. O adam tahta pabuçlu muydu?
Biraz kuşkuyla yoklarım yüzünü örten başlığı.
Kuşkum az da olsa.
(Adamın yüzünü örten başlığı indirmek ister, adam başlığa yapışır)

ADAM Bırakın!
(Müfettiş başlığı alır indirir)

MİSSENA Çuk maraba bu!

KRAL NAİBİ Nasıl geldin bu duruma?

CALLAS Ağanın yerine ben gidersem iki yıllık yarıcılık borcum silinecekti. Bir de, bir toprak ağasının asla asılamayacağını söylediler bana.

KRAL NAİBİ
Korkarım sana hiç de yanlış bilgi vermemişler dostum.
Yerine geçtiğini getirin.
(Müfettiş gider)

İBERİN *(Callas'a)*
Birkaç peso için
Darağacına gidecektin, ha, rezil!

MARABA CALLAS
Yoo, iki yıllık yarıcı borcu için.

KRAL NAİBİ
Bay İberin, bu adamın kızı, babası için
Bir zamanlar Çik ağaya gitmiş.
Senin uyguladığın yüce adalet de
Toprak sahibini ölüme gönderiyordu. Ve bu kez
Bildiğim kadarıyla - sen henüz bilmiyorsun, ama
Hakkaniyetli olduğu için sevindirecek seni bu -
Toprak sahibinin kızkardeşi, yani bir Çik kızı,
Bir zamanlar Çuk kızının yaptığı gibi, yakını için
Kadın olarak kendini vermeye gitti.
Bir Çuk erkek bu kurbanı kabul etti.
Böylece sen ikinci bir balık yakaladın: toprak sahibinin
Kız kardeşi olan bir Çik kızını. Buyur, şimdi ikinci balık.
(İçeriye, İsabella de Guzman giysisi içindeki Nanna getirilir. Giysileri yırtılmıştır, sarsılarak yürür, ama peçesi kapalıdır hâlâ)
ZENGİN TOPRAK AĞALARI Buna ne olmuş? Bu hali ne?
MÜFETTİŞ Ekselansları, darağacında yatmış olarak bulduk kendisini, ağzı tıkalı ve hırpalanmış. Anlattığına göre de, komutandan dönüşte nöbetçi askerler tecavüz etmişler.
KRAL NAİBİ Doğru mu?
(Nanna başını sallar)
TOPRAK AĞALARI
Utanç verici! Utanç! Kanlı bir günah bu!
Bay İberin, bunun hesabını vereceksiniz! En üst
Konumda, ülkenin çiçeklerinden bir hanımefendi
Küstahça iğfal edilmiş! Bir güruh tarafından!
Ahlaken tanınmış, en saygın bakireliğin
Yüce örneğine reva görülüyor yani!
KRAL NAİBİ
Rezalet! Ama burada da, iyi bir şansın
Felâketi saptırdığını seziyorum:
Burada duran için de korkunçtu besbelli
Ama asıl acı olan, onun giriştiği iş.
Çünkü İberin, kimi avladığını sezinliyorum senin.
(Kızın yüzündeki peçeyi kaldırır)
MİSSENA
Marabanın kızı!

TOPRAK AĞALARI

Oooo, bir Çuk kızı!

(Kaba kahkahaları koyverirler)

Ne vahşî bir şakadır bu? Başardın işte İberin!
Senin öylesine göklere çıkardığın değil mi bu?
Evet, onur bu paçavraya asılsın yeter!
Ve bir bak, o onurla ne yapıyor paçavra:
Birkaç kuruş için gidip Çuk bedenini
Sunuyor, tecavüzcüye bile olsa!
Söyle şimdi bize: Maraba kızıydı o,
Yalnızca maraba kızıydı. Ama sen müritlerine:
O yalnızca bir Çik kızıydı, de!
Ve şimdi ikinci kez Çuk Maraba'ya
Kızını geri ver: Bak; kızın işte, maraba!
İnanamayacaksın!

KRAL NAİBİ

Evet, yeter artık!
Doğru, onun kızı bu ve böylesi pek
Uygun oluyor herhalde. Eh, kafalar da yuvarlak.

(de Guzman getirilir. Kızkardeşi de yanında)

Ve nihayet şimdi gerçek Çik'lerimiz geliyor. Seni
Neden serbest bırakıyorum acaba, de Guzman ? Çünkü,
Evet çünkü, şuradaki senin maraban,
Asılmanı o kadar istemiyor ki,
Darağacına kendisi gitmeği yeğliyor.
Ayrıca seni serbest bırakıyorum, çünkü şu
Maraba kızı, seni asılmış görmektense
Kendisi belaya girmiştir, yani öylesine
Sevilmektesin demek, bu yüzden, serbestsin.
Ve tabiî aynı zamanda maraba da serbest olmalı ki
En azından yarıcı borcunu ödesin.

(Callas'a)

Çünkü buna mecbursun
Sevgili Callas! Kötü örnek olma!
Ardından daha da fazla ödenecek dostum.
Şu at hırsızlarının yere serilmesini
Sen ödemezsen kim ödeyecek,

Hem Toprak sahibini, hem de marabayı çözün şimdi!
Her ikisi için aynı ölçü! Her ikisine de özgürlük!
Ve her ikisine, yaşam!
(İberin'e)
Kabul ediyorsunuz, değil mi?
(İberin, başıyla onaylar.
Toprak sahibinin ve marabanın kelepçeleri çözülür)

İSABELLA
Emanuele! Gerçekten özgür müsün?

AĞA DE GUZMAN *(Gülümseyerek)*
Elbette.

MARABA CALLAS
Eee, borcun silinmesi, hava mı?

KRAL NAİBİ
Evet dostum!
Öylesi bir anlaşma ahlakî değil ve geçersizdir.

NANNA'YI OYNAYAN OYUNCU
İkisine de özgürlük bağışlandı ve yaşam hakkı
Ama ikisine de aynı şeyler verilmiş olmadı.
İkisi de yaşıyor, evet, ama biri yemek masasında,
Ötekiyse ekmek için çırpınacak yaşam boyunca.
Evet biri özgür şimdi ve uygun, bulunduğu yere;
Öteki de özgür ama buradan def edilsin diye.
İkisini de giderken görüyorsunuz siz, ama her birinin yolu
Nereye çıkıyor, bilmeden anlayamazsınız ne demektir bu.

KRAL NAİBİ
Evet Maraba, bir şey daha, az kaldı unutuyordum.
Biliyorum, muhtaç durumdasın, öyleyse dinle:
Geri geldiysem, ellerim boş gelmedim.
Sana bir şeyler getirdim, işte burada.
Şapkan delik deşik, dost, al, işte benim şapkam!
Ve palton yok, şunu al senin olsun!
(Marabanın başına kendi çelik miğferini koyar ve sırtına da kendi asker kaputunu geçirir)
Ne diyorsun buna? Tabiî ki bugün ve yarın
Seni tarlanda görmeği yeğlerim.
Daha yükseği için gerektiğinde çağırırım seni

Çok yakında da olabilir bu. - İlk adımı, Bay İberin
Sen attın, ama şimdi daha büyüğü gerekli.
Bu haftalarda kurduğunuz ülke
Genişlemedi, kendi içine daraldı.
Çünkü bildiğiniz gibi, denizaşırı güneyde
Bizim can düşmanımız olan halk yaşıyor,
Onun bağımlısı durumunda köşe kafalılar,
Ki bütün bunlar burada pek az bilinmekte.
Bunu kendi Callas'larına iletmek, işte senin
Yeni görevini bu işte görüyorum Bay İberin.
Çünkü şimdi, görülmemiş derecede kanlı
Bir savaş gelmekte ki üstümüze, her
Sağlıklı kişiye acilen ihtiyaç vardır.
Ama şimdi, yemeğe buyrun dostlar, yemeğe!
Üstünde pek çok şey düzenlediğimiz şu
Yargıç masasında yiyelim, derim ben.
Maraba, sen bekle, çorba gönderiyorum sana.

MARABA CALLAS *(Nanna'ya)* Duydun mu, savaş çıkarmak istiyor bunlar.

(Masa getirilir, sevis yapılmıştır. Kral Naibi, Missena, İsabella ve zengin toprak ağaları, masaya giderler)

KRAL NAİBİ *(Büyük kepçe ile çorba servisi yapar)*
Önce marabaya, değil mi Bay İberin?
Şimdi onu beslemek gerek: Asker o.
Buraya iki tabak! Başka? Fena acıkmışız.

MÜFETTİŞ Ekselansları bağışlasınlar, ama idama mahkûm Orak isyancıları infaz bekliyor. Şimdi onlar da serbest bırakılacak herhalde, değil mi?

KRAL NAİBİ Niyeymiş?

MÜFETTİŞ Ekselanslarının dönüşü onuruna ilan edilen genel af, Orak'çı marabalar için geçerli değil mi yoksa?

KRAL NAİBİ
Bu konuda kararı Bay İberin vermişti zaten.
Asmanız gerek bence, değil mi? Ama benim
Sevgili marabam olan Callas'a çorbayı getir!

(Hua, Callas ile kızına çorba getirir. Çorbalarını yere otururak

içerler. Hua ise, levhaya giderek "1 Toprak sahibi ile 200 marabanın infazı" yazısındaki "1 toprak sahibi" kısmını gömleğinin koluyla siler. Sonra Callas'ın ardında yerini alır)

HUA

Çorbanı içmeye bak Callas, karıştırma uzun boylu.
Her zaman onlardan daha akıllıydın.
Onları bu noktaya getirmeyi başardın
Şimdi de çorba içmektesin geceye doğru.

(Orak'çılar ve aralarında Lopez, darağaçlarının altına getirilirler. Trampet sesi)

MARABA LOPEZ *(Darağacının altından Callas'a)*

Bir baksana Callas bize
Daha dün beraberdik seninle.
Biz marabaydık, sen marabasın hâlâ.
Biz uzatmadık boynumuzu, sense girdin boyunduruğa.
Eğilmeyenin boynunu kırıyorlar.
Bize ip, sana çorba veriyorlar.
Ama biz, çorba dilenmektense
Göz kırpmadan gideriz ipe.
Sen bir yuvarlakkafa oluverdiğinde
Ve bize kapıyı gösterdiğinde
Güzelim silahını kenara koyup, sen
Hükûmetle mahkeme arasında koşuştururken
İnandın onlara: Anlayana dek kafaların, şu korku verici
Zengin-fakir ayrımından daha fazlasını vermediğini.
Gittin kendin için iki at çaldın
Çalıntı mal getirmesi gibi hırsızların.
Ava çıktın tek başına
Oysa yardım edilmeliydi sana.
Atlar, ancak biz savaştığımız sürece, elindeydi,
Bir saat fazla değil, be adam, anladın mı şimdi?
Yuvarlak kafalı'sın ya, armağan ediverirler sandın
Bir çırpıda gitti elinden, cascavlak kaldın.
Sivri ve yuvarlak kafa birlikte asılıyor burada
Ordaysa, sivri ve yuvarlak kafa yan yana sofrada.
Eski ayrım yarılıyor zorbanın eliyle:
Yoksul ile zenginin ayrımı bu. Sense

Balık avlarım derken, kendin balık oldun.

(Maraba Lopez'in seslenişi sırasında Callas'lar çorba içmeyi kesmiş, ayağa kalkmışlardır.
Darağacındaki marabalar Orak Şarkısını söylerler)

ORAK ŞARKISI

Kalk ey çiftçi!
Ayaklan haydi!
Sakın kendini bırakma
Ölüp gidersin yoksa.
Uzatmaz elini kimse
Doğrul kendi elinle
Ayaklan haydi!
Kalk ey çiftçi!

MARABALAR Yaşasın Orak!

(Trampet sesi yükselip her şeyi bastırır. Callas, Nanna'nın tabağını ve kendi tabağını dökmüştür, şimdi de miğferle kaputu oracıkta yere bırakır)

MARABA CALLAS *(Yüksek sesle)* Lopez, Lopez, bir kez daha onbir Eylül olsun isterdim!

(Callas ile Nanna gider. Gün batımının pembesi sarayı doldururken, Kral Naibi'nin sofrasında Çuk ve Çik toprak ağaları yemek yiyorlar, aynı anda onun darağacında Çuk ve Çik marabaların infazı hazırlanmakta)

KRAL NAİBİ
Ama bana da, derin minnetlerimi sana
İfade etmek düşüyor Bay İberin.
Yuvarlakkafalar ve sivrikafalar prensibinle
Bir kez daha, çok değerli devletimizi kurtardın
Ve tabiî o çok alıştığımız düzeni de.

İBERİN
Bu orak, efendim, isyanın ve yakınmanın
Bu işareti, ülkenizde ve kentinizde[27]
Kanımca kökü kazınırcasına
Yok edilmiştir.

KRAL NAİBİ *(Gülümseyerek ve parmağıyla tehdit işareti yaparak)*
Bu yüzden sevgili dost
Şimdi artık "Çik ve Çuk", yok!
İBERİN
Başüstüne prensim!
MİSSENA *(Ayağa kalkar)*
Bu deneyimden elbette bir şeyler kaldı:
Kendimizi Çuk olarak hissetmeyi öğrendik!
Ve şimdi de barış mücadelesi gerekli
- Çünkü barış bizim biricik seçim vaadimiz
Barış ve barış ve yine barış -
Ve de öyle yumuşak değil, Çuk'ça bir barış!
Bu barışın önüne kim engel koyarsa
Ezilip geçilecektir, Orak gibi,
Kökü kazınacaktır,Orak gibi.

(Onun konuşması sırasında kocaman bir top namlusu, yemek masasının üstüne iner)

KRAL NAİBİ *(Kadehini kaldırarak)*
İçiniz, dostlar, içiniz! Elimizde kalana içiniz!

(Toprak Ağaları, tütün içerek arkalarına yaslanır ve bir "Yuvarlak Masa Şarkısı" söylerler)

TOPRAK AĞALARININ YUVARLAK MASA ŞARKISI[157]

Kalan yıllarımız da böyle geçer belki?
İçimizi karartan gölgeler geçip gider?
Belki de kulağımıza gelen o irkiltici
Söylentiler, hiç de gerçek değiller.
Bizi bir kez daha unutursunuz belki

Bizim de sizi keyifle unutuvermemiz gibi.
Belki de sık sık daha yemekte buluşulur.
Ve belki ölümümüz, yatağımızda olur?
Bizi lanetlemeyip översiniz belki, ha?
Belki gece aydınlatır bizi, olamaz mı?
Bu dolunay dolu kalır böyle artık devamlı
Hatta alttan yukarı yağar belki yağmur da!

(Şarkı bittiğinde Hua, infaz için gerekli olan duvar desteğini alır. Onun ardında duvara taze çizilmiş koca bir kırmızı orak ortaya çıkar. Herkes şaşkınlıkla görür bunu ve donakalır. Marabalar, başlıklarının içinden boğuk sesle Orak Şarkısı'nı söylerler)

ORAK ŞARKISI

Kalk ey çiftçi!
Ayaklan haydi!
Sakın kendini bırakma
Ölüp gidersin yoksa.
Uzatmaz elini kimse
Doğrul kendi elinle
Ayaklan haydi!
Kalk ey çiftçi!

SON

AÇIKLAMALAR

SİVRİ KAFALILAR ve YUVARLAK KAFALILAR

Türkçesi
Yılmaz Onay

SİVRİ KAFALILAR ve YUVARLAK KAFALILAR

Temel Metin

1933 Yazımı: *Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar ya da Devlet ile Servet Birleşmeyi Sever. Bir Dehşet Masalı*, Berlin, Gustav Kiepenheuer Verlag [1933]. *Versuche*'nin (Denemeler) yayınlanmayan 8. Sayısı (17. Deneme) için hazırlanmış sayfalar, S. 4-129; Brecht'ten kalanlar içinde.

1938 Yazımı: *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar ya da Devlet ile Servet Bileşmeyi Sever. Bir Dehşet Masalı.* Toplu Eserleri (Gesammelte Werke) içinde, Cilt 2, Londra: Malik-Verlag 1938, S.9-138.

Tarihçe

Kasım 1931: Çalışma başlangıcı.

1932 sonu: Felix Bloch Erben'de sahne teksti olarak basımı, Berlin-Wilmersdorf.

1933 başı: *Versuche*'nin (Denemeler) yayınlanmayan 8. Sayısı (17. Deneme) için hazırlanmış sayfalar, Gustav Kiepenheuer Verlag, Berlin.

1934 Mart'ından sonra: Çok sayıda değişiklikler; önce Kopenhag Dagmar-Theater'da tasarlanan bir sahneleme için.

1936: Moskova, Sanatsal Edebiyat İçin Devlet Yayınevi tarafından Rusça tek oyun yayını ve *Internatsionalnaya Litertura* dergisi, Sayı 8'de Rusça basım.

4 Kasım 1936: Kopenhag Riddersalen-Theater'da Dan'ca ilk oynanış.

1937: International Literature dergisi, Sayı 5'te İngilizce basım, Moskova.

1938: *Gesammelte Werke (Toplu Eserleri) Cit 2* içinde yayınlanış, Malik-Verlag, Londra.

Metnin Oluşum Öyküsü

1931'deki Shakespeare uyarlaması (1932'ye dek?):

İlk yönlendirme, "Genç Oyuncular Birliği" ile Berlin Volksbühne'de Shakespeare'in *Kısasa Kısas* oyununu sahneleyecek olan ve bunun için Kasım 1931'de Brecht'ten bir düzenleme isteyen tiyatro ve sinema yönetmeni Ludwig Berger'den gelir; prömiyer, Ocak 1932 olarak tasarlanmıştır. Brecht'in 1929 yılındaki bir not defterinin son sayfasında, bu *Kısasa Kısas* uyarlamasının başlarına ait olduğu apaçık görünen desenler bulunmaktadır. Ancak buradan, Ludwig Berger'in (İşbirliğinin Zevki, 1967 *Theater Heute* dergisi, sayı 8, S.27) belirttiği gibi, çalışmanın daha önce başladığı sonucu çıkarılamaz, çünkü Brecht eski not defterlerine sonradan pek çok kayıt düşmüştür ve nitekim aynı not defterinde, çalışmasına yine ancak 1931 sonbaharında başladığı *Ana* oyununa ait desenler de bulunmaktadır.

Kısasa Kısas'ta, Viyana Dükü Vincentio, bir Polonya seyahati bahanesiyle hükûmet işlerini geçici olarak vekili Angelo'ya devreder; ondan, devlet danışmanı Escalus'un desteğiyle, gittikçe artan ahlak düşüklüğünü durdurmasını ister. Vekil, şiddetle işe girişir. Yalnız otel-lokantaları ve genelevleri kapatıp, işletmecilerini ve çalışanlarını hapse atmakla da yetinmez, bir ibret örneği oluşturmak üzere soylu Claudio'yu, nişanlısını evlenmeden önce hamile bıraktığı için, ahlaksızlık suçlamasıyla ölüme mahkûm eder. Çaresiz kalan Claudio, daha yeni manastıra kapanmış olan kız kardeşi İsabella'dan, Angelo'ya, kardeşini bağışlaması için yalvarmasını ister. Devlet Vekili, eğer İsabella ona kendini verirse, erkek kardeşini serbest bırakacağına söz verir. Dük, keşiş giysisi içine gizlenmiş olarak, İsabella'nın Claudio'ya, Angelos'un pis isteklerini ve kardeşinin kurtarılması için yaptığı tüm ricaları reddedişini nasıl öfkeyle anlattığını gözler. Tebdil giyinmiş olan Dük, manastır rahibe adayına, Angelo'ya kendisinin değil, Angelo'nun eski nişanlısı Mariane'nin gitmesini önerir. Her ne kadar Mariane drahomasını yitirince Angelo onu terk etmiş olsa da Mariane, Angelo'yu hâlâ sevmektedir. Angelo, Mariane'nin İsabella giysisiyle kendisini ziyaret etmesinden

sonra da sözünü tutmaz ve öç almasından korktuğu Claudio'nun idamına giden süreci daha da hırsla yürütür. Ancak Dük, başgardiyanın, Angelo'ya Claudio'nun kellesi olarak hapiste ölmüş bir korsan'n kellesini göndermesini sağlar. Aynı zamanda da Devlet Vekili'ne, döneceğini ve dönünce o vesileyle, uygulanan adaletsizlikten doğan şikâyetler için kamuya açık bir yargı düzenleyeceğini bildirir. Duruşmada İsabella, erkek kerdeşinin idam edildiğini sanarak, Angelo'yu kendisine baskı yapmakla ve iğfal etmekle suçlar; Marianne ise bir yandan Angelo'yu İsabella'yı iğfal suçundan kurtarırken öbür yandan onun sadakatsizliğini açığa çıkarır. Dük, ahaliye *İncil*'deki ilkeyi anımsatır: Herkes, kendine uygulanmasını isteyeceği kıstasla ölçmelidir her şeyi. İtirafta bulunan Angelo'yu bağışlar ve onu Mariane ile evlendirir; Claudio'yu serbest bırakır, Claudio bu kez Julia ile evlenebilir; Dük'ün kendisi de İsabella ile nişanlanır.

Brecht ile Berger'in birlikte başladıkları uyarlama için Berger, üç bakıştan söz eder: İsabella, erkek kardeşi uğruna daha çok kendini adamalıdır; - Devlet Vekili'nin, sahte manastır rahibe adayı (Mariane) tarafından oyuna getirilmesi, sahnede gösterilmelidir ve nihayet Dük'ün, çatışmayı çözen kararının iyi sonuçlar getirişi, sorgulanmalıdır. Brecht, çalışmanın daha başında İsabella'ya yapılan baskıyla, genelev ortamı arasında bağlantı kurar: Artık kendini feda etmeye hazır olan İsabella yerine, Angelo'nun eski nişanlısı değil de, Shakespeare'in oyunundaki mama Bayan Überley'in bir orospusu gidecektir.

Çalışma konseptinin dayanak noktaları, birinci sahne (hükûmet işlerinin bir Devlet Vekili'ne devredilmesi) ile Brecht'in hak ile ölçüyü birbirine karşıt getirerek ironi yaptığı bitiş sahnesidir, öyle ki, "Kısasa Kısas", "Her şeyin Kıstası Var"a dönüşür. Brecht'in, başlangıçta yalnızca öyküsünü yeniden anlatmaya niyetlendiği Shakespeare malzemesine yaklaşımı, kendi ifadesiyle şöyledir: "*Kısasa Kısas*, çoğu kimsenin gözünde Shakespeare'in en felsefî eseridir, evet, bu eser kuşkusuz onun en ilerici ürünüdür. Tepedekilerden, kendilerine kullanılmasını istedikleri ölçütler dışında başka ölçütleri kullanmamalarını talep etmekte ve kendilerinde bulunmayan bir ahlaksal tutumu tebaalarından bekleyemeyeceklerini göstermektedir." (Brecht'ten kalanlar içinde not).

İlk öykü tasarımlarında Brecht, henüz uyarladığı malzemeye

sıkı sıkıya bağlıdır. Önce Shakespeare'deki öykünün içerdiği ahlaksal çelişkiyi, daha derindeki toplumsal nedenlerin belirtisi olarak ele alır: "Eğer bir adalet talebi, onun temelindeki sakatlığın belirtisi ise, o temele dayalı olarak bu adalet talebi yerine getirilebilir mi?" (Brecht'ten kalanlar içinde not.) Brecht, öykü içindeki toplumsal çelişkileri daha güçlendirerek işler, bu ise öykünün asal çizgisinde değişiklikler yapılmasını gerektirir. Shakespeare'in oyununun sonunda, ortaya getirilmiş sorunlar, genel bir af eylemiyle yeniden örtbas edilmektedir (Shakespere'in Dük'ü de, finalde aynı ölçütleri kullanmaz olur), işte Brecht, böyle bir finalin mümkün olan yergici-taşlamacı okunuşunu vurgular; böylesi bir toplumda eşit hak umudunun bir illuzyon olarak kaldığını gösterir Brecht.

Brecht'in bu okunuşa yakın durduğu ve sonuna kadar yazılmamış olan (muhtemelen 1931 yılında) bir taslağı, henüz Shakespeare'in oyununun bir uyarlaması olarak görülebilir. Bu taslakta olay yeri henüz Viyana'dır, ama Shakespeare'deki isimler yerine Almanca benzerleri (örneğin: Angelo-Angeler, Escalus- Eska(h)ler, Claudio-Klausner) konmuştur. Yine daha orada bir maraba ailesi (Meixner ya da Meixenego) getirilmiştir ve Überley'in orospusu da bir maraba kızıdır. Yarıcı borcunun silinmesi veya ertelenmesi çabası içinde maraba ailesi, öncelikle ağaları Klausner'in serbest bırakılması ile ilgilenmektedir: Kızları Marianne (daha sonra Eva), İsabella'nın yerine Devlet Vekili'ne gider.

Güncel politik sorunlara (faşizmin yükselişine) girme çabasıyla Brecht, taslaklarında Shakespeare malzemesinden hep daha fazla uzaklaşır. Bize kalan kapsamlı taslak metinlerin gösterdiği gibi, çalışma da aynı zamanda çığ gibi büyümüştür. Muhtemelen kasım 1931'den Şubat 1932'ye dek dört ay, Brecht, Elisabeth Hauptmann ve Ludwig Berger, oyun üstünde birlikte çalışırlar; ama sonra Brecht, 1931 Aralık'ından beri provaları süren *Ana* oyunu için, bu çalışmayı geri bırakır. *Ana*'da işlenen sorunlardan biri olan, devrimci durum içinde reformizmin etkisi, *Kısasa Kısas* uyarlama çalışmasının da bu ilk evresinde esas yönsemeyi belirlemiştir. Uygulanan sahneler, sorunu ahlaksal çatışma üstünde irdelemenin güçlüğünü ortaya koyar; ancak ve yalnızca, herkes için adaletin mümkün olduğu inancının reformist bir iluzyon olduğu gösterilebilir: Zengin Ağa von Klausner'in planlanan asılması, Devlet Vekili için bir prestij so-

rununa dönüşür ve Devlet Vekili burada yenik düşer. Yasanın kesinliği ve ciddîyeti, ancak alttakilere karşı kullanılmaktadır. Ama Shakespeare malzemesinin kişiler topluluğu, bu konuda hemen yalnızca çökmüş içki, birahane ve mamalar ortamının ikilemli kişilerini sunmaktadır. Sömürülenlerin kendiliğinden temsilcisi olarak maraba Meixner ailesinin kişiler arasına dahil edilmesiyle ahlaksal çatışma, aynı zamanda sınıflar arası bir çatışma olarak da işlenmiştir. Nihayet Brecht, daha sonra güncel olayların etkisiyle, sınıflar arasındaki çatışmanın bir örtbas edilme biçimi olarak "ırk sorunu"nu devreye sokunca, Shakespeare malzemesi tam anlamıyla delinir. Bunun ne zaman olduğu - 1931 sonunda mı, yoksa ancak 1932 yılının ilk aylarında mı - belli değil.

1933 yazımı:

Biçim değişikliğinin, oyun uyarlama çabasından (ilk yazım) özgün bir oyun konseptine (ikinci yazım) geçiş süreci tarzındaki devamında belirleyici noktalar, hükûmet yetkilerinin Devlet Vekili'ne (Angelo, sonra Thomas Angler, Angeler, Tomaso Angelas, nihayet Angelo İberin) devrinin gerekçesi, onun niyetlerinin saptanması ve nesnel işlevi, olmuştur. Devlet Vekili, daha ilk yazımın taslaklarında, sınıflı toplumda da aynı ölçütü kullanabileceğine inanmış ve planlarına, yerleşmiş devlet gücü tarafından ekonomi devlerinin çıkarları doğrultusunda çapraz çekilen, dünya yabanı bir idealist olarak görünür. Bir özgün oyun konsepsiyonunda devlet krizi, önce sermaye kaçışından kaynaklanır, bu kaçış ise yine önce yasaların ihmalkâr uygulanışından dolayı düşük olan kâr marjları yüzündendir, daha sonraki taslaklarda ise krize, tarımdaki ürün fazlası ve bunun marabalarda doğurduğu huzursuzluk neden olur. Alt tabakalara kendini adil bir adam olarak kabul ettiren Devlet Vekiline -devlet kasasını dolduracak bir yüksek oranlı tuz vergisi koyması koşuluyla- hükûmet yetkisi verilir. İkinci yazımın tarihi belirlenemeyen ilk tam metninin adı: *Kısasa Kısas* ya da *Tuz Vergisi*. Shakespeare'den esinlenerek Brecht'tir. Tuz vergisi motifi, 1933'te Gustav Kiepenheuer Verlag tarafından *Versuche (Denemeler)* basımı için öngörülen metne varana dek tüm düzeltmelerde korunmuş, ama daha sonra çalışmanın devamında bu motiften vazgeçilmiştir. (Yalnızca kısmen tamamlanmış olan) Shakespeare uyarlaması taslaklarında, ne Hit-

ler'le, ne de faşist ırk ideolojisiyle bir paralellik yoktur. Ama Alman faşizminin güçlenmesi, Brecht'i, ilk taslaklarında "halk idealizmi" kuramcılığını açığa çıkarma denemesiyle birleştirmeye yöneltir. Brecht, öncelikle bu kez iki at için kavga veren yeni bir Callas eylemini dahil ederek, Devlet Vekili'nin programında ırk sorunlarının değil, somut sınıfsal sorunların işlendiğini gözler önüne serer. Callas, kendi çıkarlarının peşine tek başına düşer. Ama bu sırada sınıf mücadelesinin her evresindeki kuvvetler dengesine bağımlılığı vardır. Callas'ın şansı, marabaların başkaldırısının ("Kara Bayraklar", daha sonra "Orak") zafer ya da yenilgisine göre artar veya düşer. Özellikle mahkeme sahneleri (1933 yazımında 4 ve 8, 1938 yazımında ise 4. ve 7. sahneler) ile en çok değişiklik geçirmiş sahnelerden olan kahvehane sahnesi, bunu özellikle göstermektedir.

Bu oyuna ilişkin tüm süreç boyunca Devlet Vekili, önemli değişikliklere uğrar. 1933 *Versuche (Denemeler)* için yazılan taslaklarda Brecht, bu figürü, ona en başta verdiği yönde işler yine: Kendi antikapitalist lafazanlığını kendisi ciddiye alan dürüst bir fanatik olarak bu figür, egemen sınıf tarafından o sınıfın politikasının uygulanması yolunda kötüye kullanılır. Brecht, Devlet Vekili'ni ve onun politik fikirlerini oluşturmada, basmdan alınmış başka malzeme yanında, 21 Ekim 1932'de *Völkische Beobachter*'de yayınlanmış olan "Adolf Hitler'in Şansölye Von Papen'e Yanıtı" makalesini kullanmıştır.

Berger'in bir Shakespeare uyarlaması projesinden koptuktan sonraki çalışmaya ise, Elisabeth Hauptmann'dan başka, Emil Hesse-Buri, Margarete Steffin ve (Hans) Hermann Borchard da katılmıştır; Brecht, daha iyi bir gerekçelendirme ve aksiyonun kotarılması için getirdiği bir dizi öneriyi ele alır, bunların bir kısmı, daha 1933'teki *Versuche* için yazımda kullanılmış, bir kısmı ise sürgün zamanına kalmıştır.

1932'nin yazında veya sonbaharında ikinci yazımın ilk yayınlanabilir metni tamamlanır. Verlag Felix Bloch Erben, 29 Eylül'de metnin gelişini doğrular (bazı bölümleri, örneğin Hitler'in 21 Ekim 1932 günlü *Völkische Beobachter*'deki söyledikleriyle açıkça bağlantı kurulan yerleri, Brecht, daha sonra ilâveten işlemiş olmalı). Utting am Ammersee'den Hanns Eisler'e şunları yazar Brecht: "*Kısasa Kısas*' uyarlaması tamamlandı ve çok iyi (oynanamaz) oldu. Umarım siz, oyunu (sunulan tedbirlere uyarak) okuyan

üç kişiden biri olacaksınız. Ayrıca bu oyun da sağmal inek olarak düşünüldü!" (1932 yaz veya sonbaharında mektup).

Shakespeare'in oyunundan, Brecht'in faşizmle hesaplaşmaya girdiği ilk oyunu olan bir politik mesel ortaya çıkmıştır. 1932'de bitirilen metin, aynı yıl Felix Bloch Erben Yayınevince sahne teksti olarak basılır; 1932'den 1933'e geçişte - önemsiz değişikliklerle - Gustav Kiepenheuer Yaymevi'nin basmasma hazır hale getirilir. Tasarlanan bu *Versuche* basımı (muhtemelen Ocak 1933), ikinci yazımın son düzeltme basamağım göstermektedir. Daha sahne teksti yayınlanmadan önce Heinz Hilpert, Berlin Volksbühne için oynanışı kesinlemek ister (bkz. Heinz Hilpert'ten Felix Bloch Erben'e, 30 Temmuz 1932). Ne var ki, keskinleşen politik durumlar nedeniyle oyuna mesafeli durmak zorunda kalır.

Brecht, Schlegel-Tieck birlikteliğinin Shakespeare yayını için Wolf Graf von Badissin'in yaptığı çeviriden hareket etmiştir; ilk uyarlama çabalarında bu çeviriden uzunca bölümleri kullanmış, ama zamanla Badissin'in metninden hep daha fazla uzaklaşmıştır. *Versuche* yazımında *"Kısasa Kısas"* başlığı yanında yalnızca bitiş sahnesindeki hemen hemen aynen alınmış iki dize vardır; çalışmanın devamında bunlar da çıkarılmıştır. Buna karşılık içerik olarak hükümdar (Brecht'te: Kral Naibi) öyküsü, 1938 yazımına dek korunmuştur. Bu öyküde, bir rejim bunalımında pis işlere kendisi bulaşmak istemeyen hükümdar, iktidarını geçici olarak bir Devlet Vekili'ne devreder ve sonuçta zaferle dönüp düzeltmek üzere onun yaptıklarını gizlice gözetler. Ayrıca, erkek kardeşinin hayatını kurtarmak uğruna kendini Devlet Vekili'ne (1933 yazımı), aynı şekilde onun astı Zazarante'ye (tüm daha sonraki yazımlar) sunmaya hazır olan, anıa neticede kendi yerine başka birini gönderen manastır rahibe adayı öyküsünü de almıştır Brecht. Yine idam için mahkûmun yerine darağacma bir başkasının gitmesi, Shakespeare malzemesinden kaynaklanmaktadır; aynı şekilde, Bayan Cornamontis'in (Shakespeare'de: Bayan Überley) genelevi de o kaynaktan alınmadır. Birçok eylem anı ve eylem yeri, 1938 yazımında bile onbir sahnenin altısının dekoru, kaynaktaki Shakespeare oyununu ele vermektedir.

Brecht başka edebi kaynaklara da başvurmuştur. Bayan Cornamontis'in, sahte İsabella'ya (önce Judith, sonra Copenhag sah-

nelemesi hazırlığında Nanna), Devlet Vekili'ne nasıl davranması gerektiği konusunda yol gösterdiği sahne (1933 yazımında: Sahne 11, 1938 yazımında: Sahne 9), Pietro Aretino'nun Ragionamenti (Söyleşiler. 1534 ve 1536) eserindekine göre düzenlenmiştir. Yalnız, o eserde kibar fahişe (Nanna), kızını eğitmektedir. Daha Yaşlı Bir Fahişenin Genç Bir Fahişeye Öğütleri şiirinde Brecht, Aretino'nun eserinden aldığı esini işlemişti.

Bir başka edebi eser de, Elisabeth Hauptmann'm teşviki üzerine (Brecht'in gerek uyarlamada gerekse özgün bir oyunun ortaya çıkışında kendisinin payına ilişkin sorusuna karşılık Hauptmann'ın mektubu: 14 Mayıs 1934) Callas eyleminin oyuna sokulmasıyla çalışmaya dahil olmuştur: Kleist'ın *Michael Kohlhaas*'ı. Brecht, *Kohlhaas* öyküsünü, karakteristik bir tarzda değiştirir: Kohlhaas, hak bilinciyle atları için mücadele ederken, Callas, atlara ihtiyacı olduğu için onların peşinden koşar. Atlar Callas'a gereklidir, ama yaşadıkları Callas'a öğretir ki, sınıflı toplumda alt tabakaların ihtiyaçları, hukuk yoluyla elde edilemiyor. Kohlhaas, hukuk yolundan ayrılıp, toplumsal mücadeleye geçer ve böylece hakkını alamadığı için bir ayaklanmanın lideri olur. Callas ise, kendisi için bir şansın doğduğu inancıyla hakkını tek başına kovalamaya karar verir ve böylece daha önce katılmaya karar vermiş olduğu toplumsal mücadeleden ayrılır. Oyunun bitişi de, örnek aldığı malzemeyi ters döndürür: Kohlhaas, bir yandan atlarına yeniden kavuşurken, öbür yandan ülke barışını bozmaktan ölüm cezasına çarptırılır; Callas ise ölümden kurtulur ama atları yitirir ki bu onun için zaten ölüm cezası demektir. 1934-1936 arasındaki çalışmalarda oyunun sertleştirilmesiyle, daha ilk kapsamlı oyun taslağından itibaren var olan atlara ilişkin olay, daha güçlü biçimde ortaya çıkar. Muhtemelen 1935 yılındaki kısa film serimi *Michael Kohlhaas*, hem Brecht'in oyununun Kleist'ın anlatısıyla bağlantısını, hem de Brecht'in "Alman klasiği Heinrich von Kleist'm ünlü öyküsü"ne (*Michael Kohlhaas*) sürekli olarak duyduğu ilgiyi belgelemektedir. Film serimin bir bölümü oyuna ilişkin materyal içinde bulunuyor.

Callas olayının dahil edilmesi, bir üretim aracı kavgası olarak, tarımsal koşullarla ve marabalar ile toprak ağaları arasındaki sınıf çatışmasıyla bağlantı kurulmasına bağlıdır. Brecht bu ikinci aksiyon akışı için İtalya'da faşizmin iktidara gelmesini kolaylaştıran politik

ve ekonomik koşullardan hareket etmiş olabilir. Brecht'in yaklaşık 1930'dan beri tanıdığı Alfred Kurella, daha 1931'de şöyle yazmış: "Faşizmin tüm daha geniş tarihi için dikkat çekici ve önemli olan şu ki, mülk sahiplerinin gerici birleşik cephesinin oluşmasına - faşizm onun hizmetindedir - esas vesile, fabrika işgallerinden daha ziyade toprak işgalleri olmuştur." (Alfred Kurella, *Mussolini ohne Maske* [Maskesiz Mussolini], Berlin 1931, S.53.)

Brecht'in, Kurella'nın bu çalışmasını bilip bilmediği, kanıtlanamıyor. Ancak, İtalya faşizmi ile meşgul olduğunu, kitaplığında *Die faschistische Lehre. Übersetzte amtliche italienische Veröffentlichung* (Faşist Öğreti. Tercüme Edilmiş Resmi İtalyan Yayını, Plauen, yayın yılı yok) adlı broşürün bulunmasından çıkarsamak mümkün.

1934 Yazımı:

1933'te Gustav Kiepenheuer Verlag tarafından yapılması planlanmış *Versuche (Denemeler)* basımından, 28 Şubat 1933'te Almanya'dan ayrılan Brecht'in elinde yalnızca tashihler ile bağlanmış sayfalardan bir kopya kalmıştı. Kalıpları faşistler yok ettiler.

Sürgünün başından itibaren Brecht, oyunu yayarak bir sahnelenmeye erişmek için uğraşır. Örneğin Sergey Tretyakov'a bir kopya gönderir ve 1933'te Paris'te Ernst Josef Aufricht ile bir sahnelemenin mümkün olup olmadığını görüşür. Londra'da (1933/34), Zürih'te ve New York'ta, Brecht, dolayısıyla Hanns Eisler ve Elisabeth Hauptmann, bir prodüksiyon için görüşmeler yaparlar. 1935'te Prag'da bir sahneleme mümkün görünür ve aynı yıl Erwin Piscator, Moskova'da Devlet Yahudi Tiyatrosunda bir çalışma (Piscator'dan Brecht'e mektup, 9 Eylül 1935) ve Moskova'da Meshrabpom'da bir film yapımı üstünde durur (Erwin Piscator'a mektup, 8 Aralık 1935), ama bu, anlaşma imzalanması ile kısa bir taslağın ötesine geçmez. Kislovodsk ile Dnyepropetrovsk'ta sahnelenmeler gündeme gelir (Erwin Piscator'a mektup, 25 Eylül 1935), yine Moskova Gerçekçi Tiyatro'da Okhlopkov'un rejisiyle bir oynanış düşünülür (H.C.Löve, *Gespräch mit Bert Brecht* [Bert Brecht'le Söyleşi], *Der Arbeiter* [İşçi]'de, New York, 23 Kasım 1935). Ancak tüm bu projeler gerçekleşmeksizin kalır. Oyunun Devlet Alman Tiyatrosu Engels'de sahnelenme planı da (bkz. Erwin Piscator'dan Brecht'e mektup, 3

Temmuz 1936) Piscator'un Prag ve Paris seyahatlerinden sonra yeniden Sovyetler Birliği'ne dönmeyişi nedeniyle (1936 sonbaharı) gerçekleşmez.

Bir sahnelenme şansı, 1934 başında Danimarka'da belirir (bkz. Margarete Steffin'den Walter Benjamin'e tarihsiz mektup, muhtemelen 1934 başı). Brecht'in, bu oyunu ile ilgisini çekebildiği Danimarkalı rejisör Per Knutzon, 1934 ilkbaharında oyunu Kopenhag Dagmar Theater'ın repertuvarına aldırmaya uğraşır. Bu oynanış için Brecht, Mart 1934'te Danimarka'nın Svendborg yakınındaki Skovsbostrand'ında Hanns Eisler ve Margarete Steffin ile birlikte oyunu, değişikliklerle yeniden işler; sonucu, "tümüyle bir yeni biçimleme" olarak niteler (Elias Alexander'e mektup, 31 Mart 1934). Brecht bu "yeni biçimleme"nin - üçüncü bir yazımın ilk varyantı - bir kopyasını, ABD'de Elisabeth Hauptmann'a da gönderir.

Bu evrede oyunun yapısına en derin müdahele yapılır; bu kez elde edilen onbir sahnelik (şimdiye dek onbeşti) dizi, son yazıma dek korunmuştur. Tuz Vergisi motifi kaldırılmış, böylece ona bağlı olan Kral Naibi'nin tuzlası önündeki sahne de (1933 yazımında Sahne 13) - başka kaldırılanlarla birlikte - kalkmıştır. Dolayısıyla Callas, bir memura saldırdığı için ölüme mahkûm edilip hapishaneyi boylamak yerine, yarıcılık borcunun silinmesini sağlamak için "serbestçe" ağasına gider. Brecht, Hua'ları devreye sokar ve Çik market sahibinin öyküsü ile maraba Parr'ın öyküsünü de dahil edecek biçimde aksiyonu genişletir. Marabalar mahkemesi (Sahne 14) ve memurların grevi (Sahne 8), Cornamontis'in taşınması (Sahne 9) düşer. Artık İberin (önceki Angelas), başrahibeyi, başrahibi ve avukatları mahkûm etmek için uğraşmaz. Atlarla ilgili kararını, marabaların isyanına karşı verilen savaştan kendisine ulaşan bilgilere bağlar. İsabella, ricacı olarak gittiği İberin tarafından, yeni devreye sokulan hapishane komutanı ve Hua'ların başkanı Zazarante'ye yönlendirilir ve şantajı Zazarante yapar. Brecht, Delet Vekili'ne bir program yaptırır, bu programda, 1934/35 kışından itibaren tüm Almanya'da organize edilen "kış yardımı" olsun, o çerçevede kış aylarının her ilk pazar günü için düzenlenmiş bir kap yemek verilmesi olsun, 29 Eylül 1933'te çıkarılmış yasa ile "miras kalan çiftlikler"in bölünemezliği, ferağ verilmezliği, ipotek edilemezliği olsun, bunların varlığı kendini sezdirir. Zazarante ve adamları, SA'ları ve onların başı

olan Ernst Röhm'ü anımsatır. Bu evrede Brecht, İberin'in o kişilere bağımlılığını vurgular. Kral Naibi, 9. sahnenin (artık 8. sahne) sonu dışında yalnızca ilk ve son sahnelerde görünür. Bu kez aşağıdaki şarkılar eklenmiştir: Uyanan Yahoo Marşı, Orak Şarkısı, Düğme Atma Baladı, Yararlı Kötülük Üstüne Koro Şarkısı (Yeni İberin Şarkısı'nın ön adımı), Ne-Ko-par-diy-san-o-dur-şar-kı-sı, Dönme Dolap Baladı, İsabella-Nanna Düeti (Burada henüz Judith), Bir Büyüğün Şarkısı, Paranın Hayat Veren Etkisi Üstüne Şarkı, Badana Şarkısı, sonradan çıkarılan bir anlamda veraset batağı şarkısı. Oyunun adı *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar* olmuştur, ama Brecht, 1938 basımına dek zaman zaman yine eski adı kullanır.

Nisan/Mayıs 1934'te, Otto Gelsted oyunu çevirmeye bile geçmişken, Brecht "hâlâ 'Sivri Kafalılar' üstüne çalışmaya gömülmüş durumda"dır (Kari Korsch'a mektup). Hanns Eisler'in, o zamana dek bestelenmiş olan şarkıları yönetmek üzere Kopenhag'da bulunamayışı (Bkz. Hanns Eisler'e mektup, 30 Nisan 1934), oyunun sahnelenmesinden geçici olarak vazgeçilmesinin nedenlerinden yalnızca biridir. Daha önemlisi, proje finansörünün avukatının müdaheleleridir: Avukat, para desteğinin az olmasından korkar, ama asıl da sansürün oynanış yasağı getirmesinden ve Alman Büyük Elçiliğinin işe karışmasından korkulmaktadır (Per Knutzon'dan Brecht'e, 30 Nisan 1934). Dagmar-Theater'ın intendantı Knud Rassow, oyunun politik patlama gücünü fark edince ve oyunu sansüre kontrol ettirdikten sonra temmuz sonunda projeyi geri çeker. (Per Knutzon'dan Brecht'e, 17 ve 19 Temmuz 1934).

1938 Yazımı

Başarısızlığa karşın metin üstünde çalışmayı sürdürür Brecht; sahnelemeler yoluyla Almanya'daki olaylara ilişkin politik tartışmaya girişmekten daha başka şansların göz önüne alındığı bu evrede dördüncü yazımın ilk varyantı meydana gelir.

Brecht, önce oyun öyküsünün, faşistlerin iktidarı ele geçirmelerinden sonraki olaylara uygun düşmesi için uğraşır: Kral Naibi, İberin'e, Zazarante'den ayrılırsa iyi olacağını belirtir. (Hitler, Röhm'ü ve adamlarından büyük bir grubu, SS'in yardımıyla 30 Haziran 1934'te yok etti.) Ancak, Brecht'in bu çalışma evresinde getirdiği asıl belirleyici yenilik, artık yalnızca demagog İberin'in huzursuzlukları

bastırmada ve ekonomik krizden düze çıkmada kullanılmasıyla yetinilmeyip, egemenlerin eylemlerinin şimdi aynı zamanda yeni bir savaşın hazırlığı için tedbirler olarak gösterilmesidir. Askerlik için sıkıştırılan Callas, sonunda yine de, tümden yenilmiş olmayıp yalnızca "dağlara geri püskürtülmüş" olan Orak'a katılır.

1934 eylülünde bu dördüncü yazımın baskıya hazır bir metni tamamlanmış görünüyor. Brecht, bir "yepyeni 7. Sahne" içeren "tek değiştirilmiş kopya"yı, Per Knutzon'a iletmesi için Kopenhag-Dragor'da Helene Weigel'e gönderir. 25 Eylül 1934'te, Malik-Verlag için daktilo ile hazırlanmış bir metin Prag'da Wieland Herzfelde'ye ulaşır. Ne var ki, bu metin de yalnızca bir geçiş basamağıdır. 1935 baharında Brecht, tekrar üstünde çalışılmış bir daktilo yazımı metni Moskova'ya yanında götürür. İşte 1936'da Sanatsal Edebiyat İçin Devlet Yayınevi'nce yayınlanan ve Moskova'da *Internatsionalnaya Literatura*'nın 8. sayısında basılan Rusça çeviriler, herhalde 1934'teki daktilo yazımı metinler esas alınarak yapılmış olmalı.

Çok sayıda sonuçsuz çabaya karşın *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar,* yine de Brecht'in, 1933 ile 1945 yılları arasında sahnelenme şansına kavuşmuş çok az yeni oyunundan biridir; bu oyun, sürgünün başlangıcından beri sahnelenme yoluyla test edebildiği ve sahnesel niyetlerini oldukça gerçekleştirebildiği ilk eserdir. Brecht'in daha 1934'te yazdığı şu sözü doğruluyor bu: "Kopenhag'ı, tek gerçek çıkış olanağı olarak görüyorum." (Hanns Eisler'e mektup, 30 Nisan 1934). Ağustos 1936'da, yönetimini 1935 yazında Lulu Ziegler ile birlikte Knutzon'un üstlendiği Kopenhag Riddersalen-Theater ile anlaşma imzalanmasına varır iş. İskandinav tiyatrosunun tek deney sahnesi olan bu tiyatro (Brecht'in 1936 Kasım'ındaki bir notu, Brecht'ten kalanlar içinde), Knutzon da dahil olmak üzere bazı üyeleri "Kızıl Tiyatro" adlı amatör topluluktan gelen sol eğilimli topluluğuyla, Brecht'e, kendi ürünlerinin sınanması için tiyatro pratiğinde oldukça uygun koşullar sunar. Knutzon, 1 Eylül 1936'da provaya başlar (Per Knutzon'dan Brecht'e, 26 Ağustos 1936). Brecht, gerek rejisörle, gerekse oyuncularla yoğun bir çalışma içinde olur. Çoğu kez olduğu gibi, prova sırasında bile metin değişikliği yapar. Almanya'daki olaylara yönelik bazı somut göndermeler metinden çıkarıldı. Örneğin, özgür çiftçilere göre yapılmış "Miras Çiftlikler Yasası"nın algılanışı ve marabalarla ilintisi, somut ay-

rıntıların doğrudan oyuna dahil edilmesinin büyük uyumsuzluklara sürükleyebildiğini dosdoğru göstermiştir.

İspanya'daki savaşın ve Alman silahlanmasının etkisiyle Brecht, faşizmin genel çizgilerini şimdi daha bir vurgular. Rusça basımlarda bulunmayan, ilk kez *Das Wort* (Söz) dergisinde (Moskova, 1937, Sayı 1, S. 9-12) yayınlanan, Kopenhag oynanışı için kaleme alınmış Ön Oyun, oyunun *mesel* (parabel) niteliğini güçlendirir. Tek tek sahneler için kullanılan öndeyişler, oynanış için çok değiştirimiştir; birçok durumda bunlar seyirciye seslenme niteliğini alırlar. Başlangıçta ekimin ilk yarısı için düşünülen prömiyer, birkaç kez ertelenir ve nihayet 4 Kasım 1936'da gerçekleşir.

Kopenhag'daki oynanışın ardından Brecht, oyunda yine değişiklikler yapar (bknz. Mararethe Steffin'den Arnold Zweig'a, 15 Mayıs 1937). Brecht, Sovyetler Birliği'ndeki Yabancı İşçiler yayın Kooperatifi (VEGAAR) Alman seksiyonu yöneticisi Otto Bork'a, oyunun tamamlandığını, ama "birkaç retuş daha yaptıktan ve bir sonsöz yazdıktan sonra metni sekiz gün daha elinde tutmak istediğini" yazar. "Malesef oldukça çok değişiklik yapmak gerekti, ben oyunu burada sahneledim işte ve bu arada - sanıyorum - pek çok şeyi daha iyi hale getirebildim, ki böylesine aktüel eserlerde çok önemlidir bu. Hep bir yığın politik yanlış anlamalar vb. olur."

10 Aralık 1936'da Margarete Steffin, Walter Benjamin'e şu bilgiyi iletir: "Brecht, *Yuvarlak Kafalılar*'ı kitap için hazır duruma getidi, notlar da dahil." Böylece Brecht'in bu oyun üstündeki çalışması tamamlanmış görünüyor. Malik Yayınevi'neki *Gesammelte Werke (Toplu Yapıtları)* yayınının, aym zamanda telifinin nakledilip VEGAAR çerçevesinde de yayınlanması planlanmıştır. Sonunda oyun 1938'de yalnızca *Gesammelte Werke*, Malik-Verlag, Londra, Cit 2'de, Anmerkung zu "*Die Spitzköpfe und die Rundköpfe*". *Beschreibung der Kopenhagener Uraufführung* ("Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" Üstüne Not. Kopenhag'daki İlk Oynanışın Betimlenmesi) notu ile birlikte yayınlanır.

Belli ki Brecht, Shakespeare'deki öykünün, tüm modifikasyonlara karşın içinde faşizm sorununun yer aldığı bir mesel-oyuna (parabel'e) olanak vermemesi nedeniyle, tekil bakışları da ele alabildiği başka projelere yönelmiştir. Örneğin *Arturo Ui'nin Yükselişi*'nde bir faşist diktatörün uygulamalarına yoğunlaşır.

Daha ikinci yazım çalışmasında Brecht, oyunu Hanns Eisler'in müziği ile planlamıştır, Eisler de zaten 1932 sonunda bunun için ön çalışmalara geçmiştir (Bkz. *Die Rote Fahne* [Kızıl Bayrak], Berlin, 25 Aralık 1932). Kurt Weill da bu oyunu müziklemek ister; onun kafasında " bir çeşit 'operet' " vardır (Weill'dan Brecht'e, tarihsiz mektup, muhtemelen 1Temmuz 1933). Ancak Weill, Eisler ile rekabete girmemek için bu niyetini fazla açık etmez. Eisler'in kompozisyonu çeşitli aşamalarda meydana gelir, uvertür ile şarkıların büyük bölümü, 1934 Mart-Mayıs ve Temmuz-Ağustos arasında Danimarka'da ve Paris'te, Nanna'nın Şarkısı ile Çöpçatan Şarkı, Ekim 1936'da Londra'da bestelenir.

Riddersalen-Theater'ın sınırlı olanakları nedeniyle *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar*'ın Kopenhag'daki oynanışı, iki piyano ile yetinmek zorunda kalmıştır; zaman kıtlığı nedeniyle Eisler, dört çalgı için düzenlemeye gitmemiş, bunu pek anlamlı da bulmamıştır. Kopenhag oynanışındaki olanaksızlıklar sonucu kompozisyonun çalgılı yanı, önce bitmemiş olarak kalır. Tamamlama ve değişiklikler ancak 1954 ile ağustos 1962 arasında yapılır.

Metin Yazımları

Oyunun, Brecht hayattayken metinleri birbirinden farklı dört basımı olmuştur, bunların ikisi Rusça, biri İngilizcedir; ayrıca (tamamı bize kalmamış) 1932 yazımı ile 1933 için planlanmış *Versuche (Denemeler)* basımı da vardır. Bundan başka, Brecht'ten kalanlar içinde birbirinden farklılıklar gösteren oniki kapsamlı metin taslakları ve çok sayıda fragman taslaklar, tek tek sahneler bulunmaktadır. Ayrıca, Moskova'da Lenin Kitaplığı'nda bulunan ve biri eksikli iki daktilo yazımı kopya vardır. Bu geniş kapsamlı materyali, esasta birbirinden konsept olarak açıkça ayrılabilen dört yazıma indirgemek mümkündür. Ancak burada, esas konsepte doğrudan dokunmayan değişikliklerin, bu indirgemedeki kesitlerle çakışmadığını ve tek tek taslakların ne zamanlar ortaya çıktıklarını tarihlemenin mümkün olmadığını göz önünde tutmak gerekiyor.

İlk yazıma, aslında Brecht'in Shakespeare malzemesini korumaktan vazgeçmeye niyetlendiği noktaya dek uzanan tüm taslaklar

dahil edilebilir. Ne var ki bu yazım ancak kısmen tamamlanmış (ya da bize eksikli kalmış) durumdadır. Birinci Perde'den beş, İkinci Perde'den üç sahne bize ulaşmıştır; Üçüncü Perde hiç yoktur; Dördüncü ve Beşinci Perdeler'inse her birinden yalnızca birer sahne kalmıştır.

1933 Yazımı:

İkinci yazım - 15 sahnelik ilk özgün oyun - olarak, 1932 Felix Bloch Erben'deki sahne metni taslakları söz konusudur. Ayrıca *Versuche (Deneyler)* Sayı 8 (1933) için planlanan basıma yönelik hafif elden geçirme de buna dahildir. Bu yazımın ilk daktilo kopyalarında oyunun adı henüz şöyledir: *Kısasa Kısas ya da Tuz Vergisi.* Shakespeare'den esinlenerek Brecht (ayrı şekilde: Devletle Servet Birleşmeyi Sever. Shakespeare'den esinlenerek Brecht).

1932 sahne metninden hemen önceye rastlayan bir taslakta ilk kez *Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar* adı ortaya çıkar, ek olarak da şu ifade vardır: "Shakespeare'in *Kısasa Kısas*'ının motiflerinden esinlenme". Gerek sahne metni, gerekse *Versuche* - Sayı 8 için bağlanmış sayfalarda oyunun adı: *Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar ya da Devlet ve Servet Birleşmeyi Sever*'dir. *Versuche*'nin bağlanmış sayfalarında ayrıca Brecht, eliyle ilk kez alt ad olarak *Bir Dehşet Masalı* yazmıştır. Bu yazımda olay yeri, Peru'nun Lima'sı olur; kişi adları İspanyol'laşır (Angeler, Angelas olur; Klausner, Calausa olur; Überley, önce Hornberger, sonra Cornamontis olur; Meixner/Meixenego, Callas olur). Öykü değişikliğinde ağırlık, Angelas'ın Hitler'le paralel yapılmasında (özellikle de ırk ideolojisinin devreye sokulması yoluyla), tuz vergisinde ve "Orak" işaretli maraba isyanında yoğunlaşır.

Elinizdeki yayında, *Versuche* Sayı 8 basımı için bağlanmış sayfalar kaynak metin alınmıştır, çünkü bu metin, Brecht'in bakışıyla yapılan çalışmanın geçici tamamlanışını belgelemektedir.

1934 Yazımı:

Üçüncü ve dördüncü yazımlar arasındaki ayrım, sürgündeki taslaklardan belirlenir. Kopenhag Dagmar-Theater'da planlanan sahnelenmeyle bağlantılı olan üçüncü yazım, oyunda kapsamlı bir yapı değişikliği getirir. 1933 yazımının onbeş sahnesi, onbir olarak

kısalır: 10, 12 ve 13. sahneler kaldırılır; korunan sahneler, 1-6, 7 ve 8 (Sahne 7 ile birleştirilmiş olarak), Sahne 9 (şimdi 8), Sahne 11 (şimdi 9), sahne 14 ve 15 (şimdi 10 ve 11) olmuştur. Korunan sahneler, kısmen çok değiştirilmiş, genişletilmiştir veya kısaltılmıştır da. Bu değişiklikler yoluyla, Alman faşizmine yönelik bağlantılar çok güçlendirilmiştir. Şarkıların ve baladların büyük bir kısmı eklenmiştir. Kimi adlar yeniden değiştirilir: Angelas, Angelo İberin olur; Calausa, de Guzman olur; Schunirello, Peruiner olur; Perez de Lopez olur. Olay yeri artık Peru'da Lima değil, Yahoo'da Luma'dır.

Üçüncü yazımın bir daktilo kopyasından Wieland Herzfelde, 10. sahneyi, Prag / Zürih / Paris / Londra / Amsterdam'da çıkan *Neue Deutsche Blätter* (Yeni Alman Sayfaları),1934/35, Nr.4, Şubat 1935, S.224-231'de 'Yerine' başlığı ile yayınlar.

1938 Yazımı:

Maraba isyanının ezilmesi sayesinde yalnız devlet düzeninin kurtulmasıyla kalınmayıp, aynı zamanda bir fetihler savaşını başlatmanın ön koşulunun da yaratıldığı tüm varyantlar, bu yazım çerçevesinde görülebilir. Bu esaslı öykü değişikliği, daha 25 Eylül 1934'te Prag'da Wieland Herzfelde'ye iletilen de dahil olmak üzere bir grup daktilo kopyada yapılmış durumdadır (o kopyaların ikisinin başlığında iki değişik tür tanımı yer alıyor: Alt ad olan "Bir Oyun" deyiminden vazgeçilip, "Yergici Taşlamacı Oyun" deyimi kullanılıyor.)

Gerek Valentin Steniç ile Semyon Kirsanov'un yaptığı ve *İnternatsionalnaya Literatura*'da (Moskova 1936, Sayı 8, S.5-53) *Çiki i Çuki* başlığıyla yayınlanan Rusça çeviriden, gerekse yine Steniç ile Kirsanov'un çevirisiyle ve *Çiki i Çuki* başlığıyla, 1936'da Moskova'da Sanatsal Edebiyat İçin Devlet Yaymevi'nce yapılan kitap yayınından, Almanca kaynak metni çıkarsamak pek mümkün değil. Dergideki yayında her şeyden önce sahnelere ilişkin öndeyişler ile kitap yayınında yer alan şarkı ve baladların büyük bölümü yoktur. Nitekim bu her iki çeviri, Herzfelde'ye gönderilmiş daktilo kopyadan da önceki bir dördüncü yazım tashih aşamasını temsil etmektedir.

Daha sonra oyun üstünde yine bir çalışma evresi, oyunun bir Kopenhag sahnesi (Riddersalen-Theater) için işlenmesi yönünde

yeni bir çabayla başlar. Bu sahnelemenin hazırlığından başlayarak oyunun 1938'de Malik-Verlag tarafından yayınlanışına dek uygulanan tashih aşamaları ile daha öncekiler arasındaki fark, Brecht'in, Alman faşizmine doğrudan yapılan göndermelerin çoğunu geri çekip, oyunun, ön oyunla esastan desteklenen mesel-oyun (parabel) niteliğini vurgulamasıdır. 1934 yazımında devreye sokulan ve açıkça Ernst Röhm'e gönderme yapan Zazarante figürünün bu sahnelemede yer almaması da buna uymaktadır. Oynanışlarda - muhtemelen Danimarka sansürünün talebiyle - savaş hazırlıkları sorunu, anıştırmalara indirgenmiştir.

Kopenhag sahnelenişine kaynaklık eden sahne metni, yalnızca Borge Houmann ile Otto Gelsted'in Danimarkaca çevirisi olarak vardır (rejisör kopyası). Ancak, Brecht'ten kalanlar içindeki bir daktilo yazım, her ne kadar sahne metninde bulunmayan bir kısım pasajlar içeriyor ve sahne metninde de daktilo yazımda bulunmayan bazı pasajlar bulunuyorsa da, bu daktilo yazım, Danimarkaca çeviri ile geniş bir uyum içindedir. Almanca daktilo yazımda, ön oyun da yoktur. Houmann'ın belirttiği gibi (Helene Weigel'e mektup, 30 Ocak 1934), sahnelenen yazımın oluşmasında Danimarka sansürünün payı hiç az değildir. Varsayılan Almanca yapı, Brecht'ten kalanlar arasında bulunan materyaller içindeki Danimarkaca daktilo kopya ile Danimarkacadan tekrar Almancaya yapılan (çev. Jan Olsson) çevirinin, Gisela Bahr tarafından bileştirilmesidir (Bertolt Brecht, *"Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar"*. Sahne yazımı, tek tek sahneler, varyantlar, Frankfurt a.M.). Bu rekonstrüksiyon, Brecht'in Kopenhag oynanışına yönelik tasvirleri (*"Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" Üstüne Not)* ile, yapılmış sahnelemeyi bağlaştırmaya olanak sağlıyor.

Gesammelte Werke (Toplu Yapıtları) Cilt 2'deki 1938 basımına kaynaklık eden metin, elde yoktur. *İnternational Literatur*'da (Moskova 1937, Sayı 5, S.3-59) Round Heads, Peak Heads or Rich and Rich make good kompany başlığıyla ilk kez Ön oyun, oyunun kendisiyle birlikte yayınlanır. N. Goold-Verschoyle tarafından yapılmış İngilizce çeviri, muhtemelen *Gesammelte Werke* (Toplu Yapıtları), *Cilt 2*'de basılmış olanla aynı kaynak metne dayalıdır ama o kaynağı çok serbest olarak kullanır. Replikler, çoklukla salt enformasyon değerine indirgenir; şarkı ve baladlardan ikisi eksiktir,

ötekilerse tam olmaksızın basılmışlardır. Ön oyun, *Wort* (Söz) (Moskova 1937, Sayı 1, S.9-12) dergisinden başka 7 Şubat 1937 günlü *Pariser Tageszeitung* gazetesinde de önden yayınlanmıştır.

Dördüncü yazımda Judith, Nanna olur, St. Barbara manastırı da St. Barabas olur; son olarak Eskahler adı Missena olarak değişir.

1938 ve 1934 yazımlarında bazı şarkıların varyantları yer alır:

Nanna'nın Şarkısı] 1936'daki taslaklar arasında, tümden farklı sözleri olan bir Nanna'nın Şarkısı metni vardır:

1
Dün de bir bey vardı bende, dedi ki
Nihayet oldu işte!
Kardeşçe birlik bir halkmışız meğerse
Yeni çağın seherinde.
Ne güzel bir düşünce bu. Sakın yitip gitmesin.
Derinine yazdım onu yüreğimin.
Yalnız, bir şeyi bilmem şart, söyleyin:
İşe nasıl girerim ben, ey dostlar?
2
Dün de bir bey vardı bende, dedi ki
İyi giden hiçbir şey yok, dostlar
Ve sebebi şu ki besbelli
Yalnız iyiler yok işte, Çik'ler de var
Ve mutlaka yok olmalı onlar.
[3]
Dün de bir bey vardı bende, dedi ki
Beyler ırkındanım ben efendi
Ve eğer iş yarışmaya gelirse
Führer'e bırakırım o işi.

"Ne-ko-par-dıy-san-o-dur-şar-kı-sı"] Brecht'ten kalanlar içinde bu şarkının, nakarat dışındaki sözleri bambaşka olan, ama daktilo kopyalarda yer almayan bir yazımı bulunuyor. (Büyük olasılıkla yine 1934'te yazılmış):

Maraba Callas,
Ne-ko-par-dıy-san-o-dur-şar-kı-sı'nı söyler:

[1]
Bir söz verdilerse sana
Çok sevin hep, hiç korkma
Çünkü şimdi tek bir soru kalır:
Vadedilen, nasıl alınacaktır?
Yaşa Angelas! da olsa
Hayır
Ne kodardıysan, odur!
2
Aşırı kibarlığın âlemi yok!
Bazan yavaş yürür işler
Bazan işler zor gider
Ne zaman ki vurursun kafalarına
O zaman bir şey verirler!
[...]
3
Fazlaca ağlayıp zırlamak yok!
Sığır pirzolası çekti canın
- Evlat, daha ne isterdin ki! -
Bir öküze satır vuracaksın
Çünkü öküz verir sığır etini.
[...]

Yeni İberin Şarkısı] 1934 yazımının daktilo kopyalarında ve 1938 yazımının da ilk daktilo kopyalarında bu şarkı yerine, muhtemelen 1934 baharında yazılmış olan Yararlı Kötülük Üstüne Koro Şarkısı bulunurdu:

Kötülük kötü kızıl
Görünüşü bir rezil
Çomaklamazsan ama
Bey gibi bakar sana.
Masada
Balık ve çorba
Bir fıçı şarabı
Doldurur sana.
Yatağına
Bir de et ızgara

Salatayla
Banyo da yaptırır sonra
Diyelim tütün istedin
Yalnızca Virjinya
Her istediğin
Hazır anında.
O yoksa
Yoktu sığırdan farkın
Yalnız onunla
Parlar kalkınırsın.
Kötülük kötü kızıl
Görünüşü bir rezil
Çomaklamazsan ama
Bey gibi bakar sana.

Ve dünya, meselimizde taptaze sergilensin!] Ön oyun taslaklarında, yeri saptanmamış bir şiir vardır:

Karışık Zamanda

Güvendeyim demesin kimse
Kurtuldum sanmasın asla
Delik var en iyi hesapta
Ve yarın var bugün iyiyse de.

Dünyayı unutan, ondan değildir
Gözünü gömüp kendi gagasına!
Gerçekte nasılsa öyle bakın dünyaya
Salt burada: bu meselde de olsa.

(173,11vd.) *Benimle balığa gelir misin? Dedi balıkçı, balık yemine.*] Bu espri üstüne oyun materyali içinde muhtemelen 1934'te yazılmış ama oyun içinde planlanan yeri belirsiz olan bir şarkı bulunuyor:

1
Yaşamak ister misin büyük topların gözü önünde?
İster misin ellerinin başka ceplerde olmasını?
Yüce dağların gölgesini ister misin tepende?

Gömsünler ister misin sana düşmanını?
Benimle balığa gelir misin? / Dedi balıkçı, balık yemine.
2
Yasalar senin için yapılmış değil mi?
Pek uyar sana, hep yaptığın gibi, ister misin kırmızıda geçmeyi?
Sürüklemek mi istersin ya da seni aldatan büyükleri,
Saçlarından tutarak hatta, mahkemede yargıç önüne?
Benimle balığa gelir misin? / Dedi balıkçı, balık yemine.
3
Pahalı kürk orospularıyla mı sevişmek istersin?
Yoksa biricik karın senin olsun, yeter mi?
Belki anneni de katıp sürüklemekti derdin?
Ya da parmağını hiç boşuna çizmeseler mi?
Benimle balığa gelir misin? / Dedi balıkçı, balık yemine.
4
İş çevirmeye katılmak istemez misin?
Birkaç hisse senedi alıversen kendine?
Susmayı bırakıp bizden söz etmez misin?
Şimdi şu an gerçekten mi gidiyorsun polise?
Benimle balığa gelir misin? / Dedi balıkçı, balık yemine.

Elinizdeki Yayın Metninin Düzenlenişne ait DIPNOTLAR:

1933 Yazımı:

Dize niteliği açıkça belli olmayan tüm bölümler düzyazı olarak düzenlendi.

(Dipnot numarasından sonraki parantez içindeki sayılar, kitabın Almanca baskısındaki sayfa ve satır numaralarını göstermektedir.)

1. (8,10) *Kişiler*] Kaynak metinde eksikli olan kişiler listesi tamamlandı.

2. (8,33) *Affonso*] Gerek kaynak metinde, gerekse sahne metni ve baskı provalarında "Afonso", sözü edilen metinlerin daha sonraki çalışmalarında "Affonso". Daha sonraki daktilo kopyalarda ve 1938 Malik-basımında ise "Alfonso".

3. (9,4-14) *Palmosa... İki Memur*] Kaynak metinde bu figürler konmamış.

4. (38-14) *Siz, kendinize yabancıyken, bizi de yabancılaştıranlar*] Herhalde şöyle olmalı: "Siz, kendinize yabancıyken, bizi de bize yabancılaştıranlar". Baskı provalarında olsun, kaynak metinde olsun, ilk biçimi bulunuyor; tüm daktilo kopyalarda ve sahne metninde ise "bizi bize" biçimi var.

5. (40,27) *Avukatlar*] *Versuche*'nin düzeltme kalıbında, başlangıçta çoğul korunmuş. Nitekim orada, "ve iki avukatı" ve aynı şekilde "BİRİNCİ AVUKAT" denmiştir. Ama daha sonra "Avukat" denip geçilir.

6. (40,40) *birkaç soru*] Kaynak metinde ve ondan önceki tüm materyalde burada "bir soru" deniyor, sonraki daktilo kopyalarda bu tutarsızlık giderilmiş.

7. (53,41) *St. Barbara'nın İki Rahibe'si*] Daha önceki metinlerden yanlışlıkla aktarılmış. "Başrahibe" olması gerek.

8. (58,27) *Rahibeler ile İzabella*] Daha önceki metinlerden yanlışlıkla aktarılmış. "Başrahip, Başrahibe ve İsabella" olması gerek, bkz. aynı şekilde 59,15.

9. (61,37) *Uzun Boylu Angelas Askeri*] Kaynak metinde "Uzun boylu AA." Aynı kısaltma başka yerlerde de yapılmış.

10. (74,29) *Hayır.*] Düzeltme provalarında nokta elle kaldırılmıştı, bu ise içerikte vurgu kaymasına neden oluyordu, aynı düzeltme düzeltme kalıbına (kaynak metne) alınmamıştır.

11. (79,35) *Beş Zengin Toprak Ağası*] Kaynak metinde burada "Üç Zengin Toprak Ağası" denmiş. Oysa sahne boyunca hep beş Toprak Ağası söz konusu.

12. (79,37) *mahkeme salonunu*] Sahne avluda oynanmakta.

13. (81,13-22) *YARGIÇ (İki yanında oturan Üye'lere) ... Bir polis onlara katılır.*] Bütün bu pasajda İkinci Üye Yargıç Pablo'nun daha önce duruşmayı terk ettiği gözetilmemiş. Demek ki Yargıç, ancak Birinci Üye Alfredo'ya yönelebilir. Sonra gidişinde de kendisini ancak Mahkeme Kâtibi ile Bir Polis izleyebilir. Üstelik Yargıç, "tüm salonu geçip" gidemez, çünkü sahne Avlu'da oyanmaktadır.

14. (105-21) *Sormak istiyorum: Yaparken insan kendisi*] Kaynak metinde bu dize iki dizeye bölünmüş. Bu kalıntı, İsabella'nın monoloğunun oluşturulma aşamasından geliyor.

15. (112-11) *üç çocuğu*] Üçüncü Sahnede dört çocuk vardı.

16. (116-24) *ANGELAS*] Kaynak metinde kişi adı yok, biz ekledik.

17. (117,21) *(İçeride)*] Sonradan mekânların incelikli saptanmasında, gereksiz olan bu reji açıklamasının silinmesi unutulmuş.

1938 Yazımı:

Dize niteliği açıkça belli olmayan tüm bölümler düzyazı olarak düzenlendi.

18. (148-5) *Kişiler*] Kaynak metinde yayınlanan Kişiler listesi, basılı metne değil, daha önceki çalışma evrelerine aittir. Burada listelenen kişilerden, Tiyatro Direktörü, Üç Hua, İki Manastır Rahibesi, Bir Doktor, kaynak metinde yoktur. Buna karşılık kaynak metindeki Kişiler listesinde, oyun metninde bulunmayan şu kişiler yer alıyor: Bir Garson Kadın, İki Üye Yargıç, Zazarante, İberin'in Müsteşarı.

19. (200,26vd) *atları içeri çekip*] Daha önceki daktilo kopyalardan kalıntı. Nitekim sahnenin devamında atların dışarıda olduğuna işaret ediliyor.

20. (221,35) *yasaklanmış*] Kaynak metinde "yasaklanmış:".

21. (235,16vd) *keserler / Kan,*] Kaynak metinde yanlışlıkla dize Kan'la bitirilmiştir, düzeltme gereği Kan'dan sonra virgül koyduk.

22. (236,30) *alışılmamış*] Kaynak metinde "alışılmış". Belli ki ya bir dizgi, ya da bir kopya hatası var; çünkü başka her yerde "alışılmamış" şeklindedir.

23. (236,30) *düşürüyor*] Kaynak metinde, "düşürüyorlar". Buradaki çoğul kipi, daha önceki çalışmalarda bulunan başka bir cümle yapısından kalma.

24. (246,3vd) *1/ AĞA DE GUZMAN*] Kaynak metinde yanlış olarak önce Ağa de Guzman, sonra 1 sayısı gelmekte.

25. (247,15) *ağa*] Kaynak metinde "maraba"; ama tüm daktilo kopyalarda "ağa".

26. (249,20vd) *İberin Askeri'ne*] "Hua'ya" olmalıydı.

27. (262,1) *kentinizde*] Kaynak metinde "kentinizde,".

Oyunun Sahnelenişi ve Yankıları

Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar oyunu, 1932 sonu, dolayısıyla 1933 yazımı ile hiç oynanmadı. Brecht'in Moskova ziyareti vesilesiyle 12 Mayıs 1935'te yapılan Brecht Akşamı'nda, Moskova Yabancı İşçiler Kulübü'nde (Thälmann-Klub) Alexander Granach'ın da katılımıyla amatörlerce oynanan iki sahne bile, daha sonraki bir yazımdan alınmış olmalı.

Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar'ın ilk oynanışı, 4 Kasım 1936'da Kopenhag Riddersalen-Theater'da, Rundhoder og Spidhoder. *En satirisk-grotesk Komedie* (Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar. Yergici-taşlamacı, grotesk bir komedya) adıyla gerçekleşir, kadro şöyledir: Angelo İberin: Asbjorn Anderson; Nanna: Lulu Ziegler; Kral Naibi: Per Knutzon; Callas: Sigurd Langberg; Emanuele de Guzman: Niels Bing; Bayan Cornamontis: Tove Bang; İsabella: Astrid Schmal; ein Hua: Gunnar Stromvad. Dekoru, birçok provaya katılmış olan Mordecai Gorelik'in bazı buluşlarını da kullanarak Svend Johnson yapar. Brecht, dekor ve makyajları Anmerkung zu "Die Spitzköpfe und die Rundköpfe" yazısında, ayrıntıyla tasvir etmektedir. Tüm hedeflediklerini gerçekleşmiş görmemekle bilikte, Brecht, Margarete Steffin'in aksine, bu sahnelemeyi "kendisinin en iyi oynanışlarından biri," olarak niteler (Margarete Steffin'den Walter Benjamin'e, 5 ya da 9 kasım 1936 arasında). Brecht "çok memnun. Hem oynanıştan, hem de oyunun kendini kanıtlamış ve sahne için gereken tamlıkta ortaya çıkmış olmasından" (Margarete Steffin'den Erwin Piscator'a, 15 kasım 1936). Gözde parlayan başarılar olarak, Steffin, reji yanında, Nanna'nın, Callas'ın, İberin'in ve Baş Hua'nın oynanışlarını gösterir.

Prömiyerde oyun, gösteri düzeyinde bir tezahüratla karşılanır. Ancak, 220 kişilik küçük tiyatro salonunun prömiyer seyircisi, sonraki akşamların da seyirci çevresi gibi, dost, arkadaş ve sempatizanlardan oluşmaktadır; kamuoyu yankısı bakımından bir ölçü değildir bu. Arnold Zweig'ın aksine Brecht, oyun üstüne gayet soğukkanlıca düşüncesini söyler: Bu sahneleme, "çok ilginç bir deneyim," olmuştur, "ama kuşkusuz oyunun biçim ve içeriği pek garipsenecek nitelikteydi ve burada en entelektüel kesimi oluşturan

genç mimarlar dışında pek fazla anlayan yoktu." (18 Şubat 1937 tarihli mektup). Daha Kasım ortasında, Danimarka basınında, bu arada yine sahnelenmiş olan *Yedi Ölümcül Günah* da dahil edilerek, oyuna ve yazarına karşı bir kampanya başlamış yürümektedir. Ama bu kampanya, suçlanan olaya ilgiyi de yükseltir. Oyun, 24 Kasım 1936'ya dek repertuvarda kalır ve 21 kez oynanır. (Bkz. Per Knutzon ve tiyatro grubunun her birinden, Brecht üstüne, 24 Kasım 1936).

İlk eleştirilerde tutuk bir tepki vardır. Örneğin Frederik Schyberg, sahnelemeyi Per Knutzon'un ve topluluğun büyük teknik ve sanatsal başarısı olarak yüceltirken, Brecht'i, en büyük başarısını Kurt Weill'm müziğine borçlu olan, zayıf yetenekli silik bir sekter olarak niteler (Gold og sekterisk Aften i Riddersalen /Rittersaal'de, verimsiz ve sekterce bir akşam/, Berlingske Tidende'de, Kopenhag, 5 Kasım 1936). Aynı gün, Kopenhag Berlingske Tidende'de Hans Brix, oyunun, bir parti broşürünün giriş yazısı gibi mantıklı bir gelişme gösterdiğini, etkisinin de devrim çığırtkanlığından başka her şey olduğunu açıklar. Brix'e göre, Brecht, epik drama yerine "dramatik dramlar" yazmayı yeğlemektedir. (*Proletar-Komedie i Riddersalen* /Rittersaal'de Proleterler Komedyası.) Brecht'in en güçlü etkiyi beklediği Hanns Eisler'in müziği, seyici ve eleştiri üzerinde en az etkiyi sağlar. Eleştirilerin çoğunluğunda kompozitörden hiç söz yoktur. Bu tarz yankı, küçük topluluk üzerinde de etksini gösterir. Margarete Steffin, 9 Kasım 1936'da Walter Benjamin'e, "Yazık ki," diye yazar, "bu basının etkisiyle oyuncuların da boynu bükülüyor. 'Asıl şimdi işte'den eser yok. Basının verdiğinden daha büyük bir hayal kırıklığı bu."

Prömiyerden iki gün sonra küçük bir Danimarkalı faşist grubu, antisemitist pankartlarla tiyatro önünde bir gösteri yapar. Pankart taşıyanlardan biri tutuklanır. Bunun üzerine başlatılan ve Brecht'in "uluslararası halk suçlusu" ilan edildiği basın kampanyasında, *Kopenhag Nationaltidende* (tutucu gençliğin ve işveren örgütünün yayın organı) muhabirleri ile, *Fyns Stiftstidende* (bir mezhep gazetesi) ve national-socialist'ler, başı çekerler. Brecht'in oyunu, Hıristiyan inancının en kaba yöntemlerle kirletilip alaya alındığı bir "sahnede komünist pislik yığını" olarak nitelenir (*De farlige Antisemiter* /Tehlikeli Yahudi Düşmanları, *Nationaltidende*'de, 8 Kasım 1936). Danimarka Katolik Kadınlar Birliği ile Kilise Merkezi

Başkanı, tartışmaya katılırlar. Bir tavır alması istenen sansür görevlisi J.C. Norman, gerek oyunu, gerekse oynanışı savunan tek kişi olur. Katolik Kadınlar Birliği tarafından müdahelesi istenen adalet bakanı, ifade ve basın özgürlüğü ilkesi üstünde durur. Bu olaylardan sonra Brecht, Danimarka'daki oturma izninin yenilenmesine sevinir (Karl Korsch'a mektup, 1916 sonu / 1917 başı).

Oyunu 1936'daki her iki Rusça yayından okuma fırsatını bulmuş olan komünistlerin de takıldıkları noktlar vardır. Örneğin Julius Hay, Brecht'in faşizm problematiğini sergileyişinden hareketle, epik tiyatro üstüne Brecht'le polemiğe girmek ister. Hay'ın, *Das Wort* (Söz) dergisinde yayınlanması Brecht tarafından reddedilen (Brecht, derginin yayın kurulundadır) bir makalesi için Brecht: "Tiyatrodaki her çeşit kamuflaja saldırı, Dimitroff'un Truva atını hiçbir yerde sahneye bırakmak istemiyor," demiş (Johannes R. Becher'e mektup, 11 Mart 1937). Brecht, bunun yerine maktupla tartışmayı önerir, ama Hay bu öneriyi reddeder.

Kopenhag sahnelemesinin gerçekleşmiş olması, her şeye karşın bir şanstır. *Carrar Ananın Silahları* oyunu ve *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nden sahneler dışında Brecht, artık yeni oyunlarından hiçbirini sahne pratiğinde smama olanağı bulamaz. "Sahne olmaksızın bir oyunu bitirmek olanaksız. [...] Mümkün olan seçenekler üstüne ancak sahnede karar verilebilir. Johanna'dan bu yana ne yazdıysam, *Yuvarlak Kafalılar* ile *Ana* dışında hiçbiri sınanamadı." (*Çalışma Günlüğü*, 30 haziran 1940. [...] köşeli parantez ile boş bırakılan notun tamamı için bkz. "*Brecht'le Yaşamak - Çalışma Günlüğü*, derleyen Yılmaz Onay, Broy yay. İstanbul 1995. S.54. Y.O.)

17 Kasım 1948'de oyundan bölümler, Deutsche Volksbühne Dresden, Brecht-Studio'da sergilenir. Brecht hayattayken başkaca bir sahnelenme olmaz.

0 Şubat 1960'da, oyunun bütünü, Malik-Verlag tarafından ilk kez yayınlanan son metin kullanılarak Musterschule Frankfurt a.M. de, ancak Ehrhardt Hoenemann ve Hans Hermann Thiele'nin müziğiyle, sahnelenir. Henns Eisler'in müziğiyle ilk oynanış, ancak 21 Ekim 1962'de Landestheater Hannover tarafından Humboldt-Schule'deki Studiobühne'de gerçekleştirilir.

Satır Açıklamaları

1933 Yazımı:

28. (8,3) *"Versuche" (Denemeler) içinde*] *Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar*, "Denemeler" Sayı 8 için öngörülmüştü (S.4-129).

29. (8,12) *Çık'lar... Çik'ler*] Önceki çalışma evrelerinin birinde, olay Bohemya'ya kaydırılmıştır; çoğu sahneler Prag'da geçer. "Çuk'lar" ve"Çik'ler" deyimlerini Brecht başlangıçta Çek'lerin Devlet Vekili tarafından ırksal ayrımı olarak kullanmıştır.

30. (11,8) *Tuz Vergisi*] von Papen hükûmetinin 14 Haziran 1932'deki ilk olağanüstü hal yönetiminde, kg başına 12 fenik olmak üzere Tuz Vergisi de konmuştu. Almanya'da Tuz Vergisi ancak 1926'da kaldırıldı. (Bkz. *Vikipedia*: Verginin kaldırılışı: 1 Ocak 1993? Y.O.)

31. (11,26) *bir adam, [...] bir sandalyede*] Bekleme odasında bekleyen ve berbat bir durumda kuşku verici hizmetlerini sunan adam motifi, *Arturo Ui'nin Yükselişi*'nde de (1. ve 5. sahneler) kullanılacaktır.

32. (11,30vd) *Yeter Eskahler. / Sabah oluyor*] Schiller'in *Wallensteins Tod* (1799) adlı eserini anıştırma: "Bırak artık Seni. Gel aşağı./ Gün doğuyor" (I,1).

33. (12,5) *Ara ara*] Goeth'nin, *Faust*, Bir Tragedya eserini (1808) anıştırma: "Ara ara yaşlıları görmeyi severim" (Gökte Öndeyiş, dize 350).

34. (12,23) *bir Orak*] Köylü sınıfının simgesi olarak orak, SSCB'nin resmî bayrağında da vardır.

35. (13,22) *Tüm yetkilerimi devrederdim*] Bkz. Shakespeare, *Kısasa Kısas*: "Peki, alın tam yetkiyi / O yolunuzu çizsin size." (I,1).

36. (14,27) *Özverili ve öyle ün yapmış*] Bkz. *Arturo Ui'nin Yükselişi*'nde Dogsborough figürünün tasviri (1. Sahne): "Adam dürüst. / Daha da önemlisi, dürüst biliniyor!"

37. (15,1vd) *Bizdeki yıkım, ruhsal*] 21 Ekim 1932 günlü *Völkische Beobachter*'de Adolf Hitler, şu iddiada bulunmuştu: "Alman sorunu, anayasa sorunu değil, en derin anlamıyla bir ruhsal sorundur". "Adolf Hitler'in Şansölye von Papen'e Yanıtı" başlıklı makale, oyun materyali içinde bulunuyor.

38. (15,16) *Kolomb'un yumurtası*] (Sivrisini vurup içe göçerterek çözülen), yumurtayı dik koyma sorunu. Kolomb, kendilerinin de pekâlâ yeni dünyayı keşfedebileceklerini söyleyen bazı konuklara, kendi onuruna verilen bank üzerinde, bu numarayı yapmış. - Bu deyim, zor görünen bir sorunu sürpriz biçimde çözmenin simgesi olmuştur.

39. (18,14vd) *Caddelerin renkli kalabalığın(d)a*] Bkz. Joseph von Eichendorff, *Abschied* (Veda - 1810): "Caddelerin renkli kalabalığında / Yaşam oyununu seyretmek".

40. (32,1vd) *Hiç yoktan işe karıştırıldım*] Burada, Almanca'da ve genelde bu anlamda kulanılan *Pontius ins Credo* deyiminin açıklaması veriliyor: Pontius Pilatus, Roma İmparatorluğu adına bulunduğu Filistin'de İsa'nın çarmıha gerilmesine katıldığı için, adı, hiç ilgisi olmadığı halde "Credo"ya (Hıristiyan dinini tanımaya) vardırılmıştır. (Y.O.)

41. (34,35) *yaban elmasıyla*] Yaban elması: Kültür elmasının yabani biçimi. Çok küçük ve sirke gibi ekşi meyveleri, yaban hayvanlarınca emilir.

42. (36,26) *Atlar*] Sürgün zamanında oyun üstünde çalışılırken Margarete Steffin, "atlar", ile "beygirler"in değişik kullanılışlarına Brecht'in dikkatini çekerek, toprak sahiplerine "atlar" dedirtirken, köylülere "beygirler" dedirtmeyi Önerir. Brecht bu öneriyi olumlu karşılar, kabul eder, ancak 1938 basımının gösterdiği gibi, öneriyi gerçekleştirmez.

43. (41,8vd) *dört büyük bayram... dört-perhiz günlerinde*] Büyük bayram: Büyük kilise törenleri kastediliyor olabiir, örneğin Noel, Paskalya vb. - dört-perhiz günleri: Yeni bir çeyrek yılın kiliseye göre özel bayramlarla karşılanması; Katolik kilisesinde bunlara, her aym ilk haftasının çarşamba, cuma ve cumartesi günleri tutlan oruçlar da dahildir.

44. (41,21-35) *Çok gördüm... yoksul*] Eisler tarafından 5 Nisan 1934'te İsabella'nm kavatin'i (kısa aryası) olarak bestelendi.

45. (41,34) *Bakire kalmak istiyorum, mahzun ve yoksul*] Yoksulluk, bakirelik ve üstlere itaat, manastıra ve tarikata kendini adamanın asal öğeleridir; rahibe adayı, deneme süresi sonunda tanrıya karşı bunları tekeffül eder.

46. (46,32) *devlet de onu haklı buluyor*] Alfred Kurella, *Musso-*

lini ohne Maske (Maskesiz Mussolini) rüportajında (Berlin 1931, S.49-51), Cremona'da tarım emekçilerinin ve gündelikçilerin giriştikleri toprak işgalleri üstüne ve başında küçükburjuva liberal Giolitti'nin bulunuğu o dönem hükûmetinin buna karşı aldığı tutuma ilişkin haber iletir. Giolitti, şikâyetçi olan toprak sahiplerine karşı toprak işgalcilerine her kademe yargıda hak verdirdi, bu ise aynı anda tarım emekçilerini ve küçük marabaları, mevcut devlet gücü çerçevesinde de mülkiyet ilişkilerinin değiştirilebileceği illuzyonuna daha da fazla yaklaştırır.

47. (48,6) *Onu tanımam ben*] Burada Brecht, değişik bir biçimde Petrus'un, İsa'yı üç kez tanımazdan gelişi motifini kullanmakta (*Matta İncil*'i 26, 69-74 ve diğer.) Callas, dışarıya Perez'e gitmeyi reddeder (47,24-35); onu tanımadığını iddia eder (48,1-6) ve bir Çik olan Perez'e mesafeli durur (48,8-10 ve 48,26-28).

48. (52,12) *Callas, kimin yanındasın?*] İlahi 26,4'ü anıştırma: "İflah olmazların yanında oturmam ve sahtelerle meşveret etmem."

49. (55,21) *Bu açgözlülüğün gözleri oyulmalı!*] Sira 31'i ve özellikle de 14-16.ncı dizeleri, ayrıca Matta 5,29'u da, anıştırma.

50. (57,8) . *Bir rezillik var, ... çarptırılmasını istediğim*] Shakespeare, *Kısasa Kısas*: "Bir rezillik var, her şeyden çok nefret ettiğim, / En büyük cezaya çarptırılmasını istediğim" (II,2). "*Kısasa Kısas*" başlığı dışında Shakespeare'in oyunundan hemen kelimesi kelimesine alınmış olan yer işte burasıdır.

51. (71,9-11) *iç boğuşma /... kazanmak / Mümkün değil*] Hitler'in ifadeleriyle karşılaştırınız. Hitler, gerek dış politikanın, gerekse ekonomi politikasının, yalnızca "halkın yekvücut olması"nın bir fonksiyonu oluğunu ve bu halk vücudunun içsel değerlerine kök salmış etkenlerce belirlendiğini dile getiriyor ve "halkın içsel yükselişi, yeni bir dış politikanın önkoşulunu yaratmalıdır" talebini getiriyordu (*Völkische Beobachter*, 21 ekim 1932).

52. (76,19) *Temiz olmayan, baştan beri temiz değildir*] Bkz. Sira 34,4: "Temiz olmayan bir şey, nasıl olur da temiz olur?"

53. (76,21) *Alnından okunur*] Kabil'in işaretini anıştırma, bkz. 1 Musa 4,15: "Ve efendimiz, Kabil'e bir işaret yaptı" (Kabil, kardeşi Habil'i öldürmüştü).

54. (84,10) *Ekonomik düşünüş, ... / İdealizmin ölümü demektir*] 21 Ekim 1932'de *Völkische Beobachter*'de yayınlanmış olan "Adolf

Hitler'in Şansölye Von Papen'e Yanıtı" makalesinde bir ara başlık.

55. (87,1) *Çik'leşmiş*] Nazizmin Yahudi düşmanlığı propagandasının standard kavramlarından olan "Yahudileşmiş"i anıştırma.

56. (87,37) *ateş olan yerden duman çıkar*] "ateş olmayan yerden duman çıkmaz" deyişinin terse döndürülmüşü.

57. (89,1) *yarım peset*] Peso ile peseta karışımı. Bkz.DN. 75 nolu açıklama.

58. (91,18) *Türk hamamı*] Tüm beden için sıcak hava banyosu.

59. (93,3) *Bay Muncaczi*] Belki, 19. yüzyılda Avusturya Macaristan devlet hapishanesi olarak kullanılan Munkács Kalesi'ni anıştırma.

60. (93,21) *Bu dünyayı artık hiç anlamıyorum*] Friedrich Hebbel'in *Maria Magdalena*'sında (1843), Anton Ustanın ifadesi, III,11.

61. (95,19-23) *İki gün içinde... bakılmaz olmuş*] Bkz. Pietro Aretino'nun Söyleşileri'ndeki (Leipzig 1921, S.178) Nanna'nın, beden bakımı için bir orospuya tavsiyeleri.

62. (95,2) *gülümsemesi Afrodite gibiydi*] Afrodite: Yunan aşk ve alımlılık tanrıçası.

63. (97,18) *göze göz isteyen*] Bkz. 104-22 için açıklama.

64. (98,8) *İnsanî - fazlaca insanî*] Bkz. Friedrich Nietsche, *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister* (İnsanî Olan, Fazlaca İnsanî Olan, Özgür Tinler İçin Bir Kitap, 1878, Cilt 1).

65. (98,13) *Kaya gibi sağlam bir temele dayanır*] *Luka İncil*'i 6,48'e yönelik ironik anıştırma. Brecht için "kaya temel", zayıflıktır.

66. (103,25) *düpedüz hayat, ...en üstün sayılmalı*] Schiller'in dizesinin terse dödürülmesi: "Hayat, sahip olunanların en üstünü değildir" (*Die Braut von Messina*'nın /Messinalı Nişanlı/, 1803] bitiş korosu).

67. (104,21) *Adalet, bir alışveriş gibi*] Bkz. Friedrich Nietsche, *Menschliches, Allzumenschliches. Ein Buch für freie Geister* (İnsanî Olan, Fazlaca İnsanî Olan, Özgür Tinler İçin Bir Kitap, 1878, Cilt 1) Friedrich Nietsche, *Sämtliche Werke, Kritische Studienausgabe in 15 Bänden*, Münih/Berlin/New York 1980, Band 2, S.89'da; adaletin kaynağını, Nietsche, alışverişte görür: "Alışverişin niteliği, adaletin başlangıç niteliğidir."

68. (104,22) *Göze göz, dişe diş*] Bkz. 2 Musa 21,24.

69. (107,19-112,8) *Adınızı söylemeyin... eve dönebilesiniz*] Sah-

nenin bu bölümü, Pietro Aretinos'un *Gespräche* (Söyleşiler) eseri (1534 ve 1536) tarzında kibar fahişeler söyleşisi olarak kaleme alınmıştır (bkz. DN 61 için açıklama).

70. (107,29) *Bir sarılış...*] Bu düşünce, Shakespeare'deki öykünün bir kalıntısıdır: Orada Devlet Vekili, öç alınmasından korkarak, sözünden döner ve mahkûmun asılması emrini verir.

71. (108,1) *yeni başlayanlar*] Orijinali: *Novizen*; Latince *novicius*: Yeni gelen; manevi bir tarikata katılmak isteyip denenme süresi (bir-üç yıl) henüz dolmamış olanlar.

72. (108,19) *benim bu kadehi diplememe*] *Matta İncil*'i 26,39'u anıştırma: "Babam, mümkün müdür, bu kadeh beni atlayıp geçsin?"

73. (108,32) *Bir gün yağmur... yağacak olsa*] Bkz. DN. 90 nolu açıklama.

74. (109,2) *je ne sais pas quoi*] Aslında: je ne sais quoi: (Frans.) Nedir, bilmem; çoklukla şöyle çevrilir "belli bir şey".

75. (109,18) *Peset*] la peseta'dan (dişil): İspanyol parası. Buna karşılık: el peso. Pek çok Latin Amerika ülkesinde geçerli para. Brecht, her ikisini de kullanmış.

76. (109,30) *Paravan*] Rüzgâr şemsiyesi, İspanvol duvarı.

77. (111,16) *Bakire kalmak istiyorum, mahzun ve yoksul*] Bkz. 45 nolu açıklama.

78. (112,2) *ellerini bir kez daha yıka*] Bkz. Pietro Aretino'nun *Gespräche* (Söyleşiler) eserinde (Leipzig 1921, S.178) Nanna'nın tavsiyeleri.

79. (114,17-29) *Çik aşağılığının ve... özveriyle üstlenmektedir*] Bkz. *Adolf Hitler'in Şansölye Von Papen'e Yanıtı* (Bkz. DN. 54. nolu açıklama): "Ekonomik zorlukları göğüslemeye hazır olma niteliği, evet, bütünüyle genel gönüllü fedakârlık, insanların büyük halksal-politik kaynatıcı ve harekete getirici düşünce ve görevlerindeki eksilme ve bundan böyle salt kendi ekonomik durumlarıyla ilgilenmeleri, onun içinde kendilerini yitirmeleriyle aynı kapsamda olmaktadır."

80. (114,18) *Tüccar zihniyetinin*] Nasyonal-sosyalist jargondaki "Yahudice tüccar zihniyeti"ni, veya "bakkal zihniyeti"ni anıştırma.

81. (121,24) *İflah olmaz bu / Adam*] Schiller'in *Haydutlar*'ının

(1781) bitişi ile karşılaştırınız: "Bu adama yardım edilebilir."

82. (125,12) *Yeni Hazreti Süleyman'a*] İsrail ülkesinin kralı Süleyman, sonraları bilge ve adil bir kralın ideal simgesi oldu ve onun hükûmet dönemi de halkın altın çağı olarak görüldü.

83. (125,29) *tarok*] İtalya'dan (*Tarocco*) çıkmış, Almanya ve Avusturya'da da yayılmış olan üç kişilik bir iskanbil oyunu.

84. (128,21) *Maraba Mahkemesi*] Egemenlerin mahkûmlar tarafından yargılanıp mahkûm edilmesi olsun, Maraba Mahkemesi'nin kıtalar tarzındaki kurgusu olsun, François Villon'un *Le Lais* (Küçük Vasiyetname, 1456) ve *Le Testament* (Büyük Vasiyetname, 1461/62) ile açık paralellikler gösterir.

85. (130, 27) *Hukuk, haksızlık için yetiyor işte*] Hukuk ile adalet arasındaki ilişki ve bunun edebiyatta gösterimi sorunu üstüne bkz. Brecht'in *Über den aritotelischen Roman* (Aristotelesçi Roman Üstüne) notları.

86. (131,8) *Biz ayrılmışız, oysa zengin ve fakir*] Irk ayrımı ile zengin-fakir ayrımının karşı karşıya getirilmesi, 1938 yazımının ön oyununun ana temasıdır.

87. (138,2) *Kısasa Kısas*] Bkz. DN. 50 nolu açıklama.

88. (141,9) *İnce bir kıla asılı bir kılıç tepemizde*] Daha Antik Yunan döneminde deyiş halini almış olan ve keyif halindeyken bir tehlikenin sürekli tehdidini simgeleyen "Demokles'in kılıcı"nı anıştırma. Siraküza'lı genç Dionüsos'un saraylısı Demokles, kral olmanın keyfini aşırı yüceltince, kral ona tüm tatları içeren bir ziyafet çeker, ama tepesinden de keskin bir kılıcı, yalnızca bir at kılına bağlı olarak sarkıtır.

89. (144,38) *Kolomb'un yumurtası*] Bkz. DN. 38 nolu açıklama.

90. (145,32) *Hatta alttan yukarı yağar belki yağmur da!*] Brecht, yukarıdan aşağı yağan yağmur tablosunu başka zaman hep, sınıflı toplumdaki "doğal" ilişkiler için kullanırken (örn. Dev kent New York'un kaybolan ünü, Sınıf Düşmanının Şarkısı, Badanacı Hitler'in Şarkısı) ve tersine döndürme "doğa yasalarına aykırı" görülürken, burada tersine döndürmeyi, öteki imgelerle birlikte, sınıflı toplumu ayakta tutmada yatan doğaya aykırılığın simgesi olarak kullanmış.

1938 Yazımı:

91. (148,1) *H. Emmel*] Brecht'in sürgüne gitmemiş olan çalışma arkadaşı Emil Hesse-Burri'nin güvenlik kaygısıyla kullanılan takma adı.

92. (148,29) *Çuk'lar ve Çik'ler*] Bkz. DN.29 nolu açıklama.

93. (149,34) *damadı gelinden*] NSDAP'nin (National Sozialistische Deutsche Arbeiter Partei, Nazi Partisi) Meclis'e girişinin 7. yıldönümü vesilesiyle Nürnberg'de toplanan faşist Reichstag (Almanya'da ülke Meclisi), 15 Eylül 1935'te "Nürnberg Yasaları"nı ("Alman Kanını ve Alman Onurunu Koruma Yasası") çıkardı, buna göre "Yahudilerle Alman kanından veya tür akrabası kandan olanlar arasındaki evlilik ilişkileri" (§1) ve aşk ilişkileri, yasaklanmış ve mevcut evlilikler yok hükmünde sayılmıştır. (Bkz. ayrıca, Yahudi Orospusu Marie Sanders'in Baladı ve *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'nde Yahudi Kadın sahnesi)

94. (150,3) *Yazarımız da her yerde sorgulandı*] Özellikle başlangıçta olmak üzere, sürgünler arasında sürekli çıkan "ırk sorunu" tartışmalarına gönderme. Brecht, kendi görüşünce salt sınıf sorununu örtbas eden böylesi tartışmalardan olabildiğince kaçınmıştır.

95. (150,21) *Jahoo*] Bu isim, Jonathan Swift'in *Travels into Several Remote Nations of the World, by Lemuel Gulliver* (Türkçedeki adı: Gulliver'in Seyahatleri) eserinden devşirilmiştir. O eserde Yahoo'nun insan kılıklı hayvanları, buyrukları altına aldıkları ülke yurttaşlarını pervasız bir hırsla sömürürler.

96. (152,24) *pratikabller*] Küçük, taşınabilir sahne podestleri.

97. (152,38) *bir adam*] Bkz. 11,26 için açıklama.

98. (153,2) *Yeter Missena / Sabah oluyor*] Bkz. DN. 31 nolu açıklama.

99. (153,21) *Ara ara*] Bkz. DN. 33 nolu açıklama.

100. (153,39) *bir Orak*] Bkz. DN. 34 nolu açıklama.

101. (155,28) *Tüm yetkilerimi devrederdim*] Bkz. DN. 35 nolu açıklama.

102. (157,26) *özverili - En azından öyle ün yapmış*] Bkz. DN. 36 nolu açıklama.

103. (157,38) *Bizdeki yıkım, ruhsal*] Bkz. DN. 37 nolu açıklama.

104. (160,37) *Caddelerin renkli kalabalığın (d)a*] Bkz. DN. 39 nolu açıklama.

105. (164,12) *yağlı ellerinde İberin bayrağı*] "Nürnberg Yasaları" §4 gereğince "Yahudilerin [...] devlet bayrağı ve ulusal bayrak asmaları ve devlet renkleri göstermeleri yasaktır".

106. (164,17) *Çik domuzu*] Nazi jargonundaki "Yahudi domuzu"na karşılık.

107. (164,32) *Koruma kampına*] ("Koruma altına alma"nın benzeri olarak) toplama kampının üstü örtük söylenişi. Kamp: (Aşağı Almanca'da) Çitle çevrili tarla.

108. (164,35) *"Çik Dükkânı" yazılı bir tabela*] Daha 1 Nisan 1933'te, sahibi Yahudi olan mağazalara boykot işaretleri (Yahudi [Davut] yıldızı veya "Almanlar, Yahudilerden mal almayın!" gibi yazılar) konmuştu.

109. (164,38) *Halk yoldaşım*] Nazilerin dilinde "halk yoldaşı" deyimi, tüm arî Almanlar için geçerliydi. Seslenme ve çağrılarda da hitap olarak kullanılırdı.

110. (165,1) *Peso*] Bkz. DN. 75 nolu açıklama.

111. (165,9) *"Çuk dükkânı"*] 1935'de Nasyonal-sosyalist 'esnaf ve sanatkârlar meslek' örgütü, üstünde "Alman Dükkânı" yazılı şiltler sattı. Ne var ki bu eylem, taktik nedenlerden dolayı kısa süre sonra durduruldu; dağıtılmış olan şiltler geri alındı.

112. (165,18) *Bir ulus uyanıyor*] Nazi sloganı olan "Almanya, uyan!"ı anıştırma.

113. (165,19-27) *Çik dediğiniz zaten... anlıyorsunuz değil mi?*] Nasyonal-sosyalist ırk ideolojisi içinde Yahudi'nin karakterize edilişini anıştırma.

114. (167,1) *Uyanan Yahoo Marşı*] Şarkı yapısı, Joachim Neander'in bestelediği protestan kilise şarkısı "Övün efendimizi, onurların güçlü kralını" (1679) şarkısını izler; marş, bu şarkının melodisiyle söylenir. Marş daha 1933/34'te ortaya çıkmış durumdaydı. Yayınlanışı: Başka şarkılarla birlikte, *Pariser Tageblatt*'da Hitler Koralleri Nr.II olarak, 1 Mart 1934; *Neue Deutsche Blätter*'de, Prag/Viyana/Zürih/Paris/Amsterdam, 1933/34, Nr.6; ve Bertolt Brecht /Hanns Eisler, *Lieder Gedichte Chöre*, Paris 1934, S.43-45. Oyundaki 2, 3 ve 4. kıtalar, oradaki 2, 5 ve 7. ile özdeştir. (Değiştirilmiş) ilk kıta, başlangıçta şöyleydi: Yalvarın badanacıya ki, indirsin bizim faiz

oranını! / Ve aynı zamanda / Yükseltsin onu tüm vatanda / Oynamadan kendi tabam!" Kopenhag oynanışında marşın yalnızca birinci ve dördüncü kıtaları söyendi. *Yuvarlak Kafalılar* müziği olarak Hanns Eisler'in bestesi yayınlanırken, Eisler, bu koronun, oyunun karakterine aykırı derecede bir ironi taşıması nedeniyle kaldırılmasını ısrarla istedi (Hanns Eisler, *Gesammelte Werke-Toplu Yapıtları*, Seri III, Cilt 2, Berlin/Demokratik Almanya 1982, S.567vd.). - Neander'e ise Brecht, daha Hauspostille'de (Ev Vaazları) başvurmuştur (Grosser Dankkoral-Büyük Şükür Korali).

115. (168,16) *Nanna'nın Şarkısı*] 1936'nın yaz veya sonbaharında oluştu (Hanns Eisler bunu - piyano eşliği için - Ekim 1936'da besteledi; toplu eşlik için enstrümantasyon ancak 1954'te meydana geldi). Yeniden yayınlanma: *Herz an der Rampe. Ausgewählte Chansons, Songs und Dichtungen ähnlicher Art*'da, hg.v. Hans Jahn und Karl Kost, Buenos Aires 1944, S.20vd.; *Hundert Gedichten*'de, Berlin/Demokratik Almanya 1951, *Şehvet Kızının Şarkısı* alt adıyla (ilk taslaklardan birinin başlığı *Orospunun Şarkısı* idi (ayrıca bkz: *Aufstieg und Fall der Stadt Mahagonny* / Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü'nde 16. Tablo, Jenny'nin Şarkısı.

116. (168,29) *Geçen yıl yağan kardan eser var mı?*] *Ballade des dame du temps jadis*, nakaratıyla karşılaştırınız (1461, Geçmiş Zamanların Soylu Kadınlarının Baladı), François Villon: "Mais où sont les neiges d'antan?" (Geçen yıl yağan kardan eser var mı?)

117. (172,20) *Badana Şarkısı*] Adolf Hitler'in ressamlığa soyunmasını araştırma. Şarkının (on dize daha kısa olan) ilk yazımı, daha 1930'da, Brecht'in bir *Üç Kuruşluk Film* taslağının parçası olarak ortaya gelmiştir - *Badana Şarkısı* adıyla - ve bu bağlamda şarkı, *Versuche* (Denemeler), Sayı 3'te, Berlin 1931, yayınlanır. *Sivri Kafalılar* 1933 yazımının daha ilk daktilo nüshalarında bu şarkı, sonra, planlanan 1933 *Versuche* basımının düzeltme kalıbında Sahne 9'un ilk (Bayan Cornamontis'in taşındığı) bölümünü oluşturacak olan bir sahneye alınır. Ancak orada bu şarkı bulunmaz. *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar* için şarkının değiştirilen ve genişletilen bir yazımı muhtemelen 1934'te gerçekleşmiştir (Hanns Eisler, 15 Ağustos 1934'te bu şarkının müziğini yazar). *İnternatsionalnaya Literatura*'da (Moskova 1936, Sayı 8 *Çiki i Çuki* adıyla yapılan yayında bu şarkı yoktur, ama yine 1936'da Mokova'da yapılan kitap yayınında

vardır. Ancak yeri, 11. Sahne sonuna doğrudur.

118. (174,10) *Orak Şarkısı*] Ortaya gelişi 1933/34. Hanns Eisler'in önerisi üzerine Brecht, şarkı sözünü, küçük değişiklikle Julius Bittner'in "Der Bergsee" operasından almıştır. Hans Eisler'in müziklemesi ise 1934 Mart veya Nisan'ında gerçekleşti. İlk yayınlanış, *Das Internationale Theater*'da, (Moskova 1934, Nr.5/6), *Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar*'dan aktarılan sahneler içinde oldu. Ayrıca her iki Rusça yaymda da *Orak Şarkısı* bulunmaktadır.

119. (177,19) *adam çok sade yaşıyormuş*] Bu tasvir, Adolf Hitler'in yaşam tarzına ilişkin olarak yayılan Nazi propagandasına uygundur. *Üç Kuruşluk Roman*'ın 15. bölümünde böyle bir tevatür, Macheath figüründe görülür. Ayrıca bkz. *Arturo Ui'nin Yükselişi*, Sahne 13: "Bay Ui, sizin pek Sparta'lı usulü yaşadığınız söyleniyor."

120. (180,28vd) *toprak ağalarının yüzükleri için zar atmaya*] Savaş esirlerinin, çarmıha gerilen İsa'nın giysisi için kura çekmesini anıştırma, bkz. *Matta İncil*'i 27,35 ve diğer.

121. (182,19) *Hiç yoktan işe karıştırıldım*] Bkz. DN. 40 nolu açıklama.

122. (185,34) *yaban elmasıyla*] Bkz. DN. 41 nolu açıklama.

123. (193,8) *Düğme Atma Baladı*] 1934'te ortaya geldi: Hanns Eisler, 4 Nisan 1934'te besteledi. Kopenhag oynanışında bu şarkıyı Bayan Cornamontis değil, Nanna söyledi.

124. (195,28vd) *dört büyük bayram ... dört perhiz günlerinde*] Bkz. DN. 43 nolu açıklama.

125. (195,38-196,11) Çok gördüm... yoksul] Bkz. DN. 44 nolu açıklama.

126. (196,11) *Bakire kalmak istiyorum, mahzun ve yoksul*] Bkz. DN. 45 nolu açıklama.

127. (201,15) *"Ne-ko-par-dıy-san-o-dur-şar-kı-sı"*] 1934'te yazıldı, belki daha 1933'ün ikinci yarısında da yazılmış olabilir. 1934 ilkbaharında Elisabeth Hauptmann'a gönderilen daktilo kopyada bu şarkı vardı. Hanns Eisler, 8 Ağustos 1934'de besteledi. Ancak oyunun, *İnternatsionalnaja Litertura*'da (Moskova 1936, Sayı 8) yayınlanan *Çiki i Çuki* başlıklı yayınında bu şarkı yoktur.

128. (201,18) *Bir gün bir adam varmış*] Brecht burada, şu tekerleme ile bağlantı kurar: "Bir gün bir adam varmış, / Bir de kuyruğu

varmış, / Kuyruk fena ıslanmış, / Adam sokağa dalmış" vb. Çocuk oyunlarında sayışma için de kullanılan bu şiirin hep aynı şekilde başlayan pek çok vayantları vardır ve zincirleme olarak istendiği gibi uzatılabilir. Bitişler genellikle sıradan esprilerle olur. Bkz. *Liedern zur Klampfe*'den (Gitar İçin Şarkılar) *Kleines Lied* (Küçük Şarkı): Brecht orada da böyle tekerleme üslubunu kullanmıştır.

129. (202,28) *Yeni İberin Şarkısı*] Nihaî yazım metni oldukça geç çıktı, muhtemelen ancak 1938 Malik basımı için 1936 sonuna doğru. Bu şarkı, tahminen 1934 ilkbaharında yazılmış olan ve oyun içinde aynı yerde bulunan Yararlı Kötülük Üstüne Koro Şarkısı'nın geliştirilmişidir ve Hanns Eisler tarafından 14 Nisan 1934'te bestelenmiştir. Kopenhag oynanışı hazırlıklarında en son yazıma epey yakın olan *Başının Çaresine Bakmanın Baladı* doğmuştu. Ancak Eisler'in, korunması için Brecht'e ricada bulunduğu eski yazım gibi, bu yazım da sahnelenmeyi göremedi (Eisler'den Brecht'e, 14 Ekim 1936). Eisler, *Yararlı Kötülük Üstüne Koro Şarkısı*'nın bestesini *Yeni İberin Şarkısı*'na dönüştürme işini ancak 1962'de yaptı; ama eski yazımı "poetik olarak daha güçlü ve dramaturjinin gereğine de daha uygun buluyor (Eisler, *Gesammelte Werke* /Toplu Yapıtları, Serî III, Cilt 2, Berlin/ Demokratik Almanya 198, S.567) ve oynanışta *Yeni İberin Şarkısı*'nın değil, *Yararlı Kötülük Üstüne Koro Şarkısı*'nın söylenmesini öneriyordu.

130. (204,3) *tahta pabuçla küçük bir step*] Step=(İng) Adım; aynı zamanda da Amerika kaynaklı bir dans tekniğinin adıdır, bu dansta ritim, ayak uçlarının ve topukların tıkırdayan hareketleri yoluyla işitilir duruma gelir.

131. (211,32) *Paranın Hayat Veren Etkisi Üstüne Şarkı*] 1934'te yazıldı, tahminen ilkbahar veya yaz başında olabilir. Hanns Eisler, bestelemeyi 4 Ağustos'ta yaptı. İlk yayın *Das Wort*'da ("Söz". Moskova 1936, Sayı 1). Bundan başka, oyunun kitap olarak yayınlandığı *Çiki i Çuki*'de de (Moskova 1936) bu şarkı var, konumu, 11.Sahnenin başı ve Mahkeme Kâtipleri tarafından söyleniyor; *Internatsionalnaja Literatura*'daki oyun basımında bu şarkı yoktur (Mokova, 1936, Sayı 8). Kopenhag oynanışında ise bu şarkıyı Eskahler söylüyor.

132. (212,39) *Soyluymuş insan*] Goethe'nin *Das Göttliche* (Tanrısal. 1783) şiirini anıştırma: "Soyluymuş insan / Yardımsever ve

iyi!"

133. (221,3vd) *Çıkar şu kasketini!*] Olayın ötesinde (başındakini çıkarmak, kulluk işareti) kasket, Callas'ın sosyal konumunu belirliyor. Bkz. Bu motifin *Carrar Ananın Silahları*'nda kullanılışı.

134. (225,37vd) *Bu dünyayı artık hiç anlamıyorum*] Bkz. DN. 60 nolu açıklama.

135. (227,35-39) *İki gün içinde... bakılmaz olmuş*] Bkz. DN. 61 nolu açıklama.

136. (228,2) *gülümsemesi Afrodite gibiydi*] Bkz. DN. 62 nolu açıklama.

137. (232,29vd) *düpedüz hayat, ...en üstün sayılmalı*] Bkz. DN 66. nolu açıklama.

138. (234,22) *Dönme Dolap Baladı*] En geç 1934 baharında yazıldı. Öncesinde sayısız taslak var. İlk yayınlanış *Unsere Zeit*'da (Paris, 1934, 1 Mayıs 1934). Hanns Eisler, 27 temmuz 1934'te besteledi (tam enstrümantasyon, 1956 ikinci yarısı). *İnternatsionlnaja Literatura*'daki oyun yayını içinde bulunmuyor (Moskova 1936, Sayı 8), ama aynı yıl Moskova'da kitap olarak yayınlanışta var. Yeniden baskı, *Hundert Gedichte*'de (Yüz Şiir), Berlin/ Demokratik Almanya 1951, *Dönme Dolap Şarkısı* başlığıyla, küçük değişikliklerle ve üçüncü kıtada değişik bir nakarat ile.

139. (234,25) *Dünyanın büyüklerini*] Bkz. 2 Samuel 7,9.

140. (237,19-243,23) *Adınızı söylemeyin... eve dönebilesiniz*] Bkz. DN 69a-69b nolu açıklamalar.

141. (237,29) *Bir sarılış...*] Bkz.DN. 70 nolu açıklama.

142. (238,1) *yeni başlayanlar*] Bkz. DN 71 nolu açıklama.

143. (238,19) *benim bu kadehi diplememe*] Bkz. DN. 72 nolu açıklama.

144. (238,30vd) *Bir gün yağmur... yağacak olsa*] Bkz. DN. 90 nolu için açıklama.

145. (238,39vd) *je ne sais pas quoi*] Bkz.DN. 74 nolu açıklama.

146. (239,17) *Para, şehvet verir insana*] Bkz. *Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü* Sahne 7'de aynı kullanım; ayrıca yine orada Sahne 14'te sınırlama: "Yalnızca para şehvet vermez."

147. (239,20) *Çöpçatan Şarkı*] Çeşitli daktilo nüshalarda ayrıca "Çöpçatan'ın Şarkısı" veya "Cornamontis'in Şarkısı" da denmiş. Oluşumu en erken 1935 sonlarına doğru, muhtemelen ancak

1936'da (her iki Rusça yayında henüz yok). Hanns Eisler bu şarkıyı ancak Ekim 1936'da besteler; toplu eşlik için enstrümentasyon ise ancak Ağustos 1962'de tamamlanır. Metnin yeniden basımı: *Herz an der Rampe* (Rampta Yürek), hg.v. Hans Jahn ve Karl Kost, Buenos Aires 1944, S.19vd.

148. (240,23) *Paravan*] Bkz. DN. 76 nolu açıklama.

149. (241,18) *üç asal erdemi*] Bkz. DN. 45 nolu açıklama.

150. (241,21) *Ah, çocukluğum hiç bitmesin isterdim hep*] 1934'te yazıldı. Hanns Eisler, 14 Ağustos 1934'te, düet (İsabella-Judith) olarak besteledi. (Judith değil, Nanna olması gerek herhalde. Y.O.) Metin, 1936'daki her iki Rusça yayında da vardır.

151. (241,28) *maraba paçavrası*] Ahlaksız kadın ve fahişeler için kullanılan bir deyim.

152. (242,8) *Benim isteğim değil, onun isteği olsun*] Bkz. Hıristiyan "Babamız" duası (Matta 6,9-13'e göre): "Senin isteğin olsun, gökteki gibi, yani yerde de."

153. (243,18) *ellerini bir kez daha yıka*] Bkz. DN. 78 nolu açıklama.

154. (246,1) *Bir Büyüğün Şarkısı*] Yazılış, 1934 civarı. Ritmikleştirilmiş ve çokluk kafiyeli olan nihaî yazım öncesinde, kıtalara ve dizelere bölünmüş bütünüyle düzyazı olan bir düzenleme vardır. Eisler'in bestesi, 8 Ağustos 1934'de ortaya gelir. İlk yayın, Das Internationale Theater'daki sahneler derlemesinde (Moskova, 1934, Sayı 5/6) yer alır. İkinci basım, oyunun 10. Sahnesinin (Müsteşar) *Neue Deutsche Blätter*'de (Prag/Zürih/Paris/Londra/Amsterdam, 1934/35, Nr. 4) yayınlanması çerçevesinde olur. *Internatsionalnaja Literatura*'da (Moskova, 1936, Sayı 8) yoktur, oysa aynı yıl Mokova'da yapılan kitap halindeki yayında mevcuttur.

155. (249,28) *Henüz evet demedim haa!*] *Adam Adamdır*'da Galy Gay'in pazarlığı ile karşılaştırınız.

156. (249,34) *Şu çizmeme bir baksana!*] *III. Reich'ın Korku ve Sefaleti*'ndeki Tebeşir İşareti Sahnesi'yle karşılaştırınız.

157. (262,25) *Toprak ağalarının yuvarlak masa şarkısı*] 1932'de yazılıp, *Versuche* (Denemeler. 1933)'de Kral Naibi'nce konuşulan metin, 1934'de Toprak Ağalarının ağzma yakıştırıldı. 19 Ağustos 1934'de Hanns Eisler, bu dizeleri besteledi ve çalışma adı olarak "Belki"-Şarkısı başlığını kullandı; ancak Malik yayınında (1938)

başlık "Toprak Ağalarının Yuvarlak Masa Şarkısı" oldu.

158. (262,39) *Bir gün yağmur... yağacak olsa*] Bkz. DN 90 nolu açıklama.

BRECHT'in
YAZILARI, NOTLARI

"YUVARLAK KAFALILAR ve SİVRİ KAFALILAR"

Türkçesi
Yılmaz Onay

YUVARLAK KAFALILAR ve SİVRİ KAFALILAR" ÜZERİNE

[RESSAM İÇİN İPUÇLARI][1]

1

İki yuvarlak kafalı, gazete okuyor. Yahoo'nun Kral Naibi ile onun danışmanı, ülkelerinin iflasını basından öğrenirler. (Şampanya şişeleri, purolar)

Kral Naibi, ırklar kuramcısı İberin'i huzura kabul eder. Devlet Danışmanı onu tanıştırır.

"Duyduğuma göre,ekonomimizdeki birkaç
Kötü durumun nedenini keşfetmişsiniz, doğru mu?

Kral Naibi, kendi çalışma odasında, isyancı Orak işaretini fark eder (Eskahler, tebeşiri arkasına saklar.)

2[2a]

Zengin Çik toprak ağası de Guzman, marabalarından birinin kızı tarafından Çik olarak ihbar edilir.

(Üç Hua, Kız, bir Çik, de Guzman, başka üç zengin Toprak Ağası)

"Bir Çik!"

3

Çuk maraba Callas, Çik olan sınıf yoldaşını, İberin haydutlarına feda eder.

(Yıkık kulübe, açık kapı, iki aile, sivri kafalı Lopez silahlı, Callas silahsız) - silah yerdedir, veya kadın onu saklar.

"Şimdiye dek, başımızdaki belalar nedeniyle birliktik
Kafa biçimlerimiz nedeniyle artık düşmanız."

4

Angelo İberin, Çik de Guzman'ı, gücünü kötüye kullanmak suçundan idama mahkûm eder.

(Savcı bankosu, yargıç kürsüsü - çok yüksek -)

"Görün onu, sivri kafasıyla duruyor işte
Saptanmış, gücünü kötüye kullandığı adice."

Çuk toprak ağaları, Çik sınıf yoldaşlarını İberin çetelerine kurban ederler.

(mektupta tasvir)[3]

"... Siz baylar
Siz bana destek olmalısınız bugün -"

5

Avukat ile Başrahibe, genç İsabella de Guzman'ın manastıra girmesine ilişkin pazarlık yapıyorlar.

6

Çuk maraba Callas, el koyduğu beygirleri önüne katıp götürür.

"Niye olmasın, deyip, alıyorum beygirleri, götürüyorum."

7

Angelo İberin, savaşın iyi gidişinden cesaretle, Maraba Callas'ı, atları geri vermeye mahkûm eder.

"Efendim, atlar benim olmayacak mı?

"Hayır!"

8

İsabella de Guzman, tutuklu erkek kardeşinin kendisine reva gördüklerinden kaçar.

"Ah kardeşim, yalnızca zor durumun seni böyle kötü yapıyor!"

"Ölüm kapıya dayanmışken kimse adil olamaz."

Maraba Callas, kızını yine Bayan Cornamontis'in genelevine götürdüğünde henüz zafer çanları çalmamıştır.

"Ah Bayan Cornamontis, dünyanın gidişi bir tuhaf."

9

Ağa kızı, maraba kızını üç temel erdem konusunda eğitir.

10

Tam avukatlar, ağa için darağacına gidebilecek bir adam ararlarken, bir adam gelir ve borç ertelenmesi talep eder.

"Ağa de Guzman! Ağa de Guzman, ben sizin marabanız Callas!"

Ölüm adayı de Guzman, maraba Callas ile, kendisi için onun kendini feda edeceği fiyat üstüne pazarlık yapar.

"Orada ağa, uşağı ile kapıştı.
Birinin hukuku var, ötekinin hakları."

Bitiş tablosu:[2b]

"YUVARLAK KAFALILAR" İÇİN MOBİLYA KULLANIMI[4]

Kral Naibi'nin Sarayı'ndaki yargıç masası, bitişteki galiplerin yemek masası ile hemen fark edilebilir biçimde aynı olmalıdır.

Manastırda tek mobilya olarak, kapağında aziz resmi olan bir küçük dolap. Bu eşya, manastır yetkilisi De Guzman mülkünün tapularını onun içine kapattığında kasa olarak kendini belli edecektir.

"YUVARLAK KAFALILAR VE SİVRİ KAFALILAR"[5]

"Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar" oyunu, Shakespeare'in "Kısas Kısas" oyununda kullandığı eski İtalyan öyküsünün bir edebî uyarlamasıdır.[6] "Kısasa Kısas", pek çok kişinin gözünde Shakespeare'in eserlerinin en felsefî olanıdır; o eser, kuşkusuz Shakespeare'in en ilerici eseridir. Tepedekilerden, kendileri için kullanılmasını istediklerinden başka ölçüt kullanmamalarını talep eder. Ve eser, tepedekilerin, kendilerinde var olmayan ahlaksal tutumu, yönettiklerinden de isteyemeyeceklerini gösterir.

"Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar" oyunu, günümüz için olabildiğince, büyük hümanistin kendi dönemi için temsil ettiği ile aynı ilerici bakış açısını temsil eder.

[KOPENHAG OYNANIŞI ÜSTÜNE][7]

Ahalisi toprak ağaları ile marablardan meydana gelen Yahoo ülkesi, tahıl piyasasındaki bir kriz nedeniyle, "Orak" birliğinde bütünleşmiş marabaların ayaklanması ile karşı karşıyadır. Bir malum İberin, kendisi de bir toprak ağası olan Kral Naibi'ne, ahalinin yu-

varlak kafalılar ve sivri kafalılar olmak üzere yeni bir ayrımla ikiye bölünmesi ve Yahoo'nun düşmanı olarak gösterilmesi gereken sivri kafalıların kovuşturulmaları yoluyla marabaların kargaşalığa sürüklenmesini önerir. Kral Naibi, iktidarı Bay İberin'e devreder. Böyle olunca mesel (parabel) şöyle gelişir: Yuvarlak kafalı maraba Callas, İberin'in hüküm verdiği bir gösteriş davasında, kendi sivri kafalı ağasının, yuvarlak kafalı bir maraba kızını iğfal etmiş olduğu gerekçesiyle idama mahkûm edildiğini öğrenir. Bu haber üzerine Callas, Orak isyan hareketini terk eder ve ağasının iki atına, çift sürmede ihtiyaç duyduğu için el koyar.

Oysa ağanın mülkü bu arada St. Barabas manastırı tarafından proforma olarak devralınmıştır ve manastırın zorlamasıyla açılan, yine İberin'in gösteriş için yürüttüğü bir davada bu kez maraba, atları geri vermeye mecbur edilir. İberin'e bu yargıyı verme olanağını sağlayan ise, yükselen Orak isyanının artık ezilmiş olmasıdır. Maraba, en azından yarıcılık borcunun silinmesini sağlamak uğruna, kurtarılması yolunda adımlar atılmış olan ağasının yerine darağacına gitme rizikosunu üstlenmeye hazır olduğunu bildirir. Aynı şekilde marabanın kızı da para için, ağanın kız kardeşinin yerine İberin'in bir yüksek memuruna kendini vermeye hazır olduğunu belirtmiştir. Zafer kazanmış birliklerin başında Kral Naibi onlarla birlikte geri döner. Bir toprak ağası asılırsa, marabalar yarıcılık ödentilerini ödememe cüreti gösterebilecekleri için, Kral Naibi, toprak ağasını serbest bırakır. Aklı başına gelmiş olan marabayı ise, tarlasına geri gönderir, ama kare kafalı bir komşuya karşı planladığı büyük savaş için onu kısa sürede yeniden çağıracağını bilmesini de ister.

Oyun, Brecht'in epik tiyatro araçları ile sahnelendi. Dekor, S.Johansen'indi. Makyaj ve masklar, H.Horter. İberin'de Anderson[8], Maraba Callas'ta Langberg[9] ve eğlenceli bir oyunla sunulan Marabanın Kızı'nda Lulu Ziegler, dikkat çekici oyunculuk performansı gösterdiler. Mesel (parabel) biçimi, Almanya'yayla sınır komşusu olan ve yaşamsal önemde ekonomik ilişkileri bulunan bir küçük ülkede, mevcut sansüre karşın bir antinazist oyunun oynanmasına olanak sağladı. Ancak, burjuva basını oyuna fena saldırarak bir hafta içinde repertuvardan atmakla tehdit etti.

Yerel faşistler, tiyatro önünde bildiri dağıttılar ve hatta adalet ba-

kanlığını oyuna karşı harekete geçirme[10] çabaları da eksik olmadı. Böylesi çabalar, seyircinin ilgisinin yükselişiyle de birleşerek, oyunun, düşmanca bir basına karşın oynanmaya devam etme hedefine ulaşmasını sağladı.

[FİGÜRLERİN KARAKTERİZE EDİLMESİ][11]

Nanna Callas'da, tüm tazeliğine ve güzelliğine karşın, Bayan Cornamontis'in genelevinde yaşamanın verdiği bir geçkinlik vardır. Nanna, iyi bir gerçekçidir, düşünceleri ve tepkileri yalındır. Ağasına karşı, önce kibar ve alçak gönüllü davranır (2. Sahne). Kırıldığı durumlarda küstahlaşır (örneğin, İsabella'nın manastıra girmesi üstüne konuşurken). De Guzman'ı Hua'lara, bile bile mi yoksa farkında olmaksızın mı ihbar ettiği, çok açık belli olmamalı. Belki ağasını yalnızca biraz sıkıştırmaktır niyeti, ama başaramayınca kendisi de olayın içine çekilir. "İntikam alma" isteğinin iyice uzağındadır, bu konuda fazlaca pratiktir. "Ödemek istemedi" sözünde, ondan daha çok kendi isteksizliği dile gelir; böylece sırf kendini savunmuştur. Durumun devamında (4'de) ise salt sıkıntı vardır. Küstahlaştığı yerler olsa olsa mahkemeye karşıdır, hiçbir zaman kendi işverenine karşı değil, onunla her ne olursa olsun en iyi ilişki içinde bulunmak ister.

Devlet Vekili'nin tumturaklı konuşmaları karşısında tam bir ilgisizlik gösterir. Tek sözcüğüne bile inanmıyordur besbelli. Kendisi için en kötüsü, babasının bu işe karışmış olmasıdır. Onun hakkında büyük düşünceleri yoktur. Önce olabildiğince kendini ondan gizler. O selamladığında ise bundan hiç hoşlanmadığı belli olur. Sonra babası, İberin'in duygusallıklarına hiç kanmayıp yalnızca kafasındaki yarıcı borcunu ileri sürdüğünde ise, keyifle şaşırmış ve rahatlamıştır.

Kendisini omuzlarda dışarı taşıdıklarında, hiç de dostça olmayan tek söylediği: "Aman aman, çoraplarımı yırtmayın bari" olur. Tüm tepkileri doğal ve safçadır.

Maraba Callas, hayatı çok zor ve çalışmaktan yıpranmış bir adamdır. Perez'in ardısıra Orak isyanına katılmayı sırf kararsızlıktan kabul eder (3'de). Bu dönekliğini büyük bir eziklik içinde sürdü-

rür. Karısının, hem kendisinden çok daha aptalca, hem de haince olan sözlerini sıkıntı ile dinler. Kendisi ise, hep yapacağı gibi burada da iyi bir izlenim bırakmaya çalışır, ama burada o olanaksızdır. Ancak maraba Perez kendisinin özel durumunu anlamak istemediğinde ona karşı biraz sabırsız bir tona kayar. Mahkeme önünde (4'de) kalabalığın tezahüratından keyiflenir, bu tezahüratı o, Devlet Vekili'nden çok daha iyi kavramaktadır. Kitleyi arkasında görmek, onda kendine güven yaratır.

Devlet Vekili'ni, aptal-cesur, ama sevimli bir güvenle karşılar. Suçlamanın ağırlık merkezi olarak, yarıcı ödentisine bindirilen faizleri göstermekle Callas, aslında Devlet Vekili'ne hukuksal bir ipucu vermiştir. Kalabalığın gerçekten de Callas'ın yarıcı borçlarını silmesini Devlet Vekili'nden isteyeceği şekilde Callas ona bir deyişle yardım eder.

Gerçek çıkarlarıdır ki Callas'ı Devlet Vekili'nin duygusallıklarına kapılmaktan korur, yoksa bütün o karakter özellikleriyle Callas, ona kendini kaptırıp gidebilirdi. Hakarete uğramış bir baba olarak orada durmak pek uygun düşerdi ona, ama hafiften seziyor ki o takdirde en önemli meseleye yani borç sildirmeye pek yaklaşılmazdı. Kızının bağımlı olduğu Bayan Cornamontis'e karşı hep bir güvensizlik vardır içinde; her ne kadar kendi yeni öneminin doldurusuyla Bayan Cornamontis'e bazı meydan okuyucu tonlar kullansa da bu yine onun güvensizliğinin sürmesindendir.

Toprak ağası de Guzman, Nanna Callas ona sokakta seslendiğinde (2'de) biraz rahatsızlık duyar. Sonra kız ona gülümseyip, utangaç ama neşeyle babasının yarıcılık ödentisini yine ödeyemez olduğunu söyleyince, kızın çekiciliğine yeniden kapılır ve bir maceradan uzak durmaz. Ancak çok da pahalıya patlamamalıdır bu. Derken tutuklanıvermesi ona öylesine beklenmedik gelir ki, tüm moralini yitirir. Yine de kendisine dokunulmasına, olabildiğince karşı koyar. Buna alışkın değildir.

Yargıç önünde, önce epey üstten alır. Ama yargıca yaklaşıp hafif sesle korumaya alınması gerektiğini söylerken, içten içe gelişen korkuyu ele verir. Devlet Vekili'ni zaten hiç anlamıyordur. Avukatı ona ne sufle ederse yalnızca onu söyler. Hüküm giymiş, sınıf yoldaşlarına destek için yalvaran ağa, acınacak bir haldedir.

Angelo İberin, bakımlı sakalı ve biraz geçkin yüzü ile güzel bir

adamdır. Demagojide (4'de) bilinçli bir virtüöz'dür, kalabalıkla keman çalar gibi oynar. Çok hafif sesle, etkileyici bir güvenlilik içinde konuşur. İdealist spekülasyonlarını, kendi kendine gibi, bir direğe yaslanıp yukarı doğru dile getirir. Kitlenin tezahüratını aşağılıyor gibi yapar hep. Kral Naibi'nin sarayında (1'de) o çevreden bir dünyanın adamını ancak böyle tasavvur edebileceği kadar köleleşmiştir.

"SİVRİ KAFALILAR VE YUVARLAK KAFALILAR" ÜSTÜNE NOTLAR[12]

Kopenhag'daki ilk oynanışın tasviri.

Genel

Kopenhag'daki ilk oynanış, Per Knutzon yönetiminde, 4 kasım 1936'da "Theater 'Riddersalen'"de gerçekleşti. Tiyatroda tütün içilip bir şey yenebiliyor; salon 220 kişilik. Sahne ölçüleri, 7 m genişlik, 8 m derinlik ve 10 m yükseklik.

Mesel oyun (parabel) biçiminin özel yanları

Aristotelesçi olmayan bir dramatiğin parabel tipinde olan oyun, gerek dekorda ve gerekse oynanış tarzında ilüzyon etkisinden büyük ölçüde vazgeçilmesini istiyordu. Mesel suretini etkin kılmak için girişilen hazırlıklar görülebilir olmalıydı. Oyun, seyircinin soyutlama yapmasına olanak vermeli, onu soyutlamaya isteklendirmeliydi. Missena'nın konuşması sırasında (bitiş) sofitadan iplerle kocaman bir top namlusu yemek masasının üstüne sallandırıldı. Maraba Callas, hapishaneye (10'da) tüm seyircinin arasından geçerek ve öyküsünü bir kez daha seyirciye anlatarak gitti. Mesel etkisiyle ilgili küçük değişiklikler şunlardı: Sivil duruşmayı (7'de) Yargıç yerine Missena kendisi yönetti ve İberin'in konuşması (3'de) maraba ailelerini ikiye böldü. (Dışarıdan gelen ses, "idareyi el geçirmiş"ten sonra, "Ama asıl bizim bölge için daha önemlisi, ağa Calausa tutuklanmış, yargılanacak." diyerek sürdürdü. Öte yandan, "Sefalet dönemi sona erdi çocuklar" repliğinin ardından İberin'in konuşması gelir, konuşma sırasında aileler birbirinden ayrılır ve sonra Bayan Callas'ın şu sözüyle sahne devam eder: "Siz Çik olduğunuzdan, malesef haberler sizin için iyi değil. Bay de Guzman da, Çik olduğundan tutuklanmış." Başka marabaların gelmesi kaldırıldı.)

Rollerin oluşması (Endüktif Yöntem)

Roller, toplumsal bakış açısından oluşturuldu. Oyuncuların gösterdiği davranış tarzlarının, tarihsel-toplumsal plandan alınma say-

dam motivasyonları vardı. "Sonsuza dek insansal nitelik" söz konusu olamazdı, hani şu sözde tüm insanların tüm zamanlarda yaptıkları değil, başka zamanlardan farklı olarak kendi zamanımızda, başka toplumsal katmanlardan farklı olarak belli bir toplumsal katmandan insanların yaptıkları görünmeliydi. Oyuncular, seyircinin duygusal katılımını sağlamayı güvenceye alma alışkanlığında olduklarından, bu nedenle en yakın figürün duygularını kullanarak hemen her zaman bütün bir söz bloğuna tek bir ifade verirler. Oysa önümüzdeki gibi bir dramatikte, her bir cümleyi onun toplumsal gestusuyla[13] (tavrıyla) denetlemek, vazgeçilmezdir. Figürlerin birlikli bütünlüğü, onların çelişkili tutumlarının tam olarak verilmesiyle asla bozulmaz; ancak gelişmeleriyle gerçekten yaşam dolu olurlar. Örneğin Nanna Callas, (6'da) babasının durumunu çözümsüz gördüğünü apaçık belli ettiği halde, yine de (7'de) tüm çekiciliğini kullanarak atlar uğruna Yargıç'a karşı bir dişi kaplan gibi mücadele verir. Bayan Cornamontis karşısında, (8'de) babasının eşekliğine ilişkin hiç açık vermez, ama babası vedalaşırken de bundan pek memnundur. Hua'ların lideri olan figür, her cümle üzerinde yapılan incelikli çalışma sonucu, cümleden cümleye endüktif geçişle, bir ana figür haline geldi.

Tek bir "yaşasın İberin!" haykırışıyla, İberin'in kalabalığa seslendiği 4. Sahnede ("Sizler de görün ama, ne kadar zormuş ..."), ona inançla bağlılığını ifade etti. Ve birkaç cümle içinde (6'da), toprak ağasına duyduğu nefret ile, marabaya gösterdiği anlayışın aynı bir kaynaktan geldiğini hissettirdi. Figürler geleneksel duygulanımları yaratmıyorlar diye, burjuva seyirci, toplumsal önemde söylemlerin en büyük zenginliğinde bile figürlerin karakteristiğine ilkel diyecektir muhtemelen; nitekim eğer oyuncu titiz ve farklı çalışmayı yeterince yapmazsa, burjuva seyirci bu yargısında haklı da olur. Oyuncunun görevi, tek bir görevden ibaret olmadığı için, iyice zorlaşmaktadır.

Örneğin Nanna Callas rolü, oyuncusundan, salt Nanna yalnızken veya kendi gibilerle birlikteyken onun yapaylıktan uzak ve aklı başında tavrını, aksi halde ise meslekten profesyonel bir orospunun niteliklerini göstermekle yetinmeyip, bir deyişle yazarın isteği olarak, belli açıklamaları dosdoğru seyiciye yönelik yapmasını da ister (11'de). Bütüne karşı alınan pozisyon da figüre ışık tutar. Bu

pozisyon, figürden kaynaklanarak oluşmalıdır.

Maraba Callas, dönekliğini (3'de) büyük bir eziklikle sürdüren, çalışmaktan yıpranmış bir adam olarak oynandı. Karısının, hem kendisinden çok daha aptalca, hem de haince olan sözlerini sıkıntı ile dinler. Ancak maraba Perez kendisinin (Callas'ın) özel durumunu anlamak istemediğinde ona karşı biraz sabırsız bir tona kayar. İberin'in idealist lafazanlığını anlayamaması (6'da) onu sempatik yapar, kızının onuruna sahip çıkmaktaki kararsızlığının nedenleri vardır, nitekim sonra (6'da) atlara sahip olduğuna inanınca, kızının onurunu savunmaya kesin hazırdır. Ne var ki burada da daha ilk duruşma sahnesinde, kendisindeki gerçekçi düşünme tarzı yetersizliği apaçık belli olur, öyle ki, bir mahkeme kararını silahlı mücadeleye yeğler duruma gelmiştir. Bu arada, Orak hareketinin mücadelesine neler borçlu olduğunu da biliyordur artık; sarhoş olunca Lopez'e kadeh kaldırması (6'da) bunun göstergesidir.

Oyuncusu bu maraba figürünü, ihanet derecesinde oportünizmi nedeniyle her ne kadar bütünüyle olumsuzlamaya, hatta aşağılamaya kurban etse de, aldatılan marabaya yönelik sempatiyi korumasını da biliyordu; onu bitiren aşağılayıcılar hep devam ettiler, ve o, yenilgiye uğratıldığı anda (7'de) yeniden sınıfının kaderini paylaşır oldu; oysa sınıfı, düşmanlarından çok kendisi yüzünden çökmüştür, buradan yenilgiyi yenecek olan öfke ve çaresizlik kazanılmış olur.

Konuşma tarzı ve giysisi ile toprak ağası niteliği verilmiş olan Kral Naibi, koketliği de eksik etmeksizin (1'de) danışmanınca işlerde deneyimsiz, ekonomide ise ilgisiz muamelesi gömeye razıdır; tarafsız bir gözlemci konumunu yeğler. Kararını verip İberin'i bilardoda yakaladıktan sonra ("De bakalım, İberin" cümlesinin ardından çalışma masasındaki tüm gazeteleri temizler ve bilardo oynamaya başlar), salona geçer ve (11'de) yine oradan geri döner, İberin'in tüm yaptıklarını salondan izlemiştir. Bu durumda salondan (8.tabloya göre) küçük bir sesleniş yapabilirdi:

Kendi kentimde unutulup gitmişken
Dönmeyi düşünmeye başladım şimdi
Rahatlıkla umarım, hiç fark edilmeyecek.
Bu çanlar kanıtlıyor ki işte, zafer benim.
Henüz öne çıkmayacağım, ama biliyorum ki yakında

Yeniden oturacağım masaya, yoksa yemek soğur.
Karanlık dönem, atlatıldı bence
Ve yeni günün kucağında eskisi, son gece.

Ne de olsa, oyuncunun provalarda salona geçip olaylara Kral Naibi olarak tavır alması iyi olurdu. Kral Naibi'ni, kargaşanın ustası olarak kendini gösterdiği son sahnede, tam bir *deus ex machina*[14] üstünlüğünden kurtarmak için, alkolik olarak oynama çözümü kullanıldı. (Antik Yunan tragedyalarının bazılarında düğümü, deus ex machina denen bir düzenek yoluyla gökten inmiş gibi gösterilen tanrı çözüverir. Bu tekniğe ve kullanılışlarına ilişkin geniş bilgi için bkz. Joachim Latacz. *Antik Yunan Tragedyaları*. Mitos-Boyut Yay. İst. 2006, Y.O.)

Angelo İberin'e hiçbir dışsal Hitler benzerliği verilmedi. Zaten İberin'in belli tarzda bir ırk kâhininin çok idealize edilmiş bir figürü olması gerçeği (ki mesel-parabel için bu yeterliydi), polis yasaklamasa bile daha bu gerçek, figürün dıştan Hitler'e benzetilmesini yasaklardı. Ancak, kısmen foto malzemesinden yararlanılarak[15] onun bazı jestleri kullanıldı. Örneğin, İberin'in Kral Naibi önündeki iki eğilişi[16] (1'de ve 11'de) bu tür malzemeye bakmaksızın sahnede pek başarılamaz. (11.de) Kral Naibi'nin dönüşü bildirildiğinde, İberin'in koca bir mendil çıkararak ağlamasını pek çok kişi fazlaca naif buldu, ne var ki ağlama, böyle figürlerin karakteristik ama gizlenmiş çizgileridir, aynı şekilde büyük nutuklardan sonra yorgun düşmenin demagojik değerlendirilmesi gibi.

İberin'in mikrofon kullanışı (7'de) hemen belli bir üne ulaştı, oyuncu, İberin'in bu araçla neredeyse erotik ilişkisini göstermişti.

Garson kız Nanna Callas, iki kat (hem garson, hem fahişe) sömürü sonucu, marabadan da daha az gelişmiş bir politik tutum gösteren bir tip olarak çizildi. Davranışı yalnızca görüntüde daha gerçekçi, aslında kendisi iflah olmaz biri.

Oyuncu, bunu özellikle "Dönme Dolap Şarkısı"nda dile getirdi, ama başka pek çok yerde de...

Seyirciyi Etkileme
(Endüktif Rol Oluşturma)

Seyircinin duygusal katılımından epeyce vazgeçilmesi, onu etkilemekten de vazgeçilmesi demek değildir. İnsan davranışlarının,

toplumsal çıkış noktasından bakılarak gösterilmesi, aslında tam da seyircinin toplumsal davranışını derinden yakalayarak etkilemeli besbelli. Bu tür yakalamalar, kaçınılmaz biçimde duygusal etkiler uyandırıyor; bunlar hedeflenir, ancak kontrol edilmeleri gerekir. Duygusal katılımdan az ya da çok vazgeçen bir biçimlemenin, hiç de "duygusuz" bir biçimleme olması ya da seyircinin duygularını gözetmeyen bir biçimleme olması gerekmez. Ama seyircinin duygulanımları karşısında eleştirel durmalıdır, tasarımları karşısında olduğu gibi. Duygular, heyecanlar, içgüdüler, tutkular, çoklukla tasarımlardan daha derin, daha sonsuz, toplumca daha az etkilenebilir, olarak ileri sürülürler, oysa asla öyle değildir.

Duygular tüm insanlarda aynı olmadığı gibi, değiştirilemez de değillerdir; içgüdüler ne yanılmazdır, ne de akıldan bağımsızdır; tutkular hâkim olunamaz değillerdir, oluşturulamaz da değillerdir vb.. Ama oyuncu, her şeyden önce, açık ve eleştirel bilince çıkarılmış hiçbir değerli duygunun zayıflatılmamasına özen göstermelidir. Adım adım, figürün onunla kendini zenginleştirdiği, öteki figürlerle hep daha çok bağlantılar içine giren, hep daha yeni konumlarda kendini kanıtlayan ya da geliştiren (duygu, Y.O.), dinleyicide zengin ve bu arada komplike bir duygu eğrisini doğurur, birbiri içine geçmedir bu, hatta bir duygular mücadelesidir.

Yabancılaştırma

Oyundaki belli olaylar, - yazılarla, ses efektiyle - ya da müzik kulisleriyle ve oyuncunun oyun tarzıyla - kendi içinde kapalı sahneler olarak, gündelik alandan, "bu zaten elbette hep böyledir" şartlanması alanından, beklenir olma alanından çıkarılıp yükseltilmeli (yabancılaştırılmalı)dır. Böylesi olaylar şunlardır:

Birinci tabloda:

Jahoo'nun Kral Naibi, ülkesinin batmakta olduğunu gazeteden öğrenir;

Kral Naibi, bir bilardo partisi sırasında ırk kâhini İberin'den, marabaların sefalet nedeninin kendisi ve öteki toprak ağaları olmayıp, sivri kafalı insanlar olduğunu öğrenir;

Kral Naibi, ırk kâhini İberin'i huzura kabul eder ve yoklar.

İkinci Tabloda:

Küçük burjuvalar, gazeteden yeni bir efendinin başa geçtiğini öğrenirler.

İberin bayrağını ilk asan genelev patronu Bayan Cornamontis, gelecekte kendi tesisinde hiçbir Çik kızını çalıştırmayacağını ilan eder;

Küçük ticaretin rekabet mücadelesi, progroma varır;

Sivri kafalı bir marketçi, İberin bayrağı asmadığı için tehdit edilir; ama asınca da tutuklanır;

Nanna Callas, ağasının kız kardeşi için manastıra kapanıp bekâret duası etmekten başka bir çıkış yolu biliyordur.

Nanna Callas, bir zamanlar sevgilisi olan ağasını, sivri kafalı olarak Hua'lara ihbar eder;

Üçüncü Tabloda:

İberin'in, yuvarlak kafalıları sivri kafalılarla mücadeleye çağıran bildirisi, birlikte toprak ağalarına karşı mücadele etmek isteyen iki marabayı ayırır;

Maraba Lopez'in karısı, maraba Callas'ın bıraktığı silahı kuşanır;

Maraba Callas, maraba Lopez'in sivri kafalı ailesine geceleme olanağı vermekten kaçınır;

Dördüncü Tabloda:

Hua'lar, hapse atılmış toprak ağasının yüzükleri için zar atarlar;

Sanık sandalyesine toprak ağasının mı yoksa garson kızın mı oturtulacağı konusunda halk ile Yargıç çatışıyor;

İberin, Yargıç'a, dosyalara göre değil, iç savaşın durumu hakkında gelen bildirilere göre hüküm vermesi için yol gösterir;

Maraba Callas, ağasını, kızını iğfal ettiği için değil, yarıcılık ödentileine faiz bindirdiği için suçlar.

İberin, ağa de Guzman'ı, toprak ağası olarak değil, sivri kafalı olarak ve yarıcılık borcunu şişirmesi nedeniyle değil, ırk kirletmesi nedeniyle mahkûm eder;

Yuvarlak kafalı toprak ağaları, sivri kafalı sınıf yoldaşlarını İberin'in çetelerine kurban ederler;

Beşinci Tabloda:

Avukat, toprak ağasının kız kardeşinin en sevgili arzusu olan manastıra kabul edilebilmesi için yarıcılık ödentilerinin yeterince yüksek olduğundan kuşkuludur.

St. Barabas manastırı, sivri kafalı de Guzman'ın mülklerini korumaya almaya hazırdır, ama kızkardeşini yatırmaktan kaçınır;

Altıncı Tabloda:

Maraba Callas, İberin'in, mülkün önemsizliği yönündeki sözünü, çift sürmek için kendisine gerekli olan atları alabileceği şeklinde yorumlar;

Atların sözde sahibi olmuş Callas, de Guzman ailesinin, kızının onurunu harcaması önerisini reddeder;

Nanna, İberin'in onurlandırması yüzünden müşteri kaybettiği için yakınır.

İberin-Askerleri tarafından hırpalanmış toprak ağaları, bir yüksek memurdan, özel korumalarına para ödemeleri tavsiyesi alır.

Yedinci Tabloda:

İberin, Çik'in atlarını marabaya verip vermeme kararını, iç savaşın sonucuna bağlar;

Manastırın, sivri kafalının atlarını manastıra isteyen başrahibesi, Callas'a kendi kafasının da yuvarlak olduğunu gösterir;

Maraba Parr, atları almasının nedeni olarak, onlara çift sürmede ihtiyaç duymasını gösterir. Maraba Callas bunun üzerine onu azarlar;

Maraba Callas, atların kendisine verilmeyeceği bildirilince Orak'a katılmak ister. Onun yenildiğini öğrenir;

Sekizinci Tabloda:

Kızını besleme imkânında olmayan maraba Callas, onu yine geneleve verir;

Maraba Callas, İberin'in, Orak'la birlikte kendisini de yendiğini fark eder;

Toprak ağası de Guzman, kız kardeşinden, hapishane müdürüne kendini vermesini ister. Avukatları onun moral zayıflığını anla-

mazlar;

Nanna Callas, babasının toprak ağasına verilen ölüm cezası ile ilgilenmediğini açıklar;

Dokuzuncu Tabloda:

Ağanın bakire kız kardeşi, kendisinin de orospuluğa uygun olduğunu öğrenir. Kendini vermesine karşı çıkan tek şey, maddeten iyi olan durumudur;

Nanna Callas, para karşılığında, ağayı kurtarmak için orospuluk yapmaya hazırdır, oysa ağa, ona orospuluk yaptırdı diye almıştı o ölüm cezasını;

Onuncu tabloda:

Ölümle yüzyüzeyken ağa ile maraba hâlâ yaralık ödentisi üstüne kapışmaktalar;

Yuvarlak kafalı maraba Callas, yaralık borcunun silinmesi karşılığında, sivri kafalı ağasının yerine idam edilme riskini göze alır;

Onbirinci Tabloda:

İberin, iktidarda kalabilmek uğruna, yuvarlak kafa-sivri kafa öğretisinden vazgeçmeye amade olduğunu açıklar;

Kral Naibi, Bay İberin'e, ağında hangi balıkların yakalanmış olduğunu gösterir;

Kral Naibi, marabaya, köşe kafalı bir komşu halka karşı büyük bir savaşın eşiğinde bulunulduğu için ihtiyaç duyduğunu beyan eder;

Maraba Callas, Orak üyeleri infaz ediliyorken Kral Naibi'nin çorba ikramını geri çevirir.

Kral Naibi'nin darağaçlarında sivri ve yuvarlak kafalılar sallanıyor, masasında da sivri ve yuvarlak kafalılar yemek yiyor.

Kopenhag'daki Oynanışta Yabancılaştırma Örnekleri

Nanna Callas, (2'de) sahneye çıkışındaki şarkısını söyleyerek, Küçük ticaretin sokak tabelaları (bkz. "Dekor ve Makyajlar") arasında geldi, metalar arasında bir meta, ve üçüncü kıta öncesinde, hemencecik yine adileşen mekanik orospu gülümsemesiyle seyirciye el etti.

Beşinci Tablo öncesinde genç bir rahibe bir gramofonla Neher perdesinden çıkıp geldi, küçük bir merdiven üstüne oturdu. Plaktaki org müziği, tablonun sofuluk gösteren ilk bölümünde ("kızımız ne getiriyor?" cümlesine dek) sahneye eşlik etti. Ondan sonra rahibe kalktı ve gramofonu da alarak çıktı gitti.

Sekizinci tabloda (Eski Kentte bir Sokak), de Guzman kardeşlerin karşılaşması, Eilsabeth dönemi tiyatrosundan, yani Shakespeare'in "Kısasa Kısas" oyunundan bir sahnenin, Claudio ile İsabella sahnesinin üslubunda oynandı. Bu sahne, en ciddi biçimde Elisabeth dönemi tiyatrosunun yüceltilmiş ve tutkulu üslubu ile oynanmalı.[17] Kopenhag'daki ilk oynanış, bu üslubu, yağmur yağdırarak ve tüm oyuncuların şemsiyli gelmesiyle yabancılaştırdı. Böylece yüceltilmiş oynanış tarzı artistik tarzda yabancılaştırıldı. Ne var ki, bu tutumun zaman-ötesi'liğine yönlendirilmiş seyircinin aynı zamanda yüceltilmiş ifade tarzının üst sınıfın bireysel sorunlarıyla bağlantılı oluşunu da fark etmesini sağlamaya henüz erişilmiş olmadı. Buna, örneğin mahpusları götüren Müfettiş ile Hua'nın, olayı özellikle ilgisiz ve hatta eğlenerek, ama belki de şaşırmış bir hayranlıkla izlemesi yoluyla erişilebilirdi.

Tarihsel sahne biçimlerinin sergilenmesine, Bayan Cornamontis'in Kahvehanesi'nde bulunan 18.yüzyıl sonu Fransız konverzasyon oyunlarından[18] alıntı ögelerle dokuzuncu tablo da katıldı. Bu tabloda İsabella tümüyle beyaz makyajlıydı.

Dekor ve Makyajlar

Dekorun temel ögeleri, fildişi renkli, her sefeinde farklı konumlar verilebilen, yatayda hafif bombeli şemsiyelerdi. Spotlar, hareketli oldukları zaman, gösteriliyorlardı. İki piyano, kullanılırken aydınlatılıyordu; mekanizmaları açıktaydı. Dekor değişimi, küçük bir Neher pedesinin ardında oluyordu, bazı şeylerin görünmesi sağlanmıştı, ama asıl, ara oyunlara olanak veriyodu.

Dekorasyon, provalar sırasında yapıldı ve tamamlandı.

Şunlar kullanıldı:

Birinci Tablo: Kral Naibi için küçük bir sandalye; gazetelerle kaplı bir bilardo masası; ahşap bir ayak üstünde bir harita; tek ampulü yanan kırık dökük bir abajur; Kral Naibi'nin şapka ve bas-

tonu için bir askı; bir kapı çerçevesi ve kapı, üstünde küçük bir amblem, hükümdar âsâsıyla bir sırtlan; kapı önünde bekleyen İberin için bir ahşap iskemle;

İkinci tablo: Callamassi ve Nanna için ağaç kütüğünden iki pencere çerçevesi; bir tabela: "Palmosa Tütün Dükkânına"; içinde "Café Paradiso" yazılı bir kırmızı fener; Bayan Cornamontis için bir kamıştan sandalye; Café için bir kapı kasası; boyayla yapılmış, iki metre yükseklikli, birer küçük marketiyle iki tane dört katlı bina; küçük satış yerlerini imlemek üzere tellere asılı (Gorelik'ten)[19] altı tane dükkân tabelası; bir altın simit, bir gümüş silindir şapka, bir siyah puro, bir altın berber leğeni, bir kırmızı çocuk çizmesi, bir kırmızı eldiven. Bu küçük satış yeri tabelaları, Nanna antre şarkısıyla sahneye girdiğinde aşağı sarkıtıldı; İberin'in kafa resminin bulunduğu bayraklar;

Üçüncü Tablo: Ağaç kütüğü kirişlerden yapılma büyük bir su kuyusu; asılı duran bir ot hasır;

Dördüncü Tablo: Yanda sahne dışında küçük bir ahşap balkonda Yargıç için Kral Naibi'nin sandalyesi; sahnenin arka duvarına şemsiyelerin üstünden düşürülen ışıklı yazı (projeksiyon, Y.O.); ağaç kütüğünden bir ahşap merdiven; sanıklar için eski bir bank; tahrip edilmiş bir adalet heykeli;

Beşinci Tablo: Başrahibe için bir kilise sandalyesi; demir ayaklar üstünde, boyayla yapılmış ve alttan açılan kilise penceresi, iki ahşap sandalye; aziz resmiyle bir kasa dolabı;

Altıncı Tablo: Bir küçük ahşap merdivenle bir kapı kasası; bir masa; 6 sandalye; kırmızı fener; kesilmiş dallardan siyah harflerle "Café Paradiso"; bir mum; şemsiyelerin birinin üstünde iki atın siluetleri;

Yedinci Tablo: Üstünde mavi hah bulunan bir ahşap merdiven; bir lüster avize; onarılmış adalet heykeli, "Paranın Hayat Veren Etkisi Üstüne Şarkı"nın bitişinde, tahrip görmüş olanın yerine çek-

ildi; küçük bir tabela: "St.Barabas Manastırı. Maraba Callas'a karşı dava. Konu: 2 at"; Yargıç için sandalye; yeni oymalı savcı bankı; yarıya kadar yükseltilmiş, kontrplaktan kesilme iki at, hüküm bildirilirken yükseliyor;

Sekizinci Tablo: Kirlenmiş bayraklar, ötesi ikinci tablo gibi;

Dokuzuncu Tablo: Kapı kasası kırmızı püsküllü perde ile doldurulmuş; bir bardak su ile bir tablet; bir ahşap sandalye; eski bir Récamier kanepe[21] (arkalıksız, yan kolluklu, Y.O.); yeşil bir yapma saksı palmiye, Nanna paravana olarak kullanır; kanepe üstünde kırmızı bir ampul. İsabella'nın girmek istediği lokali terk eden bir müşteri;

Onuncu Tablo: İplerin gerildiği büyük bir ahşap çerçeve, hapishane parmaklığı olarak siyaha boyanmış, önde ramp üstünde; de Guzman ile Callas için hemen parmaklığın dibinde 2 ahşap tabure; taburelerle küçük bir podest, bağlanmış marabalar için; maraba Callas'ın salondan geçerek monoloğunu söyleyeceği ışık düzeni; bir şemsiye ardında 3 darağacı;

Onbirinci Tablo: Bir şemsiye ardında 3 darağacı; sahne dışında kara tahta "1 toprak sahibi ve 200 marabanın infazı"; altın sandalyeciklerle servis yapılmış yemek masası; Kral Naibi'nin antresinde görünür olmak üzere askerlerin kontrplak siluetleri; tele asılı olarak masanın üzerine inecek olan büyük top namlusu, Missena barıştan söz ederken namlunun yönü seyirciye çevrilir.

Kafalar yaklaşık 20 cm uzunluğundaydı. Makyajlar, burundaki, kulaktaki, saçlardaki, alındaki kuvvetli bozulmaları gösteriyordu. Hua'ların elleri ve ayakları büyüktü.

Kadın kostümleri renkliydi ve belli bir moda grubuna bağlı değildi; marabalarda siyah pantolon, bez gömlek ve ahşap pabuçlar vardı, zengin toprak ağalarınınki süvari giysisi, Missena'nınki üniformaydı; küçük bujuvalar alışılmış giysilerleydiler.

Ses Efektleri Üstüne

Son günlerde plak endüstrisi, sahnelere plaklarda kayıtlı orijinal sesleri sunuyor. Seyircinin illuzyonunu, kendini tiyatroda değil gibi hissedecek derecede önemli artmaya götürecek bu. Tiyatrolarca

gayretle kayıtlar yapılıyor, öyle ki şimdi Shakespeare'in "Romeo ve Jüliet"inde seyirci, hakiki halk gürültüsü duyabilecek. Bildiğimiz kadarıyla, plağı ilk değerlendiren, Piscator olmuştur. Yeni aracı tümüyle doğru değerlendirdi o. "Rasputin" oyununun sahnelenmesinde[22], Lenin'in sesini içeren bir plak devreye sokulmuştu. Bu nedenle oyun kesintiye uğradı. Bir başka sahnelemede[23] ise, tekniğin başka bir kazanımı olarak, bir hastanın kalp atışlarının telsizle iletilmesi uygulandı. Aynı anda film de kalbin kontraksiyonunu göstermekteydi. Oyunda, bir gemideki ya da uzak konumdaki bir hasta için, uzmanların yol gösterimlerinin alınabilmesi gerçeği, hiç de rol oynamıyordu. Yalnızca, insanların iletişiminin teknik sayesinde ne kadar kolaylaştığı gösterildi, ama günümüz toplumsal durumları, bu faktörün tam olarak kullanımasına karşı durmaktadır.

Mesel (parabel) tipindeki bir oyun içinde ses efektleri ancak mesel işlevi varsa kullanılabilir, yoksa bir hava, ortam ve illuzyon yaratmak için değil. İberin birliklerinin rap rap yürüyüşü (11'de) plaktan verilebilir. Zafer çanları (7'de ve 8'de) ve zavallı günahkârlar çanı da (11'de) öyle. Ama, örneğin marabaların yararlandığı kuyunun sesleri (3'de) plaktan verilmemelidir. İberin'in devreye girişine (4'de) yapma bir halk tezahüratı eşlik edebilir; yine marabanın taleplerine ve devlet vekilinin kararlarına mahkeme dışındaki halk kitlelerinin reaksiyonu (4'de), veya zafer haberi üzerine halkın gürültüsü de (7'de) yapma olabilir.

Gramofonu da orkestra gibi görünür yerleştirmek doğru olur. Ne var ki, eğer bu uygulama seyirciyi pek bir şoka uğratacak veya çokça eğlence yaratacak olursa vazgeçmek daha iyi olur.

BRECHT'in YAZILARI NOTLARI'na ait AÇIKLAMALAR ve DİPNOTLAR

1935 başı: Çizer İçin İpuçları (Georg Grosz'a esin olarak).

1936 ortası: "Yuvarlak Kafalılar" İçin Mobilya Kullanımı (oyunun Kopenhag'daki ilk oynanış hazırlıkları içinde).

Ekim 1936: "Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar" (Tiyatro gazetesi Riddersalen için, Kopenhag).

Kasım 1936: Kopenhag Oynanışı Üstüne. Figürlerin Karakterize Edilmesi (4 kasım 1936'daki ilk oynanışın ardından).

1936 sonu: "Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" Üstüne Not (oyunun, Gesammelte Werke [Toplu Yapıtları], 1938, Cilt 2'de yayınlanışı için).

DİPNOTLAR

1. (201-4) *Ressam İçin İpuçları*] Metin: Daktilo kopya. Oluşum: 1935 başı.

Wieland Herzfelde ve Brecht'in isteğiyle Georg Grosz, Gesammelte Werke (Toplu Yapıtları) için Brecht'in oyunları üstüne desenler çizecektir, yazı bu hedefe yönelik yazılmıştır. Grosz 1937'de bu angajmandan çekilir. Metin, 1938 yazımının bir ön adımı ile birlikte bulunuyor. Tümcelerin her bitişinde oyun metninin sahne ve sayfa sayılarına gönderme vardır; burada bunlardan vazgeçilmiştir. İlk satırın yanında solda : "(küçük)", yazılı. (Muhtemelen bütün desenlere ilişkin).

2. (201,25vd) *3 / Çuk maraba*] Kaynak metinde "Çuk maraba". (203,12) Bitiş tablosu:] Metin burada kesiliyor.

3. (202,3) *mektupta tasvir*] Bkz. Georg Grosz'a mektup, Ocak 1935.

4. (203,15) *"Yuvarlak Kafalılar" İçin Mobilya Kullanımı*] M: Daktilo kopya. O: 1936 ortası.

Brecht'in önerileri, Kopenhag'daki ilk oynanışta göz önüne alın-

mıştır (bkz. 207,23 için açıklama)

5. (203,26) *"Yuvarlak Kafalılar ve Sivri Kafalılar*] M: Daktilo kopya. O: Ekim 1936. Yayın: Danimarka dilinde: "Rundhoder og Spidshoder"; tiyatro gazetesi *Riddersalen*'de, Nr.3, 1936, S.3.

Brecht, bu metni, oyunun oynanacağı aynı adlı tiyatronun dergisi *Riddersalen* için kaleme almıştır. Yazı, ilk oynanış vesilesiyle (Kasım 1936) Sayı 3 (Kasım), 1936, S.3'te Danimarka dilinde "Rundhoder og Spidshoder" başlığı ile yayınlanır. Redaksiyonun bir notunda yazı, "Brecht'in oyuna ilişkin yaklaşımı" olarak nitelenir.

6. (203,29) Shakespeare'in ... eski İtalyan öyküsünün bir edebî *uyarlamasıdır*] Shakespeare, Measure of Measure için (1604), Giraldi Cinthio'nun Hecatommithi (1565, Yüz Öykü) demetindeki bir öyküden esinlenmiştir.

7. (204,1) *Kopenhag Oynanışı Üstüne*] M: Daktilo kopya. (Margarete Steffin'in, el yazısı ile tamamlamaları vardır). O: Kasım 1936.

Bu makale, Kopenhag'daki ilk oynanışın izlenimi altında yazılmıştır (prömiyer: 4 kasım 1936; reji: Per Knutzon, dekor: Svend Johansen). Oyun (24 kasıma kadar) 21 kez oynanır. Metin, "Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" Üstüne Not'un bir ön yazımıdır).

Daktilo kopya üstünde ayrıca şu notlar da bulunuyor:

4 kasımda. / Theater Riddersalen'de (400 kez "Melodiler") / reji: Per Knutzon / geçmişte varyete sahnesi, hâlâ tütün ve içki izni / topluluk bir kolektif / Skandinavya'nın tek deneyci tiyatrosu. / Sahne küçük / oyun yazılımı 1932, sonra üstünde çalışılıp işlendi. Müzik Hanns Eisler'in, bir küçük orkestra için yazılmış, 2 piyano baştan belirtilmiş. / Irklar kuramı üstüne bir mesel oyun (parabel).

"Melodiler"den kasıt, Theater Riddersalen'de Brecht'in oyunundan önce oynanan, Danimarkalı tiyatrocu Kjeld Abell'in Melodien, der blev voek (Yitip Giden Melodi, 1935) adlı müzikal revüsüdür.

8. (204,38) *Anderson*] İberin rolünü Asbjorn Anderson oynar.

9. (204,39) *Langberg*] Maraba Callas rolünü Sigurd Langberg oynar.

10. (205,10) *adalet bakanlığını... harekete geçirme*] Kopenhag kentinde *Berlingske Tidende* gazetesinin 12 kasımda bildirdiğine göre, yazar Olga Eggers, Theater Riddersalen'deki oyuna karşı protestoda bulunması için şahsen adalet bakanına başvurmuş.

11. (205,16) *Figürlerin Karakterize Edilmesi*] M: Daktilo kopya. O: kasım 1936.

Bu tasvirler "Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" Üstüne Not için ön çalışmalardır ve "Rollerin Oluşması" bölümünde kısmen alıntılanmıştır. Sayısal veriler, ilk oynanışın sahne sayılarıyla ilintilidir.

12. (207,23) *"Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar" Üstüne Not*] M: İlk yayın. O: 1936 sonundan 1938'e dek. Yayın: *Gesammelte Werke* (Toplu Yapıtları), Cilt 2, Londra: Malik-Verlag 1938, S.139-147.

Brecht bu metni, Kopenhag'daki oynanışın ardından kitap olarak yayınlanış için yazar. Başlık olarak 1932 yazımının adı olan *Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar*'ı kullanır. Bu makaleyle başlayan, provalardaki çalışma adımlarını ve tiyatro çalışmasının pratik sonuçlarını ayrıntılıca tasvir etme tutumunu Brecht, daha sonraki "Tiyatro Modelleri"nde ve *Tiyatro Çalışması*'nda sürdürür. (*Tiyatro Çalışması*, Mitos-Boyut Yay. tarafından dilimize aktarılıp - çev. Y.Onay - yayınlanmıştır. Y.O.)

Not'da Brecht, ağırlıkla sahne için yazımdan (kasım 1936) hareket eder, ama 1938'deki basım için olan yazıma yönelik değişiklikleri de gözetir. Böylece, ilk oynanışta Devlet Danışmanının Eskahler olan adı, Missena olur, Maraba Perez'in adı da Lopez olarak değiştirilir.

13. (208,31) *toplumsal gestus*] Brecht'in tiyatro kuramının merkezinde yer alan bir kategori.

14. (210,34) *deus ex machina*] (Lat.) 'Makineden gelen tanrı' anlamında. Yunan tragedyasında kullanılan bir araç: kren (vinç) benzeri bir mekanizma ile bir anda bir "tanrı"nın gelivermesi; bu tanrı, dramatik çatışmayı çözer ve tragedyaya mitosun "gerektirdiği" sonucu getirir. (Bu tekniğe ve kullanılışlarına ilişkin geniş bilgi için bkz. Joachim Latacz. *Antik Yunan Tragedyaları*. Çev. Y. Onay, Mitos-Boyut Yay. İst. 2006, Y.O.)

15. (211,1) *foto malzemesinden yararlanılarak*] Oyuna ilişkin olarak Brecht'ten kalan materyal içinde çok sayıda Hitler fotoğrafı vardır.

16. (211,2) *iki eğilişi*] Muhtemelen, John Heartfild'in 1933'de Malik-Verlag tarafından (Prag) anonim olarak yayınlanan *Hitler der*

Eroberer (Fatih Hitler, Rudolf Olden) broşürünün tek cilt olarak düzenlenmesi için kullandığı, Hitler'in Hindenburg önünde eğilişinin fotografına gönderme.

17. (215,24-26) *"Kısasa Kısas" oyunundan bir sahnenin ... üslubunda oynanmalı*] *Yuvarlak Kafalılar ve sivri Kafalılar* oyunu, Shakespeare'in *Kısas Kısas* oyununun ancak kısmen gerçekleşmiş bir uyarlamasından doğar). Adı geçen sahne, Shakespeare'de 3. Perde'nin 1. Sahne'sidir.

18. (216,3) *Fransız konverzasyon oyunlarından*] Örneğin Eugene Scribe ve Victorien Sardon'un feodal - burjuva ve burjuva salonlarının konverzasyonuna hitabeden oyunlarına gönderme.

19. (216,32) *Gorelik'ten*] Brecht'in 1935'de *Ana* oyununun New York'ta sahnelenişi sırasında tanıdığı Amerikalı dekorcu Mordecai Gorelik, 1936 sonbaharında Danimarka'da Brecht'i ziyaret eder ve *Sivri Kafalılar ve Yuvarlak Kafalılar*'ın Kopenhag'daki provalarına kısmen katılır.

21. (217,25) *Récamier kanepe*] Yan kollukları yükseltilmiş (arkalıksız, Y.O.) kanepe; bu deyim, Jacques Louis David'in *Madame Récamier* adlı tablosundan (1800 civarı) kaynaklıdır.

22. (218,20) *"Rasputin" oyununun sahnelenmesinde*] Aleksey Tolstoy ve Pavel Çegolev'in *Sagovor İmperatritsi* oyununun bir uyarlaması, Piscator-Bühne am Nollendorfplatz sahnesinde *Rasputin, die Romanows, der Krieg und das Volk, das gegen ihn aufstand* (Rasputin, Romanovlar, Savaş ve Ona Karşı Ayaklanan Halk) adı ile sahnelenir (10 Kasım 1927). Uyarlama çalışmasında, Erwin Piscator, Felix Gabarra, Leo Lania ve Bertolt Brecht yer almışlardır.

23. (218,23) *Bir başka sahnelemede*] Ernst Toller'in *Hoppla Wir Leben!* (Haydaa, Yaşıyoruz!) oyununun (1927) Piscator-Bühne am Nollendorfplatz sahnesindeki oynanışı kastediliyor (Prömiyer: 3 Eylül 1927; reji: Erwin Piscator).

*

ALMAN-SUHRKAMP YAYINEVİ'NİN NOTU

Bertolt Brecht'in eserlerinin açıklamalı Büyük Berlin ve Frankfurt Basımı, Berlin ve Weimar'daki Aufbau Yayınevi ile Frankfurt a.M. Main'daki Suhrkamp Yayınevi'nin ortak yayınlarıdır; basım, her iki yayınevinde eşzamanlı yayınlanmaktadır. Basım, Brecht yaşarken yayınlanan metinler ile, DDR (Alman Demokratik Cumhuriyeti) Sanatlar Akademisi Bertolt Brecht Arşivi'nde bulunan belgeleri temel almıştır.

Türlere göre gruplaştırmalar içersinde eserler, yazılış tarihlerine göre düzenlenmiştir. Oyunlarda ve romanlarda ise fragmanlar ayrıca ele alınmıştır; şiirlerde ve düzyazılarda toplu metinler ile tek tek metinler arasında ayrım yapılmıştır; yazılarda, oyunlara ve tiyatro modellerine ait metinler ayrı bir ciltte toplanmıştır.

Bu basım ilke olarak özgün ilk baskıları ya da - yazarın ölümünden sonra yayınlanan eserlerde - yazardan kalan belgeler arasında bulunan metinleri temel almıştır. Tarihsel-eleştirel bir basımın tüm normlarına bağlı kalma kaygısı güdülmeksizin, varyasyonlar ve çeşitli metinlerin basımı aracılığıyla bir eserin oluşumunun başlıca aşamaları yansıtılmıştır. Bunlar, her defasında ilk tarihli metne ek olarak verilmiştir.

Bütün metinler, basılı metinlerle ve yazarın ölümünden sonra belgeleri arasında bulunan metinlerle karşılaştırılmıştır. Ortografi, yazım biçimleri korunarak güncelleştirilmiştir. Noktalama işaretleri de, Brecht'in bazı karakteristik özelliklerinin korunması koşuluyla günümüze uydurulmuştur. Basmı yayma hazırlayanların - örneğin başlıklara - yaptıkları bütün ekler köşeli ayraçlar içersine alınmıştır.

Açıklamalarda temel metin kaynakları, oluşum öyküleri, metinlerin tarihçesi ve Brecht'in ölümüne kadarki yankılar yer almaktadır. Satır açıklamaları, belli konuların açıklanmasıyla sınırlı tutulmuştur. Adı geçen kişilere ait genel veriler, açıklamalı genel indekste bulunmaktadır.

Bu cildin danışmanlığı, Johanna Rosenberg ve Manfred Nössig tarafından yapılmıştır.

MİTOS-BOYUT YAYINEVİ'NİN NOTU

Almanya'daki Suhrkamp Yayınevi ile yaptığımız yayın sözleşmesi doğrultusunda, Bertolt Brecht'in bütün oyunları, 9 ciltlik Almanya baskısı (Grosse kommentierte Berliner und Frankfurter Ausgabe) 13 cilt olarak dilimize çevrilmiştir.

Oyun metinlerinin yanı sıra, Almanca basımda oyunlara ilişkin olarak verilen bütün ekler-açıklamalar da Türkçe basımda yer almaktadır. Oyunların yorum ve sahnelemeleri bakımından büyük önem taşıyan bu ek ve açıklamaların, oyunlarla birlikte bir bütün olarak düşünülmesinin, gerek oyunları sahneleyecekler, gerek okuyucular açısından çok yararlı olacağına inanıyoruz.

Türkçe basıma, aynı yayınevine ait Brecht'in tüm düzyazılarını bir araya getiren *Yazılar* (Schriften) adlı ciltlerden, Brecht'in tiyatro üzerine yazılarını içeren 4. ciltteki yazıları da eklenmiştir. Böylece yayınladığımız dizide, Brecht'in oyunları üzerinde tam bir bütünlük sağlanmış olmaktadır.

Yayın sözleşmesi gereğince, Almanca basımdaki oyun sıralamaları Türkçe basımda da aynen korunmuştur. Çeviriler tamamlandıkça, cilt sırası gözetilmeden ciltler yayımlanacağından, çıkacak ciltlerin numaralarının birbirini izlememesi okurları şaşırtmamalıdır.

Ayrıca, yayın sözleşmesine göre, Türkçe oyun çevirilerinin, Suhrkamp Yayınevinin yukarda adı geçen son baskılarına uygun yapılması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu nedenle, eski Brecht çevirileri kullanılmamış, oyunların çevirileri yeniden yapılmıştır. Ancak 1995 Kasım'ında kaybettiğimiz Aziz Çalışlar'ın yayınevimize ve Türk tiyatrosuna yaptığı hizmetlere gönül borcu olarak onun *Mahagonny* ile *JanneD.'ArcDavası* çevirileri yeniden yapılmamış, bu çevirilerin yeni Almanca basımlara uygunluğunu sağlamak üzere, çeviriler Yılmaz Onay tarafından gözden geçirilmiştir. Böylece, oyunların hem yeni basımlara uygunluğu, hem de bu toplu çevirilerle dil, yorum ve terminoloji birlikteliği sağlanmıştır.

Bu eserlerin yayın dönemi içine (1997-99), Brecht'in "100. Doğum Yıldönümü" rastlamaktadır (1998). Yayınımızı, onun saygın kişiliği ne ve Türk tiyatrosuna bir armağan olarak sunuyoruz.

Yayınımızın, gerek kuram, gerekse uygulama bağlamında Türk tiyatrosever ve tiyatrocularına yararlı olması en içten dileğimizdir.

T. Yılmaz Öğüt, Yayın Yönetmeni

BERTOLT BRECHT / BÜTÜN OYUNLARI

Cilt 1

İncil (Kutsal Kitap)/ Baal (1919)/ Baal (1922) /Baal'in Yaşam Öyküsü / Gecede Trampet Sesleri/ Düğün / Dilenci veya Ölü Köpek /Şeytan Kovma/Karanlıkta Işık /Balık Avı / Oya

Cilt 2

Vahşi Ormanda / Kentlerin Vahşi Onmanında / İngiliz Kralı II. Eduard'ın Yaşamı / Adam Adamdır (1926) / Adam Adamdır (1938)

Cilt 3

Üç Kuruşluk Opera/Mahagonny/Mahagonny Kentinin Yükselişi ve Düşüşü /Lindberghlerin Uçuşu /Anlaşma Üzerine Badener Öğreti Oyunu/Evet Diyen /Evet Diyen Hayır Diyen/Önlem (1930) / Önlem (1931)

Cilt 4

Mezbahaların Kutsal Johanna'sı /Kuraldışı ve Kural/ Ana (1933) / Ana (1938)

Cilt 5

Sivri Kafalılar Yuvarlak Kafalılar / Yuvarlak Kafalılar Sivri Kafalılar

Cilt 6

Küçükburjuvanın Yedi Ölümcül Günahı / Horasyalılar ve Kuriasyalılar / Carrar Ananın Silahlan / III. Reich'ın Korku ve Sefaleti.

Cilt 7

Galilei'nin Yaşamı (1938/39) /Gelileo (Amerika Metni) / Galilei'nin Yaşamı (1955/56) / Dansen / Demirin Fiyah Nedir?

Cilt 8 Cesaret Ana ve Çocukları / Lukullus'un Sorgulanması (1940) / Lukullus'un Sorgulanması (1951) / Lukullus'un Mahkûmiyeti / Sezuan'ın İyi İnsanı.

Cilt 9 Puntila Ağa ve Uşağı Matti / Arturo Ui'nin Yükselişi/ Simone Machard'ın Düşleri.

Cilt 10

Schweyk / Malfi Düşesi.

Cilt 11

Kafkas Tebeşir Dairesi (1949) / Kafkas Tebeşir Dairesi (1954) /Sofokles'in Antigone'si.

Cilt 12

Komün Günleri /]. M. R. Denz'in Saray Danışmanı / Gerhart Hauptmann'ın Kunduz Kürkü ve Kırmızı Horozu.

Cilt 13

Coriolanus/ Anna Segers-Rouen'li Jeanne D'Arc'ın Davası (1431) / Turandot veya Aklayıcıların Kongresi/Molière'in Don Juan'ı / Ziller ve Davullar.

BERTOLT BRECHT

Türkiye Yayın Hakları ©TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.

Cilt 1

Toplu Şiirler (1918-1938)
Bert Brecht ve Arkadaşlarının Gitarları İçin Şarkılar.1918
Mezmurlar
Bertolt Brecht'in Ev Ödevleri
Augsburg Sonesi
Üç Kuruşluk Opera'nın Şarkıları
Kent Sakinlerinin Okuma Kitabından
Devrimden Şarkılar
Sone (1933/34)
İngiliz Sonesi
Şarkılar Şiirler Korolar
Çin Şiirleri
Çalışmalar

Cilt 2

Toplu Şiirler (1938-1956)
Svendborg Şiirleri
Steffin Koleksiyonu
Hollyvvood Ağıtları
Sürgünden Şiirler
Savaşın Alfabesi
Alman Taşlamaları (İkinci Bölüm)
Çocuk Sarkıları
Yeni Çocuk Şarkıları
Buckow Ağıtları
Hurda Alımından Şiirler

Cilt 3

Şiirler, Şiir Fragmanları, Oyunlardan Şiirler. 1912-1926.

Cilt 4

Şiirler, Şiir Fragmanları, Oyunlardan Şiirler. 1926-1945.

Cilt 5

Şiirler, Şiir Fragmanları, Oyunlardan Şiirler. 1945-1956.